DISSERTATIONVM IVRIS CANONICI, LIBRI QVATVOR.

QVORVM DVO PRIORES de Adiutoribus Epiſcoporum, duo poſteriores ſunt de Sacris Cenſibus.

Auctore ANTONIO DADINO ALTESERRA, *Anteceſſore Toloſano.*

TOLOSÆ,

Apud ARNALDVM COLOMERIVM, Regis, & Academiæ Toloſanæ Typographum. 1651.

Cum Priuilegio Regis.

ILLVSTRISSIMO VIRO DOMINO, DOM. CAROLO DE MONTCHAL, ARCHIEPISCOPO TOLOSANO.

AVSPICATÒ tibi offero, ILLVSTRISSIME ARCHIPRAESVL, priores hoſce quatuor Diſſertationum Iuris Canonici libellos. Quem enim Auſpicem lubentiùs ſolicitem, quàm te, qui in hoc Iure, velut in tuo Regno verſaris, diuini Iuris ſummus magiſter, non ſacerdotij, ſed altioris ſcientiæ prærogatiuâ? Adhuc pars illa Iuris ſuam lucem deſiderat,

quam à te prorſus exſpectat. Adhuc Ius ſacrum gloſſularum ſquallore obſitum iacet: ſed depromptis à te Hiſtoriæ ſacræ, & ſanctorum Patrum manubijs meliorem formam, & cultum ſperat. Per te his acceſſuri ſunt ſecularium litterarum apices. Sacras enim litteras colis, ſeculares non ſpernis; has vt ancillas & obſtetrices, illas vt magiſtras & dominas habes. Magna litterarum laus, ſed pietatis, quâ polles, meritis comparata decreſcit. Hâc dote te verè Pontificem intelligimus, his infulis ſacram plebem illuminas, magis quàm purpurâ & auro: pietatem doces coniunctis ſtudiis verbi, operis, & exempli; Saturnini & Exuperij quorum cathedram tenes virtutes ſingulas quaſi vnam æmularis. To-

tus efformandis Clericorum, & plebis moribus, totus reſtituendæ & fouendæ Eccleſiaſticæ diſciplinæ inuigilas. Hic vnus ſcopus indicti à te in proximum diem Prouincialis Concilij, vt Toloſanæ pietatis genius per omnem Prouinciam latiùs propagetur. Tuis precibus Toloſa inter ciuiles turbas tranquilla ſedit, & rediuiuũ in te ſenſit Exuperium, cuius votis barbaricum olim ferrum euaſit. Tu Dei & hominum mediator iugi interceſsione ciues tuos Deo concilias, & ſanctiſsimo fœdere terram cœlo conſocias. Quis æquior Eccleſiæ opũ diſpẽſator? Quàm largum & effuſum te in pauperes nouimus, in te, & tuos parcum, & velut alienis abſtinentem. Tuum Eccleſiaſticæ rei geſtum commendan-

inſtauratæ tot Eccleſiarum, & Epiſcopalis domus ruinæ: multarum ætatum opera præſtant, æternúmque poſteris tui exemplum proponunt. Nec laudum tuarum modus his terminis continetur: qualem & quantum in Eccleſia, talem ac tantum ſuſpicimus in Senatu, & in Republica. Quoties pro Eccleſia & plebe, tum in vniuerſi Cleri Concilio, cum in Prouincialium Ordinum conſeſſu aduersùs fiſci ſatellites difficillimâ tempeſtate certaſti, attamen eâ religione? vt Eccleſię, & populo non deeſſes, & debitam Principi fidem ac reuerentiam ſeruares; æquo libramine ſtateram appenderes, & quæ ſunt Cęſaris Cęſari, quę Dei ſunt Deo redderes. Nec virtutis famam capit Gallia: miratur Roma ſuum

alumnum, & quę Gallicana ingenia vix fert, Romanę indolis in te decus agnoſcit. Te Romanæ fidei acerrimum vindicem, Pontificiæ maieſtatis cultorem deuotiſsimum prædicat, & ſuis honoribus peregrinum non putat. Ego tot meritis in tuæ virtutis venerationem & obſequium prouocatus, publica vota proſequor; & ne populares inter plauſuum concentus ſileam, teſtatam propenſioris in te animi profeſsionem exhibeo, vberem laboris fructum laturus, ſi quo glorior nomine, cenſear

TVÆ AMPLITVDINI,

Deuotiſſimus,

ANT. DADINVS Alteſerra.

Toloſæ VI. Octobr. M.DC.L.

SYNOPSIS CAPITVM CVM ARGVMENTIS RERVM,

Quæ his quatuor Diſſertationum Iuris Canonici Libris pertractantur.

LIBER PRIMVS.

CAP. I. ADIVTOR *in ſingulis officijs. Optiones militum. Proſcholus adiutor ſcholarum. Subadiuua.* pag. 1.

II. Superſtiti Epiſcopo Coadiutor dari poteſt. Varia hac de re exempla. Syncellus. 6.

III. Quibus ex cauſis detur Coadiutor. 10.

IV. Ad quem pertineat datio Coadiutoris, ad Metropolitanum, an ad Romanum Pontificem? 15.

V. Coadiutor non datur inuito, niſi vrgente neceſſitate. An duo, vel plures Coadiutores dari poſſint? Syncelli. 17

VI. Coadiutores alij ad tempus, alij cum futura ſucceſſione. Syncellus Coadiutor & futurus ſucceſſor Conſtantinopolit. P. 20.

VII. Dignitas & poteſtas Coadiutorum. Tituli Coadiutorum de Eccleſiis quæ ſunt in partibus infidelium ſatis recens inuentum. Metropolitanorum cum Syncellis de gradu certamen. 22.

VIII. Congrua portio Coadiutorum. Epiſcopis ſede ſua pulſis vi hoſtium ſubſidium impenſum. 26.

IX. Chorepiſcopi, adiutores, & Vicarij Epiſcoporum. Chorepiſcopi alij Epiſcopi, alij presbyteri tantùm. Singulorum munia & iura diſtincta. Chorepiſcoporum ordo quando ſublatus. 28.

X. Archidiaconus adiutor & Vicarius Epiſcopi. Idem oculus Epiſcopi. Archidiaconi primarium munus in cura ſacrorum. 33.

XI. Ad Archidiaconum pertinet inſtructio, examinatio, & præſentatio ordinandorum. Ad eundem ſpectat etiam præſentatio in collatione beneficiorum, inueſtitura, & miſſio in poſſeſſionem, inſtallatio Abbatum, electio Archipresbyteri. 38.

XII. Archi-

XII. *Archidiacono incumbit diſpenſatio ærarij Eccleſiaſtici, cura viduarum pupillorum, pauperum, & vinctorum.* 42.

XIII. *Archidiaconi iuriſdictio, ei competit ius viſitationis, ius Synodi & Synodatici, ius conficiendi geſta manumiſſionum, ius indicendi ferias ſolennes & ieiunia, obeundi legationes pro Epiſcopo, prædicandi etiam, eiuſdem diſpenſatio Chriſmatis & alia.* 45

XIV. *Inſtitutio Archidiaconi, eiuſdem ætas, ordo, gradus, & dignitas.* 53.

XV. *Archidiaconorum auaritia, exactiones, & ſordes: eorumdem thypus, & vnde manarit, quibus artibus in ordinem redacti Archidiaconi.* 58.

XVI. *Archipresbyter vnus ex adiutoribus Epiſcopi. Archipresbyteri alij vrbani, alij rurales. Munia & iuriſdictio Archipresbyteri. Maior & minor benedictio.* 63.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I. *Epiſcopus ſibi Vicarium aſſumere debet. Qualis eſſe debet Vicarius. Officium & poteſtas Vicarij eiuſdem dignitas.* 71.

II. *Officialis, Vicarius Epiſcopi in iure dicundo. Ordo & gradus Officialis. Eiuſdem iuriſdictio & poteſtas. Officialis habet modicam coërcitionem, cuſtodias, quæ Decaneta, multæ dictionem. Officialis an ſportulas capere poſſit. Prauæ exactiones Officialium.* 79.

III. *Epiſcopus proprius diſpenſator rerum Eccleſiæ. Ex Concilio Chalcedonenſi conſtitutus Oeconomus in ſingulis Eccleſiis Epiſcopalibus. Officium & poteſtas Oeconomi.* 86.

IV. *Vicedominus Vicarius Epiſcopi in temporalibus, præeſt iuriſdictioni temporali. Olim aſſumebatur è clero, poſteà ex laïcis. Vicedomini inſoleſcentes coërciti.* 93.

V. *Ecdicus, ſeu defenſor Eccleſiæ. Eius poteſtas. Defenſores eligebantur è clero per Epiſcopum. Iniquioribus temporibus ab Imperatore poſtulati. Defenſores Patrimonij S. Petri.* 98.

VI. *Epiſcopi proprium munus eſt docere verbum Dei. Conciones habitæ è ſuggeſtu, dominico potiſſimum die. Auditorum plauſus & acclamationes in concionibus, ſcripto exceptæ ab auditoribus conciones. Presbyteris quando permiſſum prædicare. Monachi interdicti prædicationis officio. Eccleſiaſtes adiutor Epiſcopi in prædicationis munere.* 101.

VII. *Epiſcopi munus eſt docere ſacras litteras. Scholæ in Eccleſiis. Scholaſticus, ſeu magiſter ſcholarum. Ei ſucceſſit Cancellarius.* 107.

VIII. *Epiſcopi proprium eſt penitentiam publicam indicere: penitentes reconciliare. Presbyteris id non permiſſum, niſi ex mandato Epiſcopi, vel in mortis diſcrimine. Penitentarij officium. Penitentiæ publicæ vſus ſublatus.* 111.

IX. *Epiſcopi munus eſt luſtrare Diœceſim.* Περιοδευτής, *Circuitor, viſitator,*

eius officium & propria diœceſis. Circator in monaſterÿs. 114.
X. Epiſcopus curator pauperum. Matricula pauperum in Eccleſiis. Matricularÿ, Xenodochia in ambitu Eccleſiarum, Xenodochus, Xenodochia non debent fundari abſque aſſenſu Epiſcopi. 118.
XI. Epiſcopi eſt velare Virgines, eaſdémque curare. Curator Virginum conſtitutus ab Epiſcopo. Ad Epiſcopum pertinet & cura viduarum: ea reiecta in Archidiaconum, vel Archipresbyterum. 122.
XII. Epiſcopi alter alterius adiutores. Vicinior Epiſcopus per querelam adiri poteſt. Negligentia ordinarÿ ſuppletur per vicinum Epiſcopum. Inquiſitores hæreticæ prauitatis. Teſtes Synodales. 125.
XIII. Canonici duo adhibiti ſocÿ Epiſcopo. Συγκέλλοι Concellanei Epiſcopi. Canonici adſeſſores, & Conſiliarÿ Epiſcopi. 127.
XIV. Miſſi Epiſcopales. Catechiſtæ. 129.
XV. Viſitator vacantis Eccleſiæ μεσίτης, à quo conſtituendus. munus huiuſmodi Viſitatoris. 132.

LIBER TERTIVS.

CAP. I. Cenſus deſcriptio perſonarum & rerum, pro cuius modo tributum indicitur. Inde cenſus pro tributo. Cenſus alius capitum, alius prædiorum. Cenſus fiebat in loco originis. Pœna fraudati cenſus. 137.
II. Cenſus alÿ Dominici, alÿ Canonici. Cenſus Dominici ſunt oblationes, Primitiæ, Decimæ. Oblationes à fidelibus offerebantur ſingulis Dominicis. Imperator non accedebat ad altare ſinè oblatione. Oblationes per Diaconos altari imponebantur, & à Presbytero benedicebantur. Oblationes offerebantur poſt lectionem Euangelÿ. Fideles non communicabant ſinè oblatione. Oblatæ. 139.
III. Oblationes ſpicarum & vuarum, vel olei ad luminaria. Oblatio lactis & mellis ſemel in anno. Oblationes Pallarum, ſeu Palliorum altaris. Oblationes cereorum. Cereus Paſchalis. Oblatio pultis, panis, & vini. 144.
IV. Oblationes pro defunctis. Oblationes pro deſponſatis. Sæpius clerici, vel monachi tempore ordinationis, vel profeſsionis ſe, & ſua Deo offerebant. 148.
V. Patres liberos offerebant Deo, & religioni monaſticæ. Ritus ſolennis oblationis paternæ. 152.
VI. Oblationes de rapina repellendæ: Vt & oblationes excommunicatorum, energumenorum, fœneratorum, hæreticorum. 155.
VII. Oblationum depoſitum apud Epiſcopum, vel ſuper altare, vel in manu Sacerdotis, vel apud Matricularios. Oblationum diſtributio. Oblationes iure communi debentur Parocho, ex fundatione vel conſuetudine Epiſcopo, vel patrono, & alÿs. Semel Deo oblata non poſſunt reuocari ad vſus prophanos. Oblationum redemptio. 157.

VIII. *Primitiæ frugum offeruntur Deo. Primitiarum uſus notus paganis. Primitiarum modus.* 161.

IX. *Decimæ Deo reſeruatæ in ſignum vniuerſalis dominij. Decimarum uſus ex quo pax reddita Eccleſiæ. Decimæ debentur matrici Eccleſiæ, ſingulis Eccleſiis manſus adſcriptus. Edictum Philippi Auguſti ne Eccleſia quid poſſideat præter decimas.* 164.

X. *Eleemoſyna in pauperes quaſi vectigal Deo. Collatio eleemoſynarum in pauperes, & diſpenſatio per Diaconos. Eleemoſyna in pauperes tranſmarinos. Eleemoſyna in perpetuum dictæ.* 168.

XI. *Cenſus ab exemptis, vel commendatis monaſteriis præſtatur Sedi Apoſtolicæ in ſignum exemptionis, vel protectionis.* 172.

XII. *Cenſus ab Anglis oblatus Eccleſiæ Romanæ in ſignum deuotionis. Primùm Romeſcot dictus, poſteà Denarius S. Petri. Huius cenſus collecta facta per Archidiaconum. Idem cenſus genus tentatum in Gallia à Greg. VII.* 175.

XIII. *Hiſpania, Bohemia, Polonia, Sicilia, Neapolis, Anglia cenſuales Eccleſiæ Romanæ. Vectigal à Byzantinis Imperatoribus ſolui ſolitum Eccleſiæ Romanæ, ſublatum à Leone Iconomacho.* 184.

XIV. *Annatæ fructus maiorum beneficiorum primi anni in uſum Ro. Pontificis. A quo inuentæ, annatæ ex priuilegio vel conſuetudine Epiſcopis & Archidiaconis tributæ, quod ius Deportum vocant. An Annatæ ſine ſimoniæ labe exigi poſſint. Annatæ quando damnatæ in Gallia.* 187.

XV. *Ius Caduci in bonis Clericorum vindicatum à Summo Pontifice, & Epiſcopis.* 190.

XVI. *Legatis & nunciis Apoſtolicæ ſedis procurationes debitæ viſitationis nomine. Nonnullorum Legatorum acerbitas in exigendis procurationibus; aliorum continentia.* 191.

LIBER QVARTVS.

CAP. I. *Epiſcopi à quo tempore creuere opibus. Entheca quid ſit. Opum parandarum ſtudium notatur in Epiſcopis. Epiſcopi paupertatis amantes. Epiſcopalis dignitas hodie paupertatem ferre non valet.* 197.

II. *Cenſus Epiſcopales, in his modus habendus Epiſcopi non domini, ſed præpoſiti. Iura Canonica, panis Canonicus Iura Epiſcopalia lege Diœceſana debita. Lex Diœceſana quid ſit.* 201.

III. *Lege Diœceſana Epiſcopo debetur portio Canonica oblationum & Decimarum, & mortuariorum: ea eſt tertia, vel quarta pro conſuetudine Regionum. Monaſteria ſoluta à lege Diœceſana, quoad oblationes.* 204.

IV. *Lege Diœceſana Epiſcopo debetur procuratio viſitationis nomine. Procuratio eſt annona, ſeu curatio corporis, alias piaculare ſacrificium. Diſpenſa Circada Procurationum & Euectionum modus. Ius procurationis quando receptum.* 207.

V. *Epiſcopis procurationem debent etiam monaſteria, & ciuitatenſes Eccleſiæ, Oratoria non item. Procurationes debentur non modò Epiſcopis, ſed & Archiepiſcopis, & legatis Apoſtolicæ ſedis. An Summo Pontifici, Procurationes quoque debentur, Archidiaconis & Decanis, procurationes item debentur ex lege fundationis, vel conſuetudine.* 213.

VI. *Synodus diæceſana, Synodaticum. Eiuſdem tertia tribuitur Archidiacono. Cathedraticum. Monaſteria exempta onere Cathedratici. Synodaticum, & Cathedraticum promiſcuè accepta.* 217.

VII. *Eulogiæ Epiſcopis, & Archidiaconis offerri conſuetæ. Moderatum auxilium, quod Charitatiuum ſubſidium vocant. Aurum oblatiuum. Ex quibus cauſis Charitatiuum ſubſidium peti poſſit. Id ſubſidij non amplius quàm ſemel peti poteſt. Conſuetudo de ſecundis auxilijs ſublata.* 224.

VIII. *Donationibus in monachos modus impoſitus. Ne Eccleſiæ, & Decimæ monachis dentur ſine conſenſu Epiſcopi. Ne monachi Eccleſias regant per ſe, ſed per Vicarium, ſtatutâ ei congruâ portione. Redemptio altarium, ea damnata in Concilio Claromontenſi.* 224.

IX. *Vectigal pro introitu Sacerdotij,* ἐμβατιστικόν. *Cæna aditialis ſeu adijcialis,* ἐνθρονιαστικόν, *Thronus ſedes Epiſcopalis.* 229.

X. *Epiſcopalis Iuriſdictio, & Eccleſiæ ſub annuo cenſu concedi ſolitæ. Idem in Ballinijs & Præpoſituris Regijs.* 231.

XI. *Eccleſiæ ab Epiſcopis conceſſæ monaſterijs & alijs locis pijs ſub annuo cenſu. Eccleſiis nouus cenſus imponi non poteſt, vel antiquus augeri. Matrici Eccleſiæ cenſus debetur à filialibus Eccleſiis, honor pro cenſu, vel pro feudo. Prioratus regulares præſtant cenſum, maiori Monaſterio.* 234.

XII. *Inquiſitiones Regiæ. Inquiſitio, exactionis genus. Regium quid ſit.* 237.

XIII. *Cenſus à Gothis impoſitus Romano Pontifici, receptâ Italiâ retentus ab Imperatorib. Remiſſus Agathoni Papæ à Conſtantino Pogonato, Miſsilia à Ro. Pontificibus initio Pontificatus iactata in vulgus.* 240.

XIV. *Patrono ſeu fundatori Eccleſiæ præſtatur annuus cenſus ex fundatione, vel conſuetudine. Eidem debetur vitæ ſubſidium ſi caſu lapſus ſit in egeſtatem. Aduocato Eccleſiæ pariter debetur annuus cenſus ex fundatione, vel conſuetudine.* 242.

XV. *Cenſus ex voto à Ranimiro Rege Hiſpaniarum conſtitutus Iacobo Apoſtolo & Eccleſiæ Compiſtellanæ. Par cenſus à Carolo Magno conſtitutus Iacobo, apud Compoſtellam, & Dionyſio in Gallia Primitiæ ſeminis & aliæ, ſpecies ex voto perſolutæ Eccleſiæ.* 246.

XVI. *Cenſus à Chriſtianis præſtitus pro libertate Chriſtiani nominis. Fiſcus Iudaicus. Vectigal fæneratorum.* 251.

DISSERTATIONVM IVRIS CANONICI, LIBER PRIMVS.

DE ADIVTORIBVS EPISCOPORVM, PRÆFATIO.

EPISCOPATVS onus adeò graue, varium, & multiplex, vt vnius hominis operam obruat, & tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus adiutore indigeat. Hoc prouidè iam olim ſenſit Eccleſia, cùm Epiſcopis ob valetudinem, vel ſenium, vel ob molem oneris, aliámve iuſtam cauſam adhibuit Coadiutores, vel Chorepiſcopos, & alios mino-

res; Subadiuuas; putà Archidiaconos, Decanos ſiue Archipresbyteſos, ac præterea Vicarios generales & Officiales, nec non Vicedominos, ſeu Oeconomos; ne quid ſolatij deeſſet Epiſcopis in adminiſtratione ſpiritualium & temporalium. Inde mihi Eccleſiæ, & Ducis quo regitur prouidentiam miranti, enatum conſilium de Epicoporum auxilijs ſolemnem in ſcholis nuper aperiendis prælectionem inſtituendi; ſed quia amplior erat ſeges, quàm vt vnâ prælectione demeti poſſet, ſucceſsit deſiderium iuſtam eadem de re diſputationem emetiendi, quò pio lectori pulcherrima Eccleſiaſticæ œconomiæ ratio, & ſingulorum Pontificij adiutorum delineata ſtatio, velut caſtrorum acies ordinata ſpectanda, mirandáque proponatur, & priores otij mei litterarij partus non alio quàm ſacro conſecrentur auſpicio. Tu, lector optime, æqui, boníque conſule.

Capvt I.

Adiutor in ſingulis officijs. Optiones militum. Proſcholus adiutor ſcholarum. Subadiuua.

ADivtor, vt à notatione nominis rem facilius aſſequamur, is vulgò dicitur, qui alterius vices, ſeu locum implet, quod genus officij familiare eſt, & velut acceſſio omnium fere munerum, tum publicorum, cùm priuatorum. Hâc ratione adiutor datur tutori qui non ſufficit in adminiſtratione tutelæ, l. ſolet. 13. ff. de tutel. l. ſi Præſes. 6. C. quomod. & quand. Iudex. Βοηθὸς Harmenopulo lib. 5. tit. 11. Adiutores ſuos habent Commentarienſis, ſeu præfectus Cuſtodiarum, l. ad commentarienſem. C. de cuſtod. reor. & Cornicularij, l. vlt. in pr. ff. de iure immunitatis: memoratur item adiutor officij præfecti Prætorio, & aliorum maiorum Magiſtratuum, l. vltim. C. de Offic. præf. vrb. & paſſim in Notit. Imper. Adiutores officij Præfecturæ vrbanæ memorat Symmachus tũ præfectus vrbis lib. x. ep. 36. *Ad hæc Fulgentius* V. C. *Tribunus & Notarius conuentos adiutores vrbanæ ſedis aſſeruit.* & mox. *Ad hæc vrbani adiutor officij per Felicem ſibi à Clariſſimo viro Fulgentio mandatum eſſe reſpondit, &c.* In re militari adiutor datur Imperatori, & aliis copiarum

> Hinc adiutores dicti aduocati, qui alienas lites ſuſcipiunt. Gregor. Tur. de Glor. Confeſſ. cap. LXXI. *Denique coniuncti Adiutores cauſam diſcutiunt.*

præfectis, imò & ipſis militibus. Scipioni in Hiſpania Syllanum adiutorem datum Proprætoris titulo auctor eſt Liuius, Lib. XXVI. *Et M. Iunius Syllanus Propr. adiutor ad res gerendas datus eſt*: Et Fuluium Poſthumum Lentulo Quæſtori adiutorem datum teſtis Iul. Cæſar lib. 3. de Bell. Ciuil. *Huic quòd valetudine minùs commodâ vtebatur Fuluium Poſthumum adiutorem ſummiſerat.* & Optiones militum ſunt vicarij & adiutores, qui eis adhibentur à Centurionibus & Tribunis militum. Vegetius lib. II. de re militar. cap. VII. *Optiones ab optãdo appellati, quòd antecedentibus ægritudine præpeditis, hi tanquam adoptati eorum atque vicarij ſolent vniuerſa curare*, & in Militia Palatina Magiſtro officiorum datur adiutor. Caſſiodorus lib. VI. Var. epiſt. VI. *Adiutor etiam Magiſtri noſtris præſentatur obtutibus, vt vicariâ ſorte beneficij, eligamus eius præſidium, qui nobis præſtat fidele ſolatium.* In Conc. Chalcedonenſi act. I. memoratur Conſtantinus magiſtrianus, & adiutor ſacri Secretarij, *μαγιστριανὸς καὶ βοηθὸς τῶν θείων σηκρήτων*: & eiuſdem Conc. act. III. Eleuſinius adiutor Magiſtri ſacrorum officiorum, *βοηθὸς τοῦ μαγίστρου τῶν θείων ὀφφικίων.* Etiam in rebus priuatis laudantur adiutores ſerui actoris, ſeu diſpenſatoris, l. Sticho. ff. item quæro, ff. de ſtatulib. Baſilicis *συνυπουργοῦντες.* Quid in ſcholis? nónne præfecti ſcholarum ſuum adiutorem habuere quem Proſcholum vocabant? ſic Grammatico Mediolanenſi Proſcholum adiungit Auguſtinus, Serm. XXIII. de verb. Apoſtol. *Dicã quid fecerit pauperrimus homo nobis apud Mediolanum conſtitutis, tam pauper, vt* Proſcholus *eſſet Grammatici*, quod iiſdem fere verbis repetit idẽ Homil. IX. ſic Victorium ſubdoctorem, ſiue Proſcholum inter Profeſſores Burdegalenſes celebrat Auſonius, Epigr.

XXIII. Recentiores vocarunt adiutorem ſcholarum Fulbertus Epiſt. LXXX. *Adiutorem ſcholarum nolo tibi mittere, qui nondum aſſecutus ſit maturitatem ætatis, & grauitatem morum.* Eò res peruenit in ſingulis fere muniis ciuilibus & militaribus, vt adiutor principalis Subadiuuam ſortitus ſit. Sic in officio Præfecti Pr. & aliorũ, adiutori apponitur Subadiuua paſſim in Notitia imperii. Subadiuuã reddit Syneſius pro adiutoris adminiſtro, ſeu Vicario. Ep. CXLV. Ἁρποκρατίων τίς ἐστι τῶν Ἡρακλειανοῦ δορυφόρων τάξιν ἔχων τῷ βοηθῷ βοηθεῖν, ἡ γὰρ σουβαδίουβα λέξις τοῦτο ἑρμηνεύειν πιστεύεται. *Harpocration quidã eſt ex ſatellitibus Herculiani, munus habens adiutorem adiuuandi, hæc enim dictio ſubadiuua id ſignificare creditur.* Eâdem interpretatione vſus eſt Suidas in loco qui emendatione indiget. ῥουζαίουβος lege σουβαδίουβος παρὰ ῥωμαίοις ὁ τοῦ βοηθοῦ βοηθός. *Subadiuua apud Romanos adiutoris adiutor.* Adiutoribus magiſtri officiorum fuere & Subadiuuę. In Conc. Chalced. Act. XII. celebratur Seuerianus ſubadiuua ſcholæ Magiſtrianorũ σουβαδίουβα τῆς σχολῆς μαγιστριανῶν. Denique in omnibus vitæ officiis, nemo per ſe ſatis valet ſinè adiutore. Senec. Epiſt. LII. *Nemo per ſe ſatis valet vt emergat, oportet manum aliquis porrigat, aliquis educat.* & mox: *eum elige adiutorem quem magis admireris cùm videris, quàm cùm audieris.* His argumentis an Epiſcopo ob ſenium, valetudinem, aut aliam iuſtam cauſam Coadiutor dandus ſit, videamus.

Cap. II.

Superſtiti Epiſcopo Coadiutor dari poteſt. varia hac de re exempla. Syncellus.

AN viuenti Epiſcopo Coadiutor dari poſſet, dubitatum eſt, quòd, ne in vna, eadémque ciuitate duo Epiſcopi exiſtãt vetat can. VIII. Nicænæ Synodi, & ex eo Cap. x. Concil. Generalis Lateranenſis habiti ſub Innocentio III. cap. Quoniam. de offic. Ordinar. vbi ratio redditur, ne Eccleſia diuerſos Pontifices habeat tamquam vnum corpus diuerſa capita monſtro ſimile: vnde & Epiſcopo non licet ſibi ſucceſſorem deligere, ex Can. XXIII. Antioch. Conc. can. Epiſcopo. VIII. qu. I. Huius Nicæni Canonis obſeruantiſſima Eccleſia Romana duos Pontifices non tulit, & lectis Conſtantii A. litteris quibus Liberio ab exſilio Romam redire permittebatur, & Eccleſiam regere vnà cum Felice in eius locum intruſo, plebs conclamauit vnum eſſe Deum, vnum Chriſtum, vnum Epiſcopum, εἷς θεὸς, εἷς χριστὸς, εἷς ἐπίσκοπος. Theodorit. lib. II. cap. XVII. Certè nonnumquam Eccleſia ex diſpẽſatione κατ᾽ οἰκονομίαν duos in vna ſede paſſa eſt Epiſcopos, ſed hoc propter maius bonum, nempe ſchiſmatis & diſſidij componendi causâ, vt in Concil. Nicæno canone ſupra laudato id Nouatianorum ad Catholicam vnionem reuocandorum causâ indultum,

vt ſi Nouatianæ ſectæ Epiſcopus ad ſanam frugem rediret Epiſcopi nomen & titulum in eadē ciuitate obtineret. Hoc exemplo Antiochenâ Eccleſiâ in duas partes diuisâ, Meletius benignè & comiter Paulinum compellauit, vt ſepoſitâ quæſtione de primatu gregem communiter paſcerent, & ſi de cathedra quæ erat contentio ſolui non poſſet, collocato in ea Euangelio tamquam pacis ſequeſtro vtrimque ipſi aſſiderent Theodorit. lib. v. cap. III. Conſimili & pacis fouendæ ſtudio, Africâ Donatiſtarum ſchiſmate laborante, Catholici Epiſcopi, Donatiſtis Pſeudoepiſcopis Epiſcopatus obtulere conſortium, & honorem conſeſſus, Synodi Carthag. Can. LXXIV. apud Zonaram, cap. I. ex. de Parochiis. in geſtis collat. Carthag. I. cap. XVI. & apud Auguſtin. epiſt. CLXII. Et in Chalcedonenſi Conc. act. XIV. Athanaſius olim Perrhenorum Epiſcopus reſtitutus, ita vt Saluianus, qui poſt eius depoſitionem ordinatus fuerat Epiſcopalem dignitatē cum eo haberet quaſi ὑποκατάστατος, ſeu ſubſtitutus, & pro facultatibus Eccleſiæ aleretur. Sed hæc omnia ex diſpenſatione Eccleſiaſtica accipienda ſunt. Igitur non ſinè Nicæni Concilij labe & offenſa, viuēti Epiſcopo Coadiutor adiungi poſſe videbatur, cùm per hoc duo Epiſcopi appareant in vna eadémque Eccleſia; & Auguſtinus ipſe poſtquàm Valerio Hipponenſi Epiſcopo Coadiutor adſcitus, doluit ſe neſciſſe Concilij Nicęni decretū, præter Poſſidium eius vitæ auctorem, teſtis ipſe in epiſt. cx. *Hîc adhuc*, inquit, *in corpore poſito beatæ memoriæ Patre & Epiſcopo meo ſene Valerio, Epiſcopus ordinatus ſum, & ſedi cum illo, quod Cōcilio Nicæno prohibitū fuiſſe neſciebā, nec ipſe ſciebat.* Ipſéque Auguſtinus vt huiuſmodi lapſui in poſterū occurreretur, in

Concilio quodam legem dici curauit, vt libellus canonum ordinandis traderetur, auctore Poſſidio eius vitæ, cap. IX. Eſt quod miremur Auguſtinum nomen ſacrarum litterarum, Nicænæ fidei defenſorem acerrimum Nicænum iſtum canonem ignoraſſe; immò magis eſt quòd miremur nimiam eius religionem verentis in ſua ordinatione tentatum Nicænum canonem? nec enim Coadiutor poteſt videri alter Epiſcopus, ſed vnum cum eo cui adiungitur efficit Epiſcopum, non diuidit Cathedram; ſed vnam cum adiutore Cathedram implet, non ſuccedit Epiſcopo, ſed accedit, vt de Auguſtino eleganter ſcripſit Paulinus in Epiſt. ad Romanianum quæ inſerta eſt in can. non autem. VII. quæſt. I. *Ita conſecratus eſt, vt non ſuccederet in Cathedra Epiſcopo, ſed accederet.* Hoc diſciplinæ Eccleſiaſticæ genio primùm Petrus Princeps Apoſtolorum adiutores ſibi adſciuit Linum & Cletum, de quo Irenæus lib. III. cap. III. Epiphan. in Panario, Hæreſ. XXVII. & Ioannes III. in Epiſtol. quæ refertur in can. ſi Petrus. VIII. qu. I. nemo tamen erit qui dicat Principem Apoſtolorum, qui Eccleſiæ vnionem ſuo ſanguine ſanciuit, malo exemplo Chriſti Eccleſiam diſcidiſſe. Inde Coadiutorum datio multis varia per tempora ſecutis comprobatur exemplis. Ante Nicænum Concil. ſub Seuero, Narciſſo Hieroſolymitano Antiſtiti Coadiutor datus Alexāder. Euſeb. lib. VI. cap. IX. Zonar. in Seuer. Sub Diocletiano Theotecnus Cæſarienſis Epiſcopus Anatolium διάδοχον, id eſt ſucceſſorem ſibi deſignauit, & vnà cum eo adminiſtrauit, donec is, vitâ functo Euſebio Laodicenſi Epiſcopo, inuitus in eius locum electus eſt. Euſeb. lib. VII. cap. XXVI. quid? à Nicæno Concilio ſub ipſa tempora

tempora Conſtantini, Maximus Coadiutor datus Macario in Hieroſolymitano Epiſcopatu. Sozomen. lib. II. cap. XIX. Nicephor. lib. VIII. cap. XLVI. Meletio in Apamienſi Epiſcopatu adminiſtrando *συνεργὸς*, id eſt, Coadiutor aſcitus Stephanus. Theodorit. lib. V. cap. IV. Gregorio Patri Coepiſcopus & Coadiutor acceſſit Gregorius Nazianzenus filius, quod factum ipſe tuetur Orat. VIII. & in Epiſt. XLII. & in carmine de vita ſua. Meletio Thebaïdis Epiſcopo Coadiuuâ vſus eſt Petrus Alexandrinus in vniuerſi Patriarchatus adminiſtratione, *ὡς δι' ἀντιλήψεως αὐτοῦ χάριν*. Epiphan. Hæreſ. XXIX. & Syneſius Cyrenenſis Epiſcopus, Pentapoleos, & totius Cyrenaïcæ Prouinciæ curam geſſit ex ſpeciali Patriarchæ Alexandrini commendatione, non alio in ea re, quàm Coadiutoris officio functus, auctorem habemus ipſum Syneſiũ Ep. LXVII. Annon & Patriarchæ CP. adiũgi Coadiutorẽ futurum ſucceſſorem, quem nuncupabant *συγκελλὸν*, quaſi diceres conſellaneũ, & eiuſdem Cathedræ participem moris antiqui fuit? Teſtes Zonar. & Cedren. in Conſtantin. Monomacho, & aliis locis. Tot exemplis, velut auctoritatis inſtrumentis propoſitis facilè ordinationis ſuæ rationem tueri potuit Auguſtinus, & meritò damnatur quòd Paulinus, & Poſſidius dixere Auguſtinum nouo more, & contra morem Eccleſiæ prouectum: nec enim à moribus Eccleſiæ alienum dici poteſt, quod tot iuuatur exemplis varia per tempora ſubortis; atque ideò cùm Auguſtinus Epiſcopatum ſuſcipere recuſaret, contra morem Eccleſiæ, vt dicebat, viuente Epiſcopo, id fieri ſolere ab omnibus qui aderant Epiſcopis & Clericis ſuaſum, & tã tranſmarinis, quàm Africanis Eccleſiæ exemplis probatum nar-

rat idem Poſſidius, & quidem ipſe Auguſtinus errorem ſuum facto emendauit, dum ordinationis ſuæ exempla propagauit, & Eradium ſibi Coadiutorem & futurum ſucceſſorem deſignauit, accedente fiduciâ ex recenti Seueri Mileuitani Epiſcopi exemplo, qui viuens Coadiutorem & ſucceſſorem ſibi delegerat, Auguſtin epiſt. cx. Denique vt omnis expungatur ſcrupulus quem exemplo & auſterioris conſcientiæ nutu Auguſtinus mouere potuit, præſto eſt Capuenſis Synodus habita ſub Syricio penè in conſpectu Eccleſiæ Romanæ, quę Baſſo Epiſcopo Senecionem Coadiutorem dare non dubitauit, cuius Concilij geſta quæ hodie deſiderantur, ad ſe delata rata habuit Ambroſius, teſtis ipſe in epiſt. LXXIX. ad Theophilum & Anyſium: *Legimus etiam*, inquit, *& omnia percurrimus, vel de eo quòd fratri noſtro & Coëpiſcopo Baſſo in conſortium regendæ Eccleſiæ datus eſt Senecio.* Vnde nihil eſt quod dubitemus ſuperſtiti Epiſcopo coadiutorem dari poſſe cùm res tot exemplis & Conciliorum, Patrúmque auctoritate probetur.

CAP. III.

Quibus ex cauſis detur Coadiutor.

NON vna ex cauſa Epiſcopo datur Coadiutor: adeò enim graue eſt onus ſacerdotij, vt vnius hominis operam & vires longè exſuperet, & mortales tot caſibus obnoxij ſunt, vt quampluribus ex cauſis Coadiutorem dari neceſſe ſit, putà ob valetudinem, ætatem, & alias cauſas.

Ob infirmitatem non remouetur Epiſcopus, ſed ei datur Coadiutor, ſi morbus ſit ſonticus & perpetuus, can. ſcripſit, can. quamuis VII. qu. I. cap. de Rectoribus, cap. ex parte, cap. vlt. ex. de Cleric. ægrot. vel debilitat. cap. Paſtoralis. eod. tit. in VI. Ita Tetrico Lingonenſi Epiſcopo, oneri Epiſcopali ob ægritudinem impari, Mundericus aſſentiente principe Coadiutor, & futurus ſucceſſor datus; ita vt, ſuperſtite Tetrico, is Tornodorenſe caſtrum, quaſi propriam Diœceſim, vt Archipresbyter regeret. Greg. Tur. lib. V. cap. V. Pari de cauſa Maurilius Cadurc. Epiſcopus adiutorē & ſucceſſorem ſibi deſignauit Vrſicinum, & Domnolus Cenomannēſis Theodulphum, quem nactus eſt ſucceſſorem. Gregor. Tur. lib. V. cap. XLII. lib. VI. cap. IX. Aimon. lib. III. cap. XXXIX. paritérque ob infirmitatem Rimberto Bremenſi Archiepiſcopo, Adalgarium ex monacho Corbienſi Coadiutorem datum teſtis Adamus Bremenſis, lib. I. cap. XXXIX. & in ſpecie d. cap. ex parte, Coadiutor datus Arauſicenſi Epiſcopo, cui nomen erat Arnulphus, ob diutinum & inſanabilem morbum. Æquè ob ſenium & ingraueſcentem ætatem datur Coadiutor, nam ſenectus ipſa deterrimus morbus eſt: ob ſenium Narciſſo Hieroſolymitano Coadiutor datus Alexander, Gregorio ob ſenium & infirmitatem corporis Coadiutor acceſſit Gregorius Nazianzenus filius; Bonifacio Epiſcopo Moguntino ob ſenium adiutorem aſſumere permiſſum à Zacharia Ro. Pontifice. can. Petiiſti. VII. qu. I. & apud Bonifac. epiſt. CXLII. etiam ob ſenium Adalgario Bremenſi quinque viciniores Epiſcopos Coadiutores datos, teſtis Adamus loco ſupra laudato. Nec non Epiſcopo ante iuſtos ætatis an-

nos promoto, ex indulgentia interim datur Coadiutor, vt Hugoni, filio Heriberti Veromanduorum Comitis ad Rhemenſem Epiſcopatum vix puberi proue-cto, Odalricus Aquenſis Epiſcopus Coadiutor datus, vt Epiſcopali fungeretur officio, quoad Hugo ætatis compos factus eſſet. Frodoard. in chron. ad Ann. DCCCXXVIII. & lib. IV. Hiſt. Rhemenſ. cap. XVIII. XX. XXII. & Deodericus Dux Moſellanorum, vt refert Sigebertus ſub ann. Chr. M. ix. poſt fratrem ſuum Alberonem, dato Metenſi Epiſcopatu filio ſuo adhuc paruulo tutorem ſic vocat Coadiutorem ei ſubſtituit Deodericum, quo genere indulgentiæ aliquando vſi Pontifices etiam in minoribus beneficiis: Cùm Epiſcopus Conuentrenſis in Anglia Eccleſias quaſdam conceſſiſſet impuberibus, Alexander III. eos ex diſpenſatione non remouit, ſed interim Eccleſiarum cuſtodiam idoneis clericis commendauit, cap. ex ratione. ex. de ætat. & & qualit. præficiend. interdum bene valenti, & optimè adminiſtranti adiutorem ſumptum inuenio ob molem oneris, vel ob periculum & malignitatem temporum, vt Petrus Princeps Apoſtolorum Linum & Cletum adiutores ſibi adſciuit, vt exteriora miniſtrarent, ipſe autem verbo, id eſt verbi prædicationi, & orationi daret operam, can. ſi Petrus VIII. qu. I. & Maximus poſt mortem Macarij ſucceſſurus in Epiſcopatu Hieroſolymitano deſignatus eſt, ita vt interim Epiſcopali munere vnà cum Macario fungeretur, ne forté extincto Macario Arriani vacantem & indefenſam Eccleſiam occuparent. Sozomen. & Nicephorus locis ſupra adductis. Item Epiſcopo ob ſimplicitatem & imperitiam datur Coadiutor, qui eius vices ſuppleat. can.

quia frater. VII. qu. I. vt in minoribus Archidiacono, in quo induſtria & ſolertia deſideratur, ſi rerum agendarum expers ſit, ab Epiſcopo datur Coadiutor. Conc. Agathenſ. can. XVIII. can. Epiſcopum LXXIII. Diſt. & Plebanis ſeu Parochis, illiteratis & imperitis, ſi aliàs honeſtis moribus præditi ſint, Epiſcopus tanquam delegatus Sedis Apoſtolicæ, coadiutorem aut Vicarium pro tempore dare poteſt, Conc. Trident. Seſſ. XXI. de Reform. cap. IX. Quid? Epiſcopo ſi ſit imperitus linguæ vernaculæ datur etiam Coadiutor; hanc ob cauſam Valerius Hipponenſis Epiſcopus Latinæ linguæ minùs peritus Coadiutorem ſibi adſciuit Auguſtinum, Poſſidio eius vit. cap. IX. eandémque ob cauſam ex Conc. general. Lateranenſi habito ſub Innocent. III. ſi Diœceſis diuerſis linguis diſtincta ſit, & in vna eadémque ciuitate & Diœceſi commixti ſint populi linguis varij, & Epiſcopus tot linguarum cōpos non ſit, Coadiutorem & vicarium ſibi adſciſcere debet linguæ peritum, cap. quoniam. ex. de offic. Ordinar. quod ſtatutum eſt propter Francos, & cæteros Latinos à quibus occupatâ Syriâ & ipsâ Conſtantinopoli hâc occaſione paſſim Latini his partibus inſederunt & pulſis Græculis Latini Epiſcopi impoſiti ſunt; ſed cùm hi Gæcè neſcirent, neceſſe fuit legem dici, vt Coadiutores & Vicarios helleniſmi peritos ſibi adſciſcerent, ne omnia per interpretem agere cogerentur. Dilapidatori etiam interdicitur adminiſtratione temporalium, & Coadiutor ei datur in temporalibus, can. qui ea. III. qu. II. Hac de cauſa Cephaladunenſi Epiſcopo Coadiutorem adhibuit Honorius, III. cap. Venerabili. ex. de offic. delegat. quod ſuſpecti tutoris exemplo conſtitutum, l. eum quem. C.

de ſuſpect. tut. Ita ex reſcripto Gregorij IX. ad Abbatem Montis belli apud Matthæum Paris, ſub ann. Chr. M. CC. XXXI. ſi à viſitatoribus Abbas non exemptus nimis negligens & remiſſus inuentus fuerit, à Diœceſano dandus eſt ei Coadiutor, vſque ad proximum Capitulum generale: quòd ſi dilapidator inuentus fuerit à regimine Abbatiæ amouetur per Diœceſanum, & interim datur adminiſtrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec Monaſterio de Abbate proſpectum fuerit, quod & antè ſancitum ab Honorio III. cap. vlt. de ſtat. monach. Imò & Epiſcopo Pœnitentiæ causâ ſacris abſtento datur Coadiutor: Genebaldo Laudunenſi Epiſcopo pœnitentiæ cauſa recluſo in cellula in ſeptennium, quòd vxoris conſuetudine vſus eſſet, Remigius Rhemenſis Metropolitanus interim Coadiutoris officio functus eſt, ita vt alternis Dominicis miſſam celebraret Rhemis, & Lauduni, Teſtis Hincmarus in vitâ Rhemig. apud Surium. XIII. Iun. Præſuli capto ab hoſtibus & Barbaris datur quoque Coadiutor. cap. ſi Epiſcopus. de ſupplend. neglig. Prælat. in 6. Clem. I. de for. compet. Sic Ignatius Antiochenus cùm Romam duceretur damnandus ad beſtias, Polycarpo Smyrnenſi Epiſcopo Antiochenæ Eccleſię gregem commendauit. Euſebio lib. III. cap. XXX. & hæ ſunt fere cauſæ propter quas ſolet dari Coadiutor. Nunc videamus ad quem pertineat datio Coadiutoris, an ad Metropolitanum, an ad Romanum Pontificem.

Cap. IV.

Ad quem pertineat datio Coadiutoris, ad Metropolitanum, an ad Romanum Pontificem?

COADIVTORIS datio ſuapte naturâ non ad alium pertinere videtur, quàm ad Metropolitanum; nam vt Metropolitani eſt confirmare electos, eiuſdem eſſe videtur confirmare deſignatos Coadiutores: & Coadiutoris datio magis accedit electioni, quæ eſt iuris communis, & à Metropolitano confirmanda venit, quàm poſtulationi, vel tranſlationi, quæ non negatur eſſe de maioribus cauſis, & pertinere ad Sedē Apoſtolicam. Et ſi antiquiorem vſum ſpectemus Coadiutorum datio vel confirmatio ſtetit penes Metropolitanum, vixque delata ad ſedem Apoſtolicam, vt probatur exemplis ordinationum Alexandri, Anatolij, Gregorij Nazianzeni, & maximè Auguſtini, qui à Valerio aſſumptus in Coadiutorem, quæſito ſolo conſenſu Primatis Epiſcopi Carthaginenſis, teſte Poſſidio eius vit. cap. IX. & ipſo Auguſtino Epiſt. CX. ſed labente æuo non iniuriâ Pontifices Coadiutorum dationem ad ſe reuocarunt, quòd Pontificij culmen ſit diſpenſare à lege, & Coadiutoris datio non ſinè diſpenſatione obtineri poſſit, obſtante canone Antiocheno, ne liceat viuenti Epiſcopo ſucceſſorem deſignare: tum vt inueterata coërceretur licentia, quâ complures Epiſcopi vtebantur aſſumendi ſibi Coadiutorem futurum ſucceſſorem, magis affectu car-

nis & ſanguinis, quàm in rem & vtilitatem Eccleſiæ. Hoc iure Pelagius Ioanni Narnienſi Epiſcopo, quòd rerum agendarum expers eſſet, poſcenti Conſtitutum dedit Coadiutorem: & Gregorius I. permiſit, vt Ioanni Iuſtinianeæ primæ Epiſcopo, ob ſonticum morbum daretur Coadiutor: vt & Bonifacius Moguntinus Epiſcopus miſſionem quam poſcebat non obtinuit à Zacharia Pontifice, ſed ab eo impetrauit ius aſſumendi Coadiutorem, eundē futurum ſucceſſorem, quæ omnia colligūtur ex can. ſcripſit. can. petiiſti can. quia Frat. VII. qu. I. Hoc etiam iure Adalgario Bremenſi Metropolitæ ob ſenium, viciniores quinque Epiſcopos à Romano Pontifice Coadiutores datos iam memoratum ex Adamo Bremenſi: Inde Pontificum in dando Coadiutore poteſtatem paſſim fere agnouere Metropolitani: Luculentum eius rei argumentum extat in cap. ex parte. ex. de Cleric. ægrot. vel debilit. vbi Arelatenſis Archiepiſcopus aditus ab Arauſicenſi Principe, vt laboranti Epiſcopo ſubueniret, rem retulit ad Innocent. III. Rom. Pontificem, à quo mandatum tulit, vt idoneum ei Coadiutorem daret: quo iure vſus eſt & Honorius III. in d. cap. venerabili, dum ait ſe Archiepiſcopo Cuſentino demandaſſe, vt Cephaladunēſi Epiſcopo ſi de dilapidatione ſuſpectus eſſet Coadiutorē daret; nec dum tamen Coadiutorum datio palam erepta Metropolitanis, donec à Bonifacio VIII. pronunciatum in cap. paſtoralis. de Cleric. ægrot. in VI. & cap. ſi Epiſcopus. de ſuppl. neglig. Prælat. eod. Coadiutoris dationem vnam eſſe ex maioribus cauſis, quæ pertinent ad Sedem Apoſtolicam, *non obſtante*, inquit, *contraria conſuetudine*, ex quo certi iuris eſt Coadiutorem ab alio dari non poſſe,

quàm

quàm à Rom. Pontifice, vel auctoritate apoſtolicâ: quam ob rem Ioannes Monachus in d. cap. paſtoralis, coadiutores vocat Apoſtolicos: nec diſpari iure conſtitutum inuenio, Eccleſiæ Cathedrali vacanti procuratorem, ſeu adminiſtratorem, quem Græci vocant *μεσίτην*, noſtri Viſitatorē, dari non poſſe ab alio, quàm à Rom. Pontifice, can. Paſtoralis. VII. qu. I. cap. Cùm nobis. ex. de elect. cap. vlt. de ſuppl. neglig. præl. in VI.

Cap. V.

Coadiutor non datur inuito, niſi vrgente neceſſitate. an duo, vel plures Coadiutores dari poſsint? Syncelli.

QVa ratione Principi inuito non eſt dandus conſors Imperij, vt olim obteſtatum Valentinianum narrat Theodorit. lib. IV. cap. V. & Curator non datur adulto inuito, niſi ad litem, §. item inuiti. Inſt. de Curat. l. I. C. qui pet. tut. quia ipſe capax eſt adminiſtrationis rerum ſuarum, Epiſcopo inuito non datur Coadiutor, qui eſt vice curatoris. can. ſcripſit. can. qualiter. can. quamuis. VII. qu. I. cap. Paſtoralis. de Cleric. ægrot. in VI. Sed ſi Coadiutore indigeat propter valetudinem, vel ætatem, monendus eſt vt Coadiutorem ſibi petat, & hoc eſt quod ait, d. can. ſcripſit, ſuggerendum eſſe, vt diſpenſator illi requiratur: quòd ſi admonitus vt Coadiutorem petat, non acquieſcat, tunc inuito & non conſentienti dandus eſt Coadiutor à Rom. Pontifice precibus Capituli. Imò

& conſentienti non eſt dandus Coadiutor ſinè conſilio & conſenſu Capituli d. cap. Paſtoralis. In Prælaturis quę pertinent ad nominationem regiam, putà Epiſcopatu, & Abbatia, an conſenſus Regis deſideretur in Coadiutore dando, Rebuffus in Concord. tit. de Reg. ad Prælatur. nominat. §. I. In verb. Sponte factam, negat hac ratione, quòd ob ætatem, valetudinem, vel captiuitatem Epiſcopi, vel alias cauſas propter quas datur Coadiutor, non vacet Epiſcopatus, & conſenſum Regis requiri ait in caſu vacationis tantùm; ſed verius eſt Coadiutorem non dari abſque conſenſu principis ad quem ſpectat nominatio vacante Eccleſiâ, quia aliàs per Coadiutoris dationem impediretur vacatio, & fraus fieret nominationi regiæ, & eo iure vtimur: & iam olim Gregorius I. in Epiſt. IV. lib. IX. ad Anatolium Diaconum, quæ refertur in d. can. ſcripſit. apertè inſinuat ſe moueri ad dandum Coadiutorem Ioanni primæ Iuſtinianeæ Epiſcopo, voluntate & præcepto Imperatoris, quem piiſſimum Dominum appellat, vrgentis vt ei ob ægritudinē daretur Coadiutor ne ciuitas paſtore deſtituta hoſtium inſidiis pateret. Et vota Principis audienda in dando Coadiutore ſatis intelligi voluit Innoc. III. in d. cap. ex parte. ex. de Cler. ægrot. vel debilitat. cùm Archiepiſcopo Arelatenſi mandauit, vt Arauſicenſi Epiſcopo Coadiutor daretur, id expoſcente Arauſicenſi Principe. Quin & in minoribus beneficiis quę ſunt iuris Patronatus, non eſt dandus Coadiutor cum futura ſucceſſione ſinè conſenſu Patroni, vt conſentiunt Lambertinus de Iure Patronat. lib. II. part. I. qu. VI. principal. art. II. n. I. Gonzales in Reg. VIII. Cancell. gloſſ. V. §. IX. num. XVIII. & alij. Si quæras quot Coadiutores

Hoc iure Grimaldus Abbas S. Galli Hartmolum ſibi adſciuit Vicarium & futurum ſucceſſorem, aſſentiente Ludouico P. Ratpert de caſibus Mon S. Galli cap. LXIII apud Goldaſt. tom. I. Rer. Alamannic.

dari poſſint: olim certa regula non fuit in numero dandorum Coadiutorum; ſed quo modo vnus, duo, vel plures tutores dantur pro modo patrimonij, & onere tutelæ; ita vnum, duos, vel plures Coadiutores dari mos fuit pro ratione oneris Epiſcopalis. Cletum & Linum adiutores ſibi adſciuit Petrus Princeps Apoſtolorum, & his tertium ſuperadiecit Clementem quem ſucceſſorem deſignauit, can. ſi Petrus VIII. qu. I. Priſcam, Aquilam, & Timotheum legationis Apoſtolicæ *συνεργοὺς*, id eſt, adiutores habuit Paulus, vt ipſe innuit in Epiſt. ad Rom. cap. XVI. plures Coadiutores dari poſſe ſignificat Nicolaus I. In Epiſt. inſcripta Aluino Ianuenſi Archiep. can. Pontifices, VII. qu. I. dum Epiſcopum ob infirmitatem remoueri vetat, ſed vicinos Epiſcopos ei adiutores dari: *Vicinorum*, inquit, *vſque ad recipiendam ſanitatem Epiſcoporum auxilia ſubrogentur.* Adalgario Rhemenſe ob ſenium quinque viciniores Epiſcopos à Ro. Pontifice adiutores adſcitos iam relatum ex Adamo Bremenſi. Conſtantinopolit. Patriarcham nonnumquam plures adiutores, ſiue Syncellos ſuſcepiſſe argumento eſt, quòd protoſyncelli meminit Codinus: plures Syncellos commemorat Cedrenus, in Romano Argyropoli *ἐτίμησε δὲ συγκέλλους μητροπολίτας τρεῖς*. *Fecit etiam tres Syncellos Metropolitas.*

CAP. VI.

Coadiutores alij ad tempus, alij cum futura ſucceſsione. Syncellus Coadiutor & futurus ſucceſſor Conſtantinopolit. P.

COADIVTORIA, ipſo iure eſt temporalis, non perpetua, & Coadiutoris officium expirat morte coadiuti, vel ceſſante impedimento quod cauſam dedit Coadiutoriæ, can. Pontifices. VII. qu. I. cap. paſtorali. de Cleric. ægrot. vel debilit. in VI. vnde Coadiutoria nõ eſt propriè beneficium Eccleſiaſticum, cùm non ſit titulus perpetuus, ſed nudum miniſterium: ex diſpenſatione, & merâ gratiâ introductæ ſunt Coadiutoriæ perpetuæ, id eſt eæ quæ ſunt cum futura ſucceſſione; quia non vergunt in vtilitatem Eccleſiæ, ſed in rem eorum qui dantur Coadiutores, & ſunt meræ gratiæ expectatiuæ, vnde Coadiutorem cum futura ſucceſſione ſolus dare poteſt Romanus Pontifex: quo iure Bonifacio Moguntino ob ſenium miſſionem poſtulanti à Zacharia Rom. Pontifice permiſſum, vt ſucceſſorem ſibi deligeret eundem futurum ſucceſſorem. can. Petiiſti. VII. qu. I. olim tamen ex vſu Coadiutores etiam cum futura ſucceſſione ſæpe ſæpiùs datos, citra apoſtolicam auctoritatem, multis comprobatur exemplis, vt Auguſtini, Eradij, & aliorum, quæ ſupra adducta ſunt: & Conſtantinopolit. Patriarcha Syncellum proprio nutu ſibi aſſumebat, eundem futurum ſucceſſorem. Zonar. in Conſtantino Monomacho, vbi legatum à Sultano miſſum ad Impera-

torem refert, quem illi Seriphen vocant. οὗτος, inquit, δέ ἐστι παρ' αὐτοῖς πάλαι ἦν παρ' ὅσπερ ἡμῖν ὁ λεγόμενος σύγκελλος, ὡς γὰρ ὁ σύγκελλος τοῦ πατριάρχου θανόντος, εἰς τὸν ἐκείνου τόπον ἀντικαθίσατο, οὕτω καὶ ὁ σερίφης τοῦ καλιφᾶ φθαρέντος τὸν τελευτήσαντα διεδέχετο, *is eſt, apud eos, qui olim apud nos Syncellus; nam vt Syncellus Patriarchæ defuncti locum occupabat; ſic etiam Seriphes Caliphâ defuncto ſuccedebat*, quod & Cedrenus eodem loco exſcripſit; vnde & Romanus Lacapenus Theophylactum filium natu minorem à Nicolao Patriarcha Syncellum deſignari fecit, in ſpem Patriarchatus, vt ſcribunt iidem Zonaras & Cedrenus in Lacapeno. Intelligitis quis eſſet Syncellus, aliquãdo tamen & Suffraganei Syncellorum nomine audiebant, Cancellos corruptè Guillelm. Tyrius lib. XIV. cap. XII. *Et quoniam iterum eundem Patriarcham oportebat habere præter ſupradictos Metropolitanos familiares ſuffraganeos quos Græci Cancellos vocant.* His moribus ante Concilium Tridentinum paſſim Coadiutoriæ cum futura ſucceſſione concedebantur ſed eo Concilio ſublatæ ſunt, ſeſſion. XXV. de Reformat. cap. VII. ne in beneficiis Eccleſiaſticis hereditaria ſucceſſio admittatur; niſi aliud ſuadeat vrgens neceſſitas, & euidens vtilitas, conceſſione reſeruatâ Summo Pontifici. Sanè Ordinarius poteſt Archidiaconis, vel Parochis Coadiutores dare ad tempus, & ita accipe cap. de Rectoribus, cap. tua nos, cap. vlt. de Cleric. ægrot. vel debilitat. ſed non poteſt Coadiutores imponere in perpetuum, & cum futura ſucceſſione; argumento eſt quòd Epiſcopus non poteſt cuiquam conferre beneficium ſub conditione, vt poſt mortem eius alius ſuccedat, cap. accepimus. ex. de pact.

cap. audiuimus. de colluſione detegend. ex Concil. Trident. Seſſ. xxi. de Reform. cap. ix. Parochis illiteratis & imperitis, ſi aliàs bonis moribus præditi ſint, Epiſcopus tanquam Apoſtolicæ Sedis delegatus Coadiutores dare poteſt, ſed ad tempus dumtaxat.

Cap. VII.

Dignitas & poteſtas Coadiutorum. Tituli Coadiutorum de Eccleſiis quæ ſunt in partibus infidelium ſatis recens inuentum. Metropolitanorum cum Syncellis de gradu certamen.

QVæ ſit dignitas & poteſtas Coadiutoris in hoc tractatu ſcire imprimis conducit. De iure Coadiutor eſt ſocius & particeps honoris Epiſcopalis, vnde Coëpiſcopus dicitur, vt de Auguſtino poſtquàm Valerio Coadiutor datus eſt, proditum eſt in Paulini Epiſt. can. non autem. vii.qu.i. & Valafrid. Strab. de reb. Eccleſ.cap. vlt. *Porrò ſicut Comites quidam Miſſos ſuos præponunt popularibus, qui minores cauſas determinent, ipſis maiora reſeruent; ita quidam Epiſcopi Coëpiſcopos habent, qui in rebus ſibi congruentibus quæ iniunguntur efficiunt*; Coadiutor Prælati eſt Prælatus & vt talis curam animarum penès ſe habet, Gloſſ. in cap. de Rectoribus. ex. de Cleric. ægrot. vel debilit. Coadiutorem aliquando datum inuenio cum titulo Epiſcopi certi Caſtri, vel partis Diœceſis, vel etiam cum titulo Archipresbyteri, vt Pientio Pictauienſi Euſtrapius

Coadiutor datus cum futura ſucceſſione, & interim apud Sellenſe Caſtrum Pictauienſis Diœceſis Epiſcopus ordinatus. Gregor. Turonenſ. lib. IV. cap. XVIII. Tetrico Lingonenſi, Mundericus Coadiutor datus, ita vt interim dum is viueret Tornodorenſe Caſtrum noſtris *Tonnerre* vt Archypresbyter regeret. Idem Turonenſ. lib. V. cap. V. Verùm ex ſtylo, quoniam duo non poſſunt eſſe in ſolidum titulares eiuſdem Eccleſiæ, ne Epiſcopatus ſectio induci videatur, Coadiutor datur cum titulo Epiſcopi alicuius Eccleſiæ, de his quæ poſitæ ſunt in barbarico ſolo, & in partibus infidelium, vt loquuntur, quod eſt ſatis recens inuentum, & ab eo tempore introductum, quo Latini Hieroſolymâ & Syriâ exciderunt, quaſi ad retinēdam ciuilem & feſtucariam poſſeſſionem. De iure Coadiutor habet adminiſtrationem ſpiritualium & temporalium vnà cum Epiſcopo, can. ſcripſit. can. quia Frater, VII. qu. I. vnde diſpenſator dicitur in d. can. ſcripſit. & habet curam animarum penès ſe, d. cap. de Rectoribus: & certè Eccleſiæ intereſt ne Coadiutor careat actu, ne Eccleſia debitis fraudetur obſequijs Adiutor, inquam, habet adminiſtrationem, ſed non plenam & liberam, vnde in actu & adminiſtratione ita ſe gerere debet, vt obſequium & reuerentiam præſtet Epiſcopo, quia naturali ratione adiutor minor eſt eo, cui adiutor accedit, vt conſtat exemplo mulieris quæ ſubiecta eſt viro, cui data eſt in adiutorium; quo argumento vſus eſt Ambroſ. lib. de Paradiſ. cap. X. *In eo igitur adiutorium bonum mulieris quamquam etiam inferior dicatur adiutor, vt & in vſu reperimus humano, quia dignitate potiores plerumque adiutorem meriti inferioris adſciſcunt.* Atque adeò Adiutor nihil poteſt age-

Auguſt. in Ioann. tract. XXI. videmus in rebus humanis, quia maior eſt qui mittit, quàm ille qui mittitur.

re ſinè aſſenſu Epiſcopi. Sic Auguſtinus etſi iam Presbyter factus à Valerio prædicandi poteſtatem accepiſſet, poſtquàm eidem Coadiutor ſumptus, non priùs monaſterium poſuit intrà ſepta Epiſcopij, quàm impetrato eiuſdem conſenſu, teſtis ipſe Auguſtinus, vel alius quiſquis eſt ex eius perſona, Serm. XXI. ad Fratr. in Eremo. *Et quia ſolus ſtare non poteram Epiſcopus, ideò rogaui ſanctum ſenem Epiſcopum Valerium qui mihi iam poteſtatem prædicandi & obſecrandi in populo dederat, vt infra domum Epiſcopi monaſterium Clericorum conſtituerem*: Et hoc iure viuenti Abbati ſucceſſor deſignatus non poteſt attingere adminiſtrationem temporalium, ſaltem abſque conſenſu Abbatis, Conc. Cabillonenſ. can. XII. *Si quilibet Abbas elegerit ſucceſſorem, ipſe qui ſic eligitur de facultatibus ipſius Monaſterij ad regendum nullam habeat poteſtatem.* Sic Notkerus Abbatiæ S. Galli apud Heluetios inueſtituram accepit per traditionē ferulæ ab Ottone I. eâ lege, vt viuo Abbate Burkardo, nihil capitale abſq; eius nutu ageret, vt narrat Ekkeardus Iunior, lib. de Caſib. Monaſt. S. Galli cap. XVI. apud Goldaſtū, tom. I. Rerū Alemanicar. & Coadiutor etſi iuriſdictionis Epiſcopalis compos ſit, tamen omnino prohibetur alienare bona Eccleſiaſtica, cap. Paſtoralis. de Cleric. ægrot. in VI. quod & in Viſitatore pariter ſe habet, cap. is cui procuratio. de elect. in VI. item Coadiutor non poteſt conferre beneficia ſinè ſpeciali mandato Epiſcopi vt ſentiunt Ioannes Monachus in d. cap. Paſtoralis. Ioan. Andreas, in cap. vlt. de Cleric. ægrot. vel debilit. Oldrad. Conſ. XLIV. hoc argumento, quòd in mandato generali Vicariatus, non venit collatio beneficiorum, cap. fin. de offic. vicar. in VI. & hoc plus iuris eſt in Viſitatore, quòd confert

beneficia

beneficia, dummodo datus ſit à Sede Apoſtolicâ, cap. vlt. de ſuppl. neglig. Prælat. in VI. Ac vt tutiùs ſciatur quę ſit poteſtas Coadiutoris, ſpectanda eſt forma dationis, vt in Lino, & Cleto, hos ſibi adiutores Petrus adſciuit, non tamen poteſtatem Pontificij, id eſt plenam poteſtatem ligandi & ſoluendi eis tradidit, ſed eos adhibuit vt exteriora miniſtrarent, can. ſi Petrus. VIII. qu. I. Si Coadiutor detur ſuſpecto de dilapidatione in temporalibus, hoc iuris tantùm habet, vt Epiſcopus nihil poſſit agere in temporalibus ſinè conſilio & aſſenſu Coadiutoris, d. cap. Venerabili. Denique Coadiutor de iure habet quidem adminiſtrationē, ſed hodie in litteris Coadiutoriæ ſolet apponi clauſula, Ne Coadiutor regimini omnino ſe immiſceat. Vtcumq; ſit Coadiutor non habet plenum ius in beneficio, vnde promotione ad Coadiutoriam non vacant cætera beneficia promoti. Garcias de Benefic. part. XI. cap. VI. Flam. Pàriſius de Reſig. cenef. lib. III. qu. I. n. V. & ſeqq. & alij. Syncelli ſumma erat dignitas poſt Patriarcham, ob ſpem ſucceſſionis, ea tamen numero euiluit, & vbi plures fuere cum his de gradu & proëdria certarunt Metropolitæ. Cedrenus in Romano Argyropoli: ἐγγίνετο δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς ταραχὴ διὰ τὴν καθέδραν, ἐν τῇ λειτουργίᾳ μὴ καταδεξαμένων τῶν μετροπολιτῶν αὐτῶν τοὺς συγκέλλους ἐν τῷ συνθρόνῳ. *Die Penteceſtes ſacro tumultuatum eſt ob ſeſſionem in ſacro officio, Metropolitis non ferentibus ſuperiore loco ipſis ſedere Syncellos.*

Cap. VIII.

Congrua portio Coadiutorum. Epiſcopi, ſede ſuâ pulſis vi hoſtium ſubſidium impenſum.

QVibvs de cauſis Vicario perpetuo Parochialis Eccleſiæ aſſignanda eſt congrua portio de reditibus Eccleſiæ, vnde commodè ſuſtentari, hoſpitalitatem exercere, iura Epiſcopalia perſoluere, & alia onera debita ſuſtinere valeat, cap. auaritiæ, cap. de Monachis, ex. de Præbend. cap. ſtatuto, §. vbi autem de decim. in vi. & apud Innocent. iii. Regiſtr. xiii. epiſt. vlt. cùm iuxta Apoſtolum qui altari ſeruit de altari viuere debeat, cap. cùm ſecundùm. eod. tit. de Præbend. iiſdem prorſus vbi Coadiutor datur Epiſcopo ob valetudinem, vel ætatem, congruam portionem accipere debet de prouentibus Eccleſiæ, ex qua ſe alere & tueri valeat, cap. de Rectoribus, cap. tua nos, ext. de Cleric. ægrot. vel debilit. cap. vnic. eod. tit. in vi. & Conſtit. Aurelianenſ. cap. vii. Sic Odalricus Aquenſis Epiſcopus Coadiutor datus Hugoni filio Heriberti Comitis, donatus eſt Abbatiâ S. Timothei cum prębenda Canonica, auctore Frodoardo locis ſuprà laudatis; æquè ac Parochis ſi detur Coadiutor portionem fructuum eis aſſignari par eſt pro modo alimentorum & facultatum Eccleſiæ, d. cap. de Rectoribus, & cap. tua nos, & Conc. Tridentin. Seſſ. xxi. de Reform. cap. vii. Coadiutori, inquam, debetur congrua, niſi aliud caueatur in prouiſione

Coadiutoriæ, vt ſolet apponi clauſula, ne quicquam adminiſtret, vel de fructibus percipiat. Ita & epiſcopis ſede pulſis ob vim barbarorum, vel quorumcunque hoſtium præbendæ aſſignandæ locupletioribus in monaſteriis, ex Nou. Alexij Comneni, quam laudat Balſamo in can. XIX. Synod. VII. A Gothis ſede ſuâ deiectus Quintianus Rutenenſis Epiſcopus, benignè ſuſceptus eſt ab euphraſio Aruenorum epiſcopo, & ipſius eccleſiæ ſimul ac Lugdunenſis opibus ſuſtentatus, teſte Gregorio Turonenſi lib. II. cap. XXXVI. Gothofredo epiſcopo S. Aſaf in Vvallia ob infeſtationem Vvallenſium migrare coacto Abbendonienſem Abbatiam in Cuſtodiam, id eſt commendam dedit Henricus. II. Rex Anglorum donec ad propriam ſedem tutus pateret rediſus. Roger. Houeden, ad ann. MCLXXV. In Gallia exſulauit Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus regio ſumptu ſuſtentatus, primùm in Pontiniacenſi cœnobio, poſteà in Monaſterio S. Columbæ apud Senones. Auctori Chronic. Altiſſiodor. ad Ann. M.CLXIV. & Matthæo Paris ad eund. ann. Similiter & Raguſienſis Archiepiſcopus ob ſuorum inſidias in Angliam profugus, beneficium eccleſiaſticum quo ſe tueretur accepit ex beneficio Ioannis Regis Anglorum; quod comprobatur ab Innocent. III. in cap. ad ſupplicationem. de Renunt.

Cap. IX.

Chorepiſcopi, adiutores, & Vicarij Epiſcoporum. Chorepiſcopi alij Epiſcopi, alij presbyteri tantùm. Singulorum munia & iura diſtincta. Chorepiſcoporum ordo quando ſublatus.

INter episcoporum auxilia proximè recenſentur Chorepiſcopi. Sic dicti quaſi Villani episcopi, vt indicat Damaſus epiſt. iv. à Græco χώρα, quod villam ſignificat, quia nimirum præerant eccleſijs ruſticanis vice epiſcopi, Conc. Antiocheni, can. x. eiſdémque ius erat viſitandi & luſtrandi vicanas eccleſias nomine epiſcopi, quā ob causā fortè dicebātur περιοδευταὶ circumcurſatores, ſeu viſitatores Conc. Laodicen. can. lvii. can. non debere lxxx. Diſt. adeóque dicebantur συλλειτουργοὶ comminiſtri, Conc. Neocæſar. can. xiv. & alijs locis Vicarij epiſcoporum. Ferrandus Diaconus in Breuiatione canon. cap. lxxix. *Vt Chorepiſcopi, id eſt, Vicarij Epiſcoporum, nec Presbyteros, nec Diaconos ordinent, niſi tantùm Subdiaconos.* & Iſidorus *Vicariis Epiſcoporum, quos Græci Chorepiſcopos dicunt.* Quinimò manus & alæ epiſcopi dicuntur in Conc. Nicæno ex Arabico can. lviii. Quidam erant Chorepiſcopi, qui epiſcopali ordine erant inſigniti de quibus loquitur, can. Antiochenus x. ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπισκόπους, εἰ καὶ χειροθεσίαν εἶεν ἐπισκόπων εἰληφότες: *Chorepiſcopos qui manuum impoſitionem*

ab Epiſcopis acceperint. Alij erant Presbyteri tantùm, & in hoc ordine primùm inſtituti Chorepiſcopi: inſtituti enim ſunt ad typum & exemplum LXX. diſcipulorum Synod. Neocæſar. can. XIV. & de hoc genere Chorepiſcoporum loquitur Damaſus in epiſtola ſuprà laudata. Duos Presbyteros Hypatium & Abramium Chorepiſcopos ſuſpicionis de hæreſi purgandæ causâ ad Leonem Papam miſiſſe ſe ſcribit Theodoritus epiſt. CXIII. & CXVII. Chorepiſcopi qui eſſent Epiſcopi non poterant promoueri à ſolo Epiſcopo, nec minùs quàm à tribus Epiſcopis, quia Epiſcopi non niſi à tribus Epiſcopis ordinari poſſunt; can. porrò LXVI. Diſt. can. I. ſeq. diſt. & de hoc genere Chorepiſcoporum fuit Agobardus primùm Chorepiſcopus, deinde Epiſcopus Lugdunenſis; eum enim à tribus Epiſcopis ordinatum, præcipiente Leidrado proprio Epiſcopo, ſcribit Ado Viennenſis in Chronic. Chorepiſcopi verò ſecundi ordinis promouebantur à ſolo Epiſcopo, ſicut reliqui Presbyteri, & de his loquitur ſuprà memoratus can. Antiochenus in fine, quando vult vt Chorepiſcopus ordinetur ab Epiſcopo, quod ſtatutum, eo haud dubiè conſilio, vt Chorepiſcopi promoti à ſolo Epiſcopo, & ad ordinem Presbyterorum redacti, arcerentur ab officiis Epiſcopalibus. Etſi vero Chorepiſcopi ordinem Epiſcopalem accepiſſent, tamen Pontificatus apicem, id eſt plenitudinem poteſtatis Epiſcopalis non habebant, nec poterant Presbyteros, vel Diaconos ordinare, virgines benedicere, Eccleſias & altaria conſecrare, baptizatos conſignare, hæreticos, & pœnitentes reconciliare, & formatas litteras tribuere, Conc. Ancyran. can. XIII. d. Antiochen. can. X. & ex epiſtola Leo-

nis I. ad Epiſcopos Gall. & Germaniæ LXXXVI. can. quamuis. LXVIII. Diſt. Concil. Hiſpal. II. can. VII. Lectores, Exorciſtas, etiam hypodiaconos eis ordinare licebat, d. can. Antiocheno X. necdum enim Subdiaconatus inter ſacros ordines cenſebatur, ſed poſtquàm ex Gregorij magni decreto Subdiaconatus inter ſacros ordines recenſitus, lectores tantùm & alios inferiores, vſque ad Subdiaconos, eis ordinare permiſſum Conc. Niceni II. can. XIV. c. quoniam LXVIII. Diſt. & Synod. Melden. can. XLIV. & quod dicitur in Conc. Nicæno Arabico can. LV. & in epiſt. Baſilij quæ eſt CLXXX. ad Chorepiſcopos inſtitutionem miniſtrorum pertinere non refertur ad Presbyteros, vel ad Diaconos, quos canon. LX. eiuſdem Concil. ab Archidiacono & Chorepiſcopo examinatos à ſolo Epiſcopo ordinari voluit; ſed ad inferiores clericos quos vult probari in monaſteriis antequàm ad ſuperiores ordines promoueantur. Præter ordinationem minorum Clericorum ad Chorepiſcopos pertinebat diſpenſatio ærarii Eccleſiaſtici, & cura alendorum pauperum, quam ob rem valde ſpectati & ab omnibus culti fuere, Concil. Neocæſar. can. XIV. verùm vt in obſequio continerentur iterum ſingulis annis cum lecta manu Presbyterorum tenebantur accedere ad ciuitatem ad ſalutandum Epiſcopum, & tradendum ſe ei, & communionem cum eo habendam, Conc. Nicen. Arabici can. LVII. ait ad tradendum ſe ei, id eſt ad inſtaurandam apud Epiſcopum profeſſionem obedientiæ, & reuerentiæ, quo profeſſionis genere clerici Epiſcopo ſe tradere dicebantur, recentiores dixere vaſſallos ſe commendare, pro eo quod eſt fidem & hominium præſtare

feudi nomine. Aimon. lib. IV. cap. LXIV. *Illuc & Taſſilo Dux Baioariorum cum primoribus gentis ſuæ venit, & more Francico in manus Regis Pipini in Vaſſaticum manibus ſuis ſemetipſum commendauit.* & Continuator Aimon. lib. V. cap. XXXIII. *Filius eius* (loquitur de Vvigone filio Salomonis Ducis Britonum) *ſe Carolo commendauit, & fidelitatem coram fidelibus ſuis illi iurauit.* Et præceptum conceſſionis Ludouici P. Hiſpanis datum: *Nouerint tamen ijdem Hiſpani ſibi licentiam à nobis eſſe conceſſam, vt ſe in Vaſſaticum Comitibus noſtris more ſolito commendent.* Honore certabant Archidiaconus & Chorepiſcopus & vterque adſidebat Epiſcopo, Archidiaconus ad dextram, Chorepiſcopus ad ſiniſtram eiuſdem, Concil. Nicæn. Arabic. canon. LVII. & LVIII. nimirum in conuentibus Eccleſiaſticis ſiniſtra fuit honoratior dextrâ, vnde & in diplomatibus Pontificiis à dextra Paulus, à læua Petrus collocatur, vt iam obſeruauit Baronius non vno loco. Tot honorum elatione corrupti Chorepiſcopi nimiùm intumuere, & quia ſuperbiebant in ipſos Epiſcopos beneficij auctores, Chorepiſcoporum ordo ſublatus fertur decreto Damaſi epiſt. IV. can. Chorepiſcopi. LXVIII. diſt. Scio hanc epiſtolam viris eruditis ſuſpectæ fidei eſſe, quòd multis pòſt ſeculis pateant Chorepiſcoporum veſtigia in Eccleſiis totius orbis Chriſtiani, ſed non contemnenda eius fides quòd ſucceſſu caruerit: quandoquidem Ioannes III. in epiſt. ad Epiſcopos Galliæ & Germaniæ, & Patres Synodi Metenſis quæ habita eſt anno DCCCLXXXIX. & Sigebertus Gemblacenſis in Chronic. ad ann. CCCLXXXIII. eandem agnouerunt. Nec mihi proſcribenda videtur epiſtola Damaſi, ſed potiùs cau-

tè cum moderamine accipienda, ita vt per eam non ſublatum omnino ordinem Chorepiſcoporum dicatur, ſed modum impoſitum, & ad Presbyterorum gradum redactum, quod iam antè tẽtatum fuerat: & vt hoc credam ſuadent verba epiſtolæ Damaſi, cuius argumentum & ſcopus eſt probare Chorepiſcopos nihil aliud eſſe quàm Presbyteros, quòd ad formam & typum LXX. diſcipulorum inſtituti ſint, & Epiſcopos non eſſe qui à ſolo ſint ordinati Epiſcopo: quod enim dicitur initio eiuſdem epiſtolæ, Chorepiſcopos tam à Sede Apoſtolica, quàm à totius orbis Epiſcopis fuiſſe prohibitos, non eò ſpectat, vt Chorepiſcoporum ordo penitus ſublatus ſit, ſed tantùm vt à pontificalibus officiis remoti ſint, vt paulò pòſt memoratur. Multis ſeculis laborauit Eccleſia in reprimendis Chorepiſcopis poſt Damaſum Leo I. Epiſcopalibus officijs eos etiam abſtinuit: In Gallia cùm Chorepiſcopi ſuis finibus ſe non cõtinerent & Epiſcopalia munia tentarent, lex inſtaurata in Concil. Pariſienſi habita ſub Ludouico P. ſub ann. DCCCXXIX. lib. I. cap. XXVII. ne Chorepiſcopi modum ſacris canonibus præfixum excederent; vnde deſumptũ Capitulare regium lib. V. cap. CLXVIII. tandémque cum Epiſcopis infeſtiores eſſent, Chorepiſcoporum ordo omnino damnatus, Capitul. lib. VI. cap. CXIX. *Placuit ne Chorepiſcopi à quibuſdam deinceps fiant*: nec dum tamen deſiit ordo Chorepiſcoporum, quorum veſtigia multis locis occũrrunt. In Rhemenſi Eccleſia Chorepiſcopi officium remanſiſſe teſtimonio eſt opuſculum Ebonis Rhemenſis Epiſcopi de miniſtris Rhemenſis Eccleſiæ, in calce Flodoardi editum à Iacobo Sirmundo, quos inter cenſentur Præpoſitus, Archidiaconus,

diaconus, & Chorepiſcopus, ſingulorúmque officium & munus deſcribitur. Accedit Synodus Meldenſis habita ann. DCCCXLV. quæ Chorepiſcopos agnouit, dum eis modum impoſuit, & eos Epiſcoporum deſidiâ foueri doluit, Epiſcopis Pontificium onus in ipſos reijcientibus, vt otio ſuo conſulerent. Poſt decimum verò ſæculum exoleuit vſus Chorepiſcoporum, & eorum munus acceſſit Archidiaconis, quo deceptus Sigebertus Archidiaconos cum Chorepiſcopis confudit, his verbis; *Damaſus Papa decreuit ne quid contra Epiſcopos præſumant Archidiaconi, qui dicuntur Chorepiſcopi, id eſt, regionum & villarum Epiſcopi.* In Oriente verò iam deſierat idem ordo Chorepiſcoporum ætate Balſamonis, teſtis ipſe in can. XIII. Synod. Ancyr. Plura de Chorepiſcopis ſcire qui volet conſulat Bellarmin. lib. I. de Cleric. cap. XVII. P. de Marca, lib. 2. de Concil. Regni & Sacerdot. cap. X. Et P. Molanum lib. II. de Canonic. cap. XXXII.

CAP. X.

Archidiaconus adiutor & Vicarius Epiſcopi, Idem oculus Epiſcopi. Archidiaconi primarium munus in cura ſacrorum.

CHOREPISCOPIS in cenſu adiutorum Epiſcopi coniunguntur Archidiaconi, ſunt enim ipſius adminiſtri in ſolennibus ſacrorum, & ordinationum, in diſpenſatione ſacri ærarij, & exercitio iuriſdictionis Epiſcopalis, & ſunt Vicarij Epiſco-

pi in omnibus, ex Ordine Romano, cap. I. cap. ad hæc de offic. Archidiacon. vnde dicuntur oculi Epiſcopi. Clemens I. ep. I. ad Iacobum fratrem Domini: *Diaconi Eccleſiæ tanquam oculi ſint Epiſcopi oberrantes, & circumluſtrantes cum verecundia actus totius Eccleſiæ, & perſcrutantes diligentiùs, ſi quem videant vicinum fieri præcipitio & proximum eſſe peccato, vt referant hæc ad Epiſcopum*, can. Diaconi Eccleſiæ. XCIII. Diſt. & Iſidorus Peluſiot. lib. I. epiſt. XXIX. & lib. IV. epiſt. CLXXXVIII. vtraque ad Lucium Archidiaconum. εἰ ὀφθαλμοὶ ἐπισκόπου τυγχάνουσιν οἱ τοῦ σεπτοῦ θυσιαστηρίου διάκονοι, σὺ δὲ τούτων κατὰ συγχώρησιν θεοῦ ἄρχεις, ὅλος ὀφθαλμὸς ὀφείλεις ὑπάρχειν: *Si venerandi altaris Diaconi Epiſcopi oculi ſunt, profectò cùm tu Dei permiſſu ipſis præſis totus oculus eſſe debes.* Quinetiam Diaconus, quod de Archidiacono intelligendum erit, eſt oculus, auris, & omnia Epiſcopo, idem Clemens lib. II. Conſt. Apoſtol. cap. XLIV. πλὴν ἔστω ὁ διάκονος τοῦ ἐπισκόπου ἀκοὴ, καὶ ὀφθαλμὸς, καὶ στόμα, καρδία τε καὶ ψυχή. *Cæterum ſit Diaconus Epiſcopi auris & oculus, & item os, cor, & anima.* Et alibi Archidiaconi dicuntur manus quibus adlaborat Epiſcopus, & alæ quibus idem ſubuehitur. Conc. Nicæn. ex Arabico. can. LVIII. de honore Archidiaconi & Chorepiſcopi. *Quia hi ſunt tanquam duæ manus, & duæ alæ quibus Epiſcopus volat.* Quin & Archidiaconus magnus Epiſcopi miniſter nuncupatur. Fortunatus lib. III. ad Archidiaconum Meldenſem.

Det tibi larga Deus, qui curam mente fideli
De grege Pontificis magne miniſter habes.

Naſcente Eccleſiâ, vt rerum origines petamus, Chriſtianis in commune veſcentibus, ab Apoſtolis inſtituti ſunt Diaconi ſeptem, quorum primarius

& princeps fuit Stephanus, vnde eum πρωτοδιάκονον appellat Damaſcenus lib. IV. de fide. cap. XVI. iique inſtituti ſunt, vt menſis miniſtrarent, quò Apoſtoli hâc curâ & ſolicitudine leuati expeditiùs orationi & verbi prædicationi inſtarent, ex Actuum Apoſtolor. cap. VI. qua de cauſa Diaconi à Iudæis nuncupati ſunt Azanitæ, quaſi adiutores. Epiphanius in Panar. hæreſ. XXX. καὶ ἀζανιτῶν τῶν παρ' αὐτοῖς διακόνων ἑρμηνευομένων. *& Azanitas quo nomine Diaconos, aut miniſtros appellant.* Hoc exemplo in ſingulis Eccleſiis Epiſcopalibus inſtituti ſunt ſeptem Diaconi, ex Epiſtola Euariſti ad Epiſcopos Africæ, & Conc. Neocæſar. can. XIV. Synod. VI. in Trull. can. XIV. can. Diaconi qui quaſi, & ſeq. XCIII. Diſt. & hic numerus Diaconorum diu ſe habuit in Eccleſia Romana, Sozomen. lib. VII. cap. XIX. can. VI. Synod. Romana ſub Sylueſtr. & Gregor. Tur. lib. X. cap. I. Sigebert. ad ann. DLXXV. Horum primicerius dictus eſt Archidiaconus, quod nomen primitùs vſurpatum in Conc. Nicæn. can. LVII. & ſeq. & inde frequens occurrit apud Ambroſium, Hieronymum, Sozomenum, Iſidorum Peluſiotam, & alios. Idémque dictus Archileuita Prudentio, & Goffrido Vindocinenſi, & prior Diaconorum Innocent. III. In cap. I. de Scrutin. in ord. fac. Diaconus Cardinalis in Eccleſia Romana, Synod. Romanæ ſub Syluestro can. VII. can. à Subdiacono, XCIII. diſt. Vt ſinguli Epiſcopi in matrice Eccleſia haberent ſuum Archidiaconum, Archipresbyterum, & Primicerium, id eſt, rectorem Subdiaconorum, & aliorum minorum Clericorum ſtatuit Synod. Emeritenſis can. X. *Communi deliberatione ſancimus, vt omnes nos Epiſcopi infra noſtram prouinciam conſtituti in Cathedralibus*

noſtris Eccleſijs ſinguli noſtrum Archipresbyterum, Archidiaconum, & primicerium habere debeamus: ſanctus quippe eſt ordo, & à nobis per omnia obſeruandus. Quæ eſſent partes, ac munia Archidiaconi agedum expendamus. Archidiaconus præerat diaconis, & inferioribus clericis, ex Iſidoro Hiſpalenſi, can. perlectis, xxv. Diſt. id officij functus Athanaſius apud Alexandrum Alexandrinum, & eo nomine præfuit choro diaconorum, τοῦ χόρου τῶν διακόνων ἡγούμενος Theodorito lib. I. cap. xxvi. Idcircò & Ioannem Eulalij Comitis filium, ab Innocentio Rutenenſi Epiſcopo in clericum tonſum, ab eodem Archidiacono ſuo traditum diſciplinæ causâ, auctor eſt Gregorius Turonenſis lib. x. cap. viii. *Suſceptóque Innocentius Epiſcopus puero, totondit comam capitis eius, dedítque eum Archidiacono Eccleſiæ ſuæ.* Archidiaconi officium in primis verſatur in cura ſacrorum, is præeſt officio orationis, & omnibus quæ ad orationem & Eccleſiam pertinent, & in oratione Epiſcopo adſtabat ad dextram, Chorepiſcopo ſtante ad ſiniſtram, Conc. Nicæn. Arabic. can. LVII. Quando Epiſcopus procedebat intrà Eccleſiam, vel extra Eccleſiam, Archidiaconus ei aderat ad dextram, Chorepiſcopus ad ſiniſtram, & Epiſcopus erat inter vtrumque tamquam pater in medio filiorum. eius Conc. Nicæn. can. LVIII. Epiſcopum ſacra facturum Archidiaconus ſacrâ ſtolâ induebat, tum ad altare vt accederet inuitabat, & in ſacris ei miniſtrabat. Seuerus Dialog. II. de vit. S. Martin. *Dein paulò pòſt Archidiaconus ingreſſus admonet pro conſuetudine expectare in Eccleſia populum, illum ad agenda ſolennia debere procedere.* Idem Greg. Turonenſis lib. IV. cap. XLIII. *Die autem ſancto Natalitij Epiſcopo in Eccleſiam adueniente, Archidiaco-*

nus indutus albâ adeſt, Epiſcopum vt mos eſt inuitans ad altare debere procedere, ac ſolennitatem diei ſancti opportuno debere tempore celebrare. Nec Miſſæ ſolenne celebrabat Epiſcopus ſinè Archidiacono, quò pertinent verba Laurentij Archidiaconi ad Sixtum ſe martyrij ſocium, vt ſacrorum optantis, apud Ambroſ. lib. I. Offic. cap. XLI. *Quò, Sacerdos Sancte, ſinè Diacono properas, numquam ſacrificium ſinè miniſtro offerre conſueueras, cui commiſiſti dominici ſanguinis conſecrationem, cui conſummandorum conſortium ſacramentorum, huic conſortium tui ſanguinis negas?* In Eccleſia Alexandrina ſolus Archidiaconus legebat Euangelium, quod officii alibi commune erat Diaconis. Sozomen. lib. VII. cap. XIX. ταύτην δὲ τὴν ἱερὰν βίβλον ἀναγινώσκει ἐνθάδε μόνος ὁ ἀρχιδιάκονος, παρὰ δὲ ἄλλοις διάκονοι. *Hunc verò ſacrum codicem hîc legit ſolus Archidiaconus, apud alios verò Diaconi.* Epiſcopo celebranti Archidiaconus duas oblatas offerebat, vnam pro ſe, & alteram pro Diacono ſubminiſtrante, Amalarius Fortunatus, I. de Diuin. offic. cap. XIX. *Deinde ſuſcipit oblationes ſacerdotum & Diaconorum, quibus licitum eſt accedere ad altare; accipit etiam ab Archidiacono duas: vnam pro ſe, & alteram pro Diacono.* Archidiaconus ſacrum calicem eleuabat de altari ſimul cum Epiſcopo. Idem Amalarius lib. VI. cap. XXVI. *Hunc Ioſeph ad memoriam ducit Archidiaconus, qui eleuat calicem de altari, & inuoluit ſudario, ſcilicet ab aure calicis vſque ad aurem, ſicut ille Diaconus primatum tenet inter cæteros Diaconos qui leuat calicem cum ſacerdote.* Denique Archidiaconus ſacrorum Eccleſiæ officiorum ſummus erat moderator, quâ de cauſa idem Amalarius lib. I. cap. XV. Romanum Archidiaconum de obſeruantia ritus Eccle-

ſticiſe conſuluiſſe ait, velut optimum eius rei interpretem, & arbitrum: *De qua obſeruatione*, inquit, *interrogaui Romanum Archidiaconum*: ac vt vniuerſæ res ſacræ erant in manu Archidiaconi, ei credita erat cuſtodia reliquiarum ſanctorum: à Gregorio, tum Archidiacono Pelagii, ſe reliquias per Diaconum petiiſſe ſcribit Gregor. Turon. lib. x. cap. I. *Ab hoc etiam Diaconus noſter reliquias ſanctorum ſumpſit dum adhuc in Diaconatu degeret.* Eiuſdem onus erat tranſlatio reliquiarum ſanctorum: idem Turonenſ. de Glor. confeſſ. cap. LXXXVI. *Quod audiens benedictus Agricola Epiſcopus, miſit Archidiaconum ſuum vt Beatum vrbis cœmiterio deferret.* Diaconorum autem erat geſtare reliquias diebus ſolennibus, vt notum eſt ex Conc. Bracar. III. can. V.

CAP. XI.

Ad Archidiaconum pertinet inſtructio, examinatio, & præſentatio ordinandorum. Ad eundem ſpectat etiam præſentatio in collatione beneficiorum, inueſtitura, & miſſio in poſſeſſionem, inſtallatio Abbatum, electio Archipresbyteri.

PRÆTER curam ſacrorum, ad Archidiaconum pertinebat clericorum ordinandorum inſtructio, examinatio, & oblatio, ſeu præſentatio. Concil. Nicæn. Arabic. can. LX. Concil. Carthag. IV. can. IX. c. Oſtiarius. XXIII. diſt.

hoc iure in Synodo Sueſſionenſi iudicatum eſt ordinationem Harduini Presbyteri factam per Lupum Catalaunenſem Epiſcopum ratam eſſe, quòd facta fuiſſet vacante Eccleſia Remenſi, offerente Archidiacono Remenſi. Flodoard. lib. III. Remenſ. hiſt. cap. XI. Nec non in ordinatione Diaconi & Presbyteri requirebatur teſtimonium Archidiaconi, id eſt, teſtificatio apud Epiſcopum illum eſſe idoneum & dignum qui ordinaretur, quod teſtimonii genus vocant Scrutinium, cap. I. de Scrutin. in ord. fac. Hieronymus ad Euagrium, can. legimus XCIII. diſt. *Sed dicis, quomodo Romæ ad teſtimonium Diaconi Presbyter ordinatur?* Quo circa ſi Epiſcopus inuitum ordinauerit, Archidiaconus tamquam rei conſcius, x. libras auri iubetur inferre ei qui inuitus ordinatus fuerit, ex Nouel. Maioriani de Epiſcopal. iudic. Hinc & Lucium Archidiaconum auaritiæ inſimulat Iſidorus Peluſiota. lib. I. epiſt. XXIX. quòd de ordinationibus quæſtum faceret. Adeóque Archidiaconus, quaſi adminiſter ordinationis Subdiaconi, & inferiorum clericorum. Subdiaconus enim cùm ordinatur, accipit ab Archidiacono vrceolum ad adminiſtrandum vinum, quod in ſacrificio offertur, cum aquamanili & manutergio. Acolytus cùm ordinatur ab Archidiacono accipit ceroferarium cum cereo. Item Oſtiarius quando ordinatur ſuſcipit ab Epiſcopo claues Eccleſiæ ad ſuggeſtionem Archidiaconi, ex Concil. Carthag. IV. can. V. VI. IX. can. Subdiaconus, can. Acolythus. can. Oſtiarius. XXIII. Diſt. & apud Amalar. lib. I. cap. VII. & XI. & Diaconus non ordinatur ab Epiſcopo niſi præſente Archidiacono, vt confratre: τȣ̃ ἀρχιδιακόνȣ ὡς συναδελφȣ̃ μόνον παρȣσιάζοντος; ait Balſamon. I. Reſponſo:

ponſ. Interrog. XL. Nec ſolùm ad Archidiaconum pertinet clericorum examinatio, & præſentatio in ordinatione, ſed etiam in collatione beneficiorum, cap. ad hęc; cap. vt noſtrum. de Offic. Archid. ad eundem ſpectat iuueſtitura Eccleſiarum, cap. in tantùm, de ſimonia. & inſtitutio Parochorum, cap. ſuper eo. de offic. delegati, id eſt, inſtitutio ciuilis, quam ſequitur traditio poſſeſſionis; plus eſt enim poſſeſſionem dare, quàm inueſtituram concedere. can. viſis, XVI. qu. II. hoc ſenſu inſtitutio perſonarum dicitur pertinere ad Archidiaconum Richemundiæ in vniuerſis Eccleſijs Eboracenſis diœceſis, cap. cùm veniſſent. ext. de inſtit. ad Archidiaconum itidem pertinet ſolennis inſtallatio Abbatum, & Abbatiſſarum, d. cap. vt noſtrum, & miſſio in poſſeſſionem minorum beneficiariorum: quo iure Hunfredus Presbyter Henhamienſis apud Io. Sarisber. epiſt. I. ad tuendam ſuam poſſeſſionem liberam ab omni onere & cenſu, aſſerebat ſe per Archidiaconum Epiſcopi, vt mos eſt, in poſſeſſionem liberam canonicè introductum. Imò & ad Archidiaconum pertinet collatio beneficiorum infra fines ſui Archidiaconatus, cap. ad aures. de exceſſ. prælat. quod de conſuetudine magis, quàm de iure locum habet: nam de iure Archidiaconus vel Archipresbyter beneficia Eccleſiaſtica conferre non poſſunt ſinè iudicio Epiſcopi. can. nullus, XVI. qu. VII. Nec omittendum quòd de conſuetudine ad Archidiaconum etiam pertinet cuſtodia, id eſt, procuratio & adminiſtratio Eccleſiarum vacantium: hoc iure vtebantur Archidiaconus Cantuarienſis, & Archidiaconus Richemundiæ, Eboracenſis Eccleſiæ in vniuerſis Eccleſijs ſuæ quiſque Diœceſis, d. cap. cùm veniſſent, cui

multam

multam lucem affert Rogerus Hoüedenus, in Ioanne ad ann. M. CCI. & cap. bonæ memoriæ. de appellat. quam ob cauſam Archidiaconus Richemundiæ meritò dicitur apud Matthæum Paris, ad ann. M. CCLVI. *Vnus de nobilioribus Canonicis Eboracenſis Eccleſiæ.* Nec alio iure, id eſt, de conſuetudine, Laudunenſi Archidiacono cedit emolumentum iuriſdictionis Epiſcopalis, vacante Eccleſiâ, auctore Oldrado, conſil. CXCIV. Prætereà electio Archipresbyteri vnà cum clero, & plebe competebat Archidiacono, ex Iſidoro, can. in plebibus. LXIII. diſt. verùm ab Epiſcopo confirmanda erat, Arnulph. Lexou. epiſt. XXVII. ad Alexandr. III. pro P. Pictauienſi Archidiacono: *Idcircò ſi cauſæ ipſius qualitas inquiratur, id iuris ſe in quodam Archipresbyteratu ſuo contendit habere, quòd tam ipſi, quàm omnibus alijs Archidiaconis, in omnibus Archipresbyteratibus ſuis, vetus Eccleſiæ illius conſuetudo confirmat: porrò ſuperuacuâ videtur quæſtione vexari, cùm ſola ſit de ſola Archipresbyteri electione contentio, cùm ab Archidiacono facta, ad Epiſcopale de conſuetudine referatur arbitrium, eámque poteſt auctoritate ſua, niſi fuerit idonea reprobare. Ceterùm ſi eo inuito in Archidiaconatu eius Archipresbyter fuerit inſtitutus; plurimum vtilitatibus eius & honori conſtabit eſſe ſubtractum, cùm ei in Archidiaconatu ſuo alius quodammodo Archidiaconus agnoſcatur.* Decani, qui idem eſt cum Archipresbytero, electionem Archidiacono tribuit & Hincmarus in Capitul. Archidiaconis Presbyter. datis, cap. vlt: *Si Decanus in miniſterio veſtro, aut negligens, aut inutilis, & incorrigibilis fuerit, vel aliquis eorum obierit, non inconſideratè Decanum eligite.*

Cap. XII.

Archidiacono incumbit diſpenſatio ærarij Eccleſiaſtici, cura viduarum, pupillorum, pauperum, & vinctorum.

Divisis officijs Archidiaconus curabat ſpiritualia ſimul & temporalia: penès eum erat cuſtodia & diſpenſatio ſacri ærarij, apud eum deponebantur pecuniæ viduarum & pupillorum ſecuritatis cauſâ. Hinc Nicoſtratum Archidiaconum Eccleſiæ Romanæ de ſubreptis Eccleſiæ nummis, & viduarum pupillorúmque depoſitis, & fuga in Africam vehementer increpat Cyprian. epiſt. XLIX. *Nicoſtratum verò Diaconio ſanctæ adminiſtrationis amiſſo, Eccleſiaſticis pecunijs ſacrilegâ fraude ſubtractis, & viduarum ac pupillorum depoſitis denegatis, non tam in Africam venire voluiſſe, quàm conſcientiâ rapinarum & criminum neſandorum illinc ab vrbe fugiſſe.* Et Laurentium Sixti Archidiaconum, de fide in ſeruandis & diſpenſandis Eccleſiaſticis opibus commendat Prudentius Poëta Hiſpanus, Hymn. II. Periſtephanon.

Hic primus è ſeptemuiris,
Qui ſtant ad aram proximi
Leuita ſublimis gradu,
Et cæteris præſtantior
Clauſtris ſacrorum præerat
Cæleſtis arcanum domus
Fidis gubernans clauibus
Votáſque diſpenſans opes.

Archidiaconi tamquam ſacræ gazæ præfecti, officium erat ſuſcipere Eccleſiæ reditus, eóſque in clericos diſtribuere. Nouel. Iuſtin. cxxiii. cap. iii. Tertiam, vel quartam rerum, quæ in fabricam Eccleſiæ addicta erat, adminiſtrabat Archidiaconus, ac de ea rationem Epiſcopo reddebat. Conc. Braccar. I. Can. xxiv. *Item placuit vt de rebus Eccleſiaſticis tres æquè fiant portiones, id eſt vna Epiſcopi, alia clericorum, tertia in reparatione vel in luminarijs Eccleſiæ, de qua parte ſiue Archipresbyter, ſiue Archidiaconus illam adminiſtrans Epiſcopo faciat rationem.* & Gelaſius Iuſtino Archidiacono: *Fabricis verò quartam, quæ competit ad ordinationem Pontificis erogatione veſtra decernimus eſſe penſandam.* & rurſus: *Fabricarum etiam portio Epiſcopo ſciente & diſponente veſtra erogatione pendatur.* can. vobis. can. Vvlterranæ xii. qu. ii. Archidiaconum vtpote ſacri peculij cuſtodem ſequebatur onus ſtipes diſpenſandi in pauperes. Seuerus dialog. ii. de vit. S. Martin. *Tunc ille accerſito Archidiacono iuſſit algentem ſinè dilatione veſtiri.* huius officij memor Laurentius Sixti Archileuita cùm ſenſiſſet imperatorem Eccleſiaſticis theſauris inhiare, protinùs eos egentibus diſtribuit, vt ei ſceleris materiam & præmium eriperet, quod eleganti carmine, celebrat Prudentius in eius agone. Eiuſdem erat vinctos in carcere ſpirituali & corporali pabulo reficere. Ebo Remēſis, in Opuſculo de miniſtris Remenſ. Eccleſ. *Archidiaconi officium eſt vinctorum etiam publicæ ciuitatis ex carcere curam in feſtiuitatibus ſolennis Domini gerere, & eis obſequia benignitatis corporalia ſpiritaliaque ex diuinis & humanis beneficijs refectionem benedictionis parare.* Id tamen officij commune erat Diaconis curam habere egentium, & inprimis martyres pro

fide poſitos in vinculis, ope & conſilio ſolari. Cyprianus, epiſt. XI. *Sicut in præteritum ſemper ſub anteceſſoribus noſtris factum eſt, vt Diaconi ad carcerem commeantes, Martyrum deſideria conſilijs ſuis & ſcripturarum præceptis gubernarent*: & Concil. Carthag. IV. can. XLIII. *De Chriſtiano Catholico, qui pro Catholica fide tribulationem patitur, etiam & per Diaconum ei victus adminiſtretur.* Deficiente Epiſcopo, vt ad Archidiaconum redeamus, res eius per Archidiaconi ſeu Archipresbyteri manum, aut iuxta defuncti iudicium pro eius ſalute in eleemoſynas expendebantur, aut futuro ſucceſſori incolumes reſeruabantur, ex Conc: Aruernenſi habito àb Vrbano II. can. de Laicis. XII. qu. II. Apud Anglos collecta cenſus Pontificij, quem vocant denarium S. Petri, fiebat per Archidiaconum intrà ſuos quemque fines Archidiaconatus, cap. ea quæ. de cenſibus. Denique ſumma diſpenſationis rerum Eccleſiaſticarum penès Archidiaconum erat, idcircò induſtriam & ſolertiam in eo requirunt veteres. Hieronym. ad Euagrium: *Diaconi eligant de ſe quem induſtrium nouerint, & Archidiaconum vocent.* Et Sidonius lib. IV. epiſt. XXV. *Archidiaconus in quo ſeu gradu, ſeu miniſterio multùm retentus propter induſtriam.* Archidiacono etiam incumbebat cura viduarum, pupillorum, & peregrinorum, Concil. Carthag. IV. can. XVII. *Epiſcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum, non per ſe ipſum, ſed per Archipresbyterum, aut per Archidiaconum agat.* can. Epiſcopus. IV. LXXXVIII. diſt. Hanc ob cauſam ne priùs iudices ſeculares de cauſis viduarum aut pupillorum cognoſcant, quàm adhibito Epiſcopo, vel eo abſente Archidiacono, vetitum eſt. Concil. Matiſconenſe II. can. XII. *Decernimus vt iudices*

non priùs viduas & pupillos conueniant, niſi Epiſcopo nunciarint, cuius ſub velamine degunt: quòd ſi Epiſcopus præſens non fuerit, Archidiacono, vel Presbytero cuidam eius, vt pariter ſedentes communi deliberatione cauſis eorum terminos figant.

Cap. XIII.

Archidiaconi iuriſdictio, ei competit ius viſitationis, ius Synodi & Synodatici, ius conficiendi geſta manumiſsionum, ius indicendi ferias ſolennes, & ieiunia, obeundi legationes pro Epiſcopo, prædicandi etiam, eiuſdem diſpenſatio Chriſmatis & alia.

ARCHIDIACONI officium, vt eius partes perluſtremus, in primis verſabatur in his quæ ſunt iuriſdictionis Epiſcopalis. Iure antiquo, quoniam Diaconis præerat, inter eos lites & iurgia componebat. Concil. Nicæn. ex Arabico, can. LVII. Pleniſſimam in eos non habebat iuriſdictionem, ſed de leuioribus delictis tantùm, grauiores verò exceſſus referebat ad Epiſcopum, ex Iſidoro can. perlectis. XXV. diſt. habebatque modicam coërcitionem. Ebo Remenſis in Opuſculo de Miniſtris Remenſis Eccleſiæ: *Officium Archidiaconi eſt pro neglecta lectione, aut officio gradus ſui à Diacono vſque ad infimum excommunicare, etiam & iuuenculos talibus pro exceſſibus verberibus arcere.* In Orientalibus tamen Eccleſiis Archidiaconus

habuit grauiorem coërcitionem in Diaconos, ita vt eos excommunicandi ius habuerit. In Concilio Chalcedonenſi negauit Ibas Epiſcopus ſe Maram Diaconum excommunicaſſe, ſed eum à proprio Archidiacono excommunicatum, vt habetur in Geſtis huiuſce Concil. act. x. μάρας δὲ κατὰ τὸ ἀληθὲς ἀκοινώνητός ἐστι τῷ ἰδίῳ ἀρχιδιακόνῳ, οὐδὲ γὰρ ἐμοί ἐστιν ἀκοινώνητος, ἐπειδὴ ὕβρισε πρεσβύτερον διὰ τοῦτο ἀκοινώνητον αὐτὸν ἐποίησεν: *Maras autẽ ſecundùm veritatem excommunicatus eſt à proprio Archidiacono, non enim à me excommunicatus eſt, quoniam iniuriam fecit Presbytero, ob hoc eum à communione ſuſpendit.* Si cauſa verteretur inter clericum & laïcum, ea apud iudicem publicum, ſeu ciuilem diſceptari non poterat, niſi vocato Archidiacono. Concil. Aurelianenſ. IV. can. XX. *Quæcumque cauſatio quoties inter clericum & ſæcularem vertetur, abſque Presbytero, aut Archidiacono, vel ſi quis eſſe præpoſitus Eccleſiæ dignoſcitur, iudex publicus audire negotium non præſumat.* &c. Etiam clerici inſeruientes priuatis oratorijs, ſeu ſacellis, quæ erant in prædijs priuatorũ ſuberant iuriſdictioni & coërcitioni Archidiaconi; ſed cùm domini prædiorum non ferrent eis ius dici per Archidiaconum, id vetitum eſt Concil. Cabillonenſ. can. XIV. *De oratorijs quæ per villas fiunt, nonnulli ex fratribus & Coëpiſcopis noſtris reſidentibus nobis in ſancta Synodo querimonias detulerunt, quòd oratoria per villas potentum iam longo constructa tempore, & facultates ibidem collatas, ipſi quorum villæ ſunt Epiſcopis contradicant, & iam nec ipſos clericos, qui ad ipſa oratoria deſeruiunt, ab Archidiacono coërceri permittant, quod conuenit emendari.* Iure communi Archidiaconus non habet propriam & ordinariam iuriſ-

dictionem ſed demandatã, vt vicarius Epiſcopi, d. can. perlectis. cap. 1. cap. ad hæc. de offic. Archidiac. vnde ab Archidiacono non appellatur ad Epiſcopũ, ſed ad metropol. cap. referente, de præbend. vt ab eo cui Prætor mãdauit iuriſdictionẽ, non appellatur ad Prætorẽ, ſed ad Præfectum vrbis l. 1. ff. quis à quo appellet. ne idem à ſeipſo appellare videretur; alioquin ſi Archidiaconus propriam iuriſdictionem exerceret, gradatim fieret appellatio ab ipſo ad Archidiaconũ, tamquam ad alium, can. anteriorem. vi. qu. vi. De vſu & conſuetudine Archidiaconus poteſt habere iuriſdictionem: de conſuetudine is ſuſpendit, excommunicat, abſoluit preſbyteros, Eccleſias interdicit, vt proditum eſt de nonnullis Archidiaconis, Ambianenſi, Senonenſi, Pariſienſi, Cantuarienſi, Conuentrenſi, in Anglia, cap. dudum 2. de elect. cap. dilecto, de offic. Archidiac. cap. ſignificantibus, de nou. oper. nuntiat. cap. ad hæc. de exceſſ. prælat. cap licèt, de pœn. & de conſuetudine accipiendi ſunt plerique loci huius iuris, qui tribuunt iuriſdictionem Archidiacono, vt cap. 1. de eo qui furtiu. ord. ſuſcepit, cap. litteras, de reſtit. Spoliator. Nec aliter quod Polydorus Virgil. lib. iv. Rerum Anglic. ait, ſe honori ducere, quòd ante decem & quatuor annos Archidiaconus VVellenſis factus ſit, habeâtque in ipſa diœceſi VVellenſi iuriſdictionem, *Quæ nos interdum*, inquit, *meliores reddit*. Et quo caſu Archidiaconus habet iuriſdictionem de conſuetudine, habetur pro Ordinario, ſic vocat Matthæus VVeſtmonaſterienſ. ad ann. Chr. MCCLXI. *Prioribus, Archidiaconis, & alijs Eccleſiarum Ordinarijs*. & habet ſuum Officialem; ſicut ipſe Epiſcopus, d. cap. ſignificantibus. cap. Romana. §. 7.

de appellat. in VI. cap. Romana. de ſent. excom. eod. Matth. Pariſ. ad ann. MCCXXV. de concubinis clericorum: *Item ſi pepererint, non purificentur, niſi priùs ſufficientem præſtiterint cautionem Archidiacono, vel eius Officiali, de ſatisfactione in proximo Capitulo, poſt purificationem eorum faciendam item ſacerdotes in quorum parochijs concubinæ talium commorantur, ſi non hoc oſtenderint Archidiacono, vel eius Officiali ſuſpendantur.* Et in Synodo Londinenſi apud eundem Matthæum Pariſ. ad ann. MCCXXXVII. *Ne Eccleſiarum prælati, & maximè Archidiaconi & Decani, vel Officiales eorum, vel etiam quicumque alij ad vniuerſitatem cauſarum, vel aliqua negotia ratione iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, vel officij ſpiritualis Eccleſiæ forum contingentia delegati, quin de diſcordijs, vel querelis fiat pariter vel concordia inter partes, præſumant aliquatenus impedire:* & hoc caſu etiam ab Archidiacono non appellatur ad metropolitanum, omiſſo Epiſcopo d. cap. Romana, de Appellat. Iure communi, etiam Archidiaconus non habet ius viſitandi Eccleſias, niſi de mandato Epiſcopi, can. perlectis XXV. Diſt. & ex Conc. Cabilonenſ. Can. XV. can. dictum eſt, XCIV. Diſt. ſed de conſuetudine Archidiaconus habet ſuam diœceſim, ſuúmque clerum, cap. mandamus, de offic. Archidiac. cap. pen. de maiorit. & obedient. cap. ad hoc, de exceſſ. prælat. Hincmarus, Dialog. de ſtat. Eccleſ. *Archidiaconatus olim certis terminis diſtributos non dubitauerim.* & viſitatio ei competit intrà fines ſui Archidiaconatus; & procurationis exactio, ratione viſitationis de cap. dudum, de elect. cap. mandamus, de offic. Archid. cap. auditis, de præſcript. cap. cum Apoſtolus, cap. procurationes, de cenſib. hoc diſpar Epiſcopo, quòd non poteſt viſitare Eccle-

ſias

ſias ſuas ampliùs quàm ſemel in anno, d. cap. mandamus; eodémque iure Archidiaconus conuocat Synodum propriam intrà metas diœceſis ſuæ. Baldricus Nouiomenſis Epiſcopus apud Miræum in Codice donationum piarum, cap. LXXI. *Porrò ſi Archidiaconus, ſiue Decanus in Eccleſia ſupranominatæ villæ Synodum tenuerint*, & Lothar. III. Imp. in priuilegio Eccleſiæ S. Seruatij Trajectenſis, eodem in Codice cap. LXXXVII. *Et conſuetudo eſt longo vſu in habitum conuerſa, vt Presbyter Parochiæ ſancti Seruatij, & Presbyter Parochiæ Sanctæ Mariæ, præſidente Archidiacono communiter habeant Synodum in Eccleſia Sanctæ Mariæ.* Archidiaconi erat in huiuſmodi ſynodis Presbyteros erudire in his quæ pertinent ad Sacramentorum adminiſtrationem. In Synodo Londinenſ. habita anno M.CC.XXXVII. apud Matth. Paris *Archidiaconi quoque in Decanatuum ſuorum conuentibus Sacerdotes maximè in his ſtudeant erudire, docẽtes eos qualiter circa Baptiſmum, Penitentiam, Euchariſtiam, & Matrimonium debeant ſe habere.* Eiuſdem eſt conuocare Synodũ Epiſcopalem, Capitular. lib. V. cap. IX. *Presbyteris & Clericis ſic ordinauimus, vt Archidiaconus Epiſcopi eos ad Synodum conuocet*: Et eo nomine Archidiacono debetur Synodus, id eſt, Synodaticum, vt Circata, id eſt, procuratio pro viſitatione ſaltem pro parte: de vtroque Innocent. III. lib. II. Epiſt. LXXIII. *Archidiaconibus tertiam partem de Circatis & Synodis.* Io. Saresber. epiſt. IV. *Præterea dicebat ſe litem injicere ſuper alia Eccleſia ab eodem Richardo, qui tam Epiſcopo, quàm Archidiacono Synodalia & quoſdam reditus Epiſcopales moliebatur auferre.* Manumiſſiones in Eccleſia fiebant apud Epiſcopum ex conſtitutione Conſtantini, l. I. C. de his qui in Eccleſ. manumitt. Au-

guſtinus, vel alius quiſquis eſt, ſerm. LIII. ad Fratres in Erem. *Tamen de laboribus ſuis antequàm eſſet Clericus emerat aliquos ſeruulos, hodie illos in conſpectu noſtro manumiſſurus eſt epiſcopalibus geſtis.* Præter Epiſcopum moris fuit adhiberi Archidiaconum, qui manumiſſionis geſta conficiebat, legis Ripuar. tit. LX. *Hoc & iam iubemus vt qualiſcumque Francus Ripuarius, ſeu Tabularius ſeruum ſuum pro animæ ſuæ remedio, ſeu pretio, ſecundùm legem Romanam liberare voluerit, vt in Eccleſia coram Presbyteris, Diaconibus, ſeu cuncto clero, & plebe in manu Epiſcopi ſeruum cum tabulis tradat, & Epiſcopus Archidiaconum iubeat, vt ei tabulas ſecundùm legem Romanam, quâ Eccleſia viuit ſcribere faciat:* & hoc muneris Archidiacono imponit quoque Iſidorus in d. can. perlectis. XXV. Diſt. Geſta libertatum Eccleſiaſticarum Archidiacono refert & Ebo Remenſis, in Opuſculo ſupra laudato, de miniſtris Remenſis Eccleſiæ: *Archidiaconi officium eſt libertates liberorum cum teſtibus probare.* Archidiaconi partes etiam erant dies ieiuniorum & ſolennium feſtorum in Eccleſia indicere, d. can. perlectis, id muneris & officij penès ſe habuiſſe Archidiaconum monaſterij S. Albani in Anglia indicat Matth. Paris ad annum M.CC.LVII. *Circa eoſdem dies Abbas & conuentus Sancti Albani perpendentes de inundatione pluuiarum immoderata, tam fœnis, quàm ſegetibus ſuffocationem generalem imminere, pro vt conſueuit in tali fieri periculo, conſtituerunt in Capitulo, vt indicto ieiunio per Archidiaconum tam in populo, quàm in conuentu cum proceſſione ſolenni feretrum Sancti Albani ad Sanctæ Mariæ Eccleſiam quæ de Pratis dicitur, deportaretur.* Peculiaris verò erat cura Epiſcopi Alexandrini vt diem Paſchatis denuntiaret vniuerſis Epiſcopis Ægyptiis, quin etiam & Sedi Apoſtolicæ, vt

conſtat, ex Caſſiano Collat. x. cap. 11. & Leone ep ſt. LXIV. ad Martianum. Epiſcopus Carthaginenſis iure primatus eundem diem Paſchæ ſignificabat per litteras formatas omnibus Epiſcopis Africæ, Concil. Carthag. v. can. VII. can. placuit, de conſecr. diſt. III. ac tum Archidiaconus in Eccleſia Epiſcopali diem Paſchæ denuntiabat, quò innoteſceret per ceteras Diœceſis Eccleſias. Archidiaconus pro Epiſcopo legationes obibat. Per Flodegarium Archidiaconum, & Arderadum Vicedominum Legatos, D. Benedictum, eius ſanctitatis famâ permotus adiit Bertigranus Cenomanēſis Epiſcopus, de quo Adreualdus lib. 1. de mirac. S. Benedict. cap. VI. *Eadem tempeſtate Bertigranus venerabilis vitæ vir, ac Pontifex Cenomanicæ vrbis, famâ percitus probatiſſimi Patris, Legatos ad eum direxit Flodegarium Archidiaconum, & Arderadum Vicedominum ſuum.* Per Hermen Archidiaconum Leonem Papam conſuluit Ruſticus, Narbonenſis Epiſcopus, ex Epiſt. Leonis XCII. Viuianum Archidiaconum vrbis veteris ab Alexandro III. Legatum deſtinatum in Angliam, indicat Io. Saresber. epiſt. CCLXXI. *Dimiſſi ſunt ergo nuncij Regis impotes voti, hoc ſolum impetrato, vt Dominus Papa mitteret nuncios, qui pacem procurarent, Gratianum Subdiaconum & magiſtrũ Viuianum, vrbis veteris Archidiaconum, qui munere aduocationis fungi ſolet in Curia*, Denique, in omnibus Archidiaconus erat Legatus Epiſcopi, eiúſque iuſſa populo intimabat. Bernard. Epiſt. LXXVIII. De quodam Archidiacono Regis Dapifero. *Quis ſanè non miretur, imò & deteſtetur vnius eſſe perſonæ & armatam armatum ducere militiam, & alb', ſtoláque indutum in medio Eccleſiæ pronunciare Euangelium, tubâ indicere bellum militibus, & iuſſa Epiſcopi populis inti-*

mare? Epiſcopus per Archidiaconum ſilentium indicebat. Hieronymus ad Pammachium, *Nónne ante ſepulchrum miſſo Archidiacono præcepiſti, vt talia diſputans conticeſceret?* quod tamen officij commune fuit Diaconis. Gregorius Turonenſis lib. VII. cap. VIII. *Vnde factum eſt, vt quadam die Dominica, poſtquàm Diaconus ſilentium populis vt miſſæ auſcultarentur indixit.* Si omnes Archidiaconi partes ſcire te delectat; Archidiaconi erat non modò Euangelium legere, ſed etiam prædicare. Hinc Stephanus Protodiaconus & martyr, verbi prædicatione in ſe cõmouit Iudæos, & martyrij palmam nactus eſt, Actuũ Apoſtolor. VIII. In geſtis Vincentij Diaconi legimus, eum Euangelij prædicandi officium ſuſcepiſſe à Valerio Cæſarauguſtano Epiſcopo, quo ipſe per ſe ob linguæ vitium fungi nequibat: Hãc curam multis ſeculis agnouere Archidiaconi in Gallia. Ebo Remenſis in Opuſcul. de miniſtris Remenſis Eccleſiæ: *Archidiaconi officium eſt, verbum etiam faciendi ad populum in diebus feſtis prouidere, & facere.* Et cùm indicto bello ſacro Oratores Pontificij miſſi ſunt per prouincias, vt populos cohortarentur ad dandum nomen militiæ, aut æs conferendum in ſumptus expeditionis, Archidiaconis mandatum eſt à Pontifice vt plebem conuocarent, vt orantes pro bello audiret, Matth. Paris ad ann. M. CC XXXV. *Habuerunt autem ex mandato Apoſtolico prouinciarum Archidiaconos, & Decanos, qui in locis ſingulis Parochianos viros & mulieres conuenire fecerunt; ita vt nullus remaneret ſub pœna anathematis, quin eorum prædicationibus intereſſet.* In obſequio & functione Archidiaconi erat quoque ſuſceptio Chriſmatis, & diſpenſatio per ſubjectas Eccleſias. Concil. Antiſiodor. can. VI. *Vt à media quadrage-*

ſima Presbyteri Chriſma petant, & ſi quis infirmitate detentus venire non potuerit, ad Archidiaconum ſuum, vel Archiſubdiaconum tranſmittat, ſed cum Chriſmario & linteo, ſicut reliquiæ ſanctorum deportari ſolent. Hinc auaritiæ notâ perſtringuntur Archidiaconi, quòd pro Chriſmate nummos ab Eccleſiis emungerent, cap. ea quæ. de Simonia; quod pertinet ad Archidiaconos: eſt enim pars capit. ea quæ, de Cenſibus, vbi agitur de modo collectæ denarij S. Petri per Archidiaconos faciendæ. Denique Archidiaconus nedum Epiſcopi Vicarius erat in omnibus, & totius rei Eccleſiaſticæ curator, ſed etiam quaſi cenſoriâ poteſtate vtebatur, ſacróſque canones obſeruandos ſuggerebat Epiſcopo, & Presbyteris, nec non ipſis Abbatibus cum monachis accedentibus ad Epiſcopum, Concil. Nicæn. Arabic. can. LVI. Tolet. I. can. XX.

Cap. XIV.

Inſtitutio Archidiaconi, eiuſdem ætas, ordo, gradus, & dignitas.

EXPOSITIS his quæ eſſent muneris & officij Archidiaconi, vt intelligatis non immeritò eum locari inter adiutores Epiſcopi, non alienum erit ſubiicere ad quem pertineat electio, ſeu inſtitutio Archidiaconi, & qualis ſit eligendus. Primitùs Archidiaconi electio fuit penès ipſos Diaconos, ita vt vnus ex eorum choro eligeretur. Hieronymus loco ſupra laudato: *Diaconi eligant de ſe, quem induſtrium nouerint, & Archidiaconum vocent.* Sed ex Pontifi-

ciis conſtitutionibus placuit, vt Archidiaconus ordinetur ab Epiſcopo, can. 1. & ſeq. LX. Diſt. & i de deducto iure, Collatio Archidiaconatus, vt aliorum beneficiorum, pertinet primùm ad Epiſcopum, & eo ceſſante deuoluitur ad Romanum Pontificem, cap licèt, de ſuppl. neglig. Prælat. vbi quæſtio eſt de Archidiaconatu Richemundiæ Eboracenſis Eccleſiæ in Anglia: hoc iure iam olim vſi Galliarum Epiſcopi. Aymerico, Claromontenſi Epiſcopo ob collatum Vv. de Longeio Archidiaconatum, gratias agit Hildebertus Cenomanenſ. epiſt. LV. *Gratias igitur beatitudini veſtræ de collato agens beneficio, eundem Vvillelmum vobis & veſtræ commodo Eccleſiæ, ab ea quam conſecratori ſuo debet obedientia liberum omnino & abſolutum, ex abundanti eſt pro eo intercedere apud vos, quem feciſtis vltrò, non quodlibet membrum corporis Eccleſiæ, ſed oculum.* In Oriente collatio Archidiaconatus non pendet ex collatione Epiſcopi, vel Patriarchæ, ſed defertur antiquiori ordinationis tempore, & prærogatiua ordinis. Ioannes Epiſcopus Citri. I. Reſponſ. ad Cabaſilam, τὸ ἀρχιδιακονικὸν ὀφφίκιον οὐκ ἔστιν ἀρχοντίκιον, οὐδὲ ἐκ φιλοτιμίας ἀρχιερατικῆς ὥσπερ τὰ ἀρχοντίκια, περιφορᾶς δὲ πόλλων ἡλίων συμπέρασμα. *Archidiaconi officium non eſt magiſterium, nec ex liberalitate pontificia vt magiſteria, ſed eſt circumuolutionis multorum annorum terminus?* Qualis legendus ſit Archidiaconus, ex Conc. Pictauienſ. & Atuernenſ. habito ſub Vrbano II. nullum in Archidiaconum ordinari fas eſt, niſi Diaconus ſit, can. 1. & ſeq. LX. Diſt. cap. 1. de ætat. & ordin. præficiend. cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de Elect. Archidiaconorum ordo non alius fuit, quàm Diaconorum, quare cùm Presbyteri fiebant

Archidiaconatu abſoluebantur. Ioannem Archidiaconum Cabillonenſem, diu in Archidiaconatu detentum ne auctâ dignitate, nempe per Presbyteratus ordinem, Archidiaconatu amoueretur, teſtateur Sidonius lib. IV. epiſt. XXV. *Archidiaconus in quo ſeu gradu, ſeu miniſterio multùm retentus propter induſtriam, diu dignitate non potuit augeri, ne poteſtate poſſet abſolui.* Labente diſciplinâ, tolerati Archidiaconi etiam Presbyteri, vt in Eccleſia Remenſi, Guntarius & Odelhardus Archidiaconi Presbyteri memorantur ab Hincmaro, in capitulis eis datis anno DCCCLXXVII. In eis requiritur ætas XXV. annorum, d. cap. cùm in cunctis, §. inferiora: quin etiam vt Archidiaconi, magiſtri in Theologia Doctoris aut Licentiati in iure Canonico charactere ſint inſigniti placuit, in Conc. Trident. ſeſſ. XXIV. de Reform. cap. XII? Quo gradu cenſendus ſit Archidiaconus, nimirum inter dignitates Eccleſiaſticas: Archidiacono ineſt dignitas, cap. ad aures, de Reſcript. quia habet iuriſdictionem cum officio coniunctam, ideò reſcripta Pontificia executioni mandare poteſt, cap. ex tenore, de foro compet. cap. in noſtra, de Procuratorib. cap. cùm oporteat, de accuſat. quod eſt argumentum dignitatis Eccleſiaſticæ, cap. ſtatutum. de reſcript. in VI. Quãuis Archidiaconus Presbyteris ordine minor ſit, tamen officio & dignitate eis præſtat, eique defertur honos conſeſſus poſt Epiſcopum ante Diaconos, & Presbyteros. Conc. Nicæn. Arab. can. LVIII. Hinc Synodus VI. in Trullo can. VII. in can. præcipimus. XCIII. Diſt. vbi vetuit ne Diaconus etiam in dignitate, hoc eſt in officio quolibet Eccleſiaſtico poſitus, ante Presbyterum ſedeat; ſtatim excipit, niſi pro-

prij Patriarchæ aut metropolitani vices gerat, ἐπί τινι κεφαλαίῳ, in Synodo ſeu Conuentu Eccleſiaſtico, tūc enim ſicut illius locum tenens honoratur: adeóque Archidiaconus tanquam oculus, & pars corporis ipſius Epiſcopi, Abbates antiſtat, Panormitan. in cap. per tuas, de ſimon. In Anglia tamen Archidiaconus locatur poſt Epiſcopos & Abbates. Scriptores vitæ S. Thom. Cantuarienſis, cap. v. *Et vt per experientiam rerum faciliùs diſpenſationis Eccleſiaſticæ vſum conſequeretur à præfato Archiepiſcopo, ſanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ, à cuius vberibus coaluerat, Archidiaconus conſtitutus eſt, vt ſic Deo ordinante tempore ſuo, gradu ſuo Archidiaconus in Archiepiſcopum promoueretur: nam poſt Epiſcopos & Abbates in Eccleſia Anglorum, hic primus & dignior perſonatus habetur.* Archidiaconus Romanus ſedebat ad pedes Pontificis, in Concilio apud Barum habito, Vrbano II. præſide: ſummi honoris ergo iuxta Archidiaconum Romanum ſedem meruit Anſelmus Cātuarienſis Archiepiſcopus, & in orbe, id eſt circulo Pontificio locatus, quaſi alterius orbis Pontifex: de quo VVillelm. Malmesbur. lib. I. de Geſtis Pontif. Anglor. *Annitentibúſque proximis ad conſeſſum Apoſtolici leuatus, ſedere iuſſus iuxta Romanum Archidiaconum, cui ante Papam ſedere moris eſt: includamus inquit hunc in orbe noſtro, quaſi alterius orbis Papam.* Idem narrat Eadmerus, lib. II. Et vt in omnibus eluceat dignitas Archidiaconi, is eſt indiuiduus ſocius Epiſcopi, & comes laborum. In Synodo vix apparuit Epiſcopus ſinè Archidiacono. In Conc. Nicæno, Alexandro Alexandrino Epiſcopo adſtitit Athanaſius eius Archidiaconus; & in eo ſtrenuè de fide certauit aduersùm Arrianos. Socrat. lib. I. cap. v. Sozomen.

Rufin. lib. IX. cap. v. Sed & Athanaſius eodem tempore Alexādri Diaconus Alexandrin Epiſcopi aderat Cōcilijs ſenem quàm plurimi iuuans.

men. lib. II. cap. XVI. Et quandoque in huius indiuiduæ conſuetudinis argumentum, communis fuit ſepultura Archidiacono cum Epiſcopo, Hillidio Aruernẽſi Epiſcopo fuit Archidiaconus nomine & opere Iuſtus, qui vitâ migrans magiſtri tumulo ſociatus, vt ait Greg. Turonens lib. I. cap. XLV. ne quos ſacræ militiæ vinculum, & vnum virtutis ſtudium in vita coniunxerat in morte ſepultura diuelleret, ac diſſociaret. Et Chalcedonenſi Concilio Ætius Archidiaconus Conſtantinopolitanus functus eſt officio Primicerij Notariorum, qui exciperent geſta Concilij, vt liquet paſſim ex Actis huiuſce Concilij. Nec omittendũ Archidiaconis fuiſſe ius ſigilli authentici æquè ac Epiſcopis & Abbatibus, Synodus Londinenſis apud Matth. Paris. *Statuimus vt ſigillum habeant non ſolùm Archiepiſcopi & Epiſcopi, ſed etiam eorum Officiales, item Abbates, Priores, Decani, Archidiaconi, & eorum officiales.* Denique quæ fuerit ratio huiuſce dignitatis ex eo intelligas, quòd etiam à natis in regia purpura ſpreta non fuerit; nimirum memorantur Henricus, & Philippus filij Ludouici Craſſi fuiſſe Archidiaconi Aurelianenſis Eccleſiæ. Gaudebant olim Epiſcopi ſtipatu & obſequio Archidiaconorum, & horum exemplo, ac æmulatione etiam Abbates ſuos Archidiaconos habere ſtuduerunt. In Synodo Londinenſi apud Matth. Paris. *Si qui verò Abbates Archidiaconum, vel Decanum habent ex priuilegio, vel conſuetudine approbata, quòd de matrimonialibus cauſis cognoſcant diligenter* &c. Poſtea res in contrarium verſa eſt, & qui olim fuerant oculi Epiſcopi, poſtmodùm ei offendiculum facti ſunt, de quo proximo Capite.

Cap. XV.

Archidiaconorum auaritia, exactiones, & ſordes: eorumdem typhus, & vnde manarit, quibus artibus in ordinem redacti Archidiaconi.

VT auri & argenti contactu manus ſordeſcunt, rei nummariæ curâ, & triturâ facilè contaminatus Archidiaconorum ordo, & auaritiæ ingenium eis ſubrepſit. Hinc Lucium Archidiaconum Peluſiotem auaritiæ inſimulat Iſidorus Peluſiota lib. I. epiſt. XXIX. & lib. IV. epiſt. CLXXXVIII. Rurſus Panſophium Archidiaconum increpat idem Iſidorus lib. I. epiſt. CLVII. & CLXXVII. quòd ſtuderet Euſebio Epiſcopo, qui venales habebat ordinationes. Eò turpitudinis lapſi ſunt Archidiaconi, vt Clerici adulteria, & alia quælibet ſcelera ab eis facilè redimerent pretio, vel obſequio. Ambroſ. in Apocalypſ. cap. XVIII. *Eſt & aliud ſcelus valdè peſſimum, quod ab eis qui Archidiaconi appellantur committitur, nam ab adulteris Presbyteris pretium accipiunt, & tacendo malum conſentiunt, quod per autoritatem quam ab Epiſcopis acceperunt, emendare poſſent. Sunt etiam alij ex huiuſmodi Presbyteris, qui timentes ſe damnari pro ſceleribus ſuis, in ſeruitijs Archidiaconorum plus ſunt aſſidui, quàm cæteri.* Tyrannidis damnati Archidiaconi, quòd à Presbyteris Parochianis cenſus exigerent. Concil. Cabillonenſ.

cap. XV. *Dictum eſt quòd in pleriſque locis Archidiaconi ſuper Presbyteros Parochianos quandam exercent dominationem, quod magis ad tyrannidem, quàm ad rectitudinis pertinet ordinem.* can. dictum eſt. XCIV. Diſt. Cùm Archidiaconorum auaritia Eccleſiæ eſſet ſcandalo, vt Epiſcopi eorum moribus inuigilarent, & horum ſordes cohiberent, imperatum Synodo Aquiſgranenſi, can. XXV. *Statuimus vt vnuſquiſque Epiſcoporum ſuper Archidiaconis ſuis deinceps vigilantiorem curam adhibeat; quoniam propter eorum auaritiam, & morum improbitatem multi ſcandalizantur, & miniſterium Sacerdotale vituperatur, & in Eccleſijs à Sacerdotibus multa propter eos negliguntur.* Necdum ad bonam frugem rediere Archidiaconi, quinimò vt ſucceſſus ſceleris, & ignauia magiſtratuum reos audaciores facit ad peccandũ, Archidiaconi Epiſcoporum inſcitiâ & torpore elati non deſiere annuis exactionibus Clericos vrgere, ceſſantes in ſolutione ab officio ſuſpendere, Eccleſias interdicere, delictorum pœnas pretio addicere, quod notat Hincmarus Remenſis, in Capitulis Archidiaconis presbyteris datis, cap. III. *Vt à Presbyteris exenia non accipiatis; quatenus illorum mala fama cooperiatur.* Et poſt hunc Alexãder III. in cap. licèt. extra. de pœnis: *Accepimus quòd Archidiaconi Conuentrenſis Epiſcopatus pro corrigendis exceſſibus & criminibus puniendis, à Clericis & laicis pœnam pecuniariam exigunt, & pro annua exactione pecuniæ perſonas quandoque ſuſpendunt, Eccleſias interdicunt, à Vicarijs denarios, vt eos in Eccleſiis cantare permittant exigere non formidant, & alia agunt, quæ Canonum obuiant inſtitutis, & de radice cupiditatis & auaritiæ prodire videantur* &c. Nefariè occiſus Thomas Prior S. Victoris Pariſienſis

quòd illicitas Archidiaconi exactiones in Presbyteros palam damnaret: Bernard. epiſt. CLVIII. *Ob illicitas exactiones, quas ſibi occaſione Archidiaconatus in presbyteros minimè iam vt conſueuerat vſurpare liceret, Beati vtique Thomæ obuiante zelo, atque induſtria, vtpote iuſtitiæ amatoris & defenſoris, oderat illum, & mortem ei iam ipſo odio homicida minitari ſolebat.* Quin & Archidiaconi in iura Epiſcopalia, Synodaticum, Cathedraticum, procurationes, & alias conſuetudines manus iniecere; quam ob cauſam Petrus Bleſenſis ex Bathonienſi Londinenſis Archidiaconus factus, acerbè querebatur, ſe non æquis conditionibus cum alijs Archidiaconis vti: *Nec ab aliqua Eccleſiarum*, aiebat ille epiſt. CLI. *Synodalia, vel Cathedraticũ, ſiue procurationes, vel auxilia, ſeu hoſpitia, nec aliquas conſuetudines debitas Archidiaconis poſsũ elicere à ſubjectis.* Eorumdẽ ſordes in iure dicundo perſtringit Io. Sarisber. Polycrat. lib. v. cap. XVI. *Qui Decani ſunt, vel Archidiaconi? niſi illi in quorum manibus iniquitates ſunt, dextera eorum repleta eſt muneribus.* Notantur & Archidiaconi de prauis exactionibus pro inueſtitura Eccleſiarum. Alexander III. in cap. in tantùm de Simon. ad Cantuar. Arch. *Prauã etiam illam conſuetudinem de tua prouincia ſtudeas abolere, per quam pro Eccleſiarum inueſtitura Archidiaconi marcam argenti; minores verò Decani vaccam albam ſibi dari poſtulant, vel certam ſolui pecuniæ quantitatem.* Eodem fomite, id eſt, ſacri ærarij diſpenſatione nimiùm intumuere Archidiaconi, adeò vt Presbyteris ſe præferrent, & in ipſos Epiſcopos ſupercilium erigerent: Panſophium Archidiaconum vt manſuetum & humilem ſe præbeat admonet Iſidor. Peluſiot. lib. I. epiſt. CLVII. εἰ γὰρ, inquit, πολιτικήν τινα χειρίζεις ἡγεμο-

νίαν τύφῳ καὶ κόμπῳ φλεγμαίνουσαν, ἀλλὰ διακονίαν εἰρηνικὴν καὶ ἀτάραχον: *Non enim ciuilem geris præfecturam faſtu & pompa tumentem, ſed miniſterium pacificum & tranquillum.* Lyſiardum Pariſienſem Archidiaconum Epiſcopo ſuo grauem & infenſum, & cùm oculus Epiſcopi eſſe deberet, clauum in eius oculum impactum notat Fulbertus epiſt. xxxiv. *Inter quos videlicet aduerſarios vnus eſt nomine Lyſiardus, olim quidem Archidiaconus, qui cùm eſſe deberet oculus Epiſcopi ſui, diſpenſator pauperum, catechizator inſipientium, apoſtatauit ab omnibus his, & factus eſt Epiſcopo ſuo quaſi clauus in oculum, prædo pauperibus, dux erroris inſipientibus.* Pari cenſurâ Archidiaconum Carnotenſem glorioſum Archileuitam vocat Goffridus Vindocinenſ. lib. II. epiſt. XVII. ad Iuonem E. Carnotenſ. *Indiſcretè glorioſus veſter Archileuita, quaſi Propheta docens mendacium ſoluenda ligat, & ſoluit liganda*: Et apud Ægidium Aureæ Vallis, de Geſt. Leodienſ. Pontific. cap. LXXXV. *Et ne tibi paternæ conſolationis penitus munia ſubtraham, precor Archidiaconatus tui moderare gloriolam.* Has ob cauſas omnibus admotis machinis eniſi ſunt Epiſcopi Archidiaconos in ordinem redigere, & illorum typhum coërcere: hoc conſilio Natalis Epiſcopus Salonitanus, Honoratum Archidiaconum ad Presbyterij ordinem inuitum promouit, vt ſpecie altioris gradus eum degradaret ab officio & adminiſtratione Archidiaconatus: de quo graues querelæ apud Gegorium I. can. quorumdam. can. Honoratum. LXXXIV. Diſt. Eodem conſilio Petrus Bleſenſis Bathoniẽſis Archid. ſuadebatur ne in Diaconatus ordine permaneret, & ad Sacerdociũ aſcenderet, ſed quas excuſationes necteret arguit integra eiuſdem epiſtola CXXIII.

H 2

Nec his artibus ſolùm actum in Archidiaconos, ſed etiam multi ab Eccleſijs penitus exploſi ſunt, eorúmque nomen & officium ſublatum; hodie in Eccleſia Romana nullus auditur Archidiaconus: olim quidem in Eccleſia Conſtantinopolitana, & Sacello Palatino erat Archidiaconus, ſed poſteà Eccleſia caruit Archidiacono, eũque retinuit ſolùm ædes Palatina. Codinus de offic. Conſtantin. καὶ εἰς μὲν τὸ παλαιὸν εἶχε, καὶ ἡ ἐκκλησία ἀρχιδιάκονον, νῦν δὲ οὐδαμῶς, ἀλλ' ἔχει τοῦτον ὁ κλῆρος τοῦ βασιλέως: *Habuit Eccleſia quoque Archidiaconum, nunc verò minimè, ſed eum habet Imperatoris clerus.* Et Archidiaconum deſignauit Imperator ex ordine ſex Catacœlorum. Idē Codinus: ὁ βασιλεὺς ὅτε προβάλλεται ἀρχιδιάκονον ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν ἓξ κατακοίλων τάξεως ὡς ἐντιμοτέρων τῶν ἄλλων ὄντων προβάλλεται τοῦτον, καὶ οὐκ ἄλλοθεν: *Imperator autem cùm deſignat Archidiaconum ex eiuſmodi ſex Catacœlorum ordine, vt qui alios honore antecellunt deſignat eum, ac non aliunde.* Eandem ob cauſam ab Eccleſia Colonienſi, & alijs Prouincialibus ſubmotos Archidiaconos obſeruat Anſelmus Leodienſ. de Geſt. Leodienſ. Pontif. cap. LXXXV. *Coëpiſcopos & Archidiaconos ob inſolentiam remouit Eccleſia, vnde & his caret vſque in præſens Metropolis Colonia, & tota Prouincia.* Vbi mitiùs actum in multis Eccleſijs, plures inſtituti fuere Archidiaconi, vt diducta in plures dignitas, numero & rerum tenuitate vileſceret, ac ſi flumen in plures riuulos diuidas nomen amittat neceſſe eſt. Hac arte Richard. Cantuarienſis ex vno Archidiacono tres cōſtituit. Matth. Paris ad an. MCLXXVI. *Eodem anno Richardus Cantuarienſis Archiepiſcopus in diœceſi ſua, quæ ab antiquis temporibus vno tantùm fuerat Archidiacono contenta,*

vltimis his diebus tres Archidiaconos conſtituit, Sauaricum ſcilicet, Nicolaum, & Herebertum. Et quia Archidiaconi habebant ſuam diœceſim, & plures Eccleſias ſibi cenſuales, & obnoxias, Epiſcopi eas à iuriſdictione Archidiaconorum exemere. Alexander III. in cap. ad hæc de exceſſ. Prælat. *Quoniam Epiſcopus plures Eccleſias à conſuetudine & obſequio Archidiaconorum liberas conſtituit & immunes, per quod reditus deminuit eorumdem.* &c. Hoc. inuento adeò diminuti ſunt Archidiaconi, vt hodie Archidiaconatus ſit fere nudum, & inane nomen dignitatis, & à multis iam ſeculis ita obſoleuit poteſtas Archidiaconorum, vt ipſe Innocent. III. conſultus, quid ad officium Archidiaconi pertineret, fere hæſerit, vt ipſe fatetur, in cap. ad hæc. de offic. Archid. *Sanè conſuluit nos tuæ fraternitatis deuotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere. Et nos prout poſſumus reſpondemus*, &c.

Cap. XVI.

Archipresbyter vnus ex adiutoribus Epiſcopi. Archipresbyteri alij vrbani, alij rurales. Munia & iuriſdictio Archipresbyteri. Maior & minor benedictio.

IN Epiſcopi adiutorum numero Archidiaconis ſubcenturiantur Archipresbyteri; etſi enim Archipresbyteri ſint ordine maiores, vnde in his quæ ſunt ordinis priùs nominantur, can. ſaluator I. qu. III. tamen dignitate &

officio minores ſunt, & ſubjacent iuriſdictioni Archidiaconi, can. Perlectis XXV. Diſt. cap. I. cap. ad hæc. de offic. Archidiac. adeóque Archipresbyteri electio pertinet ad Archidiaconum, vnà cum clero & plebe, vt modò probatum ex can. ſi in plebibus. LXIII. diſt. & Arnulpho Lexouienſi; aut ſaltem, quod eſt iuris recentioris, Archipresbyter non poteſt inſtitui, vel deſtitui ſine mandato Epiſcopi & Archidiaconi, cùm vtriuſque commune officium exerceat, d. cap. ad hæc; & vt Archipresbyterum Archidiacono cedere intelligas, in Decretalibus tit. de officio Archipresbyteri, locatur poſt tit. de officio Archidiaconi. Inter adiutores Epiſcopi meritò cenſetur Archipresbyter; nam Archipresbyter vices gerit Epiſcopi, eo abſente, in his quæ pertinent ad Sacerdotale officium, exceptis prohibitis, id eſt, his quæ ſunt Epiſcopalis ordinis, d. can. perlectis. & cap. II. de offic. Archidiac. Archipresbyter præeſt Presbyteris, vnde πρωτοπρεσβύτερος dicitur apud Socrat. lib. VI. cap. IX. & Synod. VII. act. IV. & VII. recentioribus Græcis προτοπαπᾶς, vt Codino. Sic & Chorepiſcopum in cuius locum ſucceſſit Archipresbyter πρωτοπαπᾶν vocat Balſam. in can. LIX. apoſtolor. & can. Antiochen. X. fuitque Protopapa etiam in ſacello Auguſtali. Cedrenus, *ἀποσταλεὶς ὁ πρωτοπαπᾶς τοῦ παλατίου μετὰ τῶν τιμίων ξύλων: Miſſus Protopapas Palatij cum venerandis lignis.* Archipresbyter, inquam, eſt primarius & Princeps Presbyterorum, vnde iam olim dictus Decanus, quod nomen ductum à militia quaſi à numero ſubiectorum, can. in capite. l. diſt. can. nullus, Epiſcopus & ſeq. LX. Diſt. can. nullus omnino XVI.

qu.

qu. VII cap.cùm Apoſtolus,de cenſib. cap. 2. ne prælat. vices ſuas, vel Eccleſ. ſub ann. 'cenſ. conced. vt in monaſteriis fuere Decani qui ſingulis decuriis monachorum erant præfecti, & in maioribus monaſteriis non vnus, ſed plures erant, quorum ſenior primas tenebat poſt Abbatem & Præpoſitum, Concil. Aquiſgranenſ. can. XII. Inde & Decania eſt tractus, ſeu territorium Archipresbyteri. Capitulare Caroli Calui v. tit. III. ex Conc. Toloſ. hauſtum. *Statuant Epiſcopi loca conuenientia per Decanias, ſicut conſtituti ſunt Archipresbyteri.* Archipresbyterorum alij ſunt vrbani,ſeu ciuitatenſes,alij ruſtici & forenſes, quos rurales Decanos vocant. Archipresbyter,ſeu Decanus vrbicus eſt,qui in vrbe conſtitutus eſt: is eſt caput Capituli,cap.cùm inter vniuerſas,de elect. cap. poſt electionem, de Conceſſ. Præbend. & habet primariam vocem in Capitulo, cap. auditis. de elect. eius officium eſt curam agere ſuper omnes Presbyteros in ordine, ſeu canone poſitos, & aſſiduè ſtare in Eccleſia, d. can. perlectis, & cap. I. de off. Archipresbyteri; aſſiduè, id eſt omnibus horis canonicis, horis competentibus, cap. II. eod. tit. quâ loquendi formulâ aſſiduus vindex dicitur,pro idoneo & locuplete fideiuſſore, qui paratus eſt æs dare ad diem, Quintiliano lib. v. cap. x. & Gellio, lib. XVI. cap. x. Archipresbyteri, inquam, eſt agere curam Presbyterorum,& maximè Canonicorum, Vvalafrid. Strabo de Reb. Eccleſiaſtic. cap.vlt. Sunt etiam Archipresbyteri in Epiſcopiis Canonicorum curam gerentes, vnde Decanus habet curam animarum, & ad hoc in eo requiritur ætas XXV. annorum, & vt intrà annum Presbyter ordinetur. can. I. & ſeqq. LX. diſt. cap. Cùm in cunctis. de elect. cap. I. de

ætat. & ordin.præfic. Abſente Epiſcopo archipresbyter vice eius, Miſſarum ſolennia celebrat,& Collectam dicit; vel cui ipſe iniunxerit, d.can. perlectis, & cap. I. de offic. archipresbyter. Collectam intellige ſolennes preces, quæ poſt euangelium in ambone, ſeu ſuggeſtu Eccleſiæ recitantur, Synod. VII. can. XIV.can. quoniam videmus LXIX. diſt. *σύναξιν* vocant Græci. Ioannes Chryſoſtomus, Homil. LXXVII. ad Popul. antiochen. *ἐὰν δὲ ἀπαιτήσῃ καὶ τὰς ἐν ταῖς συνάξεσι ῥαθυμίας Si pœnas repetat negligentiæ in collectis* & ipſa Synodus VII. *καὶ ἀναγινώσκοντας ἐν τῇ συνάξει ὑπ᾽ ἄμβωνος, & in Collecta ſuper ambonem legentes.* Eiuſdem archipresbyteri officium eſt, obſeruare vitam & miniſterium Sacerdotum Cardinalium, cap. I. de offic. archipresb. id eſt, parœcorum ciuitatis, qui Presbyteri Cardinales dicuntur, ad differentiam Presbyterorum pagenſium, & vicanorum, ex Epiſt. Zachar.VII. ad Pipinum: vt eccleſiæ conſtitutæ in Vrbe dicuntur tituli Cardinales, Concil. Meldenſ. can. LIV. & ſanè Presbyteri vrbis in tantùm dignitate præſtant Presbyteris ruris, vt Presbyteris ruris in Eccleſia ciuitatis non liceat offerre, pręſente epiſcopo, vel Presbyteris ipſius vrbis. Concil.Neocæſar. can. XIII. can. presbyteri, XCVI. diſt. & Conc. Braccar. II. can. LVI. archipresbyteri quoque eſt fontes benedicere, id eſt fontes baptiſmales, infirmum oleo perungere, penitentem infirmum reconciliare, conſulto epiſcopo, cap. II. de offic. archipresb. de occultis ſc. peccatis penitentem poteſt reconciliare iuſſione epiſcopi, can. presbyteri XXVI. q. VI. publicos enim penitentes recõciliare ſolius eſt Epiſcopi. Conc. Carthag. II. can. III. Carthag. II. can XXXIII. agath can. XIV. can. I. can. miniſtrare. can. presbyter. XXVI. qu. VI. & fertur de Petro pro-

topresbytero Eccleſiæ Alexandrinæ, quòd pulſus ſit à Theophilo P. quòd mulierem Manichæam, erroribus ſectæ nondum defecatam ad ſacra admiſiſſet, inſcio Epiſcopo, Socrat. lib. VI. cap. IX. in publica tamen penitentia non vacabant omnino partes Archipresbyteri: ad eum enim pertinebat publicos penitentes præſentare Epiſcopo pro foribus Eccleſiæ. Concil. Agath. can. IX. can. in capite, L. diſt. Archipresbyteri & officium eſt, abſente Epiſcopo vice eius ſacrum officium inchoare, benedictiones Presbyterales ſuper plebem in Eccleſia fundere, cap. VII. de off. Archipresbyter. ait benedictiones presbyterales: alia enim eſt benedictio maior & ſolennior, alia minor, & minus ſolennis: laïco neutram facere licet ſiue paruam, ſiue magnam, ἐυλογίαν μικρὰν, ἢ μεγάλην, Clemens Conſtit. Apoſtolic. lib. III. cap. X. neque ab Hæreticis ἐυλογίας, ſeu benedictiones omnino accipere licet, quia benedictiones hæreticorũ ſunt potiùs maledictiones, quàm benedictiones, ex Conc. Laodicenſ. can. XXXII. & Conc. Martini Papæ, can. LXX. can. non oportet, can. non liceat. I. qu. I. Presbyteri minorem, id eſt minùs ſolennem benedictionem plebi impertiri poſſunt, can. ecce ego, XCV. diſt. can. cùm ad celebrandas, de conſecr. diſt. I. & huiuſmodi benedictionem olim Presbyteri & monachi publicè & priuatim dare ſolebant, Beda lib. III. Hiſt. Anglic. cap. XXVI. *In magna erat veneratione tempore illo religionis habitus; ita vt vbicumque clericus aliquis, aut monachus adueniret, gaudenter ab omnibus tamquam Dei famulus exciperetur, etiam ſi in itinere pergens inueniretur accurrebant & flexa ceruice, vel manu ſignari, vel ore illius ſe benedici gaudebant.* Benedicere verò prohibentur Presbyteri,

ſi per ignorantiam vetitas nuptias contraxerint ; nec enim conſentaneum eſt, vt is alteri benedicat, qui benedictione & expiatione culpæ ſuæ indiget : benedictio enim eſt ſanctificationis communicatio, Synod. VI. in Trull. can. XXVI. & apud Baſil. epiſt. canonicæ ad Amphiloch. can. XXVII. Benedictionem verò ſolennē ſuper plebē in Eccleſia fundere Presbytero penitus non licet, nec alij quàm Epiſcopo, ex Conc. Agath. can. XLIV. can. miniſtrare XXVI. qu. VI. & proprium Epiſcopi munus eſt ſolēnis benedictio: ita Chryſoſtomus ab exſilio reuocatus, & ad Eccleſiam deductus, à plebe rogatus Epiſcopalem ſedem capeſſere, & benedictionem ex more dare, *καὶ συνήθως τῷ λαῷ τὴν εἰρήνην ἐπεύξαϑαι.* Et cùm ille diceret non priùs ſibi licere quàm ſententia Ro. Pontificis ad quem appellauerat reſtitutus eſſet, victus populi ſtudiis cathedram repetiit, & ex more benedictionem miſit in populum, *συνήθως μὲν τὴν εἰρήνην τῷ λαῷ ἐπηύξατο*, ait Socrat. lib. VI. cap. XIV. Adeóque Abbates ſolennem benedictionem impendere non poſſunt ſuper plebem, niſi ex ſpeciali priuilegio Sedis Apoſtolicæ, ídque in Eccleſiis ſibi pleno iure ſubiectis, cap. Abbates, de priuileg. in VI. Solennis autem benedictio eſt, quàm Epiſcopus poſt ſacrorum ſolennia profundit in populum hâc formulâ : *Sit nomen Domini benedictum*, &c. Et quam Diaconus ab eo petit pro plebe ſolenni prece : *Iube Domne benedicere*, vt monet Oſtienſis, in Summa, huius tit. & gloſſ. in d. cap. Abbates. Archipresbyteri etiam eſt curare ne Euchariſtia in ſacrario deſit, neve infirmi è vita migrent ſine penitentiæ & Euchariſtiæ ſacramentis, d. cap. III. de offic. Archipresb. etiam penitentibus in extremo vitæ

diſcrimine ne denegetur communio Euchariſtiæ, ta m-quam ſacrum viaticum τελευταῖον ἐφόδιον, vetat can. XIII. Nicænæ Synodi. Archipresbyter, ſeu Decanus etiam eſt nomen dignitatis & exercet vices, id eſt, iuriſ-dictionem Epiſcopi, velut Archidiaconus, cap. nullus. XVI. qu. VII. cap. ſignificauit, de conuerſ. coniugat. & de matrimonialibus cauſis cognoſcit, cap. ex litteris, de conſang. & affinit. necnon de incantatoribus & maleficis, ex conſtit. Caroli M. de pace. cap. XXV. Quinimò eò res lapſa eſt, vt Epiſcopi & Archidiaconi vices ſuas, id eſt exercitium iuriſdictionis & eius emolumenta ſub annuo cenſu conducerent Archipresbyteris, ſeu Decanis, quod vetitum fuit cap. I. & II. ne Prælat. vic. ſuas: aliâs & Decanus habet propriam iuriſdictionem de conſuetudine, cap. dilectis, de Appell. & vtitur ſigillo authentico, vt Epiſcopus & Archidiaconus, vt iam obſeruatum ex Concil. Londinenſi, apud Matthæum Paris. Item Archipresbyter, ſeu Decanus habet ius viſitandi Eccleſias tractus ſui, & procurationem exigendi eo nomine, cap. cùm Apoſtolus, de cenſib. Archipresbyter enim habet ſuum clerum & ſuas plebes; cap. vlt. de offic. Archipresbyt. & quoties rus pergit, non debet procedere ſine aliquo ex ſuis clericis, vt teſtem habeat conuerſationis, Concil. Turonenſ. III. can. XX. *Quotieſcumque Archipresbyter ſeu in vico manſerit, ſeu ad villam ſuam ambulauerit, vnus lector Canonicorum ſuorum, aut certus aliquis de numero clericorum cum illo ambulet.* Quæ fuerit dignitas Archipresbyteri intelligere iuuat ex eo, quód Petrus Protopresbyter Eccleſiæ Romanæ, tamquam vnus ex Legatis Sedis Apoſtolicæ præfuit Synodo VII. vt patet ex eius geſtis: & Mundericus Tetrico

Lingonenſi Epiſcopo Coadiutor & futurus ſucceſſor datus, interim ſatis ſibi habuit, vt Tornodorenſe caſtrum Archipresbyteri nomine regeret, vt iam à me obſeruatum ex Gregor. Turonenſi. Non alius quàm Archipresbyter fuit Claudianus, frater Mammerci Viennenſis Epiſcopi, qui dicitur antiſtes ſecundi ordinis, Sidonio lib. IV. epiſt. XI.

Antiſtes ſuit ordine in ſecundo
Fratrem faſce leuans Epiſcopali.

Meritò enim Archipresbyter dicatur antiſtes ſecundi ordinis, quia Presbyteri conſtituti ſunt in ſecundo ordine poſt Epiſcopos. Nec ferendus Sauaro, qui hunc locum voluit accipi de Archidiacono; quia Archidiaconi ſunt in gradu Diaconorum, qui ſunt tertij ordinis, & ita Ioannem ex Archidiacono Cabillonenſi, iam ſecundi ordinis Sacerdotem, hoc eſt Archipresbyterum fuiſſe, cùm in Epiſcopum electus eſt, ſcribit ipſe Sidon. epiſtol. XXV. eiuſd. libr. *Lector hic primum, ſic miniſter altaris, idque ab infantia pòſt laborum tēporúmque proceſſu Archidiaconus, in quo ſeu gradu, ſeù miniſterio multùm retentus propter induſtriam, diu dignitate non potuit augeri, ne poteſtate poſſet abſolui. Attamen hunc iam ſecundi ordinis Sacerdotem, diſſonas inter partium voces collegam ſibi conſecrauere.* Ruralis Archipresbyter rure degit, imperitę plebis ſolicitudinem gerit, & Presbyterorum, qui per minores titulos, id eſt vicanas Eccleſias diſpoſiti ſunt, vitam & mores obſeruat, vt de his Epiſcopum doceat, cap. vlt. de offic. Archipresbyteri, eius officium erat colligere diſpenſam quæ à Presbyteris debebatur Epiſcopo, eidémque inferre ex ſupra laudato Capitulari Caroli Calui.

DISSERTATIONVM IVRIS CANONICI, LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Epiſcopus ſibi Vicarium aſſumere debet. Qualis eſſe debet Vicarius. Officium & poteſtas Vicarij eiuſdem dignitas.

ARCHIDIACONVS & Presbyter ſunt Vicarij & adminiſtri Epiſcopi; ſed hi ſunt Vicarij nati, vt loquuntur, conſtituti à canone, iure dignitatis & officij, non ab Epiſcopo, cap. 1. cap. ad hæc. de offi. Archidiac. cap. 1. cap. officium. de offi. Archipresbyter. Præter hos, Epiſcopus alium Vicarium ſibi conſtituere poteſt, debétque, can. cùm ſimus. IX qu. II. can. in noua. XVI. qu. VII. cap. quoniam in pleriſque. de offic. ordinar. cap. Romana, & tot. tit. de offic. Vicar. in VI. Nec cauſetur Epiſcopus ſe non indigere Vicario, quaſi ipſe ſufficiat muneri; quia etſi valde idoneus ſit, decet tamen vt ſua one-

ra partiatur cum alio, vt de archipresbytero dictum eſt, cap. vlt. de offic. archipresbyt. Quòd ſi Epiſcopus moram faciat in aſſumendo Vicario, eius datio deuoluitur ad Metropolitanum, cap. vlt. de ſuppl. negl. Prælat. in VI. & Conc. Trident. ſeſſ. XXIV. de Reform. cap. XVI. & hoc exemplo magiſtratuum ciuilium comparatum, vt Epiſcopus ſibi Vicarium aſſumat; nam Præfecti prætorio, & alij maiores magiſtratus, ſiue vrbani, ſiue Prouinciales, ſuos habuere Vicarios l. I. & II. C. de offi. Vicar. & apud Caſſiodor. VI. variar. epiſt. XV. & paſſim in Notit. vtriuſque Imperij; vt in Gallia fuere Vicarij Comitum Concil. Cabillonenſ. II. can. XXI. & Capitular. lib. II. cap. XXVIII. Et apud VValafrid. Strabon. cap. vlt. de Reb. Eccleſiaſt. Vicarius eſt qui vices alterius gerit, l. Vicarius. ff. de Legationib. τποτηρητὰς Græci appellant, Nou. Iuſtin. VIII. cap. IV. & Nou. CXXXI. cap. I. & hoc ſignificatu Epiſcopi ipſi dicuntur Vicarij Domini, tanquam ſucceſſores Apoſtolorum. Auguſtin. vel alius quiſquis eſt, ſermon. XXXVII. ad Fratr. in Eremo: *Non intrat per oſtium ad Eccleſiam, qui per laïcalem portam intrat; non enim laïcis ſpiritualia dona tradita ſunt, ſed Domini Vicarijs.* Vicarij Domini ſunt qui vicem Apoſtolorum tenent. Labente tamen Imperio Vicarij dicti rectores Prouinciarum, qui alium ſupra ſe non haberent, vt de Vicario Hiſpaniarum prodit Seuerus, lib. I. Hiſt. ſacræ: *Hiſpaniarum Vicario, nam iam Proconſulem habere deſierant.* Ergo Epiſcopus Vicarium ſibi adſumere debet, qui dicitur & Officialis, cap. ex frequentibus de Inſtitut. cap. in tantùm, de Simon. cap. cùm generali. de offic. Vicar. in VI. Idémque vocitatur Miſſus Epiſ-
copi

copi, cap. 1. de frigid. & maleficiat. ad differentiam Miſſorum Dominicorum, qui diriguntur ex comitatu Principis; de quibus intelligendum eſt cap. 11. de Regularib. non vt Gloſſa ſtultè voluit de Vicarijs, ſeu Officialibus Epiſcopi. Idem etiam Vicarius Epiſcopi, dicitur Creditus Epiſcopi: ſic Gumtramus Boſo ad Magnericum Treuirenſem Epiſcopum apud Greg. Turon. lib. IX. cap. X. *Nequaquam*, inquit, *ſed tranſmitte Abbates, & Creditos tuos, vt hæc quæ loquor exponant.* Quo ſenſu dicuntur & Creditarij, id eſt, Miſſi Principis; in Vita Ludouic. Pij, & apud Aimon. Continuat. lib. v. cap. x. *Fideles ac Creditarios à latere ſuo miſit.* Dixi Vicarium dici & Officialem, ratio eſt, quia indiuiſa erat iuriſdictio Epiſcopalis, & Vicarius Epiſcopi vtramque, id eſt ſpiritualem & temporalem, iudicialem, & extraiudicialem exercebat; ſed hodie alius eſt Vicarius ab Officiali; nam Vicarius penès ſe habet iuriſdictionem ſpiritualem, extraiudicialem, non contentioſam; Officialis verò exercet iuriſdictionem contentioſam quæ in iure iudicióque verſatur. Porrò Vicarij duplicis ſunt generis; alius eſt Vicarius principalis, ſeu generalis, qui plenam habet iuriſdictionem per vniuerſam diœceſim in ſpiritualibus & temporalibus, cap. Si Epiſcopus, de ſuppl. neglig. Prælat. in VI. ac huiuſmodi Vicarium ſibi elegiſſe Balduinum Treuerenſem Archiepiſcopum ſcribit Albertus Argentinenſis in Chronic. *Balduinus Archiepiſcopus cùm quadraginta duobus annis Eccleſiam ſuam laudabiliter rexiſſet, ac propter ſenium & tenacitatem nihil ampliùs proficeret, Ioannem de Liechtenberg valentem & prouidum in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtratorem & Vicarium Eccleſiæ ſuæ deputauit.* Alius eſt Vicarius fora-

neus, qui foris, id eſt, extra ciuitatem conſtitutus eſt in certa regione, ſeu parte Diœceſeos, de quo in cap. Romana. de offic. Ordinar. in VI. & Clement. etſi principalis, de Reſcript. ſic Foraſticos Presbyteros dixit Martinus Braccarenſis, in collect. can. Oriental. can. LVI. pro pagenſibus & vicanis Presbyteris. Qualis autem eſſe debet Vicarius Epiſcopi? Nimirum clericus eſſe debet, non laïcus. Concil. Chalced. can. II. & d. can. in noua. XVI. qu. II. laïci enim Eccleſiaſtica negotia adminiſtrare prohibentur, can. indicatum LXXXIX. diſt. cap. ad noſtram. de conſuetud. cap. decernimus. de iudic. Imò Vicarius Epiſcopi Presbyter eſſe debet, ex conſtitutione Regia, idémque debet eſſe Doctor, vel Licentiatus in Iure, vel Theologia, ex Conc. Trident. loco modo laudato: nec modò Clericus ſecularis, ſed etiam Monachus, vel Religioſus creari poteſt Vicarius Epiſcopi, gloſſ. in can. de præſentium, XVI. qu. I. Io. Andreas in cap. vlt. de Cleric. ægrot. vel debilitat. Hoc iure iam olim Theophilus Alexandrinus Epiſcopus duos monachos ex eremo inuitos acciuit, & poſtquàm eos in clericos ordinaſſet adminiſtrationem Eccleſiæ illis concredidit, καὶ τῇ τῶν κληρικῶν ἀξίᾳ τιμήσας τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας αὐτοῖς ἐνεχείρισεν, vt auctor eſt Socrates, lib. VI. cap. VII. Hoc iure Abbas Lobienſis eſt Vicarius Leodienſis Epiſcopi. Ægidius de geſt. Leodienſium Pontificum, cap. LXII. *Abbas Lobienſis Vicarius eſt Epiſcopi Leodienſis in Eccleſia Leodienſi & Lobienſi.* Etiam Epiſcopus poteſt eligi Vicarius Epiſcopi, vt in caſu. cap. quoniam in pleriſque, de offic. Ordinar. ſi eandẽ Diœceſim inhabitent populi, linguis varij & diſcrepantes, & Epiſcopus

vtriuſque linguæ peritus non ſit, Epiſcopum alium ſibi Vicarium adſumere debet linguæ peritum. Imò Londinēſis Epiſcopus eſt Vicarius natus Archiepiſcopi Cantuariēſis, & hoc iure in inauguratione Henrici I. Regis Anglorum Londinenſis E. Cant. Archiepiſcopi vices functus eſt. Matthæus VVeſtmonaſter. ad annū MC. *In hac autem coronatione non eſt derogatū Eccleſiæ, vel antiſtiti Cantuar. quia Londin. Epiſcopus Archiepiſcopi Cantuar. imò totius Angliæ Decanus, vices eius in hoc officio exequebatur, & hoc charta ipſius teſtificatur.* Itémque Sabinenſis Epiſcopus eſt Vicarius Ro. Pontificis in Vrbe in Epiſcopalibus. Chronic. Normanor. ann. MCLI. *Succeſſit ei Conradus. Sabinenſis Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis in Vrbe dumtaxat in agendis Epiſcopalibus, dum Papa deeſt ex antiqua conſuetudine pro dignitate loci ſui Vicarius.* Quomodo autem conſtituatur Vicarius Epiſcopi? Non aliter creari poteſt, quàm in ſcriptis, id eſt ſolenni & publico inſtrumento; nec priùs munus ſuū exercere poteſt, quàm eius litteræ inſinuatæ ſint apud geſta Epiſcopalia, vt omnibus innoteſcant: ſic & Iudex delegatus non priùs mandatam iuriſdictionem exercere valet, quàm doceat de mandato, cap. cum in iure, de offic. delegat. & ſedes Apoſtolica non conſueuit legatos ſuſcipere abſque ſignatis apicibus, can. nobiliſſimus. XCVII. diſt. Denique geſta eccleſiaſtica non fiunt ſinè ſcriptura, propter fidem & auctoritatem rerum geſtarum; vt Epiſcoporum electio fit decreto manibus omnium eligentium roborato; ordinatus à ſuis ordinatoribus litteras accipere iubetur, & excommunicatio, vel reſtitutio fit per libelli inſcriptionem, & excommunicatus ſinè cōmendatitijs litteris in communionē

non recipitur, can. legum. II. qu. I. can. miramur XXIV. qu. V. quod ex parte ſumptum ex Concil. Mileuitan. II. can. XIX. & & African. can. LVI. pariterque Collatio beneficiorum probatur per litteras, non per teſtes cap. Ordinarij, de offic. Ordinar. in VI. Quæ verò ſit dignitas & poteſtas Vicarij ſcire in primis conducit. Sanè Vicarius Epiſcopi habet dignitatem quatenus Epiſcopi vices gerit, & eſt quaſi Coëpiſcopus; vnde Antiſtes ſecundi ordinis dicitur: ſic Claudianum Mamerci Viennenſis Epiſcopi fratrem vocat Sidonius loco ſuperiùs laudato, quem idem paulò antè *Conſiliarium in iudicijs, Vicarium in Eccleſijs, procuratorem in negotijs, Villicum in prædijs, tabellarium in tributis*, quibus amabo quid aliud ſignat, quàm Vicarium generalem in ſpiritualibus & temporalibus? Nec immeritò Vicarius Epiſcopi dicatur antiſtes ſecundi ordinis, quia & in ciuilibus muneribus Vicariæ dignitas præfecturæ portionem obtinet. d. l. 2. C. de offic. Vicar. & ex Caſſiodor. loco ſuprà laudato. Vicarius etiam Epiſcopi dignitate coruſcat, quatenus reſcripta Pontificia executioni mandare poteſt, quoties ad eum diriguntur, & hoc præſtat Vicario foraneo, qui huiuſce poteſtatis expers eſt. d. Clem. etſi principalis. Non idem tamen Vicario debetur honos, qui Epiſcopo: Vicarius enim Epiſcopi non præcedit Canonicos in choro & Capitulo, ſed in actibus dumtaxat, qui ad eius officium pertinent. can. præcipimus. XCIII. diſt. & Balſam. in can. XVIII. Syn. Nicænæ. Vicarius Epiſcopi habet propriam & ordinariam iuriſdictionem. DD. in d. cap. quoniam in pleriſque. gloſſ. in cap. licet. verb. *Officialem*. de offic. Vicar. in VI. quia datur ad vniuerſitatem cau-

Alia eſt poteſtas Domini, alia miniſtri. Auguſtin. in Ioã. tractat. 5. Aliud eſt enim Baptizare per miniſterium, aliud Baptizare per poteſtatem, Baptiſma enim tale eſt, qualis eſt ille, in cuius poteſtate datur, nõ qualis eſt ille per cuius miniſterium datur.

ſarum, & ſemel datus ab Epiſcopo iuriſdictionem & poteſtatem accipit à lege, ſeu Canone; vt legatus Procônſulis dicitur habere propriam iuriſdictionem, etſi non poteſt eam exercere, niſi priùs ipſi à Proconſule mandata ſit. l. legati.ff. de offic. Proconſ. l. pen. ff. de offic. eius cui mandat. eſt iuriſdict. quia ſcilicet legati non eligebantur ab ipſo Proconſule, ſed ei dabantur à Senatu, vt obſeruatur ex Vopiſco in Probo, & Capitolino in Gordian. Vicarius Epiſcopi, inquam, habet ordinariam iuriſdictionem, & ob hanc cauſam à Vicario Epiſcopi non appellatur ad Epiſcopum, ſed ad Metropolitanum, quia vnum & idem tribunal habet cum Epiſcopo. cap. II. de conſuetud. in VI. cap. Romana. de Appell. eod. ſed ne ab erres Vicarius Epiſcopi habet ordinariam iuriſdictionem in his quæ veniunt ex generali mandato, de cætero habet delegatam in his quæ indigent ſpeciali mandato. Vicarius Epiſcopi poteſt omnia exceptis prohibitis, ſeu quæ requirunt ſpeciale mandatum, cap. II. de offic. Vicar. in VI. putà non poteſt conferre beneficia ſinè ſpeciali mādato Epiſcopi, can. nullus. XVI. qu. VII. Cap. vlt. de offic. Vicar. in VI. quia collatio beneficiorum eſt in fructu, & meræ gratiæ; poteſt tamen Vicarius Epiſcopi ex mandato generali confirmare electiones, inſtituere præſentatos, quia vtrumque eſt munus neceſſarium, cap. ex frequentibus. de inſtit. gloſſ. in d. cap. vlt. de offic. Vicar. in VI. Poteſt etiam Vicarius Epiſcopi conferre beneficia ex cauſa permutationis, gloſſ. in d. cap. fin. quia huiuſmodi collatio eſt neceſſaria, Clement. vn. de rer. permutat. cap. vnic. eod. tit. in vi. Vicarius Epiſcopi non poteſt conferre ordines, quia Epiſcopus

non poteſt mandare ea quæ ſunt ordinis Epiſcopalis, inferioris gradus Clericis, cap. pen. de conſecr. Eccleſ. vel altar. ſed dat dimiſſorias ad Ordines: eiuſdem etiam eſt dare litteras dimiſſorias Romā euntibus religionis ſeu pœnitentiæ causâ: ne cuiquam enim liceat adire limina Apoſtolorum ſinè licentia Epiſcopi, vel eius Vicarij, vetat Concil. Salegunſtad. can. XVI. *Decreuit quoque ſancta Synodus, vt nullus Romam eat, niſi cum licentia Epiſcopi, vel eius Vicarij*: quod ſtatutum vt coërceretur penitentium abuſus, qui omiſſo ſuo Epiſcopo, ſpe faciliùs obtinendæ abſolutionis ad Ro. Pontificem properabant, vel etiam vt euagationis occaſio tolleretur, quia nimiùm frequens erat vſus peregrinationis Romanæ. Beda lib. v. Hiſt. Anglic. cap. VII. *Succeſſit in regnum Hun de ſtirpe Regia, qui cùm triginta & ſeptem annis imperium tenuiſſet gentis illius, & ipſe relicto Regno, ac iunioribus commendato ad limina Beatorum Apoſtolorum profectus eſt, quòd his temporibus plures de gente Anglorum nobiles, ignobiléſque, laici & Clerici, viri, ac fœminæ certatim facere conſueuerunt.* Etſi Vicarius pro Ordinario habeatur, non poteſt tamen alium ſubſtituere, cap. Clericos, de offic. Vicarij, quia inſpecto initio eſt delegatus, & delegatus non poteſt ſubdelegare; excipitur niſi Vicarius datus ſit ab initio cum poteſtate ſubſtituendi alium, cap. I. eod. tit. in VI. Adde & Vicarium Epiſcopi poſſe reuocari ad nutum, Clem. etſi principalis. de Reſcript. quia Vicariatus eſt nudum mandatum, quod nuda voluntate reuocatur.

Cap. II.

Officialis, Vicarius Epiſcopi in iure dicundo. Ordo & gradus Officialis. Eiuſdem iuriſdictio & poteſtas. Officialis habet modicam coërcitionem, cuſtodias, quæ Decaneta, multæ dictionem. Officialis an ſportulas capere poſsit. Prauæ exactiones Officialium.

VICARIO Epiſcopi accedit Officialis, qui commune Officialis nomen vſu ſuum fecit; Vicarium enim Epiſcopi & Officialem dictum, iam obſeruatum, quod nomen è ciuili militia ad ſacram tranſlatum, vt pleraque alia; Officiales enim dicti Apparitores & cohortales Præſidum, & aliorum maiorum Magiſtratuum, l. Præſidis. xxxiv. ff. de reb. credit. Tertullian. de Idololatr. *Cæterùm quid facient ſerui, vel liberi fideles, item officiales ſacrificantibus Dominis, vel Patronis, vel Præſidibus ſuis adhærentes?* & Auguſtin. ſermon. clxxxviii. de tempore. *Interpella ergo hunc iudicem, vbi nullus tabellarius conturbat, nullus officialis remouet.* & Saluian. lib. iii. de Gubernat. Dei: *Quid autem aliud eſt cunctorum negotiantium vita, quàm fraus, atque periurium, quid aliud Curialium? quàm iniquitas? quid aliud officialium, quàm calumnia?* & idem lib. iii. ad Eccleſ. Catholic. *Officialium, atque apparitorum gratiam, fauorémque mercatur.* Aliàs ijdem officia, qui & officiales dicuntur Auguſtin. ſerm. de tempore, cxxx. *Non ſolùm*

rei, ſed & officia, quæ nihil ſibi conſcia ſunt. Inde officium annonæ, id eſt officialis Præfecti annonæ, in l. vlt. ff. de pigner. act. & officium tribunalis ſacri dicuntur Angeli Saluiano. cod. lib. III. ad Eccleſ. Catholicam; & cauere apud officium, nihil aliud eſt, quàm datis fideiuſſoribus cauere apud officialem Præſidis, l. cum pro quo, ff. de in ius vocand. Officialis autem eſt Vicarius Epiſcopi in his quæ pertinent ad forenſem iuriſdictionem Epiſcopalem, is præeſt iuri dicundo, & ordinariam iuriſdictionem exercet: quamuis enim inſpecto initio ſit iudex delegatus, tamen mandatâ ſemel iuriſdictione eam quaſi propriam & ordinariam exercet, & habetur pro iudice ordinario, habétque vnum & idem tribunal cum Epiſcopo, ita vt ab eo non prouocetur ad Epiſcopum, ſed ad Metropolitanum, cap. I. de offic. Ordin. in VI. Officialis vtpote Vicarius Epiſcopi debet eſſe Clericus, nec ferendus eſt laïcus: laici enim arcentur à iudiciis Eccleſiaſticis, maximè de rebus ſpiritualibus, cap. decernimus, de Iudic. In Synodo Chalcedonen. act. III. cùm Dioſcorus Alexandrinus Epiſcopus, de multis reus factus, Iudicum, id eſt Legatorum Principis qui in Concilio aderant præſentiam in iudicio requireret, Epiſcopi reſponderunt: *κανονικῶν γὰρ ἐξεταζομένων, οὔτε ἄρχοντας, οὔτε ἑτέρους τινὰς λαϊκοὺς παρεῖναι χρή.* *Quando enim regularia tractantur, neque iudices, neque aliquos alios laïcos intereſſe oportet.* Vnde in cap. III. de conſuetud. damnatur conſuetudo quæ in Pictauienſi diœceſi inoleuerat, vt in iudiciis Eccleſiaſticis, audita vtrâque parte, exciperentur ſententiæ præſentium, ſiue litterati, ſiue illiterati eſſent: & hoc meritò: in iudiciis enim voces populi non ſunt audiendæ, nec vocibus eo-

rum

rumcredi oportet, quando aut noxium crimine abſolui, aut innocentem condemnari deſiderant, vt dicitur in l.Decurionum.C.de pœn.Apud Iuſtin. Martyr. Apolog. II. ſupereſt reſcriptum Adriani, vt Chriſtiani damnarentur causâ cognitâ pro tribunali,non petitionibus, & vociferationibus populi, καὶ πρὸ βήματος ἀποκρίνεσθαι, ἀλλ' οὐκ ἀξιώσεσιν, οὐδὲ μόναις βοαῖς. Quandóquetamen milites damnati acclamatione militari. Tacit. I. Annal. *Stabant legiones pro concione diſtrictis gladijs, reus in ſuggeſtu per Tribunum oſtendebatur, ſi nocentẽ adclamauerant, præceps datus trucidabatur, & gaudebat cædibus miles tamquam ſemel abſolueret*, Et in vita Ludou. P. *Adclamatione porrò militari poſt vrbem captam, Gotſelinus Comes, itémque Sanila Comes, nec non Madalelmus vaſſallus Dominicus capite plexi ſunt.* quæ ſit iuriſdictio Officialis? nimirũ is cognoſcit de actionib⁹ perſonalibus, ciuilibus, & criminalibus inter Clericos, Nou. Iuſt. cxxIII. cap. clerici, de Iudic. cap. ſi diligenti. cap. ſignificaſti. de for. cõpet. De actionibus in rem, ſiue de dominio, ſiue de poſſeſſione agatur, quæſtio diſceptatur apud iudicem ſecularem, etiam inter Clericos. cap. ex tranſmiſſa. eod. tit. & cap. cauſam quæ. qui fil. ſint legit. Auguſtin lib. de Eccleſ. & Synag. *Lege agatur, quia de poſſeſſione contentio eſt.* Officialis, ſeu Iudex Eccleſiaſticus habet modicam coërcitionẽ & caſtigationem virgarum, dummodo ad ſanguinis effuſionem vſque non ſæuiatur, cap. in Archiepiſcopatu. de Raptor. hoc pœnæ genere vſos Epiſcopos teſtis Auguſtin. epiſt. CLIX. ad Marcellinum Comitẽ, de emendatione Circumcellionum: *Virgarum verberibus, qui modus coërcitionis & à magiſtris artium liberalium, & ab ipſis parentibus, & ſæpe*

Eiuſdem reſcripti meminit Euſeb. lib. IV. hiſt. cap. IX.

etiam in iudicijs ſolet ab Epiſcopis adhiberi. vnde hauſtus can. Circumcelliones. XXIII. qu. v. Epiſcopis ius animaduertendi per flagella concedit Concil. Eliberitanũ, ex Burchardo, can. x. *Decreuit ſancta Synodus, vt Epiſcopi, ac miniſtri Epiſcoporum pro criminibus colonos flagellare cum virgis poteſtatem habeant.* Quod repetitum in Conc. Sueſſionenſi habito anno Chriſti DCCCLIII. Flagrorum caſtigationem intrà modum triginta & nouem ictuum in iuniores Clericos, & cuſtodiæ pœnam ad tempus in maiores diſtringit Concil. Matiſconenſ. I. can. VIII. *Quod ſi quicumque Clericus hoc implere diſtulerit, ſi iunior fuerit vno minus de quadraginta ictus accipiat; ſi certè honoratior triginta dierum incluſione multetur:* Et huiuſmodi iam ante flagellandi modum non exceſſiſſe Cæſarium Arelatenſem, eodem poſt tempus repetito, ſi atrocius delictum eſſet, auctor eſt Cyprianus in eius vita apud Surium, ſub Auguſt. XXVII. *Solebat verò ſanctus vir id accuratè obſeruare, vt nemo ex illis qui ipſi parebant, ſiue ſerui illi eſſent, ſiue ingenui, ſi pro culpa ſua flagellandi eſſent, ampliùs triginta nouem ictibus ferirentur: ſi quis verò in graui culpa deprehenſus eſſet, permittebat quidem vt poſt dies paucos iterum vapularet, ſed paucis, conteſtabatúrque Eccleſiæ præfectos, ſi quis iuberet quempiam diutius flagellari, & ea verbera illi mortem afferrent, vt is homicidij reum ſe ſciret.* Iudex Eccleſiaſticus etiam ius habet coërcendi cuſtodia temporali & ieiunio. Concil. Turonenſe, can. XX. *Illi verò Archipresbyteri, qui talem cautelam ſuper iuniores ſuos habere noluerint, & non eos habuerint ſtudio diſtringendi ab Epiſcopo ſuo in ciuitate retrudantur in cellam, ibique menſe integro panem cum aqua manducent.* Iure ciuili Epiſcopus habet ius conijciendi in

carceres, ſeu cuſtodias, quas Iuſtinianus Decaneta vocat, Non. LXX. ſic dicta à Græco δέχεσθαι, quòd Clerici his continerentur; quâ ratione Suidas δόκανα appellat, quaſi δέκανα, quædam ſepulchra in agro Laconico, quòd Tyndaridas ſuſceperint: non rectè Cuiac. ea confundit cum Diaconijs Eccleſiarum, nec enim Diaconiũ eſt carcer, ſeu cuſtodia, ſed ſecretarium, ſeu ſacrarium Eccleſiæ ex Conc. Laodicenſ. can. XXI. can. non oportet. XXIII. diſt. id eſt locus vbi conueniebant Clerici, mox proceſſuri ad ſacra obeunda. Hodie Iudex Eccleſiaſticus non habet ius prehendendi, niſi adhibitâ manu Regia, quia non habet territorium, ſed nudam audientiam. Iudex Eccleſiaſticus habet multæ dictionem quod & Pontifici maximo iuris fuit, temporibus idololatriæ & ſuperſtitionis: hoc Pontificalis autoritatis iure vſus eſt P. Licinius Pontifex M. in G. Fabium Flaminem Quirinalem, Liuius lib. XXXVII. *Imperia inhibita vltrò citróque, & pignora capta, & multæ dictæ, & Tribuni appellati, & prouocatum ad populum eſt, religio poſtremùm vicit, vt dicto audiens eſſet Flamen Pontifici, & multæ ex iuſſu populi remiſſæ.* Eodem iure vſus & C. Seruilius Pontifex M. in Dolabellam Duumuirum. Idem Liuius lib. XL. *De Rege ſacrifico ſufficiendo in locum C. Cornelij Dolabellæ contentio inter C. Seruilium Pont. Max. fuit, & L. Cornelium Dolabellam Duumuirum naualem, quem vt inauguraret Pontifex magiſtratu ſeſe abdicare iubebat, recuſantique id facere, ob eam rem multa Duumuiro dicta à Pontifice,* Eodem iure Craſſus Conſul & Pont. Max. multam dixit Flacco collegæ, & flamini Martiali. M. Tullius Philipp. XI. *Craſſus Conſul & Pontifex Maximus Flacco collegæ Flamini Martiali multam dixit, ſi à ſacris diſceſſiſ-*

ſet, quam multam populus remiſit, Pontifici tamen Flaminem parere iuſſit. Hoc exemplo Iudex Eccleſiaſticus ius multam dicendi habuit, non ſolùm in clericos, ſed etiam in laicos certis caſibus, vt ob fraudem commiſſam in oblationibus vel decimis. Anaſtaſius in can. Statuimus. XVI. qu. I. *Statuimus, vt ſi quis oblationes Eccleſiæ, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenderit, vel extra baptiſmalem Eccleſiam dare voluerit, præter conſcientiam Epiſcopi, bannum noſtrum componat, & communione priuetur.* Bannum Epiſcopalem vocat multam pecuniariam, quæ infligebatur ab Epiſcopo: alius erat Bannus Dominicus ſeu Regalis, qui erat LX. ſolidorum & major multa, ex Capitul. Carol. M. lib. III. cap. LXVII. lib. IV. cap. I. VII. XXII. & paſſim ex Conc. Piſtenſ. Ob iniuriam factam clericis Epiſcopus etiam laïcis bannum Epiſcopalem indicebat, Concil. apud Theodonis Villam: *Si quis Subdiaconem calumniatus fuerit, vulnerauerit, vel debilitauerit, & conualuerit, quinque quadrageſimas ſine ſubditis annis peniteat, & trecentos ſolidos cum ſua compoſitione, & Epiſcopalibus bannis componat.* Idem ob ſacrilegium Ioannes VIII. in can. quiſquis, XVII. qu. III. *Quiſquis inuentus fuerit reus ſacrilegij, Epiſcopis, vel Abbatibus, ſiue perſonis ad quas querimonia ſacrilegij iuſtè pertinuerit, triginta libras examinati argenti puriſſimi componat.* In Gallia inualuerat conſuetudo vt Epiſcopi & Comites inceſtuoſos vel decimas non ſoluentes captis vvadiis, id eſt pignoribus coërcerent, vel Presbyteros ob leuiores culpas, & pecuniam inter ſe diuiderent, quod vetuit Synod. Cabillonenſis II. can. XVIII. *Dictum eſt nobis, quòd in quibuſdam locis Epiſcopi & Comites ab inceſtuoſis, & ab his qui decimas non dant V vadios accipiant, & à Presbyteris pro quibuſdam*

negligentijs, & inter ſe pecuniam diuidant, quod penitus abolendum decreuimus. Hodiéque iudex Eccleſiaſticus clericos ob reatum multandi ius habet, ſed multam ſuis vſibus, aut menſæ Epiſcopali addicere non poteſt, quia Eccleſia fiſcum non habet, alioquin ab abuſu prouocatur: Officialis verò, vel alius iudex Eccleſiaſticus, non poteſt exigere ſportulas more iudicum ſecularium, cap. cùm ab omni, de vit. & honeſt. cleric. Concil. Tarraconenſ. can. x. *Obſeruandum quoque decreuimus, ne quis Sacerdotum, vel clericorũ, more ſecularium iudicum, pro impenſis patrocinijs munera audeat accipere*, can. obſeruandum, xv. qu. II. & Concil. Vernenſ. can. xxv. *Vt nullus Epiſcopus nec Abbas, nec laïcus propter iuſtitiam faciendam ſportulas contradictas accipiat, quia vbi dona intercurrunt iuſtitia euacuatur.* Benè & ſapienter canones, nec enim iudices Eccleſiaſticos decet ſacram iuriſdictionem fœnerari: idcircò nundinarios ſui temporis Officialium quæſtus dãnauit Petrus Bleſenſis, epiſt. xxv. *Officium Officialium hodie eſt, iura confundere, ſuſcitare lites, tranſactiones reſcindere, innectere dilationes, ſupprimere veritatem, ponere mendacium, quæſtum ſequi, æquitatem vendere; inhiare exactionibus; verſutias concinnare.* Fœdã inter Epiſcopos, & eorum Officiales prædæ ſocietatem ſubnotat Io. Sariſberienſis Policratic. lib. v. cap. xvi. *Et quidem neſcio quomodo notam & pœnam omnem euadant, qui exercitationem totius calumnioſi quæſtus, ſibi ad minus beſſem vendicant, nam ad ſolidum aſſem vſurpabant ſibi, aut & multum trientem dumtaxat Archidiaconis, & alijs Officialibus.*

Cap. III.

Epiſcopus proprius diſpenſator rerum Eccleſiæ. Ex Concilio Chalcedonenſi conſtitutus Oeconomus in ſingulis Eccleſijs Epiſcopalibus. Officium & poteſtas Oeconomi.

INTER adiutores & adminiſtros Epiſcopi locandus eſt & Oeconomus, id eſt diſpenſator rerum Eccleſiæ: is enim eſt Vicarius Epiſcopi in temporalibus: ab initio Epiſcopus res & bona Eccleſiæ per ſe adminiſtrabat, vt patet ex can. Apoſtol. XXXVIII. Concil. Gangrenſ can. VII. Antiochen. can. XXIV. & XXV. can. Epiſcopus, XII. qu. I. Aurelian. III. can. V. Tolet. IV. can. XXXII. can. nouerint. X. qu. I. hoc iure collectæ, id eſt æra quæ quiſque conferebat, deponebantur apud Epiſcopum, quæ is pupillis, viduis, peregrinis, & aliis egentibus erogabat. Iuſtin. Martyr. Apolog. II. οἱ εὐποροῦντες δὲ καὶ βουλόμενοι κατὰ προαίρεσιν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ὃ βούλεται δίδωσι, καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ τῷ προεστῶτι ἀποτίθεται, καὶ αὐτὸς ἐπικουρεῖ ὀρφανοῖς τε καὶ χήραις, καὶ τοῖς διὰ νόσον, ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν λειπομένοις, καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς οὖσι, καὶ τοῖς παρεπιδήμοις οὖσι ξένοις, καὶ ἁπλῶς πᾶσι τοῖς ἐν χρείᾳ οὖσι κηδεμὼν γίνεται: *Cæterùm qui locupletiores ſunt, & volunt, pro arbitrio quiſque ſuo quod viſum eſt contribuunt, & quod ita colligitur apud antiſtitem deponitur, atque ille inde opitulatur pupillis & viduis, & his qui propter morbum, aut aliquam aliam cauſam*

egent; quique in vinculis ſunt, & peregrè aduenientibus hoſpitibus & in ſumma indigentium is omnium curator eſt. Quare Zeno diſtractis prædiis pecuniæ diſpenſationem reliquit Alexandro Antiocheno Epiſcopo ὡς θείῳ ταμίᾳ. *Vt diuino quæſtori*, ait Theodorit. in Philotheo, cap. XII. Nec ſolùm oblationes fidelium, ſed etiam ex quô Eccleſia dotem ſuam habuit, id eſt decimas & prædia, decimas & reditus prædiorum in ſua poteſtate habuit Epiſcopus, ita vt ex his quatuor partes fierent, quarum vnam ſibi ſeponeret, ſecundam clero, tertiam pauperibus, quartam fabricæ impenderet, can. videntes XII.qu.I.can.vobis, can. Vvlteranæ, XII. qu.II. Denique dos Eccleſiæ omnino fuit in poteſtate Epiſcopi, nullo iure fundatori manente in eius diſpenſatione. can. ſic quidam, can. Decretum. can. nouerint. X. qu. I. vnde & in limine fundationis conditor Eccleſiæ debet obſequium offerre Epiſcopo, per donationem, id eſt, traditionem chartulæ confirmatum ex Concil. VVormat. can. IV. ab initio inquam Epiſcopus ipſe fuit Oeconomus & diſpēſator rerum Eccleſiæ, & eo nomine commendantur Paulinus Nolanus, & Hilarius Arelatenſis Epiſcopi, quòd ſuis facultatibus ſparſis in pauperes, res Eccleſiæ ſtudioſè curarint. Proſper lib. II. de vit. contemplatiua. cap. IX. *Denique Sanctus Paulinus, vt ipſi meliùs noſtis, ingentia prædia quæ fuerunt ſua, vendita pauperibus erogauit; ſed cùm factus Epiſcopus eſſet non cōtempſit Eccleſiæ facultates, ſed fideliſſimè diſpenſauit.* Et mox: *Quid Sanctus Hilarius? nónne & ipſe omnia bona ſua, aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogauit? is tamen cùm merito perfectionis ſuæ fieret Eccleſiæ Arelatenſis Epiſcopus, quæ illa tunc habebat Eccle-*

ſia non ſolùm poſſedit, ſed etiam acceptis fidelium numeroſis hereditatibus ampliauit. Epiſcopus habebat plenam & liberam adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum, neque rationes reddere tenebatur, ei enim credita eſt adminiſtratio rerum eccleſiæ, vt eam exerceat quaſi Deo intuente, ὡς θεοῦ ἐφορῶντος, ait prædictus can. Apoſt. XXXVIII. non redditurus rationem hominibus, ſed Deo, quem ſemper præ oculis & iudicem & teſtem habiturus eſſe intelligitur; & abſurdum viſum rationes rei pecuniariæ ab eo exigere cui credita eſt cura animarum hominum, quæ longè pretioſiores ſunt. Et hac ipſa ratione Epiſcopum, ἄλογον, & à reddendis rationibus liberum eſſe voluit Clemens, lib. 2. cap. XXXVI. ἔχει γὰρ λογιστὴν κύριον τὸν θεὸν: *habet enim ratiocinatorem Deum.* Epiſcopus tamẽ ita rerum Eccleſiaſticarum poteſtatem habebat, vt eas diſpenſaret in vſus congruos ſui & Clericorum, pauperúmque: quòd ſi eas conuerteret in rem ſuam, vel in congnatos erogaret, de his cogebatur rationes reddere Synodo prouinciali. d. Cõcil. Antiochen. can. XXV. quia Epiſcopus rebus Eccleſiaſticis vti debet non vt Dominus, ſed vt procurator & diſpenſator. Auguſt. epiſt. I. ad Bonifac. Comitem: *Si priuatum poſſidemus quod nobis ſufficiat, non illa noſtra ſunt, ſed pauperum quorum procurationem quodammodo gerimus, nec proprietatem nobis vſurpatione damnabili vindicamus.* Et idem epiſt. ad Albinum: *Deus teſtis eſt iſtam omnem rerum Eccleſiaſticarum procurationem, quarum credimur amare dominatum, propter ſeruitutem quam debeo charitati fratrum, & timori Dei tolerare me, non amare, ita vt ea, ſi ſaluo officio poſſim, carere deſiderem.* Ac Epiſcopus res Eccleſiæ attingere debet non vt proprias, ſed vt commendatas,

commendatas, id eſt depoſitas. Concil. Cabillonenſ. II. can. VI. *Res Eccleſiæ quibus Epiſcopi vti debent non vt proprijs, ſed vt comendatijs vti debent, pretia ſunt peccatorum, patrimonia pauperum, ſtipendia fratrum in commune viuentium:* ideóque electus ante conſecrationem, rerum ſuarum deſcriptionem, id eſt inuentarium conficere ſolebat, ne poſt Epiſcopatum quæſita, Eccleſiæ ſubducerentut, can. de Syracuſanæ, XXVIII. diſt. Sed ingraueſcente onere Epiſcopatus, aucto numero fidelium, & cenſu ſacrarum facultatum, ne Epiſcopi à rerum ſpiritualium cura, temporalium ſtudio auocarentur, vel ne omnia eſſent in poteſtate Epiſcopi abſque arbitro, vel quia ipſi Epiſcopi res adminiſtrabant per laïcos, vt onus leuarent, placuit in Synodo Chalcedonenſi, can. XXVI. vt ſinguli Epiſcopi Oeconomum ſibi conſtituerent de proprio clero, ne ſinè teſtimonio eſſet gubernatio rerum Eccleſiaſticarum, can. quia in quibuſdam. LXXXIX. diſt. can. quoniam in quibuſdam. XVI. qu VII. Ordinatio œconomi pertinebat ad Epiſcopum, etiam ante Chalcedonenſem Synodum, vt liquet ex X. actione eiuſdem Synodi, in qua Ibas Epiſcopus Edeſſenus ſpopōdiſſe memoratur quod res & reditus Eccleſiæ ſuæ iuxta ritū Antiochenæ deinceps gubernarētur per Oeconomos ab eo de clero ordinatos; idémque comprobatur XIV. Actione eiuſdem Synodi in qua conqueſtus eſt Athanaſius Perrhenorum Epiſcopus ſe à quibuſdam Clericis pulſum Epiſcopatu, & œconomos Eccleſiæ ab eiſdem propriâ auctoritate conſtitutos, eiectis prioribus: & forte hac occaſione editus eſt canon huiuſce Synodi, de ordinandis per Epiſcopum œconomis, & cùm imperfecta lex eſſet, & in

M

eam committentes non coërceret, acceſſit. can XI. Synod. Nicęn. II. vt ſi Epiſcopus neglexerit ſibi aſſumere œconomum ius eligendi deuoluatur ad Metropolitanum, can. cùm ſimus, IX. qu. 3. Sed ex conſuetudine œconomum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ moris fuit deſignari ab Auguſto, ante Iſaacium Comnenum, qui primus poteſtatem illam, & ius omne Patriarchæ refudit. Zonar. in eius vit. *μέχρι τότε τοῦ μεγάλου οἰκονόμου προχειριζομένου παρὰ τοῦ βασιλεύοντος, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σκευοφύλακος, ἐκεῖνος δὲ καὶ ἄμφω, ὑπὸ τὴν τοῦ πατριάρχου ἐθέτω ἐξουσίαν, ἀποξενώσας ἀμφεῖς τὸ δημόσιον: Nam cum ad id vſque tempus & magnus œconomus, & vaſorum cuſtos ab Imperatore deſignari ſoleret, vtrumque id munus Patriarchæ poteſtati ſubiecit amotâ publicâ auctoritate.* Ex Synodo Chalcedonenſi œconomus fuit eligendus è clero, non ex laïcis: quod confirmatum in Concil. Hiſpalenſ. II. cap. IX. adiectâ ratione, quòd non deceat laïcum eſſe Vicarium Epiſcopi, & ſeculares in Eccleſia iudicare, can. in noua. XVI. q. VII. Idémque placuit Gregorio I. ne œconomi Eccleſiæ adſumantur ex laïcis, ſed ex clericis tantùm, aliâ ratio- quòd hi vt ſubditi, faciliùs cogi poſſint ad rationes reddendas, & ſi ſuſpecti viſi fuerint remoueri, vel coërceri, can. indicatum. LXXXIX. diſt. Et Epiſcopi vt plurimùm clericis vſi ſunt in œconomatu Eccleſiæ, in Breuiario Liberati, cap. XXIII. memoratur Pſoius Diaconus, & œconomus Eccleſiæ Alexandrinæ, ſub Paulo Epiſcopo, & in ſeſſ. XIV. Conc. Chalced. Fronto Presbyter, & exœconomus. Et ideò œconomus tamquam vnus ex canone, id eſt ex ordine Clericali, per pecuniam ordinari vetatur, eiuſdem, Synod. Chal-

ced. can. II. can. ſi quis Epiſcopus. I. qu. I. cuius veluti Commentarius eſt canon. Saluator I. qu. III. Oeconomus non priùs attingit res Eccleſiaſticas, quàm iuramentum fidelitatis præſtiterit apud Epiſcopum, vt colligitur à contrario ex Decreto Vrbani II. quo Epiſcopus non poteſt exigere iuramentum fidelitatis à clericis ſuis, niſi quibus rerum Eccleſiaſticarum diſpenſatio commiſſa fuerit, can. vlt. XXII. qu. III. cap. nullus. de iureiurand. & hoc nomine Archidiaconum, tamquam diſpenſatorem ſacri ærarij fidelitatem iuraſſe Epiſcopo, inſinuat Fulbert. epiſt. XXXIV. cùm Lyſiardi Archidiaconi Pariſienſis in ſuum Epiſcopum ſe iactantis, perfidiam exaggerans, *Quid dicemus*, inquit, *de iuramento fidelitatis quod ita contaminat, vt Epiſcopo ſuo non corde, nec verbo, nec opere fidelis exiſtat?* Et Honorius III. in cap. grauem. de Exceſſ. Prælat. Archidiaconum Ambianenſem per iudices datos ab Eccleſia in perpetuum abſcindi vult, ſi appareat eum contra fidem homagij præſtiti, ac debitam reuerentiam Epiſcopum ſuum eſſe dominum negaſſe. Officium œconomi eſt res Eccleſię gubernare, l. iubemus. 14. C. de SS. Eccleſ. Res Eccleſiæ, & eius reditus adminiſtrabat magnus œconomus Conſtantinopolit. auctore Codino. Eiuſdem eſt annonas præbere clericis, & quod ſupereſt erogare in pauperes. Nou. Iuſtin. III. vnde œconomus Eccleſiæ, diſpenſator pauperum vocatur, l. omnes qui §. hoc nihilominus. C. de Epiſc. & Cleric. Et Iſidorus Peluſiota, lib. I. epiſt. CCLXX. Maronem œconomum Eccleſiæ Peluſienſis notat de furacitate bonorum pauperum, & officij eum admonet, ex nominis etymo, *οἰκονόμος γὰρ εἴρηται παρὰ τὸ τὰ οἰκεῖα αὐτῶν νέμειν τοῖς πένησιν.*

Oeconomus hinc dictus eſt, quòd pauperibus quæ ipſorum ſunt, tribuat. Ad eundem pertinet actiones Eccleſiaſticas mouere, & excipere, l. Cum clericis, d. l. omnes qui. §. præterea, §. hoc nihilominus, C. de Epiſc. & Cleric. Nou Iuſt. cxxiii. cap xxviii. cap. Imperatorum, de iurament. calumn. cap. ii. de Capell. monach. Et Oeconomus in iudicio conuentus non ſatiſdat iudicatum ſolui, imò & clerici lite pulſati non alium dant fideiuſſorem quàm ipſum Oeconomum, d. l. cum clericis, & d. l. omnes qui. Defuncto, vel depoſito Epiſcopo, Oeconomi eſt inuentarium rerum Eccleſiæ conficere, vt futuro ſucceſſori incolumes conſeruentur, can. charitatem. xii. qu. ii. Oeconomus tamen non poteſt res Eccleſiæ alienare, niſi certis ex cauſis, & his caſibus, non licet eas emere per ſe, vel per interpoſitam perſonam, d. l. iubemus, & Auth. quibuſcumque, C. de SS. Eccleſ. Sicut verò Oeconomus Eccleſiæ ordinatur ab Epiſcopo, ita & eidem rationes actus ſui reddere tenetur: & hoc eſt quod ait Synod. Chalced. d. can. xxvi. Oeconomum debere adminiſtrare res Eccleſiaſticas, *κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, de ſententia ſui Epiſcopi.* Nec ſatis mirari valeo Gregorij Nazianzeni fiduciam aut contemptum rerum temporalium, de quo ſcribit Gregor. Presbyter eius vitæ auctor, quòd rerum & redituum Eccleſiaſticorum rationes à curatoribus Eccleſiæ non repetiit, cauponum, id verius, quàm Eccleſiaſticorum opus eſſe inquiens, præfectorum, non Epiſcoporum *καπηλικῶν μᾶλλον, ἢ ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τὸ ἔργον, καὶ ἀρχόντων, οὐκ ἐπισκόπων.*

Cap. IV.

Vicedominus Vicarius Epiſcopi in temporalibus, praeſt iuriſdictioni temporali. Olim aſſumebatur è clero, poſteà ex laïcis. Vicedomini inſoleſcentes coërciti.

PRæter Oeconomum Epiſcopus & Vicedominum ſibi conſtituere debet, quo adiutore & adminiſtro vtatur, vt Paſchaſium Epiſcopum Vicedominum ſibi habere voluit Gregor. I. in can. volumus, LXXXIX. diſt. *Volumus vt frater noſter Paſchaſius Vicedominum ſibi ordinet, & Maiorem domus, quatenus poſſit vel hoſpitibus ſuperuenientibus, vel cauſis quæ eueniunt idoneus & paratus exiſtere.* Vicedominus, vel Vicedomnus eſt Vicarius Epiſcopi in temporalibus, Capitul. Carol. M. lib. III. cap XXVI. *Mandet Comes, vel Epiſcopo, vel Abbati, vel Vicedomno, vel illi quicumque locum Epiſcopi, vel Abbatis tenuerit, vt ei reddat reum.* Sic dictus quòd vices gerat Epiſcopi, qui honoris ergo dicitur Domnus, vt cùm ei per Diaconum occinitur, *Iube Domne benedicere*, Gallis *Vidame.* Officium Vicedomini eſt res Epiſcopatus tueri & defendere: hac de cauſa Carolus Caluus mandanti Adriano Pontif. vt Genebaldus Laudunenſis Epiſcopus Romam dirigeretur, de obiectis ſe purgaturus, & interim res Epiſcopatus, in Regis poteſtate conſiſterent, reſcripſit per eam quæ extat inter Hincmari epiſtolas quæ à Iacobo Sirmundo editæ ſunt, *Regũ non eſſe Reges eſſe Vicedominos*

Digitized by Google

Epiſcoporum, quia Reges Francorum ex regio genere nati, non Epiſcoporum Vicedomini, ſed terræ Domini hactenus ſuimus computati. Vicedominus multa ſanè communia habuit cum Oeconomo, vt in quibuſdam Eccleſiis fuit curator Xenodochij, & diſpenſator pauperum; vt in Bremenſi, Adamus Bremenſ. lib. IV. Cap. XXII. *Et tunc quidem Vicedominus noſter quaſi fidelis diſpenſator & prudens, ad cuſtodiendas pauperum eleemoſynas deputabatur.* Hoc tamē diſpar Vicedominus ab œconomo quòd œconomi proprium fuit gubernare rem prædiariam & reditus Eccleſiaſticos percipere & diſpenſare; Vicedomini verò fuit regere & ordinare domum Epiſcopi. Gregor. I. in can. Diaconum, ead. Diſt. LXXXIX. *Vicedominum enim eum conſtituimus, cuius arbitrio Epiſcopium commiſimus diſponendum.* Vnde & idem Pontifex in d. can. volumus, Vicedominum maiorem domus appellat. quo ſenſu haud dubiè Diedericus Comes, maior domus Eccleſiæ Treuirenſis vocatur: Lābertus Schafnaburg. lib. de reb. geſt. German. *Erat tum temporis Maior domus Eccleſiæ Treuirorum Diedericus Comes.* Inde Vicedominus erat præpoſitus officialibus & miniſtris Epiſcopi: hoc iure, capto ab hoſtibus Epiſcopo Argentinenſi, Vicedominus officiales Epiſcopi, fidei & obſequij erga Dominum iuramento eos obſtrinxit. Albertus Argentinenſ. de geſt. Bertoldi Epiſc. Argentinenſ. *Rodolphus autem de Audeheheh, Vicedominus Epiſcopi, craſtino captiuitatis incepit ab officiatis Epiſcopi, & munitionibus, quòd ſibi parerent tempore captiuitatis recipere iuramenta.* Vicedominus denique ſummam rerum Epiſcopij tenebat poſt Epiſcopum. Sigebert. in Chron. ad ann. DXXXVII. *Theophilus Vicedominus tam prudenter & vtiliter ſecundas partes Eccle-*

ſiaſticæ diſpenſationis ſub Epiſcopo agebat, vt mortuo Epiſcopo omnium ore dignus Epiſcopatu eſſe acclamaretur. Et hac imitatione præfecturam domus Auguſtæ, ſeu palatij, Vicedominatum, & ſummam rerum vocat idem Adamus d. libr. IV. cap. XXIV. *Metropolitanus tandem poſt triennium expulſionis ſuæ vòti compos effectus, in priſtinum gradum curiæ reſtitutus eſt; moxque ſuccedentibus proſperis ſummam rerum; quod eſt Vicedominatū iam ſepties conſul meruit:* Et præfectos prouinciales Angli Vicedominos vocitarunt. Ingulphus in Chronic. Croyland. ex charta Beorredi Regis Merciorum : *Confirmo prædicto Monaſterio de dono Normanni quondam Vicedomini in Sultim duas carrucatas terræ.* & idem ex charta Alfredi Regis. *Præfectos verò prouinciarum, qui antea Vicedomini, in duo officia diuiſit.* Nec modò Vicedominus rem œconomicam Epiſcopi curabat; ſed etiam res publicas, putà legationes, ſi quando opus eſſet pro Epiſcopo obibat, vt Arderadum Vicedominum Cenomannenſem, vnà cum Flodegario Archidiacono legatum miſſum à Bertigrano ſuo Epiſcopo ad Benedictum Abbatem, iam ex Adreualdo obſeruatum. Nec non Vicedominus temporalem, ſiue feudalem iuriſdictionem Epiſcopi nomine exercebat. Capitul. Carol. M. lib. III. cap. XI. *De Aduocatis, Vicedominis Vicariis, & Centenarijs prauis, vt tollantur, & tales eligantur, quales & ſciant & velint iuſtè cauſas diſcernere, & terminare.* Et aliud Capitular. lib. v. cap CXX. *Et ſi iudex publicus ſeruum Eccleſiæ ſuper furto non præſumentem, ſine audientia Vicedomini, aut Archidiaconi, aut detinere, aut iniuriare præſumpſerit, anno integro ab Eccleſiæ limine arceatur.* Laudunenſis Vicedomini iudicium in mulierem ob homicidium narrat Sigebert. in Chron. ad ann.

M LXXXXIV. *Quo audito parentes hominis occiſi properantes nunciauerunt Vicedomino Laudunenſi, iubente Vicedomino vocata mulier venit, & qualiter hominem occidiſſet nequaquam celauit, iudicatum eſt igitur eam ignibus debere concremari.* Hâc occaſione fortè in Vicedominum Sabinenſem ſuper cauſa de iure Patronatus compromiſſum legitur, in cap. examinata, de Iudic. & cap. examinata, de confirm. vtil. quòd is iuriſdictionis expers non eſſet. Vicedominus pariter, atque Oeconomus ordinabatur ab Epiſcopo; ſed ſi Epiſcopus moras necteret in eo eligendo, electio deuoluebatur ad clerum, d. can. volumus, æquè & Vicedominus eligendus erat è clero, non ex laïcis, ideóque tamquam vnus ex clericis per pecuniam ordinari prohibebatur, can. Saluator. I. q. III. & cap. conſulere. de Simon. Et Protaſium Aquenſem Epiſcopum ante Epiſcopatum curam Vicedomini geſſiſſe in Arelatenſi Eccleſia, auctor eſt Gregor. I. lib. v. epiſt. LV. ad eundem. Sed labente æuo Eccleſiâ opibus & latifundiis auctâ, laïci paſſim vt quæſtuoſum ambiere Vicedominatum Epiſcoporum, vt Diedericum Comitem Maiorem, id eſt Vicedominum Treuirenſem factum iam prænotatum. Temporibus Conradi Salici, Ludouicus cognomine Barbatus, Giſelæ Auguſtæ gratiâ per Bardonem Archiepiſcopum Moguntinum Vicedominus Thuringiæ conſtitutus, auctore Paulo Langio in Chronico Citizenſi. In Gallia, iam à multis ſæculis noti ſunt id genus Vicedomini ſeculares, vt Carnotenſis, Ambianenſis, Cenomannenſis, & Rhemenſis, & luculentis ab Epiſcopis beneficiis ditati. Stephanus dum in ſeculari militia verſaretur Vicedominus Carnotenſis, inde Abbas S. Ioannis de Valle, ac demum Patriarcha Hieroſolymitanus

mitanus laudatur Guill. Tyrio lib. XIII. cap. XXV. *Cui ſubſtitutus eſt vir quidā ſecundùm carnem nobilis, ſed vita, & moribus multò nobilior, Stephanus nomine, Abbas S. Ioannis de Vallea, qui locus in vrbe Carnotenſi habetur: hic eiuſdem Ciuitatis ante conuerſionē ſuam, in equeſtri ordine, & habitu fuerat Vicedominus*, &c. Inter hæc tamen tempora meminit Petrus Cellenſis, lib. v. epiſt. v. Hildoini Vicedomini & Canonici ſanctæ Mariæ Remenſis. Et vt ſanctiores res ſequiore vſu corrumpuntur, Vicedomini in ſolatium Epiſcoporum inſtituti, eis oppidò graues & Eccleſiæ damnoſi extiterunt. Idcircò inſtaurati canones vt Epiſcopi probos & idoneos Vicedominos ſibi haberent. Concil. Moguntin. can. L. *Omnibus igitur Epiſcopis, Abbatibus, cunctóque clero continuò præcipimus Vicedominos, Præpoſitos, Aduocatos, ſiue defenſores bonos habere, non malos, non crudeles, non cupidos, non periuros, non falſitatis amantes, ſed Deum timentes, & in omnibus iuſtitiam diligentes.* Et Conc. Remenſ. can. XXIV. *Vt Præpoſiti & Vicedomini ſecundùm regulas, vel canones conſtituantur*, quos canones ſua in Capitula transfudit Carolus M. & ne effectu carerent, Miſſos direxit per vniuerſas Prouincias ditionis ſuæ, quò inter alia cauerent, vt Epiſcopi bonos & idoneos Vicedominos & Aduocatos haberent, auctore Flodoard. lib. II. Rem. Hiſt. cap. XVIII. Nec dum Vicedomini ad debitum obſequium rediere, aut ſaltem non diu memores diſciplinæ, in bonis Eccleſiæ vt antè graſſati ſunt, eámque nouis cenſibus, velut proprios villicos, & colonos attriuere: qua de re tandem damnati decreto Lucij III. cap. præterea. de iur. Patronat. *Præſenti decreto ſtatuimus, eos ſiue Aduocati, ſiue Patroni, vel Vicedomini, ſiue Cuſtodes,*

vel guardias habentes, ſeu quocumque alio nomine cenſeantur, à grauaminibus Eccleſiarum ceſſare, nihilque in ipſis præter antiquos & moderatos reditus à locorum Epiſcopis inſtitutos exigere.

Cap. V.

Ecdicus, ſeu defenſor Eccleſiæ. Eius poteſtas. Defenſores eligebantur è clero per Epiſcopum. Iniquioribus temporibus ab Imperatore poſtulati. Defenſores Patrimonij S Petri.

IN recenſione Adiutorum Epiſcoporum non prætermittendi Defenſores, qui Græcis ἔκδικοι, dicuntur; non modò enim Epiſcopis neceſſe fuit Oeconomos conſtituere, qui res & prædia Eccleſiæ adminiſtrarent, ſed ne inanis eſſet ratio Oeconomatus, eâdem curâ dignum eis viſum eſt Defenſores eccleſiaſticos creare, qui eccleſiam, & res eius, & plebem ſibi creditam à potentiorum iniurijs tuerentur. Hoc cõſilio Defenſores, ſeu Ecdici ab Epiſcopis ordinati, hique ex clericis aſſumpti ſunt, vel certè eiuſdem iuris fuere quo ſacri ordinis viri, & Eccleſiaſtici Magiſtratus: quare in Concil. Chalcedonenſ. can. II. vetitum, ne Defenſores, non ſecus ac Clerici per pecuniam ordinarentur, can. Si quis Epiſcopus. I. qu. I. can. ſaluator. I. qu. III. quod conſtitutione Iuſtiniani comprobatum L. omnem. 42. §. præterea. C. de Epiſc. & clericis: & alijs locis Defenſorum ordo refertur in-

ter minores ordines Eccleſiaſticos. Gelaſ. epiſt. I. ad Epiſc. Lucaniæ: *Monachus verò nouitius, ſi morũ honeſtate fulcitur, continuò Lector, vel Notarius, aut certè defenſor effectus, poſt tres menſes exiſtat Acolythus.* can. Monachus LXXVI. Diſt. Nonnumquam tamen ex ordine Presbyterorũ Defenſores legebãtur. Iuliani Defenſoris Presbyteri meminit Gregorius Turonenſ. de vita Patr. cap. VII. apud Suriũ: *Nam cùm Iulianus Defenſor Presbyter à quartano typho correptus grauiter cruciaretur.* Et ſi quando Defenſores Eccleſiæ ex laïcis aſſumebantur, erant plerumque qui aſpirarent ad ſacros ordines, ad quos tamen promoueri non potuere, niſi ſeruatis interſtitijs: Zoſimus epiſt. I. ad Iſychium: *Defenſores etiam Eccleſiæ, qui ex laïcis fiunt, ſupra dictâ obſeruatione teneantnr.* can. in ſingulis, ead. LXXVII. diſt. Huiuſmodi Defenſorum munus fuit Eccleſiam, & clerum, plebémque ab iniurijs, & vi potentiorum tueri: Monachos in vrbem confluentes, & paſſim turbas cientes eijcere, & compellere vt ad ſua redirent. Concil. Chalced. can. XXIII. & Decreto Pelagij, can. Monachi. can. Probinum XVI. qu. I. eorumdem fuit iudicare de cauſis libertatum, nec non de cauſis tenuiorum, qui iniurijs afficiebantur à potentioribus; vt & de cauſis eorum qui præſidij cauſâ confugerant ad Eccleſiam, vt docet Balſam. in can. LXXV. Synod Carthag. & in reſponſ. tit. de Chartophylac. & Protecdico. Conſuetudo etiam irrepſerat vt teſtamenta inſinuarentur apud Defenſores Eccleſiæ, ſed hoc vetitum Conſtit. Iuſtiniani; quia turpe eſt Clericis, ſi peritos ſe velint oſtendere rerum forenſium, l. repetita 41. C. de Epiſc. & Cleric. & l. conſulta 23. C. de Teſtament. quæ ratio etiam inſinuat quòd mo-

dò dictum Defenſores lectos ex ordine Clericorum. Verùm quia inermis, & Epiſcopali autoritate tantùm ſepta Defenſorum poteſtas, non ſatis valebat ad compeſcendam maiorum tyrannidem, placuit in Concil. Carthag. V. can. IX vt Defenſores Eccleſiarum ab ipſo Imperatore peterentur. can. ab Imperatoribus. XXIII. qu. III quò ſecurior eſſet Eccleſia, Principali ſimul & Pontificiæ tutelæ cõmendata: & ne per imperitiam iuris & legum Defenſorum officium eneruaretur, in Concil. Mileuitano II. can. XVI. additum eſt, vt ab Auguſto peterentur periti Defenſores Scholaſtici, id eſt Aduocati forenſes, qui in actu eſſent, vel in officio defenſionis cauſarum Eccleſiaſticarum, more Sacerdotum, & haberent facultatem pro negotijs Eccleſiarum, quoties neceſſe eſſet ingredi ſecretaria iudicum. De hoc genere Defenſorum meminit Poſſidius vitæ Auguſtin. cap. XII. *De qua re ne pacis Eccleſiæ ampliùs impediretur profectus, Defenſor Eccleſiæ inter leges non ſiluit.* Aliud fuit genus Defenſorum Eccleſiaſticorum, qui erant Miſſi Pontificij patrimonij S. Petri in Sicilia, Corſica, & alijs regionibus curandi causâ, & habebant curationem coniunctam cum iuriſdictione in clericos, vt liquet ex Gregorio lib. I. epiſt. I. lib. IX. ep. XXXII. can. Valde neceſſarium XCIV. diſt. can. peruenit. XII. qu. I. & alijs locis.

Cap. VI.

Epiſcopi proprium munus eſt docere verbum Dei. Conciones habitæ è ſuggeſtu, dominico potiſſimùm die. Auditorum plauſus & acclamationes in concionibus. ſcripto exceptæ ab auditoribus conciones. Presbyteris quando permiſſum prædicare. Monachi interdicti prædicationis officio. Eccleſiaſtes adjutor Epiſcopi in prædicationis munere.

IN eadem linea Adiutorum Epiſcoporum cenſetur & Eccleſiaſtes: is enim in prædicationis officio vices gerit Epiſcopi: præcipuũ namque munus Epiſcopi eſt, docere, & Verbum Dei apud populum prædicare: idcircò ne Epiſcopus rem familiarem per ſe gerat, ſed lectioni, orationi & verbi prædicationi totus incumbat, iubet Concil. Carthag. IV. *Epiſcopus nullam rei familiaris curam ad ſe reuocet, ſed lectioni, & orationi, & verbi Dei prædicationi tantummodò vacet*, can. Epiſcopus. LXXXVIII. diſt. Ideóque Epiſcopus qui docendi curam inſuper habet, excommunicatur, & ſi diutiùs in ea culpa torpuerit deponitur, Can. Apoſtolor. LVIII. vnde Epiſcopus dicitur Clementi, lib. II. cap. XXVI. λόγȣ διάκονο:, γνώσεως φύλαξ, μεσίτης θεȣ̃ καὶ ἡμω̃ν: *Miniſter verbi, ſcientiæ cuſtos, mediator Dei & hominũ.* Quæ eſſent partes Epiſcoporũ non latuit ipſos paganos imperatores. Chriſtianę religioni, velut externæ, & peregrinæ ſuperſtitioni in-

fenſos: quo edicto Gallienus perſecutioni iuſtitium indixit, Epiſcopos agnouit Præſides verbi Dei, τοῖς τοῦ λόγου προεστῶσι, apud Euſeb. lib. VII. cap. XI. Hoc iure Epiſcopus tum aliis diebus, cùm maximè dominicis, clerum & populum docere debet. Concil. VI. in Trullo, can. XIX. id moris fuiſſe locuples teſtis Auguſtin. ſermon. XXX. de Verb. Apoſtoli. *Nunc autem cùm die Dominico, debito reddendi ſermonis recitaretur eadem lectio, diuinitus mihi inſpiratum eſſe credidi, vt inde tractarem.* Et idem ſermon. de tempor. XXXIII. *Sed quia in ſacratiſſimo die reddendum expectationi veſtræ eſt Sacerdotalis ſermonis officium.* Idem etiam in Ioannem tract. XLVII. *Fratres quæramus hoc paulo attentiùs, non nos artat hora quæ ſolet, die Dominico vacat nobis, hoc lucrentur qui ad Verbum Dei etiam die hodierna conueniunt.* Ambroſium ſingulis dominicis orantem ſe audijſſe affirmat ipſe Auguſt. VI. Confeſſ. cap. III. *Et eum quidem in populo verbum veritatis rectè tractantem, omni die Dominico audiebam*, Epiſcopi è ſuggeſtu verbum faciebāt pro gradibus altaris, intrà Cancellos qui clerum à plebe diuidebant. Idem Auguſt. XXII. de Ciuit. Dei. cap. VIII. *Quod cùm ex dominico Paſchæ die tertio fieret in gradibus exedræ, in qua de ſuperiore loquebar loco feci ſtare ambos fratres.* In concionibus paſſim audiebantur plauſus auditorum, paſſim videbātur pugillares ſcriptorum, qui orantis ſermonem ſcripto excipiebant. Gregorius Nazianzen. orat. XXXII. quâ vltrò abdicato Epiſcopatu Conſtantinopolitano extremum valedixit cathedræ & populo. χαίρετε τῶν ἐμῶν λόγων ἐρασταὶ, καὶ δρόμοι, καὶ συνδρομαὶ, καὶ γραφίδες φανεραὶ, καὶ λανθάνουσαι, καὶ ἡ βιαζομένη κιγκλὶς αὕτη τοῖς περὶ τὸν λόγον ὠθιζομένοις. *Valete ſermonum meorum amatores, &*

curſus, & concurſiones, & calami tam perſpicui, quàm occulti, atque huius ſuggeſti cancelli, à multitudine compreſſi hominum audiendi ſtudio ſeſe mutuò protrudentium. Quàm frequens eſſet plauſus auditorum in ſacris concionibus teſtatur Chryſoſtomus multis locis, vt homil. II. ad Popul. Antiochen. τί μοι τῶν κρότων ὄφελος τούτων; τί δὲ τῶν ἐπαίνων, καὶ τῶν θορύβων; ἔπαινος ἐμὸς, τὸ διὰ τῶν ἔργων ὑμᾶς ἐπιδεῖξαι τὰ λεγόμενα ἅπαντα: *Quæ mihi horum plauſuum vtilitas? quæ laudum. & tumultuum? laus mea eſt, vt per opera vos omnia quæ dicuntur exhibeatis*, & idem orat. XXXIV. ad Antiochenos, οὐ γὰρ πρὸς ἐπίδειξιν, οὐδὲ κρότους λέγομεν νῦν, ἀλλὰ πρὸς θεραπείαν τῶν ὑμετέρων ψυχῶν: *Non enim ad oſtentationem, neque propter applauſum nunc dicimus, ſed ob medelam animarum veſtrarum.* Et idem antè, orat. XXVIII. ad eoſdem: ἐπῃνέσατε τὰ εἰρημένα μετὰ πολλοῦ θορύβου, καὶ κρότου τὴν παραίνεσιν ἐδέξασθε, ἀλλ' οὕτως ἡμῖν ἐπὶ τῶν ἔργων ἐπιδείξασθε τοὺς ἐπαίνους: *Laudaſtis quæ dixi, magno cum tumultu, & plauſu admonitionem accepiſtis; ſed velim curam quoque adhibeatis, vt facto veſtra approbatio oſtendatur.* Et Auguſtin. lib. IV. de doctrin. Chriſtian. cap. XXIV. de concione à ſe habita apud Cæſaream Mauritaniæ vrbem, de tollenda annua pugna inter ciues, quam Cateruam vocabant: *Non tamen egiſſe aliquid me putaui, cùm eos audirem acclamantes, ſed cùm flentes viderem, acclamationibus quippe ſe doceri & delectari, flecti autem lachrymis indicabant.* Plauſu apud poſteros famam inuenit vnus ex auditoribus Cyrilli Alexandrini Hierax nomine, & inde notus, quòd vnus eſſet ex ſtudioſioribus Cyrilli applauſoribus, de quo Socratés lib. VII. cap. XIII. καὶ περὶ τὸ κρότους ἐν ταῖς διδασ-

καλίως αὐτοῦ ἐγείρειν τὴν σπουδαιότατος. Quòd ſacri ſermones ſtylo paſſim exciperentur, de ſuis ſignificat Auguſtin. in Pſalm. LI. *Neque enim paſſim prætereunda ſunt hæc, quandoquidem placuit fratribus non tantùm aure, & corde, ſed & ſtylo excipienda quæ dicimus, vt non auditorem tantùm, ſed & lectorem cogitare debeamus.* Epiſcopi verò è ſuggeſtu verbum faciebant ſedentes, & à ſtante populo audiebantur. Auguſtinus, in Ioannem tractat. CXII. *Quomodo autem inter ſe omnes Euangeliſtæ conueniant quiſquis noſſe deſiderat, non in his ſermonibus ſed in alijs laborioſis litteris quærat, nec ſtando & audiendo, ſed potiùs ſedendo & legendo.* Idemque vel alius quiſquis eſt ſerm. LII. ad fratres in Eremo: *Vt ergo vos non diu teneam, præſertim quia ego ſedens loquor, vos ſtando laboratis.* Prædicandi autem munus vt eò redeam adeò proprium eſt Epiſcopi, vt in Eccleſia Latina non licuerit Presbyteris dicere apud populum, præſente Epiſcopo. Primus Auguſtinus poſtquàm Presbyter factus à Valerio Hipponenſi Epiſcopo ad dicendum minùs idoneo ob Latinæ linguæ imperitiam, prædicandi poteſtatem accepit, etiam coram ipſo Epiſcopo, teſte Poſſidio eius vit. cap. v. quam ob rem fortè iuniorem ſe cœpiſſe dicere apud populum de ſe ſcribit ipſe Auguſtin. lib. I. Retractat. in Prolog. *Quantò minùs cùm iuuenis cœpi ſcribere, vel apud populos dicere, tantúmque mihi tributum eſt, vt vbicumque me præſente loqui opus eſſet ad populum, rariſſimè tacere, atque alios audire permitteret.* Primus, inquam, è Latinis Auguſtinus adhuc intrà Presbyterij gradum conſtitutus, populum docere cœpit præſente ipſo Epiſcopo, cuius rei nouitate perculſi omnes, donec inuidiam facti leuauit Valerius, adductâ Orientalium Eccle-

ſiarum

ſiarum conſuetudine, vt addit Poſſidius. Et verò Chryſoſtomus adhuc Presbyter elegantes orationes habuit ad Populum Antiochenum, & in ea quæ eſt XXXVII. ſermonem conuertit ad Epiſcopum, quem fortè tum auditorem habuit; *αἰδοῦμαι καὶ τοῦ πατρὸς τὴν παρουσίαν, αἰδοῦμαι καὶ τὴν ὑμετέραν προθυμίαν; Vereor & patris præſentiam, & veſtram reuereor promptitudinem.* Certè in Alexandrina Eccleſia ſolus Epiſcopus Euangelium docuit, ex quo Arius Presbyter Alexandrinus, dicendi libertate in necem Eccleſiæ vſus, nefariæ hæreſis virus inde per totum ferè orbem effudit; auctores Socrat. lib. v. cap. XXI. & Sozomen. lib. VII. cap. XIX. & in Orientalibus Eccleſijs vtcumque Presbyteri prædicationis miniſterio functi legantur, etiam coram Epiſcopis; tamen prædicandi ratio ita diſtributa fuit, vt ad ſolos Epiſcopos doctrina fidei, ad Presbyteros morum, ad Diaconos diſciplinæ inſtitutio pertineret, ex Epiſtola III. Clementis Rom. can. audire, XXV. diſt. In Oriente ſub tempora Chalcedonenſis Concilij, cùm monachi paſſim turbas facerent & prædicandi licentiam ſibi arrogarent, ne ea vterentur vetuit Leo I. epiſt. LXIII. ad Theodoritum Epiſcopum Cyr. *Adijcimus illud etiam, quòd nobis propter improbitatem quorumdam monachorum religionis veſtræ verbo mandaſtis per Vicarios veſtros & hoc ſpecialiter ſtatuentes, vt præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, ſiue monachus, ſiue laïcus ille ſit, qui cuiuſlibet ſcientiæ nomine glorietur.* Et idem epiſt. LXXXII. ad Iulianum Coënſem Epiſcopum. *Vt autem imperialis eſt poteſtatis tumultus publicos, ac ſeditiones ſacrilegas ſeueriùs coërcere; ita authoritatis eſt ſacerdotalis monachis prædicandi aliquam contra fidem licentiam non præbere, & omni*

virtute reſiſtere, ne ea quæ ad Sacerdotes pertinent ſibi audeant vindicare. Seriùs in Gallia prædicandi poteſtas Presbyteris tributa, hoc iure manente penes Epiſcopos. Primùm Presbyteris prædicandi Euangelij, & his deficientibus Diaconis Homilias Patrum recitandi licentiam dedit Conc. Vaſenſ. II. can. II. *Hoc etiam pro ædificatione omnium Eccleſiarum, & pro vtilitate totius populi nobis placuit, vt non ſolùm in ciuitatibus, ſed etiam in omnibus parochijs verbum faciendi daremus Presbyteris poteſtatem, ita vt ſi Presbyter aliquâ infirmitate prohibente per ſe ipſum non potuerit prædicare, Sanctorum Patrum Homiliæ à Diaconibus recitentur.* Inde ſecutus can. x. Conc. Arelat. IV. *De prædicatione prouidimus enim pro ædificatione omnium Eccleſiarum, & pro vtilitate totius populi, vt non ſolùm in ciuitatibus, ſed etiam in omnibus parochijs, Presbyteri ad populum verbum faciant, & vt bene viuere ſtudeant, & populo ſibi commiſſo prædicare non negligant.* Ac demum Epiſcopi cùm ob varias occupationes, per ſe non ſufficerent miniſterio verbi Dei, viros idoneos ſibi adſumpſerunt in ſacræ functionis adminiſtros; vt ſæuiente perſecutione Vincentius Martyr partes Euangelij prædicandi ſuſcepit à Valerio Cæſaraugustano, quas ipſe linguæ vitio per ſe obire nequibat, & adultâ iam pace Eccleſiæ, Auguſtinus Presbyter factus à Valerio Hipponenſi Epiſcopo, & in partem laborum & diſpēſationis verbi vocatus. Ita & Flauianus Antiochenus Epiſcopus in conuentibus Eccleſiaſticis minimè concionatus eſt, quòd dicendi facultate minùs valeret; illis tamen qui id muneris eius vice obibant; copiam argumentorum, & ſententiarum è ſacris litteris ſuppeditauit: autor mihi eſt Theod. lib. IV. cap. XXIII. His exēplis in Eccle-

ſia Conſtantinopolitana inſtituti concionatores διδάσκαλοι, id eſt, Doctores, Græcis dicti, qui Patriarchæ vice populum docerent, eiſque ex nouella Alexij Comneni decretæ annonæ, & proximus gradus poſt quinque Officiales Patriarchæ quos Exocatacœlos vocabant, vt refert Balſamo in d. can. XIX. Synod. Trull. & ex Conc. Lateranenſi habito ſub Innocent. III. conſtitutum, vt Epiſcopi tam in Cathedralibus, quàm in Collegiatis Eccleſiis idoneos viros ſibi eligerent in adiutores, & coperatores in prædicationis officio, cap. inter cætera, de officio Ordinarij.

Cap. VII.

Epiſcopi munus eſt docere ſacras litteras. Scholæ in Eccleſiis. Scholaſticus, ſeu magiſter ſcholarum. Ei ſucceſsit Cancellarius.

EPISCOPI proprium munus eſt docere, cuius partes aliæ ſunt in prædicatione verbi Dei, de qua modò dictum eſt, aliæ in docendis ſacris litteris. Sed quia & iſtud onus grauius fuit, quàm vt Epiſcopus huic per ſe ſufficeret, iam ab ipſo ortu Eccleſiæ Epiſcopi ſcholas inſtituere, & magiſtros impoſuere, qui ſacras litteras & liberales artes docerent. Hâc ratione Doctores inſtituti in Eccleſia Antiochena iam ab ipſis Apoſtolorum temporibus, Actuum XIII. Ex huius ſcholæ magiſterio prodiit Malchion, qui Paulum Samoſatenum Antiochenum Epiſcopum palàm erroris coarguit, teſte Euſebio lib. VII.

cap. XXIII. Ab eadem ætate in Eccleſia Alexandrina percelebres fuere ſacrarum litterarum Scholæ, in quibus claruere Pantænus, Clemens, Origenes, Heraclas, & alij quos memorat Euſebius lib. V. cap. X. XII. lib VI. cap. XII: & ipſe Origenes poſt diſceſſum ab Alexandria eodem docendi munere functus eſt tam in Cæſarienſi, quàm in Hieroſolymitana Eccleſia, ex ſpeciali Antiſtitum vtriuſque ciuitatis permiſſu: teſtem habemus eundem Euſeb. lib. VI. cap. XXV. His exemplis Galliarum Epiſcopi litterarum ſtudia velut religionis noſtræ fomites excoluere, & ſcholas poſuere in ipſo matricis Eccleſiæ ambitu, quibus lectos præfecere magiſtros: hoc pacto Etherius Lexouienſis Epiſcopus Clericum quendam morti addictum viginti redemit aureis, cui profitenti ſe doctorem eſſe litterarum, ſcholas commiſit. Gregorius Turonenſis lib. VI. cap. XXXVI. *Gauiſus auditu ſacerdos pueros ciuitatis collegit, ipſique delegat ad docendum*, quod & narrat Aimoin. lib. III. cap. LIII. Vt ſcholæ, per ſingula Epiſcopia inſtaurarentur iuſſit Carolus M. Capitul. lib. I. cap. LXXII. *Vt ſcholæ legentium puerorum fiant, pſalmos, notas cantus, compotum, grammaticam, per ſingula monaſteria, vel Epiſcopia diſcant.* Vnde depromptus, can. III. Concil. Cabillonenſ. II. *Oportet etiam vt, ſicut Dominus Imperator Carolus præcepit, Epiſcopi ſcholas conſtituant, in quibus & litteraria ſolertia diſciplinæ, & ſacræ Scripturæ documenta diſcantur.* Epiſcopis verò ſegniùs ſe habentibus in cura ſcholarum, vt diligentiùs ſcholas curarent, & vt Scholaſticos ſuos prouinciali Concilio ſiſterent, vt eorum merita & ſtudia paterent iuſſit, Concil. Pariſienſ. can. XXX. *Et quando ad prouinciale Epiſcoporum concilium ventum fuerit, vnuſ-*

quiſque lectorum Scholaſticos ſuos eidem concilio adeſſe faciat, vt ſuum ſolers ſtudium circa diuinum cultum omnibus notum fiat. Rurſus intepeſcens Epiſcoporum ſtudium in ſcholis inſtaurandis excitauit Conc. Valentinum, can. XVIII. *Vt de ſcholis tam diuinæ, quàm humanæ litteraturæ, nec non & Eccleſiaſticæ cantilenæ, iuxta exemplum prædeceſſorum noſtrorum aliquid inter vos tractetur, & ſi poteſt fieri ſtatuatur atque ordinetur, quia ex huius ſtudij longa intermiſſione pleraque Eccleſiarum Dei loca, & ignorantia fidei, & totius ſcientiæ inopia inuaſit.* Per hæc tempora Eugenius II. legem dixit vniuerſis orbis Chriſtiani Epiſcopis, vt in Eccleſiis ſuis, aliiſque idoneis locis Scholas litterarum conſtituerent: canones Gallicanos haud dubiè ſecutus, can. de quibuſdam XXXVIII. diſt. *De quibuſdam locis ad nos refertur neque magiſtros, neque curam inueniri pro ſtudio litterarum: idcircò in vniuerſis Epiſcopijs, ſubiectiſque plebibus, & alijs locis in quibus neceſſitas occurrerit, omnino cura, & diligentia adhibeatur, vt magiſtri & doctores conſtituantur, qui ſtudia litterarum, liberaliúmque artium dogmata aſsiduè doceant, quia in his maximè diuina maniſeſtantur atque declarantur mandata.* Melioris diſciplinæ inſtaurandæ ſtudioſus Fulco Remenſis Archiepiſcopus, duas ſcholas Canonicorum, & ruralium Clericorum penè collapſas reſtituit, & Remigium Antiſiodorenſem liberalium artium magiſtrum, vt tempora ferebant doctiſſimum, eis præpoſuit. Flodoard. lib. IV. cap. IX. *Præfatus denique præſul honorabilis Fulco, ſolicitus circa Dei cultum, & ordinem Eccleſiaſticum, amore quoque ſapientiæ feruens, duas ſcholas Remis Canonicorum ſcilicet loci, atque ruralium Clericorum iam penè delapſas reſtituit, & euocato Remigio Antiſiodorenſi magiſtro, liberalium artium ſtudijs adoleſcentes*

Clericos exerceri fecit, ipſéque cum eis lectioni, ac meditationi ſapientiæ operam dedit. Hoc inſtituto paſſim in Gallia, & Germania ſurrexerunt clariores ſcholæ in Eccleſijs Epiſcopalibus. Albertus Krantzius lib. III. Metropol. cap. XLIII. *Apud inſignes Eccleſias ab antiquo docti viri fouebantur, qui publicas ſcholas ſuſtinerent, priuſquàm publica litterarum gymnaſia, quæ nunc multa florent per Chriſtianiſmum erigerentur.* Vt in Eccleſia Oſnaburgenſi iam à Caroli M. temporibus vtriuſque linguæ ſcholas inſtitutas, & inſignes Doctores præfectos ſcribit idem Krantzius, lib. I. Metropol. cap. II. Et qui huiuſmodi ſcholis præfuere doctores, dicti ſunt ſcholaſtici, vel magiſtri ſcholarum, Conc. Pariſ. d. can. XXX. cap. cùm dilecta, de Reſcript. cap. licet, de tranſlat. cap. cùm Eccleſiaſtica, de his quæ fiunt à Præl. ſine conſenſ. Capitul. cap. veniens. de Regul. Sigebert. ad ann. M.XLV. *Franco Scholaſticus Leodicenſium & ſcientia litterarum, & morum probitate claret.* Baldricus Nouiomenſis Chron. Camerac. lib. III. cap. LXI. de Lietberto ſcholaſtico Cameracenſi, per Gerardum Epiſcopum facto: *Et vt ampliùs eum in ſcientia confirmaret, regendas ſcholas ſanctæ Mariæ matris Eccleſiæ ei commiſit, qui honor propter laborem rarus, nobilibus committitur; ſed quantò rarior tantò magis honorabilior comprobatur.* & mox, *Cognitâ verò Epiſcopo ſcholaſtici induſtriâ ſeparauit eum à puerorum doctrinâ.* Io. Sariſber. epiſt. CLXXIV. ad Pictau. Epiſcopum: *Et ſi vos ipſi huic petitioni meæ vacare non poteſtis, precor attentiùs vt magiſter ſcholarum, eam cum omni diligentia, & feſtinatione exequatur.* Scholaſtici ipſi ea ætate docebant ſacras litteras, & auxiliares ſub ſe habebant qui liberales artes docerent. Idem Krantz. lib. v. Metropol. cap. XXVI. de Bennone,

ex ſcholaſtico Hildeſemenſi, Oſnaburgenſi Epiſcopo: *Docebant enim illa ætate Scholaſtici ſacras litteras, & habebant qui ſubdocerent in triuialibus.* Iidem clericos & ſcholares egentes gratis docebant, & ob id, ſtipendij vice, præbendam capiebant, cap. 1. & tot. tit. de Magiſtr. Scholaſticis de medio actis, pleriſque in Eccleſijs Cancellarij eis ſucceſſere, vt in Eccleſia Mediolanenſi, cap. vt noſtrum, vt Eccleſiaſt. benef. ſine diminut. confer. Defecto vſu docendi Cancellarij munus fuit tenere ſigillum Eccleſiæ. Ideóque inueſtituram Cancellariæ Mediolanenſis per traditionem ſigilli ab Epiſcopo factam ſcribit Innocent. III. lib. II. epiſt. CCCCIII. *Adiecit autem vnus veſtrûm prædictorum, quòd poſtquàm ad te mandatum noſtrum peruenerat, & ipſe H. iam Bononia rediſſet, ita ei ſolenniter & publicè tradidiſti ſe vidente ſigillum, mandans ei, vt Cancellarij officium exerceret.* Cuius epiſtolæ pars extat in cap. vt noſtrum de appellat.

Cap. VIII.

Epiſcopi proprium eſt penitentiam publicam indicere, penitentes reconciliare. Presbyteris id non permiſſum, niſi ex mandato Epiſcopi, vel in mortis diſcrimine. Penitentiarij officium. Penitentiæ publicæ vſus ſublatus.

Melioribus Eccleſiæ temporibus proprium Epiſcoporum munus fuit penitentiam publicam indicere, & penitentes reconciliare, ſeu abſoluere. Concil. Carthag. II. can. III.

Vt chriſma, vel reconciliatio penitentium, nec non & puellarum conſecratio à Presbyteris non fiat. Concil. Agathenſ. can. XLIV. *Benedictionem quoque ſuper plebẽ in Eccleſia fundere, aut penitentem in Eccleſia benedicere Presbytero penitus non licebit*, can. ſi iubet, can. miniſtrare, XXVI. qu. VI. Hoc iure Presbyter non poteſt penitentiam publicam admittere, niſi ex mandato Epiſcopi, vel eo abſente, propter neceſſitatem in extremo vitæ diſcrimine, Concil. Carthag. III. can. XXXII. *Presbyter inconſulto Epiſcopo non reconciliet penitentem, niſi abſente Epiſcopo vltima neceſſitas cogat.* can. Presbyter. XXVI. qu. VI. cui congruit can. XLVI. Synod. Carthag. apud Balſamon. & Concil. Eliberit. can. XXXII. S*i quis graui lapſu in ruinam mortis inciderit, placuit agere penitentiam non debere, ſed potiùs apud Epiſcopum, cogente tamen infirmitate, neceſſe eſt Presbyterum communionem præſtare debere, & Diaconum ſi ei iuſſerit Sacerdos.* Lamponiano iniuriarum damnato & Eccleſiaſtica communione acto, eius abſoluendi poteſtatem ad ſe reuocauit Syneſius, & Presbyteris ſuis tantũ permiſit vt eum in communionem reciperent imminente mortis periculo: teſtis ipſe epiſt. LXVII. τοῦ δὲ λύσαι τὴν αὐθεντίαν εἰς τὴν ἱερατικὴν καθέδραν ἀνέπεμψα τοσοῦτον οὖν ἐμαυτῷ συνεχώρησα, εἰ προσπελάσειε λαμπωνιανῷ τὸ χρεών, καὶ ἡ κυρία παρεῖναι δοκεῖ πᾶσιν ἐφῆκα τοῖς τότε παρεσομένοις πρεσβυτέροις κοινωνίας αὐτῷ μεταδοῦναι: *Remiſi autem auctoritatem ſoluendi ad cathedram Epiſcopalem, tantùm igitur mihi ſumpſi, ſi accederet Lamponiano mors, & ſi certus dies mortis videretur adeſſe, quòd permiſerim omnibus qui tum aderunt presbyteris, ei communionem impertire.* Ab eo tempore quo Nouatiani Eccleſiam perturbarunt penitentiam, id eſt poſt

naufragium tabulam abnegantes, in ſingulis Eccleſiis Epiſcopalibus inſtitutus eſt Presbyter Penitentiarius, qui exomologeſes audiret, & penitentiam publicam admitteret, Socrates, lib. v. cap. xix. *οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἐκκλησιῶν κανόνι τὸν πρεσβύτερον τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας προσέθεσαν, ὅπως ἂν οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα πταίσαντες ἐπὶ τοῦ προβληθέντος τούτου πρεσβυτέρου ἐξομολογῶνται τὰ ἁμαρτήματα* : *Epiſcopi Eccleſiarum canoni, id eſt ordini Eccleſiaſtico, ſeu clero* (ſic enim canon hoc loco accipiendus eſt, vt & in can. II. Chalcedon. Concil.) *adiunxerunt, vt in ſingulis Eccleſijs Presbyter quidam penitentiæ præeſſet, quò lapſi poſt baptiſmum coram Presbytero ad eam rem deſignato peccata ſua confiterentur.* Diu durauit inſtitutum Penitentiarij in Eccleſia Conſtantinopolitana, donec is exautoratus à Nectario ob ſtuprum Matronæ penitenti à Diacono in Eccleſia illatum, & inde penitentię publicæ vſus de medio ſublatus. Auctor eſt Socrates, loco modò laudato. Sozomen. lib. VII. cap. XVI. & Nicephor. lib. XII. cap. XXVII. In Eccleſijs Occidentalibus maximè in Eccleſia Romana in hunc diem ſuperſtes eſt penitentiarius, eâ dignitate, vt ex ipſo cœtu Cardinalium aſſumatur, & eius officium ſit perpetuum, nec morte Pontificis expiret, Clem. ne Romani. de Elect. Id muneris, cum laude functus Raimundus de Pennaforti Collector Decretalium apud Gregor. IX. adeóque neceſſarium viſum eſt Penitentiarij officium in opem Epiſcoporum, vt in Concil. Lateranenſi habito ſub Innocentio III. lex dicta ſit Epiſcopis, vt in Eccleſiis Cathedralibus, vel Collegiatis idoneos viros ſibi adſciſcerent, qui confeſſionibus audiendis & penitentiis iniungendis præeſſent, cap. inter cætera,

de offic. Ordinar. & in pleriſque eccleſiis Galliæ Penitentiarius vnus eſt ex primoribus Canonicis, vt in eccleſia Lemouicenſi, cap propoſuit. de Cleric. excommun. miniſtrant. in Anglia quoque Confeſſores generales, id eſt penitentiarijs in ſingulis Eccleſijs cathedralibus inſtitutis, ex Concil. Londinenſi habito anno M. CCXXXVII. Præſide Othone Cardinali, & Legato Sedis Apoſtolicæ, apud Matthæum Paris. *In Eccleſijs verò Cathedralibus confeſſores inſtitui præcipimus generales.* Idem voluit Concil. Trident. Seſſ. XXIV. de reformat. cap. VIII. vt in omnibus Cathedralibus eccleſijs Penitentiarius cum vnione præbendæ proximè vacaturæ ab Epiſcopo inſtituatur.

CAP. IX.

Epiſcopi munus eſt luſtrare Diœceſim. Περιοδευτὴς, *Circuitor, viſitator, eius officium & propria diœceſis. Circator in monaſterijs.*

EPISCOPI officium eſt luſtrare & viſitare diœceſim, huius inſtituti typus & exemplum proponitur Chriſtus, de quo ſcriptum eſt Luc. x. quòd Iudææ oppida & caſtra circuiret populi docendi cauſa, vel vt plura loca veſtigiis conſecraret, vt ait Nazianzen. orat. XXXI. ἵνα τόπους ἁγιάσῃ πλείονας. Domini & magiſtri exemplo Petrus ciuitates circuiſſe memoratur, vt fideles confirmaret, Actuum. IX. & XII. annuæ viſitationis munus epiſcopis imponit, & perantiquum inſtitutum agnoſcit Concil. Tarraco-

nenſ. can. VIII. *Decreuimus vt antiquæ conſuetudinis ordo ſeruetur, & annuis vicibus ab Epiſcopo diœceſes viſitentur,* & Concil. Tolet. IV. can. XXXV. *Epiſcopum per cunctas diœceſes, parochiáſque ſuas per ſingulos annos ire oportet, vt exquirat quo vnaquæque Baſilica in reparatione ſui indigeat.* can. decreuimus. can. Epiſcopum. x. qu. I. Iure canonico Epiſcopum circumire diœceſim dixit Synod. Sueſſionenſ. *Quando iure canonico Epiſcopus circumit, parochiam ad confirmandum populum, Abbates, vel Presbyteri parati ſint ad ſuſcipiendum Epiſcopum in adiutorium neceſſitatis.* Si Eccleſiæ vſum ſpectemus toti in viſitationis officio fuere Baſilius Cæſarienſis, & Gregorius Nazianzenus, de vtroque teſtis Socrates, lib. IV. cap. XIX. δεδιὼς, loquitur de Baſilio, γὰρ μή πω ἀρειανὴ καινοτομία, καὶ τὰς κατὰ τὸν πόντον ἐπινεμηθῇ ἐπαρχίας δρομαῖος ἐπὶ τὰ ἐκεῖ μέρη διέβαινεν, ἐκεῖ τε ἀσκητήρια συστησάμενος, καὶ κατηχήσας τοὺς ἄνδρας ταῖς αὐτοῦ διδασκαλίαις τοὺς σαλευομένους ἐστήριξε, γρηγόριος δὲ τῆς ναζιανζοῦ πόλεως εὐτελοῦς ἐν καππαδοκίᾳ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ βασιλείῳ διεπράττετο· περιιὼν γὰρ καὶ αὐτὸς τὰς πόλεις τοὺς ῥαθυμοῦντας περὶ τὴν πίστιν ἐρρώννυε: *Magnoperè veritus de noua Arrianorum doctrina, ne per prouincias Ponti ſerperet, celeriter ad eas partes proficiſcitur, ibique monaſteria conſtituens, & homines ſuæ doctrinæ præceptis informans, vacillantes confirmauit. Gregorius autem Nazianzi vrbis Cappadociæ perexiguæ Epiſcopus, idem quod Baſilius præſtitit, vrbes quippe perluſtrans languentes in fide confirmauit.* Freqentiſſimè diœceſim viſitauit Auguſtinus. Teſtis ipſe epiſt. XV. in append. *Sed quoniam viſitandarum Eccleſiarum ad meam pertinentium curam neceſſitate profectus ſum, nec per me ipſe debitum continuè reddere potui.* Et idem in vi-

ſitationis decurſu ſæpius inſidias paſſus à Circumcellionibus. Poſſid. eius vit. cap. II. *Aliquoties verò etiam vias armati ijdem Circumcelliones contra famulum Dei Auguſtinum obſederunt, dum fortè iret rogatus ad viſitandas inſtruendáſque, & exhortandas Catholicas plebes, quod etiam ipſe frequentiſſimè faciebat.* Viſitationis officium ſtudiosè exegerunt Gallicani Epiſcopi: de ſe ipſo teſtatur Sidonius Aruernorum Epiſcopus, lib. IV. epiſt. XIII. *Nuper rogatu Germanici ſpectabilis viri Cantillenſem Eccleſiam inſpexi.* De Pappulo Lingonenſi Epiſcopo teſtis Gregor. Tur. lib. V. cap. V. *Anno octauo Epiſcopatus ſui, dum diœceſes ac villas, & Eccleſias circuiret, quadam nocte dormienti apparuit illi Beatus Tetricus vultu minaci.* De Troiano Santonenſi Epiſcopo, idem Turonenſis lib. de glor. Confeſſ. cap. LIX. *Hic fertur dum eſſet in corpore, ſi nouum vt adſolet amphibolum induiſſet, cum quo proceſſurus diœceſim circumiret.* Proprium igitur munus eſt Epiſcoporum circumire, & luſtrare diœceſim; ſed cùm hi vniuerſas diœceſis partes obſeruare non valerent ob ampliores eius fines, & varias occupationes, ab Epiſcopis inſtituti ſunt περιοδευταὶ, id eſt circuitores, ſeu viſitatores, qui vicanas & pagenſes Eccleſias circumirent, de quibus can. LVII. Conc. Laodicenſ. ὅτι οὐ δεῖ ἐν ταῖς κώμαις, καὶ ἐν ταῖς χώραις καθίστασθαι ἐπισκόπους, ἀλλὰ περιοδευτάς: *Quod non oportet in vicis & pagis Epiſcopos conſtitui, ſed Ciruitores.* περιοδευταὶ dicti, quòd vicanas Eccleſias circumirent, nec propriam ſedem haberent; Ita eos accipit Zonarus in d. can. LVII. Syn. Laodicen. περιοδευταὶ δὲ λέγονται διὰ τὸ περιέρχεσθαι καὶ καθαρτίζειν τοὺς πιστοὺς, μὴ ἔχοντες καθέδραν οἰκείαν: *Periodeutæ verò dicũtur, quòd circumeunt, & perficiunt fideles, non*

habentes propriam cathedram. Ita & veteres gloſſæ περιοδευτὴς, *circitor luſtrator.* Periodeutæ non habebant ius vagandi per vniuerſas Eccleſias quæ eſſent in agro, ſed eorum munus certi tractus Eccleſijs circumſcriptum erat, vt oſtendit Theodorit. in Philotheo, cap. XXVI. καὶ πείθει, loquitur de Symeone Stylite, τὸν θαυμάσιον βάσσον, ὃς τηνικαῦτα πολλὰς περιώδευσε κώμας τοῖς κατὰ κώμην ἱερεῦσιν ἐπιστατῶν μηδὲν ἔνδον μετὰ καταλιπεῖν: *Suadet itaque admirando Baſſo, qui tunc temporis multos vicos circumibat, vicanis præſidens ſacerdotibus, vt intus nihil relinquat.* Non deſunt viri eruditi, qui credunt Periodeutas eoſdem fuiſſe cum Chorepiſcopis, ſed verius eſt eos conſtituere proprium & peculiare officium Eccleſiaſticū: A Chorepiſcopo ſeparatur Periodeuta duobus locis in l. omnem XLII. § præterea, C. de Epiſc. & Cleric. Alexandrum Presbyterum Periodeutem à Patribus Chalcedonenſis Concil. miſſum ad Marcianum Auguſtum ob cauſam monachorū, narrant geſta eiuſd. Conc. act. IV. ὁ εὐλαβέστατος πρεσβύτερος καὶ περιοδευτὴς Ἀλέξανδρος ἀποσταλεὶς παρὰ τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης πρὸς τὸν εὐσεβέστατον, καὶ φιλόχριστον βασιλέα τῶν μοναζόντων ἕνεκεν. *Reuerendiſſimus Presbyter, & Circuitor Alexander miſſus à ſanctitate veſtra ad piiſſimum, & Chriſti amantem Imperatorem noſtrum, monachorum cauſa*; & Periodeutem nouiſſimum inter officia Eccleſiaſtica quæ Presbyteris congruunt numerat. Io. Citri in reſponſ. ad Cabaſilam. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα ὀφφίκια, ἅπερ μάλιστα τοῖς ἱερεῦσιν ἁρμόζουσιν, ὁ ἐπὶ τῶν κατηχήσεων, ὁ ὀρφανοτρόφος, οἱ τέσσαρες ἔκδικοι, ὁ ἄρχων τῶν φώτων, ὁ νουμοδότης. καὶ ὁ περιοδευτής; *Sunt autem & alia officia quæ Presbyteris maximè congruunt, Catechiſta, Orphanotro-*

phus, quatuor Defenſores, Luminarius, nummidator & Circitor, ſeu viſitator. In monaſteriis fuit & Circatorum gradus, qui monachorum cellulas circumibant, eóſque ſigno euocabant, Ekkeard. Iunior de Caſib. Monaſter. S. Galli, cap. III. *Et ecce primo ſigno ad veſperas pulſato Circator fratres collecturus aſino pro religione inſidens oſtio domus hoſpitij iam dicti, quaſi aliquem & ibi quæſiturus appropriat.* & idem Cap. VI. *At tertia feria exactoribus quos Circatores vocamus, culpas eorum magiſtro rememorantibus omnes exuere iubentur :* Circatores dicti à verbo circare, quo vſus eſt Tibullus lib. I. eleg. 3. pro circuire.

Tantalus eſt illic, & circat ſtagna.

Cap. X.

Epiſcopus curator pauperum. Matricula pauperum in Eccleſijs. Matricularij, Xenodochia in ambitu Eccleſiarum. Xenodochus, Xenodochia non debent fundari abſque aſſenſu Epiſcopi.

AD Epiſcopum in primis pertinet cura pauperum, quòd bona Eccleſiæ, quorum is primæuus diſpenſator eſt, ſint bona pauperum : eo nomine collectæ, ſeu ſtipes deponebantur apud Epiſcopum, qui eas in egenos erogabat. Præter Iuſtinum Martyr. loco ſupra laudato, Chryſoſtomus lib. III. de Sacerdot. cap. LIV. πολλῆς ἔν δεῖ παρατηρήσεως ὡς μήτε πλεονάζειν, μήτε ἐλλείπειν τῆς

ἐκκλησίας περιουσίαν, ἀλλὰ πάντα μὲν σκορπίζειν ταχέως τοῖς δεομένοις τὰ ποριζόμενα ἐν δὲ ταῖς τῶν ἀρχομένων προαιρέσεσι συνάγειν τῆς ἐκκλησίας τοὺς θησαυρούς. & mox, τάς τε τῶν ξένων ὑποδοχάς, καὶ τὰς τῶν ἀσθενούντων θεραπείας πόσης μὲν οἴει δεῖσθαι χρημάτων δαπάνης; *Magna prouiſione opus eſt, Eccleſiæ ſubſtantiam, neque redundare, neque deficere, ſed quæ Eccleſiæ erogantur continuò indigentibus diſpertienda, cæterùm in ſubditorum animis Eccleſiæ theſauros collocandos, enimverò ſuſceptiones hoſpitum, & curationes ægrotorum quanta pecunia egere exiſtimas?* Et in ſingulis Eccleſijs Epiſcopalibus, aliiſve habebatur Matricula, in qua inſcripti erant pauperes inualidi, qui Eccleſiæ ſumptu alebantur, vnde & Matricularij dicebantur Gregor. Turonenſ. lib. VII. cap. XXIX. *Nonnulli etiam Matriculariorum, & reliquorum pauperum, pro ſcelere commiſſo tectum cellulæ conantur euertere.* & idem lib. I. Mirac. cap. XXXVII. *Celebratiſque vigilijs manè, pauperibus, qui ad matriculam illam erant cibum, potumque protulit.* Idemque lib. II de Mirac. S. Martin. cap. XXXI. *Cùm ad matriculam illam quam ſanctus ſuo beneficio deuotorum eleemoſynis paſcit, quotidie à fidelibus neceſſaria tribuantur.* & Flodoard. lib. I. Hiſt. Remenſ. cap. XVIII. *Pauperibus duodecim in matricula poſitis, ante fores Eccleſiæ expectantibus ſtipem, duo ſolidi, vnde ſe reficiant inferentur.* Pauperes Eccleſiæ dixit Turonenſis, lib. V. cap. XXVI. *Poſt hæc Chilpericus Rex de pauperibus & iunioribus Eccleſiæ, vel Baſilicæ bannos iuſſit exigi, pro eo quòd in exercitum non ambulaſſent.* Nonnullis in eccleſijs, vt in Aurelianenſi, fuit Canonica, ſeu præbenda aſcripta in alimoniam pauperum, de qua reſtituenda, ſcribit Gregor. VII. Rainerio Aurelianenſi Epiſcopo, lib. III. epiſt. XVII. *Præcipi-*

mus etiam vt Canoniam conceſſam alimoniæ pauperum, quàm ab eo vſu ſubſtractam diceris vendidiſſe, ad eundem vſum reſtituas. Hoc pietatis ſtudio certatim Epiſcopi Xenodochia, ſeu ptochia ſuſcipiendis peregrinis, & pauperibus in Eccleſiæ ambitu collocare ſolebant. Epiphan. hæreſ. LXXV. vbi de Xenodochijs: τοιαῦτα γάρ τινα καταςκευάζουσι κατὰ φιλοξενίαν, καὶ τοὺς λελωβημένους, καὶ ἀδυνάτους ἐκεῖσε ποιοῦντες καταμένειν, ἐπιχορηγοῦσι κατὰ δύναμιν οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προεστάται: *Eiuſmodi quippe domicilia præ amore erga hoſpites ab Eccleſiarum antiſtitibus excitari ſolent, in quibus mutilatos & imbecilles collocant, iiſque ad victum neceſſaria pro virili ſuppeditant.* Ita Baſilius Cæſarieñſis Epiſcopus ingens Ptochotrophium exædificauit, quod Nazianzen. Orat. XX. vocat τὸ τῆς εὐσεβείας ταμεῖον, τὸ κοινὸν τῶν ἐχόντων θησαύρισμα: *pietatis promptuarium, commune ærarium.* Ita & Paulinus Nolanus Epiſcopus ſuum Xenodochium poſuit, & opibus ſuis largiter dotauit, quod & ipſe non tacuit, epiſt. XII. ad Seuerum conterraneum ſuum: *Faciamus iſtic tecta*, inquit, *quæ nos illic tegant, paſcatur iſtic pauper, vbi me diuite eget, vt me illic paſcat vbi me egente ſaturabitur; videte commercium ſpiritale, & ſi poteſtis negate nos auaros, qui terram vendimus & tributum, vt immunitatem regni cum æternitate coëmamus, fragilem arenam iacimus, vt domum fundemus æternam, & de vilibus attingamus aſtra cementis.* Denique Xenodochium paſſim videre erat tamquam naturalem acceſſionem Eccleſiæ, vnde & laudatur Placilla Auguſta, quòd Eccleſiarum Xenodochia religionis causâ inuiſeret, & ægris decumbentibus miniſtraret. Theodorit. lib. V. cap. XVIII. οὕτω καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς ξενῶνας περινοστοῦσα, τοὺς κλινοπετεῖς δι' ἑαυτῆς ἐνοσήλευεν:

ἐνοσήλευεν: *Similiter Eccleſiarum hoſpitia viſens, ægrotis in lectulo decumbentibus per ſe curationem adhibuit.* Verùm cùm Epiſcopi ob maiores ſacri ordinis occupationes pauperum curæ per ſe non ſufficerent, Matriculariorum curam Vicarijs & miniſtris demandarunt. Hincmarus Remenſ. Epiſt. III. cap. XXXV. *Vnde neceſſe eſt, vt per ſingulos annos miniſtri Epiſcoporum inquirant, quid pareat in ſingulis Eccleſijs de parte decimæ, quæ iuxta ſacros canones Eccleſiæ competit; ſed & de Matricularijs per ſingulas Eccleſias iuxta facultatem & poſſibilitatem loci curam adhibeant, ne Presbyteri pro locis matriculæ xenia accipiant*: Et Xenodochum, id eſt, Xenodochij præfectum inſtituerunt, qui eorum vices ſubiret, vt Euſtathius, Sebaſtiæ Epiſcopus factus, Aërium olim in monaſterio ſodalem Presbyterum ordinauit, vnà & Xenodochij curatorem, auctor eſt Epiphan. loco ſupra laudato; ἐδόκει δὲ παρεισλιπαρεῖν ὁ εὐστάθιος τὸν Ἀέριον, αὐτίκα ὕστερον καθιστᾷ τοῦτον πρεσβύτερον, τό τε ξενοδοχεῖον αὐτῷ ἐμπιστεύει, ὅπερ ἐν τῷ πόντῳ καλεῖται πτωχοτροφεῖον: *Et quidem Euſtathius Aërio plurimùm indulgere viſus eſt, nam & Presbyterum hunc poſtea creauit, & Xenodochij, quod Ptochotrophium in Ponto vocatur, curam ei commiſit.* Iſidori Presbyteri & Xenodochi Alexandrinæ Eccleſiæ meminit Palladius hiſt. Lauſiac cap. I. ἰσιδώρῳ πρεσβυτέρῳ ὄντι ξενοδόχῳ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας. Poſt Oeconomum, & Eccleſiæ Ecdicum, ſeu Defenſorem inter officia Eccleſiaſtica numerantur Xenodochus, & Noſocomus, vel Prochotrophus, l. omnem LII. §. præterea ſancimus, C. de Epiſc. & Cleric. Hâc ratione Clerici in Ptochiis conſtituti, ſunt in ditione & poteſtate Epiſcopi, Concil. Chalced. can. VIII. can. quidam monacho-

rum, XVIII. qu. II. & hoſpitalia ipſa pertinent ad ſolicitudinem Epiſcopi, nec condi ſolent præter eius ſententiam, cap. de Xenodochijs, cap. ad hæc. de religioſ. domib. vt Xenodochium à Childeberto Rege, & Vltrogotha eius coniuge Lugduni fundatum, non ſine aſſenſu antiſtitum Galliæ. Conc. Aurelianenſ. v. can. XV. *De Xenodochio verò quod piiſſimus Rex Childebertus; & coniugalis ſua Vltrotho Regina, in Lugdunenſi vrbe inſpirante Domino condiderunt, cuius inſtitutionis ordinem, vel exſcriptionem petentibus ipſis manuum noſtrarum ſubſcriptione firmauimus, viſum eſt*, &c.

Cap. XI.

Epiſcopi eſt velare Virgines, eaſdémque curare. Curator Virginum conſtitutus ab Epiſcopo. Ad Epiſcopum pertinet & cura viduarum; ea reiecta in Archidiaconum, vel Archipresbyterum.

EPISCOPO in primis incumbit & cura Virginum Deo dicatarum. Epiſcopi ſolius eſt Virgines velare & conſecrare, Concil. Carthag. II. can. III. *Vt Chriſma, vel reconciliatio pænitentiū, nec non & puellarū conſecratio à Presbyteris non fiat.* can. ſi iubet. XXVI. qu. VI. Hoc iure præcipuo Germanus Altiſſiodorenſis Epiſcopus Genouefam Virginē inaugurauit, & numo æreo ſigno crucis inſigni, velut annulo pronubo ſubarrhauit, auctor eſt conſt. Presbyt. lib. I. vit. S. Germani cap. XXI. apud Surium, & iam olim ipſi Donatiſtæ Pſeudo Epiſcopi ſuas virgines obuelarunt, Optat. Mileuit lib. II.

Supra memoratus Felix inter crimina ſua & facinora nefanda ab eo comprehenſa puella, cui mitram ipſe impoſuerat à quâ paulo ante pater vocabatur, nefariè inceſtare minimè dubitauit. Igitur præcipuum eſt Epiſcopi benedicere virgines, & quamuis Chorepiſcopis multa ſint communia cum Epiſcopis, Chorepiſcopis non licuit conſecrare virgines. Damaſ. epiſt. IV. Leo epiſt. LXXXVI. can. quamuis, can. Chorepiſcopi LXVIII. Diſt. Conc. Hiſpal. II. can. VII. Presbyteris non omnino vetitum virgines conſecrare, ſed tantùm inconſultò Epiſcopo, id eſt præter ſententiam Epiſcopi, Concil. Carthag. III. can. LXXXVII. can. Presbyter. XXVI. qu. VI. Vt verò Epiſcopi negotium eſt conſecratio Virginum, eiuſdem Prouincia eſt cura Virginum. Hanc inter grauiores moleſtias Epiſcopatus refert Chryſoſt. lib. III. de Sacerdot. cap. XVII. ἐπὶ δὲ τῆς τῶν παρθένων ἐπιμελείας, τοσούτω μείζων ὁ φόβος, ὅσῳ καὶ τὸ κτῆμα τιμιώτερον: *Sed quod ad virginum curam ſpectat, tantò certè major inibi timor ineſt, quantò virginitatis donum pretioſius.* Ideò Epiſcopi cùm in varias Epiſcopalis muneris partes diſtracti, regendis virginibus non ſufficerent, idoneos ætate & moribus viros virginum choro præfecerunt. Vt qui ſacris virginibus præponendus eſt, ab Epiſcopo loci comprobetur, ſtatuit, can. qui religioſis. XVIII. qu. II. quem Gratianus malè laudat ex Concil. Carthag. IV. nec enim ibi quicquam conſonum inuenies; ſed veriùs eum repetas ex Concil. Hiſpal. II. can. VII. cuius priora verba hæc ſunt: *Vt monaſteria virginum, in Prouincia Bætica condita, monachorum adminiſtratione ac præſidio gubernentur*, quæ referuntur can. in decima. XIX qu. II. tum verò additur: *Sanè is qui ab Abba-*

te proponitur, iudicio ſui Epiſcopi comprobetur. Quæ eſt ſententia can. qui religioſis, iiſdem ferè verbis, nonnullis interpolatis tantùm. Nec impune fuit Clericis cuiuſque ordinis curam virginum ſibi aſſumere, inſcio Epiſcopo Glycerium Diaconum proteruitatis arguit Nazianzen. epiſt. ccv. quòd cœtum virginum priuatâ auctoritate, ſinè Epiſcopo collegiſſet, Patriarchæ, id eſt patris ſpiritualis virginum & nomen, & habitum affectans: καὶ πατριαρχίας ὄνομα, καὶ σχῆμα ἑαυτῷ περιθείς? Qualis autem virginibus rector præponendus ſit, is nimirum qui ætate, & continentiæ laude omnem ſuſpicionem à ſe remoueat. Monaſterium virginum ad trecẽtas vſque congregauit Elias Aſceta quarum curam geſſit per tempus, ſed libidinis æſtu tentatus clam ſeceſſit in ſolitudinem, vt fugâ ſibi conſuleret, nec priùs redijt ad virgines, quàm ab Angelo in ſomnis nouaculâ excisus omnem voluptatis ſenſum amiſit: ex quo ſecurus per quadraginta annos in virginum gubernatione conſenuit, auctore Palladio, Lauſiac. hiſt. cap. xxxv. Ad Epiſcopum pertinebat & cura viduarum inopum, quâ ſe magnoperè grauari non negat idem Chryſoſtom. d. lib. III. de Sacerdot. cap. xvi. quòd viduarum genus ſemper ſit querulum & inexplebile: has in album, id eſt matriculam Eccleſiæ referri moris erat, & Eccleſiæ opibus ſuſtentari. Concil. Carthag. iv. can. ciii. *Viduæ quæ ſtipendio Eccleſiæ ſuſtentantur, tam aſſiduè in Dei opere eſſe debent, vt & meritis & orationibus ſuis Eccleſiam adiuuent.* Et Chryſoſtomus loco modo laudato: καὶ τῶν χηρῶν θεραπεία δόκει μὲν μέχρι τῆς τῶν χρημάτων δαπάνης τοῖς ἐπιμελουμένοις αὐτῶν παρέχειν τὴν φροντίδα, τὸ δὲ οὐ τοιοῦτόν ἐστιν, ἀλλὰ πολλῆς

δεῖται κἂν ταῦθα τῆς ἐξετάσεως : *Viduarum quidem cura videtur haud aliam quàm pecuniæ ſumptus ſolicitudinem ijs qui eis præficiuntur afferre; id autem non ita ſe habet, nam & hic quoque magno examine opus eſt, quoties illas deligere oportet.* & Flodoard.lib.I.Remenſ.hiſt. cap.IX ex teſtamento Benagij Remenſ. Epiſcopi: *Sanctimonialibus & viduis in matricula poſitis ſolidos tres.* Sed quòd viduarum cura nimiam ſolicitudinem faceſſeret Epiſcopis, placuit, vt viduarum curandarum prouinciam reiicerent in Archidiaconum, vel Archipresbyterum. Idem Concil Carthag. IV. can. XVII. *Epiſcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum, non per ſe ipſum, ſed per Archipresbyterum, aut per Archidiaconum agat.*

CAP. XII.

Epiſcopi alter alterius adiutores. Vicinior Epiſcopus per querelam adiri poteſt. Negligentia Ordinarij ſuppletur per vicinum Epiſcopum. Inquiſitores hæreticæ prauitatis. Teſtes Synodales.

QVOT adiutoribus egeat Epiſcopatus negotium adhuc ex eo velim intelligas, quòd etiam vicinis Epiſcopis licet nonnullis caſibus emendare factum, vel ſupplere negl gentiam Ordinarij, tamquam vnus ſit Epiſcopatus, & Epiſcopi inuicem ſibi adiutores, & correctores dati ſint: vt ſi clericus non iure à ſuo Epiſcopo damnatus ſit, per querelam ei licet adire vicinos Epiſcopos, vt eiu caaſns

audiatur, ac per ipſos ſuo Epiſcopo reconcilietur. Concil. Sardicenſ. can. XVII. Carthag. II. can. VIII. Agathenſ. can. III. can. ſi Epiſcopus, can. ſi quis Presbyter. can. Epiſcopi. XI. qu. I. Epiſcopi proprium munus eſt inquirere in hæreticos, & omnibus ſtudiis diœceſim expurgare labe hæreſeos, cap. excommunicamus §. adiicimus, de hæretic. quòd ſi Epiſcopus in eo opere negligens, & remiſſior inuentus fuerit, monendus eſt à vicinis Epiſcopis: & ſi conuentus intrà ſex menſes populos lapſos ab errore non receperit, tunc huiuſmodi loca cedunt priori occupanti è vicinis Epiſcopis, qui poterit ea lucrifacere, niſi appareat occupantis negligentiam electam ab hæreticis, vt impune eis ſit. Concil. African. can. LXXXVIII. can. placuit. XVI. qu. III. cui concinit can. XXIV. & XXV. Mileuit. & can. CXXII. Carthag. apud Balſam. Vnde & delibata videtur conſtitut. Friderici II. ex qua ſi dominus temporalis monitus per Eccleſiam, intrà annum ditionem ſuam hæreſis tabe expurgare neglexerit, terra illius conceditur primo occupanti, qui hæreticos inde depulerit. auth. ſi verò, C. de Hæretic. Sed quia nec vicini Epiſcopi propoſito præmio, nec proprij Epiſcopi ſatis mouebantur, pœnæ metu, & damno Epiſcopatus ad oppugnandam hæreſim quo par erat animo, & latiùs in dies ſerpebat hæreſis, negligentiâ præſulum, quod in diœceſi Toloſana contigiſſe dolet Innocent. III. in cap. in cauſis. de elect. à Sede Apoſtolica inſtituti ſunt Inquiſitores hæreticæ prauitatis, qui cum Epiſcopis procederent in hæreticos; nec enim horum delegatione derogatum eſt poteſtati Ordinariorum, cap. vt officium, cap. vt commiſſi. cap. per hoc. de hæretic. in VI. Præter hos aliud fuit

genus Inquiſitorum, qui à Metropolitano in Synodo prouinciali deligebantur, vt per ſingulas diœceſes inueſtigarent quæ correctione & reformatione egerent, & ea perferrent ad Metropolitanum, & ſuffraganeos in proximo Concilio, cap. ſicut olim. de accuſat. & iuramento adigebantur in Synodo, ſe ex fide pro veritate denunciaturos quæcumque ad Synodales cauſas pertinentia ad eorum notitiam perueniſſent. can. Epiſcopus, xxxv. qu. vi. vbi formula ſolennis eorum iuramenti exponitur. Vnde & teſtes Synodales dicuntur cap. præterea de teſtib cogend. quòd à Synodo lecti eſſent, & vice Synodi procederent, vt de Iudicibus delegatis in Synodo, ait Ambroſ. epiſt. LXXIX. *Vicem enim Synodi recepiſtis, quos ad examinandum Synodus elegit.*

Cap. XIII.

Canonici duo adhibiti ſocij Epiſcopo. Συγκέλλοι. Concellanei Epiſcopi. Canonici adſeſſores, & Conſiliarij Epiſcopi.

INTER adiutores Epiſcopi non incongruè refero & duos è Canonicis matricis Eccleſiæ, qui iure communi addicti ſunt obſequio Epiſcopi. Sicut ſponſus non ſolet in conſpectum venire abſque Paranympho; ita & Epiſcopus, qui eſt ſponſus Eccleſiæ, publicè, aut priuatim ſinè Diacono eſſe non debet, vt idoneum conuerſationis teſtem ſemper habeat Epiphan. hæreſ. LXXVII. *ἄνευ δὲ διακόνου ἐπίσκοπον ἀδύνατον εἶναι. Sinè Diacono Epiſcopum*

Tintinnabulis inſignis fuit ora veſtis ſummi Sacerdotis vt eius conuerſatio nota eſſet Auguſtin. lib. II. quæſt. in Exod. cap. CXIX. Teſtimonia ergo quædam ſignificari voluit in veſte ſacerdotali, qua vtique ſignificatur Eccleſia per hæc tintinnabula, vt nota ſit conuerſatio Sacerdotis.

eſſe non poſſe. Et verò ex antiquiori diſciplina Diaconi ſeptem eſſe debent, qui adſtent Epiſcopo prædicanti, vt tutus ſit ab inſidiis hoſtium, vel detractione maledicorum. can. Diaconi. XCIII. diſt. & conſtitutione Lucij cauetur, vt duo Presbyteri & tres Diaconi omni loco præſto ſint Epiſcopo, propter teſtimonium Eccleſiaſticum, can. iubemus. de conſecr. diſt. I. Huc pertinet can. XX. Concil. Turonenſ. II. ne Archipresbyter procedat in villam, ſinè aliquo è clericis. Symmacho de adulterio calumniam paſſo, hâc occaſione in Romana Synodo omnes Epiſcopi & Presbyteri iuſſi Concellaneos, ſeu cellulanos habere, vt patet ex Epiſcopali ea de re præcepto; apud Ennodium Ticinenſem & in Synodo Romana habita ſub Gregorio I. lex repetita, vt Epiſcopi Clericos, vel monachos lectos contubernales haberent, idoneos vitę & ſecretorum arbitros, ad amoliendas infenſorum calumnias, can. cùm paſtoris. II. qu. VII. Hâc ætate Clericis vſi ſunt Epiſcopi in priuato famulatu & miniſterio, quos Græci vocabant συγκέλλους, vnde in geſtis Chalced. Concil. act. III. Iſchyrion vnus ex accuſatoribus Dioſcori Alexandrini Epiſcopi, ſe paratum probare dicit, quæ obiiciebat teſtibus eius Syncellis, *μαρτύρων συγκέλλων αὐτοῦ ὄιτων*: & eadem actione Sophronius alter ex accuſatoribus Dioſcori petit, in medium adduci Ageraſtum vnum ex conſcijs ſcelerum, *σύγκελλον αὐτοῦ ὄντα*. Adeóque famæ ſtuduere Epiſcopi, vt etiam nocturnæ quietis teſtes adhiberent, quaſi innocentiæ excubatores: de Etherio Lexouienſi Epiſcopo narrat Gregorius Turonenſis lib. VI. cap. XXXVI. *In ſtratum ſuum quieuit habens circa lectum ſuum multos lectulos clericorum.* Neque ea propter

pter ſolùm Epiſcopus Clericos in contubernio habere debet, vt pudori conſulat; ſed etiam duos è Canonicis matricis Eccleſiæ ei euocare licet, quorũ miniſterio, & obſequio vtatur in rebus Eccleſiæ, cap. de ceterò, cap. ad audientiam, de Cleric. non reſidentib. quia Canonici Cathedralis Eccleſiæ ſunt aſſeſſores Antiſtitis, & eis conſtat Senatus Eccleſiæ, Clemens Romanus Cõſtit. lib. II. cap. XXVIII. τοῖς δὲ πρεσβυτέροις διπλῆ καὶ αὐτοῖς ἀφοριζέσθω ἡ μοῖρα, ὡς συμβούλοις τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῆς ἐκκλησίας στέφανος, εἰσὶ γὰρ συνέδριον, καὶ βουλὴ τῆς ἐκκλησίας: *Presbyteris ſeponatur dupla etiam portio, tamquam conſiliarij Epiſcopi, & Eccleſiæ corona; ſunt enim conſilium & Senatus Eccleſiæ.* & Hieronymus ad Ruſticum: *Eccleſia habet Senatum, cœtum Presbyterorum.* Ideóque duo illi Canonici qui ſunt in obſequio Epiſcopi fructus præbendarum lucrifaciunt, quia pro præſentibus habentur, d. cap. de ceterò, & d. cap. ad audientiam.

Cap. XIV.

Miſsi Epiſcopales. Catechiſtæ.

IN aſſem adiutorum Epiſcoporum veniũt & ſpeciales Miſſi, qui poteſtatem accipiunt ab Epiſcopo docendi & prædicandi per vicos & villas, vnde nomen eis Miſſi, vel Miſſionarij. Apoſtoli iure communi multos in vniuerſas orbis partes diuini verbi præcones emiſerunt: vt Petrus, Marcum laborum ſociũ, Româ miſit in Ægyptum, Eccleſiæ Alexandrinę

conditorem futurum, & alios in alias orbis partes. Creditur Paulus in Hiſpaniam perueniſſe, & Arelate Trophimum, Viennæ Creſcentem ad prædicandum reliquiſſe. His exemplis Epiſcopi qui Apoſtolorum locum tenent multos per varia tempora Euangelij Doctores in Barbaricas orbis partes ablegarunt. A Demetrio Alexandrino Epiſcopo, Pantænus Euangelij Primicerius in Indiam miſſus, Euſeb. lib. v. cap. xvi. Hieronym. de Scriptorib. Eccleſiaſt. cap. xxxvi. Rurſus ab Athanaſio Frumentius Epiſcopus ordinatus, cum eadem legatione in Indiam, Sozomen. lib. ii. cap xxiii. Socrat. lib. i. cap. xv. Temporibus Valentis Moſes Monachus ab Ægyptiis Orthodoxis Epiſcopis, ſpreto Lucio incubatore Alexandrinæ Eccleſiæ, Epiſcopus ordinatus, ad Sarracenos recens conuerſos perdocendos in fide, eidem Socrat. lib. iv. cap. xxix. Rebus Eccleſiæ compoſitis Epiſcopi ſuis ſe finibus continuere, nec docendi per ſe, vel per alios licentiam extra diœceſim ſuam tentarunt: néve Epiſcopus in aliena ciuitate publicè doceret vetuit can. xx. Synod. vi. in Trullo. Inde Lateranenſi Synodo conſtitutum, vt Epiſcopi populos ſubiectos per ſe docerent, vel per lectiſſimos viros, quibus congruè neceſſaria miniſtrarent, cap. inter cetera de offic. Ordin. Hoc munere ſumma cum laude functi olim Fulco Presbyter Pariſienſis, Ioannes de Niuella, & alij viri pij, & prædicationis officio malos Pariſienſium mores compoſuerunt, meretrices à turpi quæſtu remouerunt, alias elocando dote dicta ex ære collatitio, alias Penitentium ergaſtulo includendo, & vniuerſas Galliæ & Germaniæ prouincias prędicando luſtrarunt, conſenſu ſcilicet harum regionum Antiſtitum, de quo

Iacob. à Vitriaco hiſt. Occidental. cap.vi. & ſeqq. & Auctarius Ottonis Friſingenſ.cap. xlvii. Hæc propria iſtius ſeculi laus, quòd Galliarum Epiſcopi plerique penè intermortuam huius inſtituti memoriam ſuſcitarunt, & lectâ doctorum manu inſtructâ ſaniorem doctrinam per amplas Diœceſes eorum operâ circumferre cœperunt, tanto ſtudio, vt huiuſce inſtituti magis auctores, quàm inſtauratores videantur. Hi, ne hoc omittã, prope ſucceſſere Catechiſtis, quorum fuit Catechumenos elementis, ſeu rudimentis Chriſtianę religionis initiare, eóſque inſtruere in his quæ pertinent ad fidem & bonos mores, vnde Catechumenorum inſtitutio Catecheſis dicta. Ioannes Chryſoſtomus Homil. xxi. ad Antiochenos, διὰ τοῦτο καὶ κατήχησις λέγεται ἵνα καὶ ἀπόντων ἡμῶν ὁ λόγος ἡμῶν ἐνηχῇ ταῖς διανοίαις: *Propterea & Catecheſis dicitur, vt & abſentibus nobis ſermo noſter mentes veſtras inſtituat.* Plerumque Diaconorum cura fuit Catechumenos inſtruere. Auguſtinus lib. de catechizand. rudibus: *Petis à me frater Deo gratias, vt aliquid à te de catechizãdis rudibus, quod tibi vſui eſſet, ſcriberem: dixiſti enim quòd apud Carthaginem, vbi Diaconus es, ad te ſæpe adducantur, qui fide Chriſtiana primitus imbuendi ſunt, eò quòd exiſtimeris habere catechizandi vberem facultatem, & doctrina fidei, & ſuauitate ſermonis.* Imò Catechiſtas inter inferiores Ordines locat Balſamo in can.x. Antiochen. Synod. ὑποδιακόνους καὶ ἐφορκιστὰς ἤτοι κατηχητάς. *Sub diaconos & exorciſtas, ſiue Cathechiſtas.* tamen Catechiſtæ officium, proprium fuit Epiſcopi, vel Presbyterorum: baptizandos Symbolum diſcere, & quinta feria vltimæ hebdomadis Epiſcopis, vel Presbyteris reddere iuſſit can. xlvi. Laodicen. Concil. repetitus in Synod. Trul-

lenſ. can. LXXVIII. quos canones interpretatur Balſamo, de Presbyteris qui dicuntur κατηχηταὶ. In ſingulis Eccleſiis catecheſes à Presbyteris fieri ex vſu Eccleſiæ Romanæ voluit Nicolaus. I. in cã. Catechiſmi, de conſe. diſt. IV. *Catechiſmi baptizandorum à Sacerdotibus vniuſcuiuſque Eccleſiæ poſſunt fieri, ſicut in ſancta hac Romana Eccleſia ſolenniter fieri comprobantur.* Eodem iure in Orientis Eccleſijs Catechiſtarum munus fuit inter Sacerdotalia officia. Ioannes Citri in Reſponſ. ad Cabaſilam, εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα ὀφφίκια, ἅπερ μάλιστα τοῖς ἱερεῦσιν ἁρμόζουσιν, ὁ ἐπὶ τῶν κατηχήσεων, ὁ ὀρφανοτρόφος, οἱ τέσσαρες ἔκδικοι, ὁ ἄρχων τῶν φώτων, ὁ νουμμοδότης, καὶ ὁ περιοδευτής. *Sunt autem & alia officia quæ Sacerdotibus maximè congruunt Catechiſta, Orphanotrophus, quatuor Defenſores, Luminarius, nummidator & Circitor.*

Cap. XV.

Viſitator vacantis Eccleſiæ μεσίτης; *à quo conſtituendus. munus huiuſmodi Viſitatoris.*

INTER adiutores Epiſcoporum non incongruum erit & accenſere Viſitatore vacantiũ Eccleſiarum, vel Vicarios Capituli, ſede vacante: hi enim ſunt adiutores ſedis Epiſcopalis, quæ, non ſecus ac hereditas iacens ſuſtinet vicem & perſonam defuncti. Vetus ſcilicet Eccleſiæ conſuetudo fuit, vt cùm vacaret Sedes Eiſcopalis, Metropolitanus eius curam demandaret viciniori, vel alij quem mallet è prouincialibus Epiſcopis, donec Epiſcopus el g.retur,

Ambroſ. Mediolanenſis Epiſcopus, epiſt. XLIV. ad Conſtantium Coëpiſcopum: *Commendo tibi fili, Eccleſiam quæ eſt ad Forum Cornelij, quo eam de proximo interuiſas frequentiùs, donec ei ordinetur Epiſcopus, occupatus diebus ingruentibus Quadrageſimæ, tam longè non poſſum excurrere.* Hoc iure & Hincmarus Remenſis Metropolitanus veteris diſciplinæ tenaciſſimus vindex, vacantibus Eccleſijs ſuffraganeis, nempe Morinenſi, & Tornacenſi Viſitatores dediſſe memoratur apud Flodoardum lib. III. cap. XXIII. & huiuſmodi Viſitator vacantis Eccleſiæ dicebatur *μεσίτης, interceſſor, mediator*, Concil. Carth. V. can. VIII. can. conſtitutũ, VII. qu. I. Conc. Carth. cã. LXXVII. apud Balſam. Aliquando & Romani Pontifices vacantibus Eccleſijs Viſitatores ſubmittebant, maximè in regionibus Italiæ, & viciniorum prouinciarum, vt patet ex Epiſtolis Pelagij, & Gregorij I. quas Gratianus contexuit in can. obitum, can. Catinenſis, can. vlt. LXI. diſt. & ex aliis ipſius Gregorij epiſtolis, nempe LXXIX. lib. I. & XXIX. lib. II. Ac tandem conſtitutione Bonifacij edictũ, ne vacanti Eccleſiæ Cathedrali Viſitator ab alio detur, quã à Ro. Pontifice, cap. is cui procuratio. de elect. in VI. c. vlt. de ſuppl. neg. Præl. eod. quo iure deinceps vſi Pontifices, vt exemplis probat Trithemius in Chrõ. Hirſaug ad ann. M. CCC XXVIII. & in Chron. Spanheim. ad ann. M. CCCXXX. orto ſchiſmate inter Symmachum Papam, & Laurentium, Theodoricus Rex Gothorum, Italiæ incubator, ſchiſmatis dirimendi causâ, Petrum Altinenſem Epiſcopum Viſitatorẽ Sedis Apoſtolicæ inſtituit, vt vtroque amoto is ſedem teneret; ſed in Synodo Romana exploſus Viſitator, victore Symmacho, de quo Ennodius Ticinenſis in libello de-

R 3

ſenſorio Symmachi, Anaſtaſius in eius vit. & Sigebert. ad ann. cccc.xcvi.qui Theodoricum contra canones id tentaſſe rectè ſcribit. Huiuſmodi Viſitatorum partes erãt curare,vt quanto ocyùs Epiſcopus eligeretur,hortari clerum & plebem,vt idoneum Antiſtitem eligerẽt, formam electionis eis prælegere,ne quid per ambitum, aut per fraudem fieret : ſecutâ electione, decretum ipſius omnium ſubſcriptione roboratum mittebat ad Metropolitanum , vel Pontificem, qui electum confirmaret & conſecraret, vt patet ex prædictis locis Pelagij, Gregorij, & Flodoardi,ideóque ipſe Viſitator eligi non poterat, quibuſvis populorum ſtudijs , vel turbis, ſed electionis mediator & quaſi conciliator erat : quapropter ſi infra annum non efficeret vt Epiſcopus eligeretur,poſt annum remouebatur,& alius in eius locum interceſſor dabatur, d. can. Conſtitutum. Eiuſdem Viſitatoris erat clericos ordinare, monaſteria in diœceſi conſtituta ſub ſua cura & diſpoſitione habere , ex eiſdem Gregorij I. Epiſtolis. Denique is cui vacantis Eccleſiæ procuratio & adminiſtratio credita erat , liberam rerum adminiſtrationem habebat tam in ſpiritualibus , quàm in temporalibus, cap. cùm nobis. de elect. & omnia poterat quæ ſunt Epiſcopalis iuriſdictionis exceptâ bonorum immobilium alienatione, d. cap. is cui procuratio, eod.tit. in VI. & d. cap. vlt. de ſuppl. neglig. prælat. eod. libr. Aliàs vacante ſede Epiſcopali, Capitulum , tamquam pars corporis Epiſcopi,fungitur vice defuncti,& ſuccedit in omnibus quæ ſunt iuriſdictionis ordinariæ , cap. his quæ. cap. cùm olim, de maiorit. & obedient. cap. vn.eod.tit.in VI. cap. Albericus.de teſtibus.Vnde Capi-

tulum, ſede vacante, ſolet vnum è collegio Vicarium inſtituere, Epiſcopalis iuriſdictionis exercendæ causâ: quo iure, vacante ſede Fauentinâ clerum & populum hortatur Petrus Damian. lib. v. epiſt. 10. vt Epiſcopi electionem vſque ad Imperatoris aduentum, à quo illius Eccleſiæ ſtatus componendus eſſet, à Pontifice differri curent, ac idoneum Presbyterum eligant, qui interim vicariam Epiſcopatus curam gerat: *Vnde*, inquit, *& Dominus noſter Papa rogandus, vt Epiſcopum vobis modò non ingerat, ſed Eccleſiam veſtram interim vacare, & vos ſub ſuæ benedictionis vmbraculo manere decernat; quia verò per Dei miſericordiam induſtrios inter vos clericos, ac prudentes, & litteratos habetis, ſi placet vnus ex vobis eligatur, qui ad exequendum hoc negotium vtilior inuenitur, cui nimirum cura ac ſolicitudo totius Epiſcopatus poſſit imponi, ac per eum omnia neceſſitatis Eccleſiaſticæ negotia debeant miniſtrari.* Nec alio iure Albert. Argentinenſ. de geſtis Bertoldi Epiſcopi Argentinenſis narrat, vacante ſede ipſius morte, Ioannem de Lampertheim Officialem, à Capitulo Vicarium generalem in ſpiritualibus & temporalibus electum, per quem orbatæ Eccleſiæ conſuleretur. Notandum eſt Vicarium Capituli, ſede vacante, ſuccedere in his quæ ſunt iuriſdictionis ordinariæ, non ſuccedit autem in his quæ ſunt iuriſdictionis delegatæ, nec in collatione beneficiorum. cap. illa. ne ſed vacante. cap. 11. eod. tit. in vi. cap. 1. de inſtit. eod. libr. quia collatio beneficiorum eſt in fructu, fructúſque reſeruantur futuro ſucceſſori, cap. quia ſæpe. de elect. in vi. Hæc exceptio locum habet in collatione libera, minimè in neceſſaria: Capitulum enim ſede vacante poteſt confirmare electos,

& inſtituere præſentatos, d. cap. cùm olim, & d. cap. I. de inſtit. in VI. vt & nominatis & graduatis beneficia ſuis menſibus vacantia conferre poteſt, quòd ſint collationes neceſſariæ. Cuſtodia minorum Eccleſiarum vacantium ex conſuetudine pertinet ad Archidiaconum, vt iam à nobis obſeruatum, ex can. in plebibus LXIII. diſt. ex cap. bonæ memoriæ. de appellat. Quòd ſi Eccleſia quæ eſt iuris patronatus diutiùs vacet, quòd patroni diſſentiant in præſentando, vel non idoneum præſentent, interim Epiſcopus Oeconomum in ea inſtituere poteſt, qui fructus percipiat, eóſque in Eccleſiæ vtilitatem expendat, aut futuro ſucceſſori reſeruet, cap. cùm vos, de offic. Ordinar. & ſi nondum Patroni conueniant, tunc Epiſcopus ſacris interdicit Eccleſiæ, donec Patroni ad concordiam redeant, ex Concil. Tribur. can. XXXII. can. ſi plures. XVI. qu. VII. cap. I. de iure patron. & ex Concilio Cabillonenſ. II. can. XXVI. quem perperam Collectores laudant ex Conc. Mediolanenſi, cap. I. eod. tit. de iur. Patronat.

DISSERTATIONVM IVRIS CANONICI. LIBER TERTIVS.

De Sacris Cenſibus.

CAPVT. I.

Cenſus deſcriptio perſonarum & rerum, pro cuius modo tributum indicitur. Inde cenſus pro tributo. Cenſus alius capitum, alius prædiorum. Cenſus fiebat in loco originis. Pœna fraudati cenſus.

DE ſacris cenſibus diſſertationem exorſuris, priùs vocis, Cenſus, ſignificatio exploranda videtur, vt à notatione nominis faciliùs ad rerum notitiam perueniamus. Cenſus eſt hypographe, ſeu deſcriptio poſſeſſorum, tam capitum, ſeu perſonarum, quàm rerum, vt pro modo cenſus, id eſt pro facultatibus cuiuſque tributum indiceretur. Theophilus §.vlt.

Inſtit. de libert. *κῆνσος ἦν σανὶς, ἤτοι χάρτης ἔνθα ῥωμαῖοι ἀπεγράφοντο τὰς οἰκείας περιουσίας, ἐπὶ τῷ ἐν καιρῷ πολέμου, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας ὑποστάσεως ἕκαστον εἰσφέρειν*; *Cenſus tabula fuit, ſeu charta in qua Romani ſuas facultates deſcribebant, vt tempore belli pro modo ſubſtantiæ quiſque conferret.* Ita Suidas cenſum definit, *τὴν ἐξέτασιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ πλήθους*, *Recenſionem Romani populi.* In cenſum referebantur perſonæ, & prædia cuiuſque, eorúmque nomen, ſitus, fines, dotes, ſeu qualitates. l. forma cenſuali. ff. de Cenſib. & apud Dionyſ. Halicanaſſ. lib. IV. Cenſus, inquam, fiebat perſonarum & rerum, vt pro modo ſubſtantiæ cuiuſque tributum imponeretur, vnde cenſus accipitur pro tributo & vectigali, vel qualibet publica penſitatione l. 1. 2. & 3. C. ſinè cenſ. vel reliq. fundum comparari non poſſe, l. liberto XXI. §. vlt. ff. de ann. legat. & hoc ſignificatu Suidæ *κῆνσος* dicitur *τὸ νόμισμα ἐτήσιον τέλος*, *Nummus annuum tributum.* & Matthæi XXII. cenſus eſt nummus ipſe, qui tributi nomine ſoluitur, *νόμισμα τοῦ κήνσου.* Vnde Auguſtinus Homil. XLVIII. *Maiores noſtri,* inquit, *ideò copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæſari cenſum reddebant; modò autem quia diſceſſit deuotio Dei, acceſſit indictio fiſci.* Capita & res cenſebantur, & tributum perſonis imponebatur propter prædia, vnde cenſus prædiarius dicebatur capitatio, l. ſi minor. C. de Act. empt. Cenſum agrorum, & capitum agnoſcit Tertullian. in Apologet. cap. XIII. *Agri tributo onuſti viliores, hominum capita ſtipendio cenſa, ignobiliora.* Cenſus verò, id eſt, profeſſio cenſualis à quoque fiebat in loco originis, non domicilij. Ideò cùm Auguſtus cenſum egit in vniuerſo orbe Romano,

Maria & Ioſeph Nazareto vbi habitabant, Bethleemum, qui erat locus originis, cenſendi gratiâ profecti ſunt, vt rectè animaduertit Epiphan. hæreſ. LI. Huius inſtituti fortè ratio fuit, quia potior eſt cauſa originis, quàm domicilij quod mutari poteſt, vnde ciues origo, incolas domicilium facit. l. ciues C. de incolis. Fraudati cenſus pœna erat ſeruitus & publicatio bonorum, Halicarnaſſ loco modò laudato: M. Tull. pro Cæcinn. Vlpian. lib. Regular. tit. de tutel. & l. ex certis LV. ff. de iudic. Simili locutionis genere, cenſus nomine veniunt penſiones quæ præſtantur Deo, & Prælatis Eccleſiæ in ſignum ſubiectionis cap. 11. de Cenſib. de quibus paulò fuſiùs dicendum eſt.

CAP. II.

Cenſus alij Dominici, alij Canonici. Cenſus Dominici ſunt oblationes, Primitiæ, Decimæ. Oblationes à fidelibus offerebantur ſingulis Dominicis. Imperator non accedebat ad altare ſinè oblatione. Oblationes per Diaconos altari imponebantur, & à Presbytero benedicebantur. Oblationes offerebantur poſt lectionem Euangelij. Fideles non communicabant ſinè oblatione. Oblatæ.

INTER ſacros cenſus alij ſunt Dominici, qui Deo penſitantur, quales ſunt Oblationes, Primitiæ, Decimæ; alij Canonici, qui Summo Pontifici, vel Epiſcopis, & inferioribus Prælatis per-

ſoluuntur, de ſingulis dicemus ſuo ordine : ac primùm de oblationibus. Oblationes dicuntur quæcunque de propriis, & licitis rebus, Eccleſiæ à fidelibus offeruntur, cap. cauſa Carpenſis, cap. cùm inter. de verb. ſignificat. Oblationes ſunt voluntariæ & ſpontaneæ, vnde ſic dictæ, quia ex voluntate offerentium deſcendunt: tamen fideles pia ex conſuetudine à primis Eccleſiæ cunabulis recepta, vix die Dominico, vel alio ſolenni feſto ad altare accedebant ſinè oblatione, primæuam Dei legem obaudientes: *Non apparebis in conſpectu meo vacuus:* tum Paſtorum & Regum exemplo edocti, qui primi mortalium Chriſtum, Deúmque in cunis latentem non ſinè donis, & muneribus adorarunt. Harum oblationum vſum elangueſcentem ſuſcitauit Concil. Matiſconenſe II. can. IV. *Decernimus vt omnibus Dominicis diebus altaris oblatio, ab omnibus viris & mulieribus offeratur, tam panis quàm vini, vt per has immolationes & peccatorum ſuorum faſcibus careant, & cum Abel, vel ceteris iuſtè offerentibus, promereantur eſſe conſortes*; vnde delibatum Capitulare Caroli M. lib. VI. cap. CLXVII. Veterum oblationum ritum agnouit, & pari ſtudio commendauit Gregor. VII. in Synodo Romana, can. XIII. *Omnis Chriſtianus procuret ad Miſſarum ſolennia, aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam quòd Deus per Moyſem dixit, Non apparebis in conſpectu meo vacuus, etenim in Collectis Sanctorum Patrum liquidò apparet, quòd omnes Chriſtiani offerre aliquid Deo ex vſu Sanctorum Patrum debent* canon. omnis de conſecr. Diſt. 2. Oblationes non vno loco ſuadet Auguſtinus, vt ſermon. CCXV. de tempore: *Ante omnia ſecundùm vires veſtras eleemoſynam pauperibus exhibete, oblationes quæ in altario conſecrentur offerte, erubeſcere*

debet homo idoneus, ſi de aliena oblatione communicauerit, qui poſſunt aut cereolos, aut oleum quod in cicindelibus mittatur, exhibeant. & idem ſerm. ſeq. *Ille bonus Chriſtianus eſt, qui quando ad Eccleſiam venit, & oblationem quæ in altario mittatur exhibet, & pauperibus ſecundùm quod vires habet, argentum porrigit, aut buccellam.* Et rurſus idem Auguſtinus, vel alius quiſquis eſt, ſerm. LXIV. ad fratr. in eremo. *Oblationes per dies Dominicos pro vobis, & veſtris ſecundum ſta:us veſtri poſſibilitatem Deo offerte.* Imperatoris ſolenne dignitatis argumentum fuit, quòd offerendi causâ ſanctuarium ingrederetur, & nunquam ſinè oblatione altari aduolueretur: hoc more cùm Valens Cæſaream veniſſet morte filij perculſus, ſtatim Eccleſiam petiit, & conſueta dona altari obtulit coram Baſilio, *καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ τὰ εἰωθότα προσενήνοχε δῶρα*, teſte Theodorito lib. IV. cap. XVII. Idémque Valens vertigine correptus fertur, dum in die Epiphaniæ coram Baſilio Sacræ menſæ dona oblaturus eſſet de more, *ἐπεὶ δὲ τὰ δῶρα τῇ θείᾳ τραπέζῃ προσενέγκειν ἔδει*, vt autor eſt Nazianzenus Orat. xx. Et cùm Theodoſius poſt cædem Theſſalonicenſium Mediolani ſacrarium templi ingreſſus eſſet, oblationis causâ, & oblatis ſacris muneribus intrà cancellos, vt ſolebat manſiſſet, ab Ambroſio per Archidiaconum templi veſtibulo actus; cuius rei memor Theodoſius reuerſus Conſtantinopolim, cùm die feſto ad templum veniret, ſtatim vt dona ſacræ menſæ obtulerat exiuit, vt narrat Theodorit. lib. V. cap. XVII. *ἐπειδὴ δὲ ὁ καιρὸς ἐκάλει τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ τὰ δῶρα, προσενέγκειν, ἀναστὰς μετὰ τῶν ἴσων δακρύων τῶν ἀνακτόρων ἐπέβη προσενεγκὼν δὲ ὥσπερ εἰώθει ἔνδον παρὰ τὰς κιγκλίδας μεμενήκει: Vbi*

autem tempus poſtulauit, vt dona ſacra menſa offerret, ſurgit atque non minorem lachrymarum vim, quàm anteà effundens in ſanctuarium ingreſſus eſt; cùm verò dona vti ſolebat obtuliſſet intus prope cancellos manſit. Conſtantinum Lacapenum quòd numquam in conſpectum Dei venerit κενὸς καὶ ἄκαρπος *vacuus & ſine munere*, laudat Cedrenus in eius vita. Hæ oblationes à fidelibus offerebantur, & per Diaconos altari imponebantur, tum à ſacerdote ſolennibus & conceptis precibus benedicebantur, & offerentium nomina inter ſacra recitabantur, & ipſæ oblationes commendabantur. Innocent. epiſtol. 1. ad Decentium: *De nominibus verò recitandis antequàm precem ſacerdos faciat, atque eorum oblationes quorum nomina recitanda ſunt ſuâ oratione commendet, quàm ſuperfluum ſit & ipſe pro tua prudentia recognoſcis, vt cuius hoſtiam necdum Deo offeras, eius ante nomen inſinues quamuis illi incognitum ſit nihil*, canon. vltim. de conſecrat. diſtinct. 1. vnde oblationes εὐλογίας *benedictiones* vocat Synod. Laodicena, canon. XXXII. Eulogias Conc. Martini Papæ, can. LXX. can. non oportet. can. non liceat. 1. qu. 1. Oblationes à fidelibus offerebantur poſt lectionem Euangelij, Concil. Valentin. Hiſpanicum, canon. 1. *Vt ſacroſancta Euangelia ante munerum illationem in Miſſa Cathecumenorum in ordine lectionum poſt Apoſtolum legantur*: & fideles ad ſacram communionem non accedebant ſine præuia oblatione, velut numinis ſibi conciliandi causâ. Ideò Theodoſius cùm poſt oblata ſacræ menſæ ſua dona intrà cancellos ſtaret, Ambroſio ſciſcitanti quid ſibi vellet, reſpondit, ſe expectare diuinorum myſteriorum participationem, τὴν τῶν θείων μυστηρίων μετάληψιν

vt auctor eſt Theodorit. loco modò laudato. Solebant, inquam, fideles in procinctu ſacræ communionis oblationes offerre; ſed ne conſuetudo exactioni locum daret, ne quidquam communionis causâ exigeretur, vetuit Synodus VI. in Trullo canon. XXIII. can. nullus Epiſcopus, I. qu. I. vbi Balſamo notat conſuetudinem ſuâ ætate inolitam apud plebeculam, ſacerdoti offerendi ſacræ communionis gratiâ, panes ex ouis confectos & ſalſas carnes, & alia eſculenta, vnde id genus liba, quæ Deo, ſanctiſve offerre ſolebant, vulgus Latinorum Oblatas appellitauit. Iſo Sangallenſis, lib. II. de miraculis S. Othmari, apud Surium; *Sub capite autem & circa pectus viri Dei quædam panis rotulæ, quæ vulgò Oblatæ dicuntur illæſæ, atque ab omni corruptione extraneæ ab eodem Epiſcopo inueniebantur.* Burkard. de Caſib. Monaſt. S. Galli, cap. VI. apud Goldaſtum: *Fratres amauit, præbendam adauxit, in hebdomada paſchali etiam in meridie vinum & Oblatas fratribus dari conſtituit.* & Ioannes Monachus, lib. I. Hiſt. Gaufredi Ducis: *His panibus quos Oblatas appellant*, idiotiſmus, *Oblies.*

Cap. III.

Oblationes ſpicarum & vuarum, vel olei ad luminaria. Oblatio lactis & mellis ſemel in anno. Oblationes Pallarum, ſeu Palliorum altaris. Oblationes cereorum. Cereus Paſchalis. Oblatio pultis, panis, & vini.

QVÆNAM res vel ſpecies offerendę eſſent, non quæcumque, ſed idoneæ, & licitæ, id eſt, lege, vel conſuetudine Eccleſiaſticâ permiſſæ: ne quæ ſpecies altari offerantur præter ſpicas, vel vuas recentes ſuo tempore, vel oleum ad luminaria vel incenſum, ſiue thus adolendi causâ tempore ſanctæ oblationis; imprimis ne lac, vel mel offeratur, vetat canon. Apoſtolicus III. ex quo I bati ſunt & alij canones nimirum can. XXIV. Concil. Carthag. III. & can. XXVIII. & XXXII. Synod. VI. in Trullo. can. in ſacramento. can. didicimus. de conſecration. diſt. I. Vetabatur oblatio lactis & mellis, niſi in ſacro ſolenni quod fiebat pro infantibus ſemel in anno. Conc. Carthag. can. XL. apud Zonaram: ἀπαρχὴ δὲ εἴτε μέλι, εἴτε γαλα, ὡς εἴωθεν προσφερέσθω ἐν μιᾷ ἡμέρα ἐθίμῳ εἰς τὸ τῶν νηπίων μυστήριον. *Primitiæ autem ſiue mel, ſiue lac offerantur vno die conſueto ad infantium myſterium.* Qua de cauſa illud ſacrum, & in eo mellis & lactis oblatio fieret pro infantibus, nihil certi auſus eſt affirmare Zonaras hoc loco: quidam mel & lac pro infantibus offerri ſolitum putant, vt ea paruulis

lis ſacrorum myſteriorum loco præberentur, quod ipſe non probat; alij verò lac pro infantibus offerri ſolitum, quaſi primitiarum nomine, quòd ij ſolo lacte alantur: ego verò mel, & lac pro infantibus offerri nihil miror, nam & baptizatis poſt egreſſum è lauacro poculum melle & lacte mixtum porrigi moris erat, in ſymbolum infantilis innocentiæ. Tertull. de Coron. milit. cap. IV. *Dehinc ter mergitamur, inde ſuſcepti lactis & mellis concordiam prægustamus*: & Africani ſtyli æmulus Hieronymus, aduersùs Luciferianos; *Nam & multa alia, quæ per traditionem in Eccleſiis obſeruantur, autoritatem ſibi ſcriptæ legis vſurpauerunt, velut in lauacro ter caput mergitare, deinde egreſſos lactis & mellis prægustare concordiam ad infantiæ ſignificationem.* Iſtud verò ſolenne ſacrum factum crediderim pro ſalute infantium, aduersùs laruas & dæmones, quos etiam paruulis infeſtos eſſe agnouit Auguſtinus lib. VI. Contra Iulian. cap. IX. *Huc accedant quidem illa, quæ non quidem omnes paruulos, ſed tamen plurimos cernimus perpeti multa & varia mala, vſque ad dæmonum incurſus.* Offerri ſolebant pallæ, id eſt, pallia altaris, oleum vel cera ad luminaria. Auguſtin. ſermon. III. de tempore: *Sunt enim multi qui vouent, alius pallam, alius oleum, alius ceram ad luminaria noctis.* Etiam ad tumulos Sanctorum cerei & funalia offerebantur, Gregor. Turonenſ. lib. I. de Miracul. cap. LI. *Ad hoc ergo beati* (loquitur de Benigno Diuionenſi) *ſepulchrum, quidam dum exinde multa beneficia perciperet, cereum detulit, quo accenſo domum rediȷt.* Et Fortunatus in vita S. Hilarij Epiſcopi Pictauienſis apud Surium, vbi de Colono villæ Remenſis Eccleſiæ: *Sicque iunctis bubus, candelam in manu habens, ad baſilicam ſancti Remi-*

gij properauit, quò perueniens de pane & carne, ac ceruiſia matricularios pauit, candelam ad ſepulchrum Sancti poſuit, & eius auxilium contra opprimentes ſe fiſcalinos expetijt. Eadem religione peregrinantes antequàm iter capeſſerent cereum altari offerebant pro felici ſacræ expeditionis euentu, vel ad fores Eccleſiæ ſuſpendebant. Flodoard. in Chronic. ad annum DCCCXX. *Rhemis in monaſterio Sancti Petri ad portam baſilicarem cereus, quem ibi poſuerant hi ciues, qui Romam ad viſitanda Apoſtolorum limina profecti fuerant, accenſus eſt etiam ter igne cœleſti.* Idémque narrat idem Auctor lib. IV. Remenſ. Hiſtor. cap. XLVI. Milites etiam cùm militare cingulum aſſumebant, cereum altari offerebant: quo die Vuillelmus Comes Saresberienſis cingulo militari donatus, cereum ante altare Diuæ Virginis iugiter arſurum dicauit. Mathæus Paris ad ann. M. CC. XXV. *Siquidem Vuillielmus Comes Sarisberienſis die qua primò donatus cingulo fuerat militari, cereum vnum ante altare beatiſſimæ Matris Dei aſſignauit, vt ad Miſſam quæ diebus ſingulis in honorem eiuſdem Dei genitricis cum horis Canonicis deuotè ſolet decantari, iugiter arderet, & pro lumine temporali lucem commutaret æternam.* In Sabbatho Paſchæ Parochiani ſolenni more cereum offerebant in honorem Dominicæ reſurrectionis. Aimoinus Floriac. lib. IV. de Mirac. S. Benedicti, cap. I. *Cui cùm reſponſum eſſet, nihil ceræ illic haberi præter Paſchalem cereum in honorem videlicet Dominicæ reſurrectionis à parochialibus ſolenni oblatum more, iubet eum properè afferri.* Et ex inſtituto Zozimi Papæ cereus iſte Paſchalis benedicebatur per Archidiaconum, de quo Sigebertus ad ann. CCCC. XVIII. & Raban. Maur. lib. XI. de inſtit. Cleric. cap. XXXVIII. Quin & ipſæ mulieres

puerperæ è partu ſurgentes ad aras non accedunt ſinè oblatione cerei: cui mori alludens Guillelmus Senior Rex Anglorum, cùm audiſſet Philippum I. Regem Francorum per ludum dixiſſe, eum Rothomagi lecto decumbere, quaſi puerperam; *Cùm ad Miſſam*, inquit, *poſt partum iero centum millia candelas illi illuminabo*, Auctor eſt Matthæus VVeſtmonaſter. ad ann. MLXXXIX. Pari ritu Presbyteri diœceſani circa Pentecoſten conueniebant ad matricem, id eſt, Epiſcopalem Eccleſiam, & certum ceræ pondus, vel æſtimationem altari offerebant ad luminaria. Conc. Caletenſ. habitum anno MLXXX. apud. Orderic. Vitalem, lib. V. *Presbyteri ſemel in anno circa Pentecoſten cum proceſſionibus ſuis ad matrem Eccleſiam veniant, & de ſingulis domibus cera denarata, vel idem valens ad illuminandam Eccleſiam altari offerant.* In Africa offerri ſolebat puls, panis, & vinum; vnde cùm Monica piiſſima mater Auguſtini Mediolani ex patria conſuetudine hæc offerre voluiſſet, his abſtinuit vetante Ambroſio, quòd eiuſmodi oblatio eſſet quaſi parentalium Gentilium imago teſtis ipſe Auguſtin. VI. Confeſſion. cap. II. *Itaque cùm ad memorias ſanctorum ſiccut in Africa ſolebat, pultes, & panem, & merum attuliſſet, atque ab Oſtiario prohiberetur, vbi hoc Epiſcopum vetuiſſe cognouit, piè, atque obedienter amplexa eſt.*

Cap. IV.

Oblationes pro defunctis. Oblationes pro deſponſatis. Sæpiùs clerici, vel monachi tempore ordinationis, vel profeſſionis ſe, & ſua Deo offerebant.

OBLATIONES ſolennes inprimis fiebant pro defunctis in ſolatium animæ, & leuamen pœnarum; & pro natalitijs, id eſt, in feſto Sanctorum Martyrum, eæque anniuerſariæ. Tertull. de Coron. milit. *Oblationes pro defunctis, pro natalitijs annuâ die facimus.* Vnde & anniuerſarias viduarum oblationes pro viris defunctis commendat idem Tertull. lib. de Monogam. *Enimverò & pro anima eius orat, & refrigerium interim adpoſtulat ei, & in prima reſurrectione conſortium, & offert annuis diebus dormitionis eius.* Damnatorum poſt mortem pœna fuit, quòd pro illis defunctis non orabatur, neque oblatio fiebat: hac de cauſa ne pro Victore, qui Fauſtinum Presbyterum teſtamento tutorem dederat, Miſſæ ſacrificium & oblatio fieret, vetat Cyprian. epiſt. LXVI. ex Concil. Carthaginenſi: *Ne quis frater excedens, ad tutelam, vel curam clericum nominaret; ac ſi quis hoc feciſſet non offerretur pro eo, nec ſacrificium pro dormitione eius celebraretur.* Pro defunctis ſacrificia, & oblationes, ſeu eleemoſynas in adiumentum mortuorum, & ſolatium viuorum fieri eleganter ait Auguſtinus Enchirid. cap. CIX. *Neque negandum eſt defunctorum animas pietate ſuorum*

viuentium releuari, cùm pro illis ſacrificium mediatoris offertur, vel eleemoſynæ in Eccleſia fiunt, Et mox. *Cùm ergo ſacrificia ſiue altaris, ſiue quarumcumque eleemoſynarum, pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones ſunt, pro non valde malis propitiationes ſunt, pro valde malis etſi nulla ſunt adiumenta mortuorum, qualeſcumque viuorum cõſolationes ſunt*. Et idem Auguſt. vel alius quiſquis eſt, ſerm. XLIV. ad fratres in Eremo: *Sancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, & eleemoſynam dare, & carnem affligere, & opera charitatis exercere, & peregrinationes facere vt à peccatis ſoluãtur.* Pro defunctis ſacra fieri & oblationes offerri iubet Capitulare Caroli M. lib. VII. cap. CCCXVII. *Quòd pro Catholicis defunctis ſint memoriæ faciendæ & oblationes Deo offerendæ.* Et qui oblationes pro defunctis relictas abnegant, tamquam pauperum necatores excommunicantur, Carthag. Concil. IV. can. XCV. Vaſenſ. I. can. IV. Agathenſ. can. IV. can. qui oblationes, 1. & 2. can. clerici XIII. qu. II. Concil. Arelatenſ. II. can. XXVIII. Vaſenſ. II. can. IV. Aurelian. III. can. XXI. Et vt pij inſtituti ſeriem per tempora inoffenſam obſeruemus. Eccleſiæ Rhemenſi vineam teſtamento legauit Remigius, vt ſingulis Dominicis & diebus feſtis inde pro eo offerretur oblatio, vt patet ex ipſius teſtamento apud Flodoard. lib. I. hiſt. Remenſ. cap. XVIII. *Vineam quam Bebrimodus facit, tibi eatenus, vt diebus feſtis, & omnibus Dominicis ſacris altaribus mea inde offeratur oblatio.* Pro ſalute matris tricenarium Miſſarum, & refectiunculam XII. pauperum ab vniuerſis Cluniacenſis ordinis profeſſis petit Petrus Cluniacenſis lib. II. epiſt. XVI. *Orat ergo & per filium mater, & pro matre filius, vt tricenarius Miſſarum ei per loca vbi poſſibile fuerit perſol-*

uatur & XII. pauperes reficiantur. Hinc oblationum nomine continentur anniuerſaria, id eſt, pia relicta, quæ Eccleſiæ collata ſunt pro defunctis, l. ſancimus C. de. Epiſc. & Cleric. cap. cùm inter de verbor. ſignif. cap. final. de teſtament. cap. vnic. de Cleric. non reſident. in VI. & id genus anniuerſaria pro memoria defunctorum, dote dictâ, inſtituere, iam olim fidelibus acceptiſſimum fuit. Pro ſalute Eliſabethæ coniugis annua & perpetua ſacra, non ſinè interuentu Mauricij Pariſienſis Epiſcopi fundauit in Eccleſia matrice Philippus Auguſtus. Teſtis Rigordus in eius geſtis ad ann. MCLXXXIX. *Eodem anno obijt Eliſabeth Regina, vxor Philippi Francorum Regis, quæ ſepulta eſt in Eccleſia beatiſſimæ Virginis Mariæ Pariſijs, pro cuius memoria venerabilis Mauricius Pariſiorum Epiſcopus in eadem Eccleſia altare erexit, & Chriſtianiſſimus Rex ſemper Auguſtus, intuitu pietatis, pro remedio animæ illius, & omnium prædeceſſorum ſuorum duos Sacerdotes perpetuò ibidem inſtituit, vnicuique* XV. *libras Pariſienſes ſingulis annis pro victualibus perpetuò aſſignans.* Pro deſponſatis etiam oblationes dabantur, felicis auſpicij causâ. Euariſtus epiſt. I. ad Epiſcopos Africæ: *Aliter legitimum non ſit coniugium, niſi ab his qui ſuper ipſam feminam dominationem habere videntur, & à quibus cuſtoditur vxor petatur, & à parentibus & propinquioribus ſponſetur, & legibus, & ſuo tempore Sacerdotaliter, vt mos eſt, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicatur.* Et Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum can. III. de ſolennibus nuptiarum. *Et primùm quidem in Eccleſia Domini cum oblationibus quas offerre debent Deo per Sacerdotis manum ſtatuuntur, ſicque demum benedictionem, & velamen cæleſte ſuſcipiunt:* can. aliter. can. noſtrates XXX.

qu. v. vnde & in oblationum cenſu connumerantur ea quæ pro deſponſatis dantur, d. cap. cùm inter. Nec ſolùm in carnalium nuptiarum fœdere oblationes offerebantur, ſed & in ſpiritualis coniugij ſolenni, id eſt in ordinatione ſæpiùs presbyteri, & Epiſcopi qui ordinabantur ſe, & ſua Deo, & Eccleſiæ offerebant. Tertullian. de præſcript. aduerſ. hæretic. cap. xxx. *Marcion quidem cum ducentis ſeſtertijs ſuis, quæ Eccleſiæ intulerat nouiſſimè in perpetuum diſſidium relegatus.* Partem bonorum Deo conſecrauit Baſilius, cùm ordinaretur in Cæſarienſem Epiſcopum; cuius pij facinoris multos ſequaces habuit. Gregorius Nazianzenus orat. xx. in eius funere habita, ἀπόμοιρα κτήσεως θεῷ καθιερωθείσης, πρᾶγμα οὔπω τότε πολλοῖς σπουδαζόμενον, ὥσπερ νῦν αὐξηθέν τε καὶ τιμηθὲν ἐκ τῶν πρώτων ὑποδειγμάτων: *Bonorũ portio Deo conſecrata, quæ res nondum tunc multis ſtudio erat, vt nunc ex primis exemplis adaucta, cultáque eſt.* Hoc pietatis exemplo Paulinus, vnus è noſtris proceribus Aquitaniæ, votis populi ad Sacerdotium adactus, ſe & ſua omnia obtulit Deo, & diſtraxit in pauperes. Huius facinoris teſtis, idémque præco Ambroſius, epiſt. xxxvi. Ipſe verò Paulinus modeſtiùs de ſe cogitans, ſe ſua nõ tã Deo obtuliſſe, quã accepta reſtituiſſe inſinuat, epiſt. v ad Seuerum: *Et quoniam bonorum noſtrorum ipſe non indiget; nos verò omnium illius indigemus, noſtro tantùm bono nobis bonus cupit noſtra quæ ſua ſunt, & tamen ea iuris ſui non vult, vt quaſi noſtra nobis accepto ferat: cùm nihil habeamus niſi acceperimus.* Hoc diſpar Leontius ſenior, cùm ordinatus eſt in Burdegalenſem Epiſcopum facultates vniuerſas erogauit Eccleſiæ, vt quaſi ſponſus ſponſam dotaret. Fortunat. lib. iv. cap. ix.

Eccleſiæ totum conceſſit in ordine cenſum,
Et tribuit Chriſto quod fuit ante ſuum.

Et vt monachiſmi profeſſio eſt ſacræ militiæ genus, ingreſſi monaſterium ipſo ingreſſu ſe,& ſua Deo dedicabant, ita vt de his teſtari nequirent, vt pote nec domini rerum, auth. ingreſſi. C. de ſacroſ. Eccleſ. ſed id iurís non ſeruatur in Gallia, quin profitentibus aſceticen ante profeſſionem libera eſt teſtandi de ſuis rebus facultas.

Cap. V.

Patres liberos offerebant Deo, & religioni monaſticæ. Ritus ſolennis oblationis paternæ.

NON modò rerum, ſed etiam capitum oblationes Deo fieri præcipuæ pietatis argumentum fuit: etiam liberos rubentes Deo obtulere quamplures Patresfamilias. Sic Samuël adhuc in vtero matris poſitus à matre Deo conſecratus, I. Reg. I. Sic Samſon, Ioannes Baptiſta, & ipſa immaculata Virgo, eiuſdem oblationis auſpiciis feliciter in lucem prodierunt, Iudic. XIII. Hieronym. ad Lætam, Damaſcen. lib. IV. de fid. cap. XV. Sic Baſilius, poſtea Cæſarienſis Epiſcopus, in cunis vagiens à matre Deo conſecratus, & altari oblatus. Gregor. Nazianz. orat. XX. in eius funere habita. οὗτος δ' οὐχ βρέφους θεῷ καθιερωμένος ἀπὸ μήτρας δὲ μετὰ τῆς διπλοΐδος ἐπιδεδομένος τῷ βήματι: *Ille nónne ab infantia, & ab ipſa matrice Deo conſecratus, ac cum diploide altari oblatus eſt.* Sic

Gregorius

Gregorius Nazianzenus, adhuc in vtero poſitus à matre Deo deuotus, teſtis Gregorius Presbyter in eius vita, & ipſe Nazianzenus, de ſe non tacuit hoc ipsũ Orat. I. *καὶ τι προσεκλήθην μὲν ἐκ νεότητος, ἵν᾽ εἴπω τι τῶν τοῖς πολλοῖς ἀγνοουμένων καὶ ἐπ᾽ αὐτὸν ἐπερρίφην ἐκ μήτρας, καὶ ἐδόθην δοτὸς ἐκ μητρικῆς ὑποσχέσεως, καὶ μετὰ τοῦτο τοῖς κινδύνοις ἐβεβαιώθην*: *Quamquam ab ipſa iuuentute accitus ſum: libet enim aliquid multis incognitum efferre, atque ad Deum à vulua ipſa proiectus, & ex materna pollicitatione donatus, ac poſtea periculis confirmatus.* A primis aſcetici inſtituti cunabulis etiam ſolenne fuit, vt Patresfamilias liberos adhuc infantulos Deo & religioni offerrent, ídque adhibitis multis teſtibus, vt omnis vis & metus ſuſpicio, & maledicti occaſio tolleretur. Auctorem habemus Baſilium regularum fuſiorum interrogat. xv. cuius ſententiam malè Gratianus laudat ex nona Synodo, can. oportet, xx. qu. II. Ideóque Monachi duobus modis fieri dicuntur, paternâ deuotione ſeu oblatione, vel propria profeſſione. Concil. Tolet. IV. can. XLVIII. *Monachum aut paterna deuotio, aut propria profeſsio facit.* can. monachum. xx. qu. I. ex quo hauſtus eſt can. XXIII. Concil. Vvormacienſ. Parentum oblatio liberos non obligabat, niſi poſt pubertatem in monaſterio perſeuerarent, ex Baſilio loco ſupra laudato; idcircò parentibus liberos offerre licuit religioni non vlteriùs, quàm vſque ad pubertatem: Concil. Tolet. X. can. VI. can. ſi in qualibet, ead. cauſ. qu. II. ſolennis verò oblationis ritus erat, vt liberi à parentibus religionis causâ altari offerrentur, multis teſtibus præſentibus, quò res teſtatior eſſet, & manu inuolutâ pallâ, id eſt pallio, ſeu ſyndone altaris. Regula

S. Benedicti cap. LIX. *Si quis ſortè de nobilibus offert filium ſuum Deo in monaſterio, ſi ipſe puer minori ætate eſt, parentes eius faciant petitionem, & cum oblatione ipſam petitionem, & manum pueri inuoluant in palla altaris, & ſic eum offerant:* & ex hoc fonte Concil. Aquiſgranenſe habitum anno Chriſti DCCCXVII. pro reformatione ordinis D. Benedicti: *Vt puerum pater aut mater tempore oblationis offerant altari, & petitionem pro eo coram laïcis teſtibus faciant, quam tempore intelligibili ipſe puer confirmet.* Hoc argumento Nicolaus I. in epiſt. ad Epiſcopos Galliæ, in can. præſens. ead. cauſ. qu. III. Lamberti filij Athonis Comitis nullam & irritam profeſſionem declarat, quòd abſque patris oblatione, & ſine Abbatis benedictione emiſſa eſſet: quam in rem illa patris querentis verba apponit; *Neque ego pater eius, pallio altaris indutum illum obtuli, neque à quocunque Sacerdote, vel Abbate, vt mos poſcit, benedictione percepta, regulæ vmquam ſe monachorum ſubiectum futurum promiſit.* Et cùm Robertus nepos D. Bernardi à Ciſtercienſi Ordine tranſiiſſet ad Cluniacenſem, hâc ſuaſione, quòd olim infans à parentibus Cluniacenſi monaſterio oblatus eſſet, Bernardus omni ſtudio niſus eſt eum reuocare, & hoc conſilio ad eum ſcripſit elegantem epiſtolam I. in qua oblationem nullam & irritam contendit, quòd minùs ſolenniter facta eſſet, ſinè petitione, abſque teſtibus, nec inuoluta manu pallâ altaris: *Quamquam*, inquit, *dubium non ſit, promiſſum illum fuiſſe, non donatum; non enim petitio quam regula præcipit, pro eo facta fuit à parentibus, nec manus illius cum ipſa petitione inuoluta pallâ altaris.* Ac ne puer oblatus grauis eſſet monaſterio, non ſinè donatione alicuius prædij à parentibus offerri ſolebat: de Burkardo à parentibus

oblato monaſterio S. Galli, teſtis Ekkeard. Iunior. de caſib. Monaſt. S. Galli, cap. IX. *Pater illum tandem nutricis ſinu abductum, Gallo, vt cum matre vouerat, ſuper aram ipſius ponens, cum terris in Noeſten, & decimis multùm matrem plorans initiauerat.* De Vvachiperto, monaſterio Caſſinenſi oblato Leo oſtienſis, in Chronic. Caſſinenſi lib. 1. cap. XVI. *Quidam etiam vir diues Vvaco nomine Beneuentanus, in expeditione conſtitutus, obtulit monaſterio filium ſuum nomine Vvachipertum, cum XX. poſſeſsionibus ſuis, varijs in locis conſtitutis.* Adeóque donatio & traditio fundi fuit inter ſolennia oblationis, vt in prædicta cauſa Roberti, Cluniacenſes vt eum tamquam meritò ſuum vindicarent, prædium oſtenderent quòd cum ipſo à parentibus monaſterio oblatũ fuerat, vt fatetur ipſe Bernardus in prælaudata epiſt. *Oſtenditur deinde*, inquit, *terra, quæ cum illo, & pro illo dicitur data fuiſſe, ſed ſi cum terra eum receperunt cur non & cum terra eum retinuerunt?*

Cap. VI.

Oblationes de rapina repellendæ: Vt & oblationes excommunicatorum, energumenorum, fœneratorum, hæreticorum.

NON de quibuſcumque, ſed de propriis, & licitis rebus tantùm oblationes offerri debent; ne deſpolijs pauperum oblationes accipiantur vetat Eccleſiaſtic. cap. XXXIV. *Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui.* can. immolans, XIV. qu. V.

ſceleratos, qui de rapina offerunt. & Deum quaſi in partem, prædámque vocant, deteſtatur Auguſtinus, homil. II. *Deum quia non ſtatim pateris vltorem, vis tenere participem, & tamquam corruptum iudicem prædæ ſocium vis habere, de multis quæ rapuiſti paruas eleemoſynas faciens, & adhuc peccata non delerens.* Ne oblationes ab indignis accipiantur, putà à furibus, proſtibulis, excommunicatis, vetat Clemens Romanus lib. III. cap. VIII. Et ſi fortè contingat vt ab impio per errorem, aut vim oblata accipiantur, in ligna & carbones impendi, igni conſumenda, non in cibum piorum voluit idem Pontifex lib. IV. cap. IX. Diſſidentium fratrum oblationes, neque in ſacrario, neque in Gazophylacio recipiantur, ſuadet Concil. Carthagin. IV. canon. LIX. can. diſcordantes LXXXIX. diſt. penitentium etiam oblationes recipi vetatur. Nicolaus I. in Epiſt. ad Frotharium Archiepiſcopum Burdegalenſem. *Tertio verò anno Eccleſiam Dei ingrediantur, & inter audientes adſtent, ſinè oblatione.* can. de viro. XII. qu. II. idémque de oblationibus excommunicatorum, & energumenorum Concil. Eliberitan. can. XXVIII. & XXIX. *Epiſcopum placuit ab eo qui non communicat munera accipere non debere, energumenum qui ab erratico ſpiritu exagitatur, huius nomen neque ad altare cum oblatione eſſe recipiendum, neque permittendum vt ſua manu in Eccleſia miniſtret.* Fœneratorum oblationes tamquam de turpi & nefario quæſtu partas omnino reſpuit Concil. Lateranenſe habitum ſub Alexandro III. cap. quia in omnibus, de vſur. Auguſtin. ſermon. XXXV. de verbis Domini: *Noli velle eleemoſynas facere de fænore, & vſuris.* In primis ne ab hæreticis εὐλογίαι, id eſt, *benedictiones*, ſeu oblationes accipiantur, prohibuit Syn. Laodic.

can. XXXII. & Concil. Martin. Papæ can. LXX. can. non oportet. can. non liceat, I. qu. I. Denique iniquorum oblationes omnino reijciuntur, ne Eccleſia videatur ſocia, aut fautrix ſcelerum, pretij participandi cauſâ. His de cauſis Ciſtercienſes pretium redemptionis Richardi Regis Anglorum, nefariè capti, dum è ſacro bello rediret, ab Henrico VI. Imper. ſibi legatum recipere, nec non Fratres Minores pannos laneos ſibi oblatos ab Henrico III. Rege Anglorũ, ſcientes eos à mercatoribus raptos: Teſtes Mathæus Paris. & Math. VVeſtmonaſterienſis ann. M.C.XCVI. & M.CC.LII.

Cap. VII.

Oblationum depoſitum apud Epiſcopum, vel ſuper altare, vel in manu Sacerdotis, vel apud Matricularios. Oblationum diſtributio. Oblationes iure communi debentur Parocho, ex fundatione vel conſuetudine Epiſcopo, vel patrono, & alijs. Semel Deo oblata non poſſunt reuocari ad vſus prophanos. Oblationum redemptio.

OBLATIONES à fidelibus deponebantur apud Epiſcopum, quas ille erogaret in pauperes, viduas, pupillos, & peregrinos, præter Iuſtinum Martyrem loco iam ſuprà laudato, Clemens Romanus lib. II. cap. XXV. Τὰ δὲ φερόμενα ἐπὶ προφάσει πενήτων ἕκαστα χαλῶς οἰκονομείτω, ſubaudiatur Epiſcopus, ὀρφανοῖς, καὶ χήραις,

καὶ θλιβομένοις, καὶ ξένοις ἐνδεομένοις, ὡς ἔχων θεὸν λογιστὴν τούτων, τὸν ἐγχειρίσαντα αὐτῷ ταύτην τὴν οἰκονομίαν: *Quæ causâ pauperum ſponte offeruntur, diſtribuat decenter in pupillos in viduas, in afflictos, & calamitoſos, & in hoſpites egentes, tamquam qui Deum habeat harum rerum ratiocinatorem, quarum procurationem ei commiſerit.* Et oblationes à fidelibus Epiſcopo offerebantur, vel per ſe ipſos, vel per Diaconos: idem Clemens eod. lib. cap. XXVII. προσήκει οὖν καὶ ὑμᾶς ἀδελφοὶ τὰς θυσίας ὑμῶν ἤτοι προσφορὰς τῷ ἐπισκόπῳ προσφέρειν, ὡς ἀρχιερεῖ, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ τῶν διακόνων: *Oportet igitur vt & vos fratres ſacrificia veſtra, id eſt, oblationes Epiſcopo, vtpote Pontifici, aut per vos ipſi, aut per Diaconos offeratis.* Aliàs ex conſuetudine oblationes altari offerebantur, vel in manum Sacerdotis. Concil. Aurelian. I. can. XVI. & XVII. can. de his. can. antiquos. X. qu. 1. Synod. VI. in Trullo, can. XXVIII. can. didicimus, de conſecr. diſt. II. & d. cap. cùm inter. de verb. ſignif. Aug. quæſt. veter teſtam. c. XLVI. *Ipſe enim ſemper dicitur offerre cuius oblationes ſunt, quas ſuper altaee imponit Sacerdos.* Aimonius Floriac. lib. III. de Mirac. S. Benedict. cap. III. *Minutam ſibi à Vicario eiuſdem vici Ermenfredo nomine, obtentu tranſmiſſam eleemoſynæ altario ſuperponere cupiens, ſenſit ſuos reſolui neruos. Cúmque circumſpectaret qui ſibi auxilium ferret à Matriculario Eccleſiæ eleuatus ſcamellos quidem ſuos cancellis ſanctuarij, munus verò haud ſecus quadrante illius Euangelicæ viduæ Chriſto acceptabile altari impoſuit.* Et Victor Vticens. lib. II. de perſecut. Vandalic. *Procedit ad altare cum Eugenio: ſicut moris, qui fuerat cæcus, ſuæ ſalutis oblationem Domino redditurus, quam Epiſcopus accipiens altari impoſuit.* Nec non oblationes

deponebantur apud matricularios, ſeu æditūos Eccleſiæ. Concil. Altiſſiodorenſ. III. *Non licet compenſas in domibus proprijs, nec vigilias in feſtiuitatibus ſanctorum facere, nec inter ſentes, aut arbores ſacriuos, vel ad fontes vota exſoluere; ſed quicumque votum habuerit in Eccleſia vigilet, & matriculæ ipſum votum, aut pauperibus reddat.* Ita Clodouæus rebus feliciter geſtis in Aquitania, & Gothorum regno vnà cum Alarico extincto, equum quem vouerat, ſi è Gothica expeditione victor domum rediret, Martino Turonenſi obtulit, & voti redimendi causâ centum tradidit Matricularijs Eccleſiæ, & cùm equus loco moueri non poſſet, ſentiens numinis religionem, alia centum adiecit, & hinc ſinè vi vlla equũ abduxit, cuius rei miraculo gauiſus; *Martinus*, inquit, *bonus in auxilio, carus in negotio*, rem narrat Abbas Vrſpergenſis, in chronic. pag. CLIX. *Cúmque interfecto Alarico reuerteretur cum victoria, veniens ad eandem Eccleſiam pro ſoluendo voto dona obtulit plurima; pro equo verò quem ibi dimiſerat dedit matricularijs Eccleſiæ centum ſolidos, vt eum reciperet*, &c. Idem Sigebert. ad annum DIX. Otho Friſing. III. Chronic. cap. XXXII. Harum oblationum pars ceſſit Epiſcopo, vt ſe, ſuóſque aleret; ſed ea fuit varia pro rerum ſpecie, & conſuetudine prouinciarum. Nempe olim dimidia, vel tertia maximè in Hiſpania, can. de his. can. antiquos. can. decreuimus. X. qu. I. can. placuit. ead. cauſ. qu. III. can. conſtitutum XVI. qu. I. & frequentiùs quarta, can. nobis. can. VVlteranæ. can. de reditibus. XII. qu. I. cap. de quarta. de præſcript. cap. conquerente de offic. Ordinar. Iure communi oblationes Parochianorum debentur Parocho, quia ſuſtinet perſonam Eccleſiæ cap.

Paſtoralis. de his quæ fiunt à Prælat. ſinè conſenſ. Capitul. Panormitan. & Felin. in cap. dilectus. de offic. Ordinar.adeóque ſi Capella conſtruatur in finibus Parochialis Eccleſię, oblationes quæ obueniunt illi Capellæ, cedunt Parochiali Eccleſiæ, cap. ad audientiã.de Eccleſ. ædifican. Ita vt ſi quis oblationes,vel decimas extra baptiſmalem Eccleſiam dederit, bannum, id eſt multam componat, & communione priuetur; can.ſtatuimus,XVI.qu.I. Capit. Carol.M.lib.VII.cap.V. Oblationes tamen quæ certis diebus ſolennibus offeruntur, putà die dedicationis Eccleſiæ, vel die feſto Martyris,aut Sancti tutelaris Eccleſiæ, debentur Epiſcopo ex lege fundationis, vel conſuetudine. Aliquando & oblationes diuiduntur inter Parochum & monachos, quibus Eccleſia conceſſa eſt, can. nec numerus.X qu. II. can. Eleutherius.XVIII. qu.II.Iuo Carnotenſ. epiſt. CLXXV. *Qui cùm die ſtatuto ad cauſam veniſſent, dixit Abbas Vindocinenſis ſe oblationes parochianorum, qui morantur in municipio, quod appellatur Mons Fauni per viginti annos fere tenuiſſe*. &c. Oblationes non debentur patrono, niſi ex lege fundationis, idque intrà congruum modum, Concil. Braccar. II. can. VI. *Si quis baſilicam non pro deuotione fidei, ſed pro quæſtu cupiditatis ædificat, vt quidquid ibidem de oblatione populi colligitur, medium cum clericis diuidat. eò quòd baſilicam in terra ſua quæſtus causâ condiderit quod in aliquibus locis vſque modò dicitur fieri, hoc de ceterò obſeruari debet, vt nullus Epiſcoporũ tam abominabili viro conſentiat, nec baſilicam quæ non pro Sanctorum patrocinio, ſed magis ſub tributaria conditione eſt condita, audeat conſecràre.* Atque ita ne patronus quicquam de Eccleſia exigat, præter antiquos & moderatos

tos reditus ab initio inſtitutos vetatur cap. præterea, de iure Patronat. De ceterò laïci ſunt impotes oblationum eccleſiæ, can. quia Sacerdotes, can. hanc conſuetudinem. x. qu. I. Semel verò oblata Deo, ne hoc omittam, perpetuâ religione tenentur, nec poſſunt reuocari ad vſus laïcorum, vt Monaſteria ſemel dedicata, non ampliùs fiunt, κοσμικὰ καταγώγια, *ſecularia habitacula*, Concil. Chalced. can. XXIV. Synod. VII. can. XIII. can. quæ. ſemel. can. quoniam. XIX. qu. I. Nec à Gentilibus abfuit eadem religio: huius rei argumentum eſt, quòd ſcuta in templis ſuſpendebantur, ἄνευ τῶν ὀχάνων, *ſinè loris*, ne amplius vſui eſſe poſſent, vt obſeruo ex Ariſtophane in Equitibus. Oblationes pecuniâ redimi ſolitas iam obſeruatum exemplo Clodouei: aliud ecce ſubijcio. Fortunatus in vita S. Germani epiſcopi Pariſienſis, apud Surium: *Tunc baltheum quo cingebatur* (loquitur de Nicaſio Comite) *ac ſpatham pro munere beato Dei viro contradidit, quod tamen ipſe dato pretio pòſt redemit.*

Cap. VIII.

Primitiæ frugum offeruntur Deo. Primitiarum vſus notus paganis. Primitiarum modus.

OFFERVNTVR & Deo Primitiæ, vice cenſus Dominici, in vſus Sacerdotum ob ſacrum miniſterium. Primitiæ ſunt partes fructuum quæ primùm tolluntur, & Deo offeruntur, Græcis ἀπαρχαὶ. Heſichius, ἀπαρχὴ, προσφορὰ, ἀφαίρεμα,

Primitia, oblatio, quòd tollitur, id eſt, *delibatio fructuum.* Et hoc diſtant primitiæ à primogenitis, quòd primogenita ſunt primi fructus qui ſumuntur de fundo ipſo, & Deo offeruntur. Primitiæ autem ſumuntur de fructibus iam redactis, id eſt collectis, Auguſtinus lib. IV. quæſt. in Numeros, cap. XXXVIII. *Hæc igitur tria iſta diſcernuntur quia* πρωτότοκα *ſunt primitiui animalium ſœtus etiam hominum:* πρωτογεννήματα *verò primi fructus de terra ſumpti, vel de arbore, vel de vite. Primitiæ autem de fructibus quidem, ſed iam redactis ab agro, ſicut de maſſa, de lacu, de dolio, de cupa, quæ primitus ſumebantur.* Ab Eccleſiæ cunabulis primitiæ nouarum frugum & vuarum recentium, Epiſcopo & Presbyteris offerebantur, canon. Apoſtolor. III. & IV. Primitias & Decimas Epiſcopo, vt Dei homini, id eſt actori, & diſpenſatori tribuit Clemens Romanus, lib. II. Conſtit. Apoſtolic. cap. XXV. τὰ διδόμενα κατ' ἐντολὴν θεοῦ τὴν δεκάτην, καὶ τὴν ἀπαρχῶν ὡς θεοῦ ἄνθρωπος ἀναλισκέτω: *Quæ ſecundùm Dei mandatum tribuuntur, decimas dico & Primitias, inſumat Epiſcopus vt homo Dei.* Primitiæ à fidelibus Deo offerebantur, & ſolennis per Epiſcopum fiebat oratio pro primitiis oblatis, quæ legitur eiuſdem Clementis lib. VIII. cap. LX. Adultâ iam ætate Eccleſiæ non deferbuit vſus primitias offerendi, quinimò primitiæ ſanctiores, Deóque iucundiores viſæ ob celeritatis gratiam, Ambroſ. lib. II. de Caïn & Abel, cap. II. *Primitiæ etenim fructuum ſanctæ ſecundùm legem; quia in his optimum ſeſtinæ fidei ſacrificium eſt; ſed fiunt ſanctæ deuotione non tempore, quas non prouentus ſanctificat, ſed deuotio.* Et idem in eandem ſententiam, epiſt. XXII. *Aliæ ſunt Primitiæ, aliæ decimæ; Primitiæ maioris gratiæ ſanctifi-*

cationis obſeruantiſſimæ, ideò placuit Abel, quia non eſt ſuum munus moratus, qui de primitiuis ouium obtulit: licèt aliqui diſtantiam velint eſſe inter primitias & primogenita, id eſt, quæ primò naſcuntur, eò quòd collectis ſeminibus, quaſi ex omnibus initia offerantur; tamen de meſſe quod primum tollitur, id offertur Domino. Ante hæc tempora Iulianus Chriſtianæ religionis Simia, ſimul & infenſiſſimus oſor, cùm Primitiarum oblationem ſuâ ætate apud Chriſtianos ſummo ſtudio frequentari teneret, ad paganos eam transferre conniſus eſt, vt adumbratâ paris cultus imagine Ethniciſmi ludibrium tolleret. Hoc conſilio Epiſtolam ſcripſit ad Arſacium Galatiæ Pontificem, quæ integra exſtat apud Sozomenum lib. v. ep. xv. δίδασκε δὲ καὶ συνεισφέρειν τοὺς ἑλληνιστὰς ἢ τὰς τοιαύτας λειτουργείας, καὶ τὰς ἑλληνικὰς κώμας ἀπάρχεσθαι τοῖς θεοῖς τῶν καρπῶν: *Quare doceto Gentiles in eiuſmodi miniſteria pecuniam conferre, & pagos Gentilium ex fructibus dijs offerre Primitias.* Primitiarum tamen oblationem non modò Græcis & Romanis, ſed & Barbaris non ignotam fuiſſe palam eſt. Apollini Delphico à Græcis offerebantur frugum primitiæ, quarum æquam partem Pythiæ oraculo accepit Pindarus vates. Pauſanias in Bœoticis, ἐς πλέον δόξης ἦρεν ἡ πύθια ἀνειποῦσα δελφοῖς ὁπόσων ἀπήρχοντο τῷ ἀπόλλωνι, μοῖραν καὶ πινδάρῳ τὴν ἴσην ἁπάντων νέμειν: *Ad ſummum gloriæ eundem euexit vox Pythiæ, quâ Delphi iuſſi ſunt æquam omnium quæ Apollini deferrentur primitiarum partem Pindaro tribuere.* Nouas fruges Romani non attigere priùs quàm Sacerdotes primitias libaſſent: Plinius lib. xviii. cap 11. *Ac ne deguſtabant quidem nouas fruges, aut vina antequàm Sacerdotes primitias libaſſent?* Quid Hyperborei ipſi,

August. in io cap. 4. piſt. ad Rom. Et de Primitiis vini libabant gentes ſimulachris ſuis, & quædam in ipſis torcularibus ſacrificia faciebant.

gentes barbaræ ab vltimo Aquilonis receſſu primitias frugum ad Apollinis templum, quod erat apud Praſienſes in Attica per manus miſſitarunt. Pauſanias in Atticis: Ἐν δὲ πρασιεῦσιν Ἀπόλλωνός ἐστι ναός· ἐνταῦθα τὰς ὑπερβορέων ἀπαρχὰς ἰέναι λέγεται: *In Praſienſibus Apollinis eſt templum, quo Hyperboreorum primitias mitti tradunt.* Primitiarum verò modus non eſt certus, ſed relinquitur arbitrio offerentium, vel pendet ex conſuetudine præſcripta: olim is erat modus primitiarum, vt non eſſet minor ſexageſima fructuum, nec maior quadrageſima, cap. 1. de Decim.

Cap. IX.

Decimæ Deo reſeruatæ in ſignum vniuerſalis dominij. Decimarum vſus ex quo pax reddita Eccleſiæ. Decimæ debentur matrici Eccleſiæ, ſingulis Eccleſijs manſus adſcriptus. Edictum Philippi Auguſti ne Eccleſia quid poſsideat præter decimas.

INTER cenſus Dominicos quàm meritò inſcribuntur & Decimæ, quas Dominus in ſignũ vniuerſalis Dominij ſibi reſeruauit, cap. cùm non ſit, de Decim. Ideò Decimas & Primitias poſſeſſiones Dei appellat Hieronym. in Malach. cap. III. *Si quando fames & pecunia, & rerum omnium egeſtas opprimunt mundum, ſciamus hoc ex Dei ira deſcẽdere, qui in pauperibus ſi non accipiant eleemoſynam frau-*

dari ſe loquitur, & ſuas poſſeſſiones poſſumus decimas & primitias interpretari, can. reuertimini. XVI. qu. I. Decimas iam à primis Eccleſiæ ſeculis Deo & ſacerdotibus penſitari moris fuiſſe conſtat. Clemens Romanus lib. II. Conſtit. Apoſtolic. cap. XXV. τὰ διδόμενα κατ' ἐντολὴν θεοῦ τὴν δεκάτην, καὶ τὴν ἀπαρχῶν ὡς θεοῦ ἄνθρωπος ἀναλισκέτω: *Quæ ſecundùm Dei mandatum tribuuntur, decimas dico & primitias, inſumat Epiſcopus, vt homo Dei*. A Conſtantino iam pace data Eccleſiæ, decimæ tamquam ſacrum vectigal paſſim præſtabantur. Chriſtianos ad ſoluendas ex animo decimas hortatur Auguſtin. homil. LVIII. *Maiores noſtri ideò copijs omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæſari cenſum reddebant; modò autem quia diſceſſit deuotio Dei, acceſſit indictio fiſci: noluimus partiri cum Deo decimas, modò autem totum tollitur, hoc tollit fiſcus quod non accipit Chriſtus*. can. Maiores. XVI. qu. VII. & idem Auguſt. ſerm. CCXIX de tempore: *Decimæ tributa ſunt egentium animarum: quòd ſi decimas dederis, non ſolùm abundantiam fructuum recipies: ſed etiam ſanitatem corporis & animæ conſequeris. Non igitur Dominus Deus præmium poſtulat, ſed honorem; Deus enim noſter qui dignatus eſt totum dare, decimam à nobis dignatus eſt recipere, non ſibi, ſed vobis ſine dubio profuturam*, can. Decimæ, XVI. qu. I. Herminium Comitem, quòd lubens Decimas frugum perſolueret commendat Iſidor. Peluſiotes lib. I. epiſt. CCCXVII. καλῶς τὸν κύριον ἡμᾶς, ἡμῖν τὴν καρπῶν ἀπαρχόμενος, καὶ δεκάτην τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς σοῦ, τῷ διδόντι. *Præclarè Dominũ ornas, cùm nobis fructuum tuorum primitias tribuis decimámque partẽ ex vbertate terræ tuæ, ei à quo eam accepiſti pendis*. Non ſolùm de fructibus prædiorum decimæ ſoluebantur; ſed

etiam de quæſtu militiæ, negotiationis, vel cuiuſlibet induſtriæ Auguſtin. loco proximè laudato: *De militia, de negotio, de artificio redde decimas.* Idem in Pſalmum CXLVI. *Præcidite ergo aliquid, & deputate aliquid fixum, vel ex annuis fructibus, vel ex quotidianis quæſtibus veſtris, decimas vis, decimas exime, quamquam parum ſit.* Et idem, vel alius quiſquis, ſermon. LXIV. ad fratres in Eremo: *Etſi aliquis eſt agricola qui terram colat de fructibus ſuis, & ex eis omnibus, quæ Dominus ei donat in decima Eccleſiam non defraudet, & de particula ſua pauperibus dare non negligat; Si negociator eſt & in hoc laborat, & ipſe Deo non ſeruit de ſuo labore, vel decimam reddere noluerit, & de ſua particula pauperibus miniſtrare non curauerit, ad nihilum ipſe vnà cum pecunia ſua redigetur: ex quacumque arte Dominus alicui perſonæ ingenium lucrandi donauerit, vnde ſe, & ſuos nutrire, ac veſtire potuerit, & cum hoc ſuperlucrari aliqua, poſt decimam, ex ipſa ſua particula, quæ ſibi remanet, pro redemptione animæ ſuæ, ac ſuorum pauperibus hilariter donet.* Ætatis vitio elangueſcente zelo Chriſtianorum fere in deſuetudinem abiit decimarum præſtatio, ideóque tot Concilijs deſudatum à patribus pro decimis inſtaurandis. Concil. Matiſconenſe II. can. V. *Vnde ſtatuimus ac decernimus, vt mos antiquus à fidelibus reparetur, & decimas Eccleſiaſticis famulantibus ceremonijs populus omnis inferat, quas Sacerdotes aut in pauperum vſum, aut captiuorum redemptionem prærogantes ſuis orationibus pacem populo, ac ſalutem impetrent.* & Concil. Moguntinum, canon. XXXVIII. *Admonemus atque præcipimus vt decimas Deo omnino dari non negligatur, quas Deus ipſe ſibi dari conſtituit; quia timendum eſt, vt quiſquis Deo debitum ſuum abſtrahit, ne fortè Deus per peccatum ſuum auferat ei neceſſaria*

ſua: Quem canonem aliis verbis laudat Gratianus can. Decimas, XVI. qu. VII. Eâdem ætate etiam potentiorum iniuriâ factum, vt Decimæ ſuis Eccleſijs adimerentur, & ad noua oratoria, vel Eccleſias transferrentur, quòd vetuit idem Concil. Moguntin. I. can. XLI. *Eccleſiæ antiquitus conſtitutæ nec decimis, nec alijs poſſeſſionibus priuentur, ita vt nouis oratorijs tribuantur*: quem canonem Gratianus perperam laudat ex Concil. Cabillonenſi, canon. Eccleſiæ, XVI. qu. I. Pari etiam morum corruptelâ irrepſit turpis conſuetudo, vt decimæ non ſinè alicuius muneris redemptione præſtarentur, quod damnauit Capitulare Caroli M. lib. V. cap. XLVI. *De decimis quas populus dare non vult, niſi quolibet modo ab eo redimantur, ab Epiſcopis prohibendum eſt ne fiat.* Quem canonem etiam Gratianus fœdo, & nimiùm frequenti lapſu laudat ex Concil. Moguntino, can. decimas XVI. qu. VII. Decimas impenſiori ſtudio præcepit piiſſimus princeps. Non priùs ab eo Saxones toties victi in fidem recepti, quàm Chriſtianam religionem ſuſcepêre, & Decimas Sacerdotibus ſe daturos depacti ſunt. Helmoldus Hiſt. Slauorum lib. I. cap. III. *Porrò ea conditio à Rege propoſita, & ab ipſis ſuſcepta eſt, vt abiecto dæmonum cultu, Chriſtianæ fidei Sacramenta ſuſciperent, eſſentque tributarij & ſubiugales Domini Dei, omnium iumentorum ſuorum, & fructuum culturæ, ſeu nutrituræ ſuæ decimas Sacerdotibus legaliter offerentes.* Præter decimas & oblationes ſingulis Eccleſijs manſus vnus, id eſt, fundus tributus liber, & ſolutus omni cenſu & ſeruitio, præterquàm Eccleſiaſtico. Conc. Vvormac. can. L. *Sancitum eſt vt vnicuique Eccleſiæ vnus manſus integer, abſque vllo ſeruitio tribuatur, & Presbyteri in eis conſtituti non de decimis, neque de oblationi-*

bus, non de domibus, neque de areis, vel de hortis iuxta Eccleſiam poſitis, neque de prædicto manſo aliquod ſeruitium faciant præter Eccleſiaſticum, can. Sancitum .XIII. qu. VIII. cap. I. de cenſib. Vnde ipſis verbis repetita Conſtitutio Caroli M. lib. I. Capitul. cap. XCI. Verùm cùm prædiis & latifundiis nimiùm augerentur Clerici, Philippus Auguſtus ſub initia Principatus edixit, ne Clerici præter decimas & oblationes quid poſſiderent, de quo ipſe apud Guilelm. Briton. lib. x. Philippid.

Illo quippe die, quo me diademate primùm
Reddidit inſignem patrum Pater imperiali,
Hanc promulgaui legem, in ſcriptiſque redactam
Iuſſi per totum ſeruari firmiter orbem:
Eccleſiæ decimas, oblatáque munera tantùm
Poſſideant, villas nobis, & prædia linquan
Viuat & hinc populus, habeátque ſtipendia miles.

CAP. X.

Eleemoſyna in pauperes quaſi vectigal Deo. Collatio eleemoſynarum in pauperes, & diſpenſatio per Diaconos. Eleemoſynæ in pauperes transmarinos. Elemoſynæ in perpetuum dictæ.

INTER cenſus Dominicos non immeritò locum ſuum obtinet & eleemoſyna, quatenus Deo in perſona pauperum velut vectigal fiſco penditur. Auguſtin. in Pſalm. CXLVI. *Sudet eleemoſyna in manu tua, quovſque inuenias iuſtum*

iuſtum cui des, numquam hoc facietis, niſi aliquid de rebus veſtris ſepoſitum habueritis quod cuique placet pro neceſſitate rei familiaris ſuæ, tamquam debitum quaſi fiſco reddendum. Vnde honor pro eleemoſyna acceptus: quia per eam Deus honoratur & colitur. Hieronym. ad Gerontiam. *Honor autem in præſentiarum, vel pro eleemoſyna, vel pro munere accipitur.* Quod fuerit ſtudium in pauperes ſi lubet obſeruemus. Iam ab ipſis naſcentis Eccleſiæ cunabulis ſtipes paſſim à fidelibus conferebantur in alimoniam pauperum, præter Iuſtinum Martyrem loco iam laudato, Tertullian. Apologetic. cap. XXXIX. *Etiam ſi quod arcæ genus eſt non de ordinaria ſumma quaſi redemptæ religionis congregatur, modicam vnuſquiſque ſtipem menſtrua die, vel quam velit, & ſi modò velit, & ſi modo poſſit apponit; nam nemo compellitur, ſed ſponte confert, hæc quaſi depoſita pietatis ſunt, nam inde non epulis, nec potaculis, vel ingratis volatrinis diſpenſantur, ſed egenis alendis humandiſque, & pueris ac puellis, re ac parentibus deſtitutis, iámque domeſticis ſenibus, item naufragis, & ſi qui in metallis, & ſi qui in inſulis, vel in cuſtodijs dumtaxat ex cauſa Dei ſectæ alumni confeſſionis ſuæ fiunt.* Perſecutionem patientes pro fide, publica ſtipe adiutos iam audiſti ex Tertulliano, Diaconorum in hanc rem miniſterium & operam illuſtrat can. XLIII. Concil. Carthag. IV. *De Chriſtiano Catholico, qui pro catholica fide tribulationem patitur, etiam & per Diaconum ei victus adminiſtretur.* Huiuſmodi ſtipes, quia ex collatione fidelium redigebantur, συμβολαία, id eſt, *Collectas* vocat Baſilius epiſt. CCCXCVIII. τοῦτο γὰρ ἦν ποτε τῆς ἐκκλησίας τὸ καύχημα, ὅτι ἀπὸ τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης, ἐπὶ τὰ πέρατα, μικροῖς συμβολαίοις ἐφοδιαζόμενοι οἱ ἐξ ἑκάστης ἐκκλησίας ἀδελφοὶ

Act. Apoſtol. 4. Paul. ad Rom. 15. Auguſt. in epiſt. ad Galat.

πάντας πατέρας, καὶ ἀδελφοὺς εὕρισκον. Hæc erat illa olim Eccleſiarum gloriatio, cùm cuiuſuis Eccleſiæ, quacumque terrarum ſitæ fratres, ab vna orbis ad alteram extremitate exiguis inſtructi collectis peregrinati patres vbique, fratréſque ſuos reperirent. Ac de his intelligendus can. LV. Laodicen. Concil. cùm vetat, ne clerici & laïci conuiuia peragant ἐκ συμβολῆς, *ex collatione*: quid enim aliud ſignat quàm abuſum clericorum, & laïcorum, qui fatiſcente iam ab eo tempore zelo fidei, pecunijs collatis in ſolatium pauperum, & peregrinorum abutebantur ad epulas, & delicias proprias? Nec omittendum quæ eſſet ratio iſtarum collationum, nimirum deponebantur apud Epiſcopum, qui eas per ſe diſpenſabat, vt iam obſeruatum ex Iuſtino Martyre; vel proprio diſpenſatori diſtribuendas in pauperes credebat. Hieronymus ad Nepotianum: *Gloria Epiſcopi eſt pauperum opibus prouidere.* Et infra: *Sciat Epiſcopus cui commiſſa eſt Eccleſia, quem diſpenſationi pauperum, curæque præficiat,* Nec pauperum curam omiſere ipſi Imperatores inter arma, & grauiores imperij ſolicitudines, quinimò pauperes, velut Chriſti alumnos, de proprio fiſco fouerunt. Primus Conſtantinus Eccleſiæ Alexandrinæ Congiarium, id eſt annonam in perpetuum, pauperum in ſumptum legauit; qua de re Athanaſius falsò ab Arrianis inſimulatus, quòd id ſtipendij pauperum ſubripuiſſet, auctore Socrat. lib. II. cap. XIV. Laudatur à noſtris Carolus M. quòd pauperes non modò prouinciales, ſed etiam tranſmarinos de fiſco ſuſtentaret. Eginart. in eius vita: *Circa pauperes ſuſtentandos, & grauitam liberalitatem, quam Græci eleemoſynam vocant deuotiſſimus, quam non in patria ſua ſolum, & in ſuo regno fa-*

cere curauerit, verùm trans maria, in Syriam & Ægyptum, atque Africam, Hieroſolymas, Alexandriam, atque Carthaginem, vbi Chriſtianos in paupertate viuere compererat, penuriæ eorum compatiens pecuniam mittere ſolebat. E' reditibus Eccleſiarũ & monaſteriorum Galliæ ſepon i ſolebat eleemoſyna in tranſmarinos pauperes: vt è Cellâ ſancti Iudoci monaſterio Ferrarienſi adiectâ, quâ militibus in beneficium data à Carolo Caluo, eleemoſynam ſublatam dolet Lupus Ferrarienſ. epiſt. LXXI. ad eundem Carolum: *Quæ omnia nobis ex prædicta cella miniſtrabantur, in qua intermiſſam tranſmarinorum curam, aliorúmque pauperum, & neglectam ſui culturam vtinam vobis Deus non imputet.* Laudanda & veterum pietas, qui certas & ſolennes eleemoſynas in perpetuum, legati vice pauperibus conſtituerunt, vt Adalgottus Magdeburgenſis Epiſcopus, de quo Albert. Krantzius, lib. V. Metropolis, cap. XXXII. *Eius inſtitutum, vt quotannis per Quadrageſimæ ſingulos dies, centum pauperibus, ſingulis panes, cum ſingulis oleribus tribuãtur.* Singulos pauperes pro ſalute Caroli M. & aliorum benefactorũ in monaſterio Laurishamenſi altos ſcribit Auctor Chronic. Lauriſhamenſis: *Quorum magnificam fide deuotionem pius pater Vdalricus dignè remunerans, cõſtituit eis ſicuti Karolo M. & duobus Ludouicis ſingulos pauperes in Cœna Domini ad mandatum fratrum perpetuò aſſignari.* Duodecim pauperes in Floriacenſi monaſterio in honorem duodecim Apoſtolorũ ſuſtentatos tradit Aymoin. Floriacenſ. lib. II. de Miracul. S. Benedicti cap. XII. *Cuius precibus Richardus Abbas annuens, in numero* XII. *egenorum eum haberi inſtituit, quos diligens boni antiquorum cura Patrum, in hoc noſtro Floriacenſi cœnobio, ob duodenarium Apoſtolo-*

rum numerum communibus ſtipendijs diatim ali, ac veſtiri ſanciuit. Denique ſecunda religionis pars fuit miſericordia in pauperes, & omnino damnatus error MAnichæorum, qui eam vt rem hoſtilem explodebant, Athanaſius ad Solitarios: παρὰ μανιχαίοις γὰρ ἔλεος οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ δ' ἐχθρόν ἐστι παρ' αὐτοῖς τὸ ἐλεεῖν πένητας: *Apud Manichæos miſericordia non eſt, & pro re hoſtili habetur pauperum commiſeratio.*

CAP. XI.

Cenſus ab exemptis, vel commendatis monaſterijs præſtatur Sedi Apoſtolicæ in ſignum exemptionis, vel protectionis.

HACTENVS cenſus exegimus qui Deo, & Domino noſtro dependuntur; nunc transeamus ad cenſus canonicos, qui Romano Pontifici, & alijs Prælatis, ſuo cuique iure debentur. Ac primùm agamus de cenſibus Pontificiis. Aliæ ſunt Eccleſiæ quæ cenſum præſtant Sedi Apoſtolicæ in ſignum acceptæ libertatis; aliæ in ſignum tuitionis, & protectionis: ſolet enim Summus Pontifex cùm Eccleſiam ab Ordinarij iuriſdictione abſoluit, vel in tutelam recipit certum ſibi cenſum excipere in ſignum datæ libertatis, vel protectionis, cap. conſtitutus, de Religioſ. domib. cap. recepimus, de priuileg. cap. ſi Papa, eod. tit. in VI. Solebant & Conditores Eccleſiarum lege fundationis, exemptionis demerendæ causâ Eccleſiam Sedi Apoſtolicæ commendare, & vltrò certum cen-

ſum offerre, & ideò Innocent. III. in d. cap. conſtitutus, ait non inſolitum eſſe, nec nouum, vt Pontifices Ecclesiis tabulas libertatis, vel protectionis aliquibus Ecclesiis indulgent, gratis accipiant cenſum gratis oblatum: ita Guillelmus Pius, Dux Aquitaniæ Cluniacenſe Monaſterium condidit in proprio allodio, & Sedi Apoſtolicæ commendauit, conſtituto cenſu annuo decem ſolidorum in ſingula luſtra; Auctor ipſe in teſtamento fundationis, quod legitur in Bibliotheca Cluniacenſi *Per quinquennium autem Romæ ad limina Apoſtolorum, ad luminaria ipſorum concinnanda decem ſolidos præfati monachi perſoluant, habeántque tuitionem ipſorum Apoſtolorum, atque Romanum Pontificem defenſorem*: Sic & Geraldus Comes Aureliacenſis cœnobium D. Petro poſuit in proprio fundo, & cenſum Sedi Apoſtolicæ dixit. Odo Cluniacenſis lib. II. vit. eiuſd. Geraldi, cap. IV. *Romam profectus eſt, & Aureliacum inſigne prædium beato Petro Apoſtolorum Principi, facto ſolenniter teſtamento delegauit, cum tantis videlicet appendicijs, quæ monachis quos ibidem congregare diſpoſuerat, ad omne ſtipendium ſufficere poſſent: cenſum quoque delegauit qui ad vrnam Beati Petri annuatim redderetur.* Nec omittendum quòd cenſus à piiſſimo Comite Romam ſecundo quoque anno deferri ſolebat, vt ſcribit idem Odo infra cap. XVII. *Hanc ſibi legem præfixerat, vt ſecundo ſemper anno ad ſepulchrum Apoſtolorum recurreret, decémque ſolidos ad proprium collum dependentes, tamquam ſupplex ſeruus Domino ſuo quaſi cenſum deferret.* Sic & fundator Vindocinenſis Monaſterij XII. ſolidos per annos ſingulos B. Petro cenſus nomine pendi voluit. Goffrid. Vindocinenſis Abbas, lib. I. epiſt. IX. *Tempore prædeceſſorum noſtrorum Romana Eccleſia*

vel debitum cenſum duodecim ſcilicet ſolidos per annum vix inde habere potuit. Sic & Vezeliacenſe Monaſterium à Gerardo Comite & Bertha coniugibus fundatum, & B. Petro traditum ſub cenſu annuo libræ argenti. Innocent. III. lib. I. epiſt. CL. *Ad indicium autem, tam iuriſdictionis Romanæ Eccleſiæ, quàm libertatis veſtræ libram vnam argenti nobis, noſtriſque ſucceſſoribus annis ſingulis exſoluetis.* Hirſaugienſe monaſterium in Germania conſtruxit Adelbertus Comes, ac exemptionis beneficium pro eo impetrauit, conſtituto Eccleſiæ Romanæ cenſu annuo vnius nummi Byzantini, vti refert Trithemius, in Chronic. Hirſaugienſ. ex tabulis Henrici IV. anni M. LXXVI. *Super hæc omnia Comes ſæpe dictus Apoſtolicũ priuilegium acquiſiuit, & conſtituit vt vnus aureus, quem Byſantium dicimus, ſingulis annis Romam ad altare S. Petri ab Abbate prædicti Monaſterij in Paſcha perſoluatur.* Sic & Comites de Hurmingen monaſterium S. Michaëli poſuerunt in Elſatia, cui nomen Huguez Chonem, & à Sixto Papa libertate donari curauerunt, excepto Cameræ Apoſtolicæ annuo Marmotino, hoc eſt denario aureo, vt narrat Albertus Argentinenſ. in Chronic. Denique Eccleſiæ exemptæ, aliæ alios cenſus præſtant Eccleſiæ Romanæ, vt plurimum verò vnciæ auri: quam ob rem Abbas Malmesburiẽſis, vt ſcribit Petrus Bleſenſis, epiſt. LXVIII. *Viles*, inquit, *ſunt Abbates & miſeri, qui poteſtatem Epiſcoporum prorſus non exterminant, cùm pro annua auri vncia plenam à Sede Romana poſſint aſſequi libertatem.* Non omnes tamen Eccleſiæ exemptæ annuum Apoſtolicæ Sedi cenſum exſoluunt; nec omnes Eccleſiæ quæ ſunt cenſuales Eccleſiæ Romanæ, eo ipſo ſunt exemptæ; ſolutio enim cenſus quæ fit Eccleſiæ Romanæ in ſignum

protectionis, non ſoluit poteſtatē Ordinarij, ſed ea tantùm quæ fit in ſignū acceptæ libertatis, d. c. recipimus.

Capvt. XII.

Cenſus ab Anglis oblatus Eccleſiæ Romanæ in ſignum deuotionis. Primùm Romeſcot dictus, poſteà Denarius S. Petri. Huius cenſus collecta facta per Archidiaconum. Idem cenſus genus tentatum in Gallia à Gregorio VII.

ALios cenſus & Eccleſia Romana recipit in ſignum deuotionis, alios in ſignum ſubiectionis: non alio quàm pietatis obſequio Angli per multa ſecula annuatim in ſingula capita Romanæ Sedi cenſum exſoluerunt: idque genus cenſus primùm vltrò inſtitutū ab Ina & Offa Regibus Anglorum; vnde primùm dictum eſt *Romeſcot*, quaſi Romanum vectigal. Matthæus Vveſtmonaſterienſis ad ann. DCC. XXVII. *Statutum eſt generali Decreto, per totum regnum occidentalium Saxonum in quo prædictus Ina regnabat, vt ſingulis annis de ſingulis familijs denarius vnus qui Anglicè* Romeſcot *appellatur beato Petro, & Eccleſiæ Romanæ mitteretur.* Et Anſelmus Cantuarienſis lib. III. epiſt. LXXXV. ad Gondulfum Roffenſem Epiſcopum qui Cantuarienſis Eccleſiæ res eo exſulante curabat: *De debitis quæ ſoluiſtis, ſi & debita de Romeſcot in his ſunt, gaudeo*: & mox. *Sed ſcitote quia ego nec litteras, nec vllam lega-*

tionem ab Apoſtolico habui, poſtquàm à vobis diſceſſi, niſi quòd per Tiberium mihi mandauit verbis & litteris, vt eum de Romaſcot adiuuarem. Vectigalis nomine venit penſitatio iſta, etſi inſpectâ origine, nuda & ſimplex fuit eleemoſyna, ſeu oblatio: vnde eleemoſynam Regis vocat Rogerus Houedenus ad ann. DCCCVI. *Hoc anno Ethelrem Comes Vviltulnenſium eleemoſynam Regis Elfredi detulit Romam.* Eundem cenſum poſterior ætas denarium Sancti Petri vocitauit, vt obſeruo ex epiſtola Optimatum Angliæ ad Innocentium IV. apud Mathæum Paris, ad ann. M. CC. XLV. *Eſſe quidem non poteſt immemor mater illa illius gratitudinis, quam ei à longè retroactis temporibus Regnum Anglicanum impendit, concedendo eidem ad exaltationem & conſeruationem maiorem, ſubſidium decens, & non modicè fructuoſum, vt per hoc inter Eccleſiam ipſam & regnum prædictum fœdus dilectionis firmius iniretur, quod quidem ſubſidium proceſſu temporis B. Petri denarius extiterit nuncupatum.* Quæ fuerit ratio huiuſce cenſus hoc argumento intelligi poteſt, quòd olim Petri Cathedra diuiſa in tres Pſeudopontifices, & diuiſis reditibus, Gratianus Presbyter Romanus eos vt loco cederent, perſuaſit, vni ex eis, Benedicto nomine, Tuſculani Comitis filio, tamquam digniori, reditibus Anglicanis relictis. Otho Friſingenſis lib. VI. Chronic. cap. XXXII. *Hunc miſerrimum ſtatum Eccleſiæ religioſus quidam Presbyter Gratianus nomine videns, zelóque pietatis, matri ſuæ compatiendo, animaduertens, præfatos viros adijt, eiſque à Sede Sancta cedere pecuniâ perſuaſit, Benedicto reditibus Angliæ, quia maioris videbatur auctoritatis eſſe, relictis.* Huiuſce cenſus pars cedebat Romano Pontifici in proprios ſumptus, pars Scholę Anglorũ qui Romam religionis causâ adibant,

adibant, vt indicat Alexander II. epiſt. VIII. ad Guillelmum I. Regem Anglorum, quæ ad eum ſcripta eſt pro exactione denarij S. Petri. *Nam, vt bene noſti, donec Angli fideles erant, piæ deuotionis reſpectu ad cognitionem religionis annuam penſionem Apoſtolicæ Sedi exhibebant, ex qua pars Romano Pontifici, pars Eccleſiæ Sanctæ Mariæ, quæ vocatur Schola Anglorum in vſum fratrum deferebatur.* Studuerunt Pontifices vt cenſus iſte bonâ Principis gratiâ colligeretur, ideóq; Gregorius VII. eidē Guillelmo Regi commendauit res D. Petri in Anglia lib. I. ep. LXX. *Rebus verò S. Petri quæ in Anglia colligūtur, ſic te vt tuis inuigilare admonemus, ſic liberalitati tuæ vt tua cōmittimus, vt pium & propitiū debitorem Petrum reperias.* Quanto ſtudio fuerit Regibus ipſis vt cenſus iſte perſolueretur, abunde teſtatur Epiſtola Canuti Regis, quæ extat apud Vvillelmum Malmeſbur. II. de geſt. Reg. Anglor. & Ingulphum in Chronic. Croyland. *Nunc igitur obteſtor omnes Epiſcopos meos & Regni præpoſitos, per fidē quam mihi debetis, & Deo, quatenus faciatis, vt antequàm Angliam veniam, omnia debita quæ ſecundùm legem antiquam debemus, ſint perſoluta, ſcilicet eleemoſyna pro aratris, & Decimæ animalium ipſo anno procreatorum, & denarij quos Romam ad Sanctum Petrum debetis, ſiue ex vrbibus, ſiue ex villis.* Hiberniâ Angliæ regno adiectâ, eundem cenſum indixere Pontifices, eámque à barbaris, armis euindicandam Henrico II. Anglorum Regi conceſſit Adrianus III. ſaluo denario S. Petri, vt ait ipſe, ſcriptâ ea de re Epiſtolâ apud Matthæum Paris, ad ann. M. C. LVI. *Inſulam illam ingrediaris, & quæ ad honorem Dei, & ſalutem illius terræ ſpectauerint, exequaris, & illius terræ populus te recipiat, & ſicut Dominum veneretur, iure Eccleſiarum illibato & integro permanente, & ſalua*

Beato Petro de ſingulis domibus annua vnius denarii penſione. Et cùm Ioannes Anglorum Rex, mille marcas ſterlingorum annui cenſus nomine promiſit Eccleſiæ Romanæ, hoc actum eſt, ſaluo & illibato denario S. Petri. *Ad indicium autem* , ait ipſe apud Matth. Paris, ad ann. M. CC. XIII. *huius noſtræ perpetuæ obligationis, & conceſſionis volumus & ſtabilimus, vt de propriis & ſpecialibus reditibus noſtris prædictorum regnorum, pro omni ſeruitio, & conſuetudine, quæ pro ipſis facere debemus, ſaluis per omnia denariis B. Petri, Eccleſia Romana mille marcas ſterlingorum percipiat annuatim.* Collectio autem denarij S. Petri ſolebat fieri per Archidiaconos in quaque diœceſi. Ideò ne occaſione huiuſmodi collectæ Eccleſijs graues ſint eos hortatur Alexander III. cap. ea quæ. de Cenſib. *Cùm autem propter B. Petri viſitationem denariorum collectam per Archidiaconatus veſtros feceritis, Eccleſias, vel parœcias non grauetis.* Eandem ob cauſam Vvigornienſis Epiſcopus excipiebat ſe interrupiſſe præſcriptionem iurium Epiſcopalium aduersùs Abbatem Eueshamienſem per receptionem, & procurationem Archidiaconi, nec non per ſolutionem denariorum S. Petri, in valle de Euesham, cap. auditis. de præſcript. quòd ſcilicet ſolutio denarij S. Petri fieret Archidiacono. Sed quia Archidiaconi ſegniores erant in curanda re Eccleſiæ Romanæ, miſſus eſt quæſtor, ſeu collector in Angliã ex parte Pontificis, qui D. Petri cenſum colligeret, idque officij in Anglia functus Polydorus Virgilius, poſteà Vvellenſis Archidiaconus, vt ipſe de ſe teſtis eſt., lib. IV. hiſt. Anglic. *Omnis Anglia hoc tempore iſtud vectigal pietatis & religionis cauſa Romano Pontifici pendit, domeſticatim collatum, & nummi illi argetein vocantur vulgò denarij*

Idem Matt. Vveſtmo.:aſter. ad eund. ann. Guillel. Brito, lib. IX. Philippid. Antonin. part. 3. tit. 19. cap. I. §. 5.

Petri, quos Pontificius quæſtor, quem non inſcienter collectorem nuncupant, exigit: nos hanc olim quæſturam aliquot per annos geſſimus, eiúſque muneris obeundi cauſa primùm in Angliam venimus: Sed hodie, proh dolor! Angli longè auitam erga Romanam Eccleſiam, & ſuos Reges fidem prorſus expunxere, & triſti exemplo ſublato Rege, Regnóque, docuere quàm lubrica ſit fides ſubditorum erga Principem, quæ ſemel erga Deum & Eccleſiam Romanam defecit. Tentauit & Gregorius VII. idem cenſus genus ſtabilire in Gallia, & ne nouum videretur, id repetijt à Carolo Magno; qua de re extat eius epiſtola ad legatos miſſos in Gallias, quæ eſt XXIII. lib. VIII. *Dicendum autem eſt omnibus Gallis, & per veram obedientiam præcipiendum, vt vnaquæque domus ſaltem vnum denarium annuatim ſoluant B. Petro, & eum recognoſcant patrem & paſtorem ſuum, more antiquo; nam Carolus Imperator ſicut legitur in tomo eius, qui in Archiuio Eccleſiæ B. Petri habetur, in tribus locis annuatim colligebat mille & ducentas libras ad ſeruitium Apoſtolicæ ſedis, id eſt Aquiſgrani, apud Podium S. Mariæ, & apud Sanctum Ægidium; excepto hoc, quòd vnuſquiſque propria deuotione offerebat.* Sed res effectu caruit, & Gallia Eccleſiæ Romanæ alumna deuotiſſima, eiuſdem cenſualem ſe videri non tulit.

Cap. XIII.

Hiſpania, Bohemia, Polonia, Sicilia, Neapolis, Anglia cenſuales Eccleſiæ *Romanæ. Vectigal à Byzantinis Imperatoribus ſolui ſolitum Eccleſiæ Romanæ, ſublatum à Leone Iconomacho.*

IN ſignum deuotionis & quamplures Chriſtiani orbis Principes ſe, & ſua commendarunt Eccleſiæ Romanæ, & certam pecuniam cenſus nomine ſpoponderunt. Hiſpaniæ Principes vt quæque à Saracenis armis receperunt, pro partis Sedi Romanæ cenſum perſoluerunt, vt teſtatur Gregorius VII. lib. I. epiſt. VII. ad legatos ſedis Apoſtolicæ in Hiſpania exiſtentes: *Non latere vos credimus, regnum Hiſpaniæ ab antiquo proprij iuris ſancti Petri fuiſſe, & adhuc licèt diu à paganis ſit occupatum, lege tamen iuſtitiæ non euacuatâ, nulli mortalium, ſed ſoli Apoſtolicæ ſedi ex æquo pertinere.* Hoc iure Alphonſus Dux Portugalliæ, Lucio II. Cathedram Petri tenente, ſe beneficiarium Eccleſiæ Romanæ conſtituit, pacto cenſu annuo vnciarum auri quatuor: & poſtquàm Regis titulũ accepit ab Alexandro III. nouum cenſum ſibi, & poſteris impoſuit. centum Byzantinorum, vti docet Innocent. III. lib. I. epiſt. XCIX. ad Sancium Regem Portugalliæ: *Serenitatem Regiam volumus non latere, nos in regeſtis bonæ memoriæ Lucij* II. *Romani Pontificis repetiſſe, quòd re-*

colendæ memoriæ A. Pater tuus quatuor auri vncias annuatim Romanæ Eccleſiæ conſtituerit cenſuales, ad quorum ſolutionem ſe, & heredes ſuos in poſterum obligauit. Ceterùm cùm idem Pater tuus vſque ad tempora felicis memoriæ A. Papæ prædeceſſoris noſtri, Ducis eſſet nomine appellatus, ab eodem meruit obtinere, vt tam ipſe, quàm eius heredes Regio nomine vocarentur. Vt autem idem Pater tuus ſacroſanctam Romanam Eccleſiam matrem ſuam honore debito præueniret, & vt deuotionem quam circa ipſam habebat oſtenderet, in effectu centum Byzantios annuatim Romanæ Eccleſiæ conſtituit cenſuales. Eodem iure & Berengarius Comes Barcinonenſis, Taracone à Mauris receptâ, eã obtulit Eccleſiæ Romanæ, móxq; oblatã recepit, conſtitutâ penſione annuâ librarũ argenti centum, vti ex diplomate prodidit Baronius tom. XI. Annal. ad ann. MXCI. num. VII. Non alio iure Vratiſlaus Dux Bohemiæ, memor beneficij, quod ab Alexandro II. acceperat, nempe iuris mitræ, quod laïco dari non conſueuit, cenſus nomine centum Marcas Apoſtolicæ ſedi perſoluit, teſtatur Gregor. VII. lib. I. epiſt. XXXVIII. & lib. II. epiſt. VII. Quid Caſimirus Princeps Poloniæ, ex monacho Cluniacenſi, diſpenſante Pontifice, in Poloniæ Regem creatus, eâ lege, vt Poloni in gratiam accepti beneficij in ſingula nobilium capita, ſingulis annis Apoſtolicæ ſedi numum exſoluerẽt, & comam in orbem inſtar monachorum attonderent, & diebus ſolennibus Palmarum lineam faſciam in ſtolæ modum collo dependentem geſtarent, vt narrat Cromerus lib. III. Olim & à Byzantinis Imperatoribus templo Petri & Pauli Romæ talenta tria cum dimidio de fiſco ſoluebantur, quod cenſus genus Patrimonium Apoſtolorum vocabatur,

& ſublatum à Leone Iconomacho, auctor eſt Cedredrenus in eius geſtis. Τὰ δὲ λεγόμενα πατριμώνια τῶν ἐν Ῥώμῃ ναῶν τῶν ἁγίων, καὶ κορυφαίων ἀποστόλων ἐκπαλαι τελούμενα, τάλαντα τρία ἥμισυ, τῷ δημοσίῳ λόγῳ τελεῖσθαι προσέταξεν. *Patrimonia quoque templorum Romæ Principibus Apoſtolis conſecratorum, quæ olim pendebantur talentorum trium & ſemis, in ærarium publicum conferri iuſſit.* Alio iure Siciliæ & Neapolis regnum cenſum præſtat Eccleſiæ Romanæ, nempe clientelæ,& obſequij feudalis nomine: vtrũque eſt feudum, & beneficium Eccleſiæ Romanæ, vtriuſque inueſtituram, cum nomine, & ornamentis regijs ab Innocent. II. extorſit Rogerus, autore Othone Friſingenſi lib. I. de geſt. Frideric. cap. XXVIII. Conſtantiæ, & Friderico eius filio, Siciliæ, & Neapolis regna confirmauit Innocent. III. ſub onere hominij ligij, & annuo cenſu mille Squisfatorum Eccleſiæ Romanæ penſitandô, teſtis ipſe lib. II. epiſt. CCCCXLV. & antè Guillelmus I. Rex Siciliæ cùm in extremis ageret LX. millia Florenorum cenſus nomine ſedi Apoſtolicæ dedit. Et Guillelmus II. eius filius & ſucceſſor totidem miſit, ſtatim atque regni gubernacula cepit. Ioannes Saresber. epiſt. CLIX. *Obijt quoque Vvillelmus Rex Siculus, cui ſucceſſerunt filii ſui, alter in regnum, alter in ducatum Apuliæ, & in extremis agens* LX. *millia florinorum Iohanni Neapolitano tradi fecit ad vſum Domini Papæ, filius quoque qui ei ſucceſſit in regnum totidem miſit.* Vnde Innocent. IV. in cap. ad Apoſtolicæ, de ſentent. & re iudicat. in VI. ſcribit Siciliæ regnum eſſe ſpeciale patrimonium B. Petri. Et Clemens VI. in Clem. paſtoralis. eod. tit. Siciliæ Regem ait eſſe ſuum

ligium & Vaſſallum. Regnum Angliæ Eccleſiæ Romanæ cenſuale conſtituit Ioannes Rex,in pœnam nefariæ cædis Arturi ex fratre nepotis, & mille Marcas ſterlingorum præter denarium S. Petri annuatim ſe, & heredes deinceps Eccleſiæ Romanæ exſoluturos ſpopondit: Auctores ſunt Mathæus Paris, & Mathæus Vveſtmonaſter. ad ann. M. CC.XIII. Guillelm. Brito. lib. 9. Philippid. & alij.

Cap. XIV.

Annatæ fructus maiorum beneficiorum primi anni in vſum Ro. Pontificis. A quo inuentæ. Annatæ ex priuilegio vel conſuetudine Epiſcopis & Archidiaconis tributæ, quod ius Deportum vocant. An Annatæ ſinè ſimoniæ labe exigi poſſint. Annatæ quando damnatæ in Gallia.

CELEBRATVR & vectigalis Pontificij egnus, quod vulgus Annatam vocat: id tale eſt, vt primi anni fructus Epiſcopatus, Abbatiæ, ſeu alterius beneficij, cedant fiſco Apoſtolico. Recens ſatis inuentum, tamen quod mireris de auctore ambigitur; alij enim hoc adſcribunt Bonifacio IX alij altiùs repetunt abs Ioanne XXII. ait Platina in Bonifacio IX. Antiquius eſſe indicat Oſtienſis, in cap. inter cetera, de offic. Ordinar. vbi ſcribit ætate ſuâ (is autem vixit circa annum M. CC. LX.) de an-

natis ſæpe reclamatum fuiſſe. Hoc iure vſi ſunt Pontifices, maximè in Anglia, nec modò in Epiſcopatibus,& Abbatiis, ſed & alijs in minoribus beneficijs. De Clemente V. auctor eſt Matthæus Vveſtmonaſterienſis ad annum M. CCC. V. *Ipſe verò Papa videns inſatiabilem quorumdam Epiſcoporum Angliæ auaritiam importunè poſtulantium primas vacantes Eccleſias per annum in ſuis diœceſibus ſibi concedi, aduerténſque quia quod poſtulat inferior; poteſt & ſuperior, appropriauit ſibi ipſi per biennium omnes prouentus de primò vacantibus Eccleſijs in Anglia, videlicet de primo anno primos fructus, tam de Epiſcopatibus Abbatijs, Prioratibus, præbendis, Rectorijs, & vicarijs, quàm de ceteris minutis beneficijs.* Hanc conſuetudinem Anglos in ſolis Epiſcopatibus conceſſiſſe, in ceteris beneficijs non adeò ſubdit Platina, loco ſupra laudato. Præter Romanum Pontificem, etiam Epiſcopi elicitis in eam rem Pontificiis reſcriptis, beneficiorum vacantium fructus ad tempus, putà biennium, vel longius tempus ſibi retinuere, ex iuſta, & neceſſaria cauſa, putà æris alieni ſoluendi, & egeſtatis Eccleſiæ ſubleuandæ gratiâ, ídque iam à temporibus Innocentij III. cap. vt noſtrum. Vt Eccleſiaſtic. benefic. ſinè diminut. confer. cap. tua nobis. de verb. ſignif. cap. ſi propter, de reſcript. in VI. cap. ſi tibi conceſſo. de Præbend. eod. Hoc iure Tarraconenſi Archiepiſcopo, ne intrà ſeptennium vacatura beneficia conferrentur, ſed eorum reditus in æris alieni luitionem conuerterentur, permiſit Innocent. III. decretali epiſtola quæ eſt CXXVI. libr. I. Anno Chriſti M. CC. XLVI. Innocent. IV. Bonifacio Cantuarienſ. Archiepiſcopo fructus prioris anni beneficiorum per ſeptennium vacaturorum in Prouincia Cantuarienſi conceſſit,

conceſſit, in ſolutionem æris alieni Cantuarienſis eccleſiæ: rem fuſiùs narrat Matthæus Vveſtmonaſterienſ. paucis Matthæus Paris. *Item in vniuerſorum & ſingulorum Patronorum Eccleſiarum Angliæ præiudicium non modicum, & grauamen, his diebus Domino Cantuarienſi conceſſum eſt, vt obuentiones, ſiue fructus vnius anni beneficiorum, quæ vacare contigerint in prouincia Cantuarienſi, eidem Domino Cantuarienſi conferantur.* Secutis temporibus fuere & quamplures alij epiſcopi Angliæ, qui fructus primi anni vacantium beneficiorum, quæſitis Pontificiis reſcriptis, ſibi adſcripſerunt: & his exemplis Clementem V. pari iure vſum in rem ſuam iam audiſtis ex Matthæo Vveſtmonaſterienſi. Archidiaconi quoque ex priuilegio vel conſuetudine fructus prioris anni minorum beneficiorum ſuos faciebant quod ius deportum vocabant. Ex priuilegio etiam vel conſuetudine epiſcopi, Abbates, & alij Prælati regulares, vel ſeculares, fructus beneficiorum vacantium iure caduci occupabant, de quo videatur cap. præſenti. de offic. Ordinar. in VI. An verò annatæ ſine ſimoniæ labe exigi poſſint dubitatum, quia ex Lateranenſi Concilio beneficia eccleſiaſtica ſinè diminutione conferri debent, d. cap. vt noſtrum. Et hoc iure Canonici, & alij Clerici fructus præbendarum, ſeu beneficiorum ſtatim à die adeptæ poſſeſſionis lucrifaciunt. Innocent. III. lib. II. epiſt. CCLVI. de Canonico quodam Virdunenſis eccleſię: *Ipſa verò die inueſtituræ poſſeſſionem præbendæ habuit, ita quòd recepit ſtipendia, & in officio miniſtrauit.* Sed ex conſuetudine eas ferendas dici poteſt, quia iam olim in eccleſia Conſtantinopolitana, etſi ordinandus quicquam ordinatori dare vetaretur, tamen ordinantis miniſtris quaſdam conſue-

tudines prębere ei licebat, dummodo vnius anni emolumenta non excederent. Nou. Iuſtinian. CXXIII. cap. XVI. Verùm id genus vectigalis damnatum in Concilio Baſilienſi, vnde ſecuta Pragmatica Sanctio in Gallia.

Cap. XV.

Ius Caduci in bonis Clericorum vindicatum à ſummo Pontifice, & Epiſcopis.

VECTIGALEM ſibi fecere & Romani Pontifices inteſtatam Clericorum hereditatem, & eorum bona iure peculij occuparunt. Hoc iure in Anglicanum clerum inuectus eſt Innocentius IV. Matthæus Vveſtmonaſterienſis ad ann. M.CC.XLVI. *Miſit etiam Dominus Papa Marium ad vlteriora, vt ſcilicet bona ſine teſtamento decedentium, ſinè Principum iniuria, & iactura in gremio ſuæ auaritiæ amplecteretur, etiam ſi infirmus propter imbecillitatem non potens, vel nolens loqui pro ſe reliqueret teſtatorem quæ iniuria & leges dicitur contraire.* Durum id viſum eſt, & valde inuidioſum, plerumque tamen Epiſcopi & Clerici ſuum heredem habuere Eccleſiam, & Cæſareæ ipſæ conſtitutiones, moriente Epiſcopo vel Clerico, ſinè hærede ab inteſtato, bona Eccleſiæ detulere, l. ſi quis Presbyter. C. de Epiſc. & Cleric. & Nou. CXXXI. cap. XIII. Acceſſit Synod. Agathenſis can. XXXIII. *Epiſcopus qui filios, aut nepotes non habuerit, alium quàm Eccleſiam non relinquat heredem*, can. Epiſcopus XII. qu. II. inde deducto iure Eboracenſis Archie-

Aug. epiſt. ad Alipiũ 19. in Append. Videturitaq; mihi hæc regula eſſe in rebus huiuſcemodi retinenda; vt quicquid eo iure quo talia poſſidentur, eius fuerit qui alicubi Clericus ordinatur ad eam pertineat Eccleſiam in qua ordinatur.

piſcopus in Anglia inteſtatorum Clericorum hereditatem ſibi vindicauit, comparato in eam rem Pontificio priuilegio. Matthæus Paris ad ann. M.C.LXXXI. *Eodem anno Rogerus Eboracenſis Archiepiſcopus diem clauſit ſupremum* XII. *Kalendas Decembris, qui adhuc viuens à Papa Alexandro priuilegium impetrauerat, vt ſi Clericus ſuæ iuriſdictioni ſuppoſitus, agens in extremis teſtamentum conficeret, & proprijs manibus bona ſua moriens non diſtribueret, Archiepiſcopus haberet facultatem inijciendi manus in bona defuncti.* Ex conſuetudine in Cadurcenſi DIŒCESI morientium Clericorum bona Epiſcopus omnino ſua faciebat, donec Bego vnus ex Epiſcopis id iuris remiſit, retento annuo cenſu pro iure teſtandi, qui in hunc diem annuatim in Synodo exigitur. Eodem iure vtebatur & Epiſcopus Toloſanus, ſed id pacto dimiſit Auctores mihi ſunt Benedict. in cap. Rainutius, in verb. Et vxorem. num. CCLXIV. & Guillel. de Cruce agnatus, & cõterraneus noſter in geſtis Epiſcoporũ Cadurcenſiũ.

CAP. XVI.

Legatis & nuncijs Apoſtolicæ ſedis procurationes debitæ viſitationis nomine. Nonnullorum Legatorum acerbitas in exigendis procurationibus; aliorum continentia.

LEGATIS & nuncijs Apoſtolicæ ſedis Eccleſias intrà legationis Prouincias luſtrantibus, debentur procurationes, quæ cenſus nomine comprehenduntur, id eſt annonæ ratione viſitationis,

cap. accedentes, de præſcript. cap. cùm inſtantia. cap. procurationes, de cenſib. Hæ verò procurationes debentur in annonis, ſeu victualibus, non in pecunia: ſed legatorum auaritia, & ſordibus effectum, vt paſſim procurationes in nummarias exactiones conuerterentur, & legationis officium nihil aliud fere eſſet, quàm pecuniæ collectio, & quaſi turpe commercium. Hoc quaſi iure Vvalo legatus quondam Innocentij III. in Anglia, à ſingulis Eccleſijs Cathedralibus, & Regularibus procurationis nomine L. ſolidos exegiſſe fertur. Mathæus Paris A. C. M.CC.XVI. *Eodem tempore Vvalo legatus, exegit procurationes per totam Angliam ab Eccleſijs Cathedralibus, & domibus religioſis, pro ſingulis ſcilicet procurationibus quinquaginta ſolidos.* Ita & Otho eiuſdem Pontificis legatus in Anglia, à ſingulis Conuentualibus Eccleſijs duas marcas argenti procurationis nominē emunxit, auctor idem. Mathæus Paris A. C. M.CCXXVI. *Tunc idem Otho cepit ab omnibus Eccleſiis Angliæ Conuentualibus, nomine procurationis duas marcas argenti.* Ciſtercienſibus non pepercit Otho iſte, quibus quiritantibus vetuit Gregorius IX. ne à Ciſterciēſibus procurationes pecuniarias exigeret, ſed cibarias tantùm. Rem narrat Mathæus Paris. A.C. M.CC. XXVI. *Ipſóque anno legatus vt pecuniæ plus emungeret, appoſuit & manum, vt à monachis Ciſterciēſis ordinis ſuæ auaritiæ ſatisfaceret procurationes inſtanter exigendo, ſed ipſi viriliter contradicendo, Curiam Romanam priuilegijs ſuis innitētes, vt contra hanc improbitatem impetrarent adierunt, litteras eidem legato ſub hac forma reportantes. Gregorius Epiſcopus* &c. *Legato Ottoni* &c. *Licèt tibi, ſi bene meminiſti, nuper direxerimus ſcripta noſtra, vt liceat tibi de monaſterijs Ciſtercienſis ordinis procurationes exi-*

geremoderatas, indulgentia conceſſa eidem ordini non obſtante; quia tamen non eſt intentionis noſtræ, nec credimus eſſe tuæ, vt contra ipſorum indulgentiam procurationes ab eis pecuniariæ exigantur; mandamus quatenus cibis regularibus contentus, abſque eſu carnium cùm ad eos acceſſeris, prout in prædicta indulgentia continetur, procurationes pecuniarias occaſione litterarum huiuſmodi non patiaris exigi ab eiſdem. Quid? Martinus aliquot pòſt annis legatus Pontificius in Anglia, aut verius exactor, non argentum modò, ſed & palefridos, id eſt nobiliores equos à Prælatis extorſit, & morantes in præſtatione ſuſpendit. Idem mihi teſtis Mathæus Paris A. C. M. CCXLIV. *Circa idem tempus miſit Dominus nouus Papa.* (Is fuit Innocentius IV.) *quemdam nouum in Angliam pecuniæ extortorem, Magiſtrum videlicet Martinum autentitum* P*apale deferentem, & habentem poteſtatem excommunicandi, ſuſpendendi, & multipliciter voluntati ſuæ reſiſtentes puniendi: qua roboratus poteſtate ſuſpendit* Pr*ælatos Angliæ à collatione beneficiorum, donec voluntati Papali ſatisfactum fuiſſet, reditus ad opus Clericorum ſuorum, & conſanguineorum poſtulanti: indignum tamen iudicabat aliquem reditum ſuſcipere, niſi triginta marcas, aut ſupra valentem, ne quiſquilias colligere tantus vir videretur. Cæpit igitur dictus Magiſter Martinus munera præcipuè* P*alefridos concupiſcibiles imperioſè exigere, & extorquere à Prælatis maxime à religioſis, præcipiens per litteras diſtrictè illi Abbati, vel illi Priori, vt ei equos quales decebat ſpecialem Domini Papæ clericum inſidere, tranſmitterent; contradicentes autem, & excuſationes, & cauſas negationis prætendentes, etiam rationabiles, vtpote Abbatem de Malmesburia, & Priorem de Mertona ſuſpendendo vſque ad plenam ſatisfactionem graui-*

ter puniuit. Antè Vvillelmus Elienſis Epiſcopus, Angliæ Cancellarius, & Procurator Regni, Richardo I. in expeditione tranſmarina agente, idémque Apoſtolicæ Sedis Legatus, quàm grauis fuerit Eccleſijs Anglicanis vix dici poteſt: procedebat mille & ampliùs equorum ſtipatu, maioribus ab Eccleſijs & monaſterijs hoſpitium exigebat, à minoribus redemptionem hoſpitij pecuniariam. Guillelmus Neubrigenſis lib. IV. cap. XIV. *Procedebat cum mille equis, & plerumque etiam numeroſiùs, legationis ſuæ nomine hoſpitia à cunctis per Angliam exegit monaſterijs, & à minoribus quidem, quæ pondus hoſpitij ferre non poterant, certa, id eſt octo, vel quinque marcarum ſumma redimi hoſpitia cenſuit: maioribus verò incumbebat velut locuſta.* De quo & Matthæus Paris, A. C. M. C.XCI. Ideò Hugo Conuentrenſis Epiſcopus in epiſtola quam ſcripſit de deiectione prædicti Vvillelmi, non inſipidè ludens in crucem quam is legationis iure per Angliam præferebat, crucem illam ſignum redemptionis Anglicanæ vocitat apud Rogerum Hoüedenum, eodem anno. *Et Cantuariam properauit,* inquit, *vt ibi ſicut decebat, crucem acciperet peregrinationis, & deponeret crucem legationis, quam per annum & dimidium anni poſt mortem Papæ Clementis in præiudicium Romanæ Eccleſiæ, & detrimentum Anglicanæ portauerat; omnes enim Eccleſias Angliæ, crux illa redemit, id eſt, ad redemptionem coëgit, nec fuit aliquis immunis, qui crucis illius ſtigmata non ſentiret; & ſi fortè alicuius Epiſcopi domum intrauit, ab eo ſcire poteritis, quòd centum, vel ducentarum marcarum pretio ſua conſtiterit procuratio.* Quàm graues de ſe excitarint querelas & legati Sedis Apoſtolicæ miſſi in Galliam ob rerum ſuarum potiùs, quàm Eccleſiarum curam, peridoneus te-

ſtis eſt Iuo Carnotenſ. epiſt. CIX. ad Paſchalem II. *Cùm enim*, inquit, *à latere veſtro mittitis ad nos Cardinales veſtros, tamquam filios vterinos, quia in tranſitu apud nos, ſicut non poſſunt curanda curare, ſed nec curanda proſpicere; inde eſt quòd multi præpoſitorum facta gladio linguæ ferire cupientes, dicunt Sedem Apoſtolicam non ſubditorũ quærere ſanitatẽ, ſed ſuam, aut lateraliũ ſuorum quærere commoditatem.* His de cauſis Legatos Sedis Apoſtolicæ, tamquam flagellatores Eccleſiarum acerbiori ſtylo perſtringit Ioannes Saresberienſis, Policratic. lib. v. cap. XVI. *Sed nec Legati Sedis Apoſtolicæ manus ſuas excutiunt ab omni munere, qui interdum in prouincijs ita debacchantur, ac ſi ad Eccleſiam flagellandam egreſſus ſit Sathan à facie Domini, concutiunt angulos domus, vt proſternant filios, & filias eius qui languores, & dolores animarum curauit in cruce; commouent & conturbant terram, vt videantur habere quod ſanari oporteat.* Non defuere tamen quàm multi hoc ſeculo qui Pontificias legationes ſumma cum laude geſſerunt, & puras omni labe manus è Legationis ſuæ prouinciis reportarunt. Laudatur Martinus Presbyter Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis legatus in Dacia, quòd è legatione adeò egens redierit, vt vix habuerit ſumptum & equos vnde domum rediret. Laudatur & Gaufridus Carnotenſis Epiſcopus, & Legatus Sedis Apoſtolicæ in Aquitania, quòd Legationis officium omnino ſuo ſumptu exercuerit, & vel viliora munuſcula reiecerit. Oculatus auctor eſt Bernardus Clarꝫuallenſis, lib. IV. de Conſiderat. ad Eugenium. *Dignum nunc ad medium venire factum dulcis memoriæ Martini noſtri. Noſti hoc, ſed an memineris ignoro, is Cardinalis Presbyter functus aliquando legatione in Dacia tam pauper remeauit, vt penè expenſis & equis deſi-*

cientibus vix perueniret Florentiam. & mox: *Epiſcopum loquor Gaufridum Carnotenſem, qui legationem in partibus Aquitaniæ proprijs ſumptibus ſtrenuè adminiſtrauit, idque annos plures, rem loquor quam vidi ipſe: eram cum eo in terra illa, cùm à quodam Presbytero præſentatus illi eſt piſcis, quem vulgò vocant Sturgionem, percunctatus legatus quanti venierit; Non accipio, inquit niſi receperis pretium, & reſignauit ſolidos quinque inuito, & verecundo.* Et hæc de cenſibus ſpectantibus ad ſummum Pontificem, vel legatos Apoſtolicæ ſedis.

DISSER-

DISSERTATIONVM IVRIS CANONICI, LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

Epiſcopi à quo tempore creuere opibus. Entheca quid ſit. Opum parandarum ſtudium notatur in Epiſcopis. Epiſcopi paupertatis amantes. Epiſcopalis dignitas hodie paupertatem ferre non valet.

HACTENVS de cenſibus Pontificijs egimus, nunc tranſeamus ad cenſus Epiſcopales. Sicuti enim Epiſcopatus eſt apex & culmen dignitatum, & Epiſcopis incumbit cura totius ſacræ plebis; nec non viduarum, orphanorum, & ceterorum egentium, Reipublicæ valde intereſt, vt neceſſariæ opes eis ſuppetant quibus dignitatem tueri, ne paupertate vileſcat, hoſpitalitatem in Clericos, & charitatem in egenos colere valeant. Pace ſemel partâ Eccleſiæ, ea breui opibus abundauit, certatim confluentibus donis Principum

& priuatorum fidelium. Huius rei præſens inter alia argumentum, quòd in Ariminenſi Concilio, Aquitani, Galli, & Britanni qui interfuere Epiſcopi, annonas & cellaria, id eſt, metata, ſeu hoſpitia, quæ à Conſtantio Auguſto offerebantur reſpuerunt, & ſuo ſumptu ſe, ſuóſque alere maluerunt, adeóque tribus è Britannia Epiſcopis, qui tenuiores erant, pecuniam obtulere. Seuerus II. ſacræ Hiſt. *Ita miſſis per Illyricum, Italiam, Africam, Hiſpanias, Galliáſque Magiſtris officialibus, acciti, aut coacti quadringenti, & aliquantò ampliùs Occidentales Epiſcopi Ariminum conuenere, quibus omnibus annonas & cellaria dare Imperator præceperat; ſed id noſtris, id eſt, Aquitanis, Gallis, ac Britannis indecens viſum, repudiatis fiſcalibus, proprijs ſumptibus viuere maluerunt; tres tantùm ex Britannia inopiâ proprij, publico vſi ſunt, cùm oblatam à ceteris collationem reſpuiſſent: ſanctius putantes fiſcum grauare, quàm ſingulos.* Iam à temporibus Auguſtini opibus affluebat Hipponenſis Eccleſia, vnde ipſe Auguſtinus Epiſcopus factus, etſi propriis bonis diſtractis, & pretio in pauperes elargito, non tam ſe opes dimiſiſſe, quã de paupertate ad diuitias perueniſſe videri ſcribit epiſt. v. ad Albinam in append. *Ego quippe ſecundùm multorum ſenſum comparantium ſemetipſos ſibimetipſis, non diuitias dimiſiſſe, ſed ad diuitias videor veniſſe; vix enim vigeſima particula res mea paterna exiſtimari poteſt, in comparatione prædiorum Eccleſiæ, quæ nunc, vt Dominus exiſtimor, poſſidere.* Sed abſit vt Epiſcopi Sacerdotium, ſortem Domini, Apoſtolicum munus in quæſtu ponant. Abſit vt de quærendis opibus ſoliciti ſint, ac de alio, quàm de animorum lucro cogitent. Nouerint Epiſcopi ſe eſſe diſpenſatores rei Eccleſiaſticæ, non fœneratores, ne ha-

beant Enthecam Epiſcòpi, ideſt pecuniam cuſtodię cauſâ, & gazæ vice ſepoſitam. Auguſtinus ſermon. de commun. vit. Cleric. *Enthecam nobis habere non licet; non enim Epiſcopi eſt ſeruare aurum, & à ſe reuocare mendicantis manum, quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi inopes nos interpellant, vt plures triſtes relinquamus, quia quod poſſimus dare omnibus non habemus, non habeamus ergo Enthecam.* can. nolo XII. qu. I. Aliàs Enthecra accipitur pro loco ipſo vbi pecunia, vel fruges quæ de ſumptu ſuperſunt ſubſidij cauſâ deponuntur. Gelaſius in epiſt. ad Iuſtinum Archidiaconum, & Fauſtinum Defenſorem: *Si quid fortè ſub annua remanebit expenſa, electo idoneo ab vtraque parte cuſtode, tradatur Enthecis, vt ſi maior emerſerit fabrica, ſit ſubſidio*, can. nobis. XII. qu. II. Hinc Epiſcoporum ſtudium & inſaniam in colligendis opibus acriter reprehendit Nazianzen. Orat. V. cùm in eos inuehitur, qui Epiſcopatus captant quæſtus cauſâ: ὥσπερ οὐκ ἀρετῆς τύπον, ἀλλ' ἀφορμὴν βίου: *Non vt virtutis exemplum, ſed occaſionem parandæ ſubſtantiæ.* Quàm iuſto calculo damnatus Paulus Samoſatenus Epiſcopus, quòd è paupere & mēdico ad immenſas opes prouectus foret, ex quęſtu Epiſcopalis iuriſdictionis, & muneribus quæ à litigantibus accipiebat, hoc addito elogio, in Epiſtola Epiſcoporum hac de re ſcripta ad Dionyſium Epiſcopū Romanum, quæ extat apud Euſebiū lib. VII. c. XXIV. quòd his artibus diuitias paraſſet quæſtū ducens pietatem; πορισμὸν ἡγούμενος τὴν θεοσέβειαν. Nónne Georgius Alexandrinus Epiſcopus meritas auaritiæ & ſordium pœnas luit, cùm à plebe camelo totâ vrbe traductus, & fuſtibus necatus, qui viliſſimis quibuſque ex rebus lucrum captabat; ita vt ni-

trarias omnes officinas redimeret, vnà cum papyri, calamíque paludibus, nec non & ſalinaria omnia ſtagna conduceret, & lecticariorum ad efferenda mortuorum cadauera certum numerum inſtitutum haberet, & pro ſepultura vectigal exigeret, dum per alios non liceret mortuos efferre, peregrinos maximè, vt narrat Epiphanius Hæreſi LXXVI. Iam olim auro fulſit Eccleſia, ſuos tamen paupertatis amantes habuit Epiſcopos. Illuſtris paupertatis alumnus Baſilius Cæſarienſis Archiepiſcopus, cui virtutis infulæ fuere vna penula, vnum pallium & ſtratus humi lectulus, obſonium panis & aqua; teſtem habemus Nazianzenum, orat. xx. in eius funere habita. Non alium cenſum habuit Chryſanthus Nouatianorum Epiſcopus Conſtantinopoli, vir bonus, niſi eſſet Nouatianus, quàm duos panes ex eulogiis, id eſt oblationibus quæ fiebant Eccleſiæ deſumptos, per ſingulos dies Dominicos. Socrates, lib. VII. cap. XIV. ἀπό τε τῶν ἐκκλησιῶν οὐδὲν ἐδέξατο πλὴν κατὰ κυριακὴν δύο ἄρτους τῶν εὐλογιῶν ἐλάμβανεν: *Ab Eccleſijs nihil omnino accepit, præter duos panes benedictionis ſingulis dominicis diebus?* Quid Hibernus quidã Epiſcopus non aliud ſtipendium habuit, quàm lactis copiã, è tribus vaccis quas ei plebs miniſtrabat. Chronicon Archiepiſcoporum Bremenſium: *In ſupradicto Concilio Laterani erant à Papa conſecrati Epiſcopi duo Anglici, & duo Scoti vnus ſolo equo venerat, alter pedes cum ſolo pedite; erat ibi etiam Hibernicus, qui Henrico Scholaſtico Bremenſi retulit, ſe non habere alios reditus præter tres vaccas lactantes, quas in defectu lactis parochiani ſui per alias innouabant.* Ego inter hæc extrema medium tenere velim Epiſcopos, vt caueant diuitiarum luxum, & paupertatis contemptum. Exacto-

rem Epiſcopum non fero, ſed iuſta cenſuum Epiſcopalium obſequia lubens ei concedo, tamquam neceſſaria Epiſcopalis dignitatis ſolatia, maxime inter iniqua tempora, quibus Eccleſia ſinè abiectionis periculo paupertatem ferre non poteſt. Quam ob cauſam ne Tornacenſis Eccleſia à Nouiomenſi Epiſcopatu abſcinderetur, & proprium reciperet Epiſcopum diſſuadet Iuo Carnotenſis, epiſt. CC. XXXVIII. *Præterea cùm dignitas Epiſcopalis paupertatem his diebus honeſtè ferre non valeat, prouidendum eſt, ne iſta diuiſione vterque Epiſcopus fiat pauper.*

Cap. II.

Cenſus Epiſcopales, in his modus habendus Epiſcopi non domini, ſed præpoſiti. Iura Canonica, panis Canonicus Iura Epiſcopalia lege Diœceſana debita Lex Diœceſana quid ſit.

EPISCOPIS debentur certi cenſus, vt ſe, ſuóſque alere, & hoſpitalitatem colere poſſint; ſed in his iuſtus modus tenendus, nec tributi vice, & tamquam iure dominij ὡς δεσποτικῶς, eos exigere licet, ſed quaſi ſubſidij vice; ne Epiſcopi turpis quæſtus gratiâ ab Clericis vel monachis aurum, vel argentum, vel vllam ſpeciem exigant led comiter eos paſcant, memores præcepti Apoſtolici, non vt dominantes in clero ſed forma, id eſt exemplum facti gregis, decernit Synodus Nicena II.

can. IV. ὁρίζομεν μὴ ὅλως αἰσχροκερδῶς ἐπινοεῖσθαι ἐπίσκοπον, προφασιζόμενον προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις ἀπαιτεῖν, χρυσὸν ἢ ἄργυρον ἕτερον εἶδος, τοὺς ὑπ᾽ αὐτὸν τελοῦντας ἐπισκόπους, ἢ κληρικοὺς, ἢ μοναχούς : *Statuimus ne turpis lucri gratiâ Epiſcopus excogitet, & quærat excuſationes in peccatis, vt aurum, vel argentum, vel vllam aliam ſpeciem ab iis, qui ſibi ſubſunt Epiſcopis, vel Clericis, vel monachis exigat.* can. prædicator. XVI. qu. I. vt Epiſcopi magis quaſi oblata accipiant, quàm vt vectigal more fiſci exigant iubet Concil. Cabillonenſ. II. can. XIV. *Cauendum eſt ne cùm Epiſcopi parochias ſuas peragrãt, quandam damnoſam erga ſubditos, ſeu erga ſocios tyrannidem exerceant, nec quod abſit, cum charitate, ſed cum quadam iudiciaria inuectione ſtipendia ab eis exigant.* can. cauendum. X. qu. III. Eadem lex dicitur Archidiaconis, ne ſuper Presbyteros ſui tractus dominatum exerceant & ab eis cenſum exigant, quaſi iure dominij, can. XV. eiuſd. Conc. *Dictum eſt quòd in plerīſque locis Archidiaconi ſuper Presbyteros parochianos, quandam exercent dominationem, & ab eis cenſum exigunt, quod magis ad tyrannidem, quàm ad rectitudinis pertinet ordinem* &c. can. dictum eſt. XCIV. diſt. Denique Epiſcopi Presbyteros talijs & exactionibus grauare prohibentur, ſed potiùs vt eos paternâ charitate foueant admonentur. Alexander, III. in cap. I. de exceſſ. Prælat. *Cùm autem Preſbyteros, vt filios, & fratres benignè, ac fraternâ debeatis charitate fouere, mandamus quatenus in eos tallias & exactiones indebitas exercere nullatenus præſumatis.* Eodem iure ne Epiſcopi ſeruile obſequium à Clericis exigant vetatur. Ambroſ. II. Officior. cap. XXVII. *Epiſcopus vt membris ſuis vtatur Clericis, & maximè miniſtris, qui*

ſunt verè filij, quem cuique viderit aptum muneri, ei deputet. Et Hieronym. ad Nepotianum. *Sta ſubiectus Pontifici tuo, & quaſi animæ parentem ſuſcipe, ſed Epiſcopi Sacerdotes ſe eſſe nouerint, non dominos; honorent Clericos quaſi Clericos, vt ipſis à Clericis quaſi Epiſcopis honor deferatur.* can. ſta ſubiectus. xcvi. diſt. Seruiles operas, ne Clericis imponant Epiſcopi vetat Concil. Braccar. ii. can. ii. *Similiter & parochiales Clerici ſeruili more in aliquibus operibus Epiſcopo ſeruire non cogantur, quia ſcriptum eſt, neque vt dominantes in clero.* Et Gregor. vii. lib. vi. epiſt. v. *Nullus Epiſcopus grauamen, ſeu ſeruile ſeruitium ex vſu contra Eccleſiaſticam normam Abbatibus, ſeu Clericis ſuis imponat.* can. nullus Epiſcopus i. qu. i. Inprimis ne monachis, vt veredarijs, id eſt curſoribus vtatur Epiſcopus, ad mandata huc, atque illuc perferenda prohibet Concil. Meldenſ. can. lvii. *Monachos etiam nec Epiſcopus, nec Abbas, vel quilibet alius veredariorum more in miſſaticis inſtanter tranſmittat.* Hinc iura Epiſcopalia non propriè veniūt cenſus nomine, quæ vox pertinet ad indictiones fiſci, ſed magis dici amant iura canonica, can. quàm ſit neceſſarium xviii. qu. ii. vt alio loco panis qui præbendæ vice diſtribuitur canonicis matricis Eccleſiæ dicitur panis Canonicus, in vita S. Rigoberti Remenſis Epiſcopi apud Surium iv. Ianuar. *Ante enim illius Pontificatum non dabatur eis panis, vt vocant Canonicus, nec erant vt ſunt hodie Canonici.* Quæ verò Epiſcopis præſtantur ſtipendia, eis debentur lege diœceſanâ, qualia ſunt quarta decimarum & mortuariorum, ſynodaticum & cathedraticum, procuratio, ſeu ius viſitationis, & charitatiuum ſubſidium, & alia de quibus in cap. conquerente, de offic. Ordinar. & alijs locis. Lex

diœcſana autē eſt pars Epiſcopalis iuriſdictionis, quatenus ſeparatur à lege iuriſdictionis, cap. dilectus eod. tit. aliàs lex diœceſana latiùs ſumpta complectitur vniuerſam iuriſdictionem Epiſcopalem, vt in cap. auditis[19], de præſcript. cap. quod ſuper his, de maiorit. & obedient. cap. ex parte, de regularib. cap. ad abolendam, in fin. de Hæretic. cap. veniens, de verb. ſignif. in VI. & apud Matthæum Paris ſub an. MCIX. *Epiſcopo Lincolnienſi ſubtracto, huic nouo Pontifici lege diœceſana ſubijcitur comitatus.*

Cap. III.

Lege Diœceſana Epiſcopo debetur portio Canonica oblationum & Decimarum, & mortuariorum: ea eſt tertia, vel quarta pro conſuetudine Regionum. Monaſteria ſoluta à lege Diœceſana, quoad oblationes.

LEGE Diœceſanâ Epiſcopo debetur portio oblationum, decimarum, & mortuariorum, d. cap conquerente, de offic. Ordinar. Olim ſcilicet oblationes, & decimæ deponebantur apud Epiſcopum, tamquam rei Eccleſiaſticæ diſpenſatorem, & certæ ex his partes fiebant, quarum vnam ſibi retinebat Epiſcopus, ea fuit tertia, vel quarta pro conſuetudine regionum: & in Hiſpania ex conſuetudine antiqua oblationum & decimarum tres fiebant partes, quarum vna

cedebat

cedebat Epiſcopo, altera clero, tertia fabricæ, Concil. Tarraconenſ. can. VIII. can. decernimus x. qu. I. Concil. Braccar. I. can. XXV. Sanè vbi Eccleſiæ tenuiores erant, tertia illa oblationum conferebatur Epiſcopo, & conuertebatur in refectionem Eccleſiæ, & vſum luminarium, Concil. Braccar. II. can. II. can. placuit x. qu. III. Poſtea tertia oblationum & decimarum abſciſſè reſtituta Epiſcopo, Cōcil. Tolet. IV. can. XXXII. can. conſtitutum. XVI. qu. I. Nec non licuit Epiſcopo eandem tertiam relinquere ſacræ ædi vnde deſumebatur, vel in alterius vſum transferre, Concil. Tolet. IX. can. VI. can. Epiſcopus. XII. qu. III. Concil. Emeritenſis, can. XIV. tertia oblationum æquè manſit penès Epiſcopum, altera penès presbyteros, & Diaconos, & tertia quæ olim deſtinata erat fabricæ, relicta eſt Subdiaconis & minoribus Clericis, eiúſque diſpenſatio mandata Primiclero, qui erat Rector Subdiaconorum & iuniorum clericorum. Tandem verò vt tutelæ ſacrarum ædium conſuleretur, Epiſcopo permiſſum tertiam tollere, eâ lege vt ſarta tecta haberet, Cōcil. Emeritenſ. can. XVI. can. priſcis. x. qu. III. Tolet: XVI. can. IV. can. vnio, ead. cauſ. & qu. In aliis partibus vſus obtinuit, vt decimarum quatuor partes fierent, quarum vna cederet Epiſcopo, ſecunda clero, tertia fabricæ, quarta pauperibus. can. vobis. can Vulteranæ, can, conceſſo, can. quatuor. can. de reditibus. can cognouimus, can. mos eſt. XII. qu. II. can. ad hoc XVI. qu. IV. & hæc decimarum partitio manauit ex inſtituto Eccleſiæ Romanæ, vt indicat Gregorius. I. in d. can. mos eſt. *Mos eſt*, inquit, *Apoſtolicæ Sedis, ordinatis Epiſcopis præceptum tradere, vt de omni ſtipendio quod accedit, quatuor fieri debeant por-*

tiones, vna videlicet Epiſcopo & familiæ eius, propter hoſpitalitatem & ſuſceptionem; alia clero; tertia verò pauperibus, quarta Eccleſiis reparandis. Et eodem de fonte, vt quarta decimarum ſingulis annis pertineret ad Epiſcopum, vel ſolidum quarto quoque anno hauſit Concil. Aurelianenſe I. can. XVII. *Decimæ autem ſecundùm quoſdam ſingulis annis tertia pars, aut in tertio tota; ſed tamen nos ſequentes Romanos ſingulis annis quartam partem, aut in quarto anno totam Epiſcopi recipiant.* Inde ſecutus can. XXXI. Concil. Pariſ. ſub Ludouic. & Lothar. lib. I. *Statuimus etiam vt tempore congruo vnuſquiſque parochiam ſuam circumeat, & quamquam authoritas canonica doceat, vt quarta pars decimarum; & redituum ex oblationibus fidelium in vſus Epiſcoporum cedat, vbicumque tamen Epiſcopus ſua habet ſuis contentus ſit.* Oblationum alia fuit ratio; earum enim ſemiſſem, vel tertiam tulit Epiſcopus, nempe ſemiſſem oblationum quæ fierent matrici, ſeu Cathedrali Eccleſiæ, & tertiam oblationum quæ fierent parochiis, ex eiuſdem Concilij can. XVI. & XVII. quos Gratianus intexuit in can. de his, & can. antiquos X. qu. I. Sanè de oblationibus quæ fiunt monaſterio, nulla portio debetur Epiſcopo, quia monaſteria in ea parte ſunt ſoluta â lege diœceſana, Conc. Ilerdenſe, can. III. *Ea verò quæ in iure monaſterij de facultatibus offeruntur, in nullo diœceſana lege ab Epiſcopis contingantur.* can. cum pro vtilitate, XVI. qu. I. ſed in oblationibus vel decimis quæ percipere̅tur ab Eccleſiis, vel Capellis, monaſteriis ſubiectis, Canonicam deberi Epiſcopo conſtat, ex d. cap. conquerente. Vt verò decimarum, & oblationum, ita & mortuariorum, id eſt, legatorum piorum quarta debetur Epiſcopo. d. cap. conquerente, & cap. requiſiſti, de

teſtament. quæ dicitur quarta teſtamentorum, Innocent. III. lib. II. Regiſtr. epiſt. CCCC.XXIX. ita & canonica funerum, quæ debetur Eccleſię parochiali eſt dimidia, tertia, vel quarta pro more regionum, cap. certificati. de ſepultur. Clem. dudum, eod. Nec omittendum quartam Epiſcopalem decimarum præſcriptione tolli poſſe, cap. de quarta, de præſcript.

CAPVT. IV.

Lege Diœceſana Epiſcopo debetur procuratio viſitationis nomine. Procuratio eſt annona, ſeu curatio corporis, alias piaculare ſacrificium. Diſpenſa Circada, Procurationum & Euectionum modus. Ius procurationis quando receptum.

LEGE diœceſanâ Epiſcopo luſtranti, ſeu viſitāti diœceſim debetur procuratio, viſitationis nomine. Procurationis voce vſi ſunt Pontifices, pro annona, ſeu ciborum copia, quæ miniſtratur Epiſcopo, quòd ſit curatio corporis: vnde procurandi verbum Latinis melioris æui vſu notum, pro eo quod eſt epulis excipere, L. Accius, apud Macrob. I. Saturnal. cap. VII.

Exercent epulis læti, famulóſque procurant
Quiſque ſuos.

Et inde Virgilius IX. Æneid.

Quod ſupereſt læti bene geſtis corpora rebus
Procurate viri.

Et eodem ſenſu, ne clerici commatres procurent, dixit Auguſtin. vel alius quiſquis eſt ad Fratres in Eremo, ſermon. XXXVI. *Non enim debet qui animarum curam gerit tranſire de domo in domum, non frequentare forum cum ruſticis, non mercantias acquirere, non commatres procurare.* & Legatos procurare, Ekkeardus Iunior de Caſib. Monaſt. S. Galli c. x. apud Goldaſtũ: *Inito tandem conſilio iniungitur Ruodmanno legatos regios in locis nominatis euntes procurare, & redeuntes.* Ita & procurator ſumitur pro eo qui miniſtrat ſumptum & annonam. Robertus Montenſis in Chronic. ad ann. M. C. LXXX. *Huic ſolennitati interfuit iunior Rex Anglorum, cum magno comitatu equitum, qui tanta ſecum ex iuſſu patris ſui tulit, vt nullius nec in ipſa feſtiuitate, nec in ipſo itinere ſuſciperet procuratorem.* Aliàs & & procurationem ſumptam ſcio pro luſtrali, ſeu piaculari ſacrificio. M. Tullius. I. de Diuinat. *Scriptum à multis eſt, cùm terræ motus factus eſſet, vt Sue plena procuratio fieret, vocem ab æde Iunonis ex arce extitiſſe;* & Aulus Gellius IV. Noct. Atticar. VI. *Vt terram mouiſſe nuntiari ſolet, eáque res procuratur,* & mox. *Eius rei cauſa Senatuſconſultum factum eſt, vt M. Antonius Conſul hoſtiis maioribus Ioui & Marti procuraret*: & latiùs procurationis nomẽ pertinet ad ſacrificia, ludos, cæteróſque Deorum cultus, quaſi his Dij curentur. Arnobius VII. aduerſ. Gentes: *Quod vtique non fieret, ſi ſacrificia, ſi ludos, ceteróſque aſpernarentur Dij cultus, neque ſe honorari eorum procurationibus ducerent.* Igitur, vt ad inſtitutum redeam, Procuratio eſt id modicum quod debetur Epiſcopo propter viſitationis officium. Diſpenſam vocat Capitulare Caroli Calui, tit. XI. cap. III. Conc. Ticinenſe habitum anno DCCC. LV. alij Circadam à circando, Fulbert. epiſt. CX. *Iubes inclyte præſul, nos dare tibi Circa-*

das de Eccleſiis noſtris, quæ ſunt in Epiſcopio tuo. Et Iuo Carnotenſ. epiſtol. CCLXXXVI. *Nec non & Eccleſiam de Mundonis villa liberam à Synodo & Circada.* & antè Hincmarus Rhemenſis, epiſtol. ad Ludouicum Balbum, cap. VIII. *Vt Eccleſiæ in iſto regno per occaſionabiles Circadas, & per indebitas conſuetudinarias exactiones ante annos viginti impoſitas non affligantur.* Et quidem melioribus Eccleſiæ temporibus vix Epiſcopi diœceſim obeuntes quicquã exegere ab Eccleſijs diœceſanis ex cauſa viſitationis, tum memores exempli Pauli Apoſtoli, qui proprio labore ſuis neceſſariis cõſulebat, ne Eccleſiis grauis eſſet, cùm præcepti Dei à quo miſſus ad Samaritanos Propheta vetitus ne quicquam ab his attingeret. Hoc apertiùs inſinuat Auguſtinus lib. Contra Donatiſtas poſt collationem, cap. XX. *Quod ergo iuſſus eſt quidam Propheta nec panem mãducare nec aquam bibere in Samaria quò miſſus fuerat, vt corriperet eos qui vaccas conſtituerunt adorandas, more idolorum Ægyptiorum; hoc omnino facere debuit, quod præceperat Dominus, cui tunc eo modo illos corripere placuit, vt nihil ibi alimentorum tangeret Propheta quem miſerat; numquid enim in Eccleſia non fit quotidie, quando eos quos acriùs corripimus etiamſi in eorũ poſſeſſione ſumus, nihil ibi apud eos contingimus vt ſentiant quantùm eorũ peccata dolemus.* Sed labente zelo veterum Patrum Eccleſiæ, Epiſcopis diœceſim luſtrantibus Clerici, & Abbates iuſſi ſunt ſumptum & annonam ſuppeditare. Conc. Emeritenſ. can. XI. *Placuit huic ſancto Concilio, vt tam à presbyteris, quàm ab Abbatibus, ſiue etiam à Diaconibus, Epiſcopo honor debitus inpendatur, vt à nullo contumeliam pati videatur; & quandocumque contigerit eum iuxta canonicam ſententiam viſitare ſuam parochiam, & dignè eum ſuſcipiant, &*

prout habuerint, aut ratio permiſerit illi præparent quæ fuerint neceſſaria. Et Concil. Sueſſionenſe habitum ſub Pipino anno Chriſti DCC.XLIV. *Et quando iure canonico Epiſcopus circumit Parochiam ad confirmandum populum, Abbates, vel Presbyteri parati ſint ad ſuſcipiendum Epiſcopum in adiutorium neceſſitatis.* Epiſcopis verò nimiùm Eccleſias viſitationis ſumptu onerantibus, modus impoſitus, & ne iudiciaria cum inuectione, id eſt conuentione per executorem, ſed cum charitate iuſta ſtipendia exigant, cauit Concill. Cabillonenſe II. can. XIV. *Cauendum eſt ne cum Epiſcopi parochias ſuas peragrant, quandam damnoſam erga ſubditos, ſeu erga ſocios tyrannidem exerceant, nec quod abſit cum charitate, ſed cum quadam iudiciaria inuectione ſtipendia ab eis exigant*, can. cauendum, x. qu. III. Ne Epiſcopi per parochias hoſtilem in modum deſæuiant. néve Clericos angarijs, & indictionibus exhauriant ne potiùs exactores quàm Pontifices eſſe videantur, vetuit Conc. Tolet. III. can. XX. can. quia. ead. cauſa, & quæſt. nec non expoſtulantibus Galliæ Narbonenſis Presbyteris, quòd procedentibus Epiſcopis ingenti eorum ſtipatu & ſatellitio prægrauarentur, Synodus Toletana VII. can. IV. (id enim temporis imæ Galliæ Narbonenſis Epiſcopi, Toletanum Epiſcopum quaſi primatem agnoſcebant, & ad Toletana coïbant concilia, nondum extincto in his partibus Imperio Gothico) ſtatuit ne Epiſcopus diœceſim luſtrans quinquaginta euectionum modum excedat, néve præter diem ſingulis locis immoretur, can. inter cetera. x. qu. III. vnde Concil. Lateranenſe habitum ſub Alexandro III. Archiepiſcopis, Epiſcopis, & alijs minoribus Antiſtitibus parochias viſitantibus, certum euectionum

numerum tribuit, nempe quadraginta, vel quinquaginta Archiepiſcopis, viginti vel triginta Epiſcopis, Cardinalibus viginti quinque, Archidiaconis quinque vel ſeptem, Decanis ſubiectis Epiſcopis duarum, cap. Cùm Apoſtolus. cap. procurationes. de cenſib. vt in cauſis regularium Concil. generale Lateranenſe, habitum ſub Innocent. III. edixit, ne Abbates, vel Priores plurium quàm ſex cum euectionũ numero proficiſcãtur ad Capitulum, cap. pen. extra de ſtat. Monachor. adeóque modum euectionum Lateranenſi Concilio conſtitutum obſeruari placuit, ut Epiſcopis ſi eum modum exceſſerint impunè reſiſti poſſit, cap. cùm ad quorumdam, de exceſſ. Prælat. Euectiones propriè fuerunt litteræ, ſeu Codicilli, ſinè quibus non licebat curſu publico vti, l. II. C. de curſ. public. Hieronymus in Hilarione: *Secretò ab Imperatore euectionem petiit.* Auguſtin. lib. v. Confeſſ. cap. XIII. *Itaque poſteaquàm miſſum eſt à Mediolano Romam ad Præfectum vrbis, vt illi ciuitati Rhetoricæ Magiſter prouideretur, impertita etiam euectione publica.* Idémque epiſt. LV. *Frater Zenobius Magiſter memoriæ factus eſt, & miſit nobis euectionem cum annonis.* Symmach. lib. I. epiſt. XV. *Accepi euectiones quatuor, immane quantum commodas in excurſus & recurſus meorum.* Et idem lib. IV. epiſt. VI. *Euectiones impetraſſe me gaudeo.* Nec non Gregorius Turonenſ. lib. IX. cap. IX. *Datis litteris, & pueris deſtinatis cum euectione publica.* Poſterior verò ætas euectionum verbum accepit pro equis ipſis & iumentis, quorum vſus erat vecturę cauſa, vt locis modò laudatis: vnde equitaturas vocat Clementina, ad noſtram, de cenſib. quod Toletanum, & Lateranenſe Concil. antè euectiones dixere. Ne lau-

tiores & ſumptuoſiores epulæ Epiſcopis diœceſim viſitantibus parentur, ſed pro mediocritate cuiuſque loci, conſtitutum decreto Pelagij, quod pertinet ad Epiſcopos Siciliæ, can. vlt. x. qu. III. Multò diligentiùs dein cautum, quis modus panis, vini, & ceterorum Epiſcopis miniſtrari deberet, viſitationis nomine. Capitulare Caroli Calui conditum apud Toloſam cap. II. *vt vnum modium frumenti, & vnum modium hordei, atque vnum modium vini, cum menſura quæ publica & probata, ac generalis, ſeu legitima per ciuitatem & pagum, atque vicinitatem habetur, Epiſcopi à Presbyteris accipiant & friſchingam ſex valentem denarios, aut ſex pro ea denarios & non ampliùs exigant.* Et Concil. Ticinenſe modò laudatum, can. XV. *Statuimus etiam, ne Epiſcopi quando pro confirmando populum parochias circumeunt, Archipresbyteros ſuos grauent, vt huiuſmodi diſpenſa contenti ſint, panes centum, friſcingas quatuor, vini ſextaria quinquaginta, pullos ſeptem, oua quinquaginta, agnum vnum, porcellum vnum, annonam ad caballos modios ſex, mel, oleum, cera quod ſufficit.* Verùm æui corruptelâ inoleuit vſus, vt Epiſcopi etiam ceſſantes à viſitationis officio, Presbyteros cōpellerēt ad pretio redimendum manſionū onus; vnde duplex labes erupit, negligentiæ & auaritiæ, quam deteſtatur Conc. Tolet. IV. can. XV. ſeu Triburienſe, can. relata x. qu. I. & ne Epiſcopi quicquam viſitationis nomine exigerent, niſi viſitationis officio actu defungerentur vetuit Concil. Valentin. III. can. XXII. *Vt de ſeruitio Presbyterorum erga Epiſcopos ſuos conſuetudo valde reprehenſibilis amputetur, vt ſcilicet quoties Epiſcopus ſtatuto tempore viſitationem & prædicationem per eoſdem Sacerdotes & populos non exercet, nequaquam ab eis pro ſolito ſeruitio*

uitio pecunias exigat, quod repetitâ lege ſancitum Concilio Lateranenſi, cap. procurationes, de cenſib. cap. Romana. eod. tit. in VI.

CAP. V.

Epiſcopis procurationem debent etiam monaſteria, & ciuitatenſes Eccleſiæ, Oratoria non item. Procurationes debentur non modò Epiſcopis, ſed & Archiepiſcopis, & legatis Apoſtolicæ ſedis. An Summo Pontifici, procurationes quoque debentur, Archidiaconis & Decanis, procurationes item debentur ex lege fundationis, vel conſuetudine.

EPISCOPVS non modò parœciales Eccleſias, ſed etiam monaſteria ipſa poteſt viſitare, & ab ijſdem procurationem exigere, cap. ſopitæ, de cenſib. cap. Romana. §. deinde liceat eod. tit. in VI. cap. cùm ex officij. de præſcript. quod illuſtratur ſupra laudatis Concilij Emeritenſis & Sueſſionenſis Canonibus. Vnde crebræ inter Epiſcopos & monachos quæſtiones varia per tempora emerſerunt; vt ea quæ fuit inter Archiepiſcopum Rauennatem, & monaſteria Bononienſia, re diſceptatâ apud Lucium III. Ro. Pontificem. Archiepiſcopus Rauennas affirmabat in alijs Prouinciæ ſuæ monaſterijs procurationem ſinè controuerſia ſibi præſtari, & eandem deceſſoribus ſuis à Bononienſibus monaſterijs exhiberi ſolitam

Dd

per teſtes probabat: causâ cognitâ Pontifex quòd conſtaret Archiepiſcopum iure communi & conſuetudine niti ſententiam dixit, vt Bononienſia monaſteria procurationem Archiepiſcopo Rauennati pro facultatibus cuiuſque perſoluerent, quæ eſt ſumma d. cap. ſopitæ. Rem geſtam in Synodo Veronenſi anno M.C.LXXXIV. Gerardo Rauennate Antiſtite, narrat Hieronym. Rubeus. lib. VI. Hiſt. Rauennat. idémque ſubnectit confirmationis huiuſce penſitationis tabulas per Albertum Rauennatem Archiepiſcopum ab Innocentio III. impetratas. Monaſteria, inquam, tenentur procurare Epiſcopum, niſi ſpeciali priuilegio ſedis Apoſtolicæ fuerint exempta. cap I. & vlt. de cenſib. in VI. Hoc iure cùm Euſtachius Londinenſis Epiſcopus procurationem viſitationis nomine depoſceret ab Abbate & cœnobio Vveſtmonaſterienſi, illicò obſequij ſubterfugiendi cauſa prouocatum ad Romanum Pontificem. Matthæus Paris, anno M.CC.XXI. *Euſtachius Londinenſis Epiſcopus petijt ab Abbate Vvillelmo, & Conuentu Vveſtmonaſterienſi proceſſionem, procurationem, viſitationem & omnimodam iuriſdictionem, propter quæ ad Papam fuit appellatum.* Denique omnes Eccleſiæ ex cauſa viſitationis debent procurationem, niſi priuilegio ſedis Apoſtolicæ, vel Epiſcopalis ſint exemptæ, d. cap. ſopitæ in II. collectione. cap. Cùm inſtantia, eod. tit. de cenſib. cap. accedentes. de præſcript. cap. Conſtitutus. de Religioſ. domib. Etiam Ciuitatenſis Eccleſia viſitanti Epiſcopo procurationem præſtare debet, etſi ſinè ſumptu, viſitationis munus expediatur. cap. venerabili, de cenſib. quia procuratio exſoluitur, non ſolùm ob viſitationis operam, ſed etiam in ſignum & pro-

feſſionem ſubiectionis. Procurationis onere vacant Oratoria quæ habentur in grangijs,ſeu prædijs monachorum; ratio eſt quia non viſitantur, cap. vlt. eod. tit. Et procuratio eſt onus viſitationi annexum. Olim procurationes poterant recipi in pecunia numerata. d. can. relata. x. qu. III. medio iure procurationes in edulijs, ſeu victualibus præſtandæ fuerunt, non in pecunia numerata, cap. Romana.cap. felicis II. de cenſib. in VI. niſi à volentibus, d. cap. felicis. Hodie Tridentinum Concilium ſeſſ. XXIV. de reform. cap. III. rem relinquit optioni eorum qui viſitantur, pecuniam ſoluere viſitationis nomine, vel annonam, ſeu victualia. Procurationes autem ratione viſitationis debentur non modò Epiſcopo, ſed etiam Archiepiſcopo Prouinciam perluſtranti, cap. cùm Apoſtolus. cap. ſopitæ. cap. cùm nuper. de cenſib. cap. cùm ex officij. de præſcript cap. cùm à nobis. de arbitr. Procurationes etiam debentur legatis, & Nuntijs Apoſtolicæ ſedis pro viſitatione, cap. cùm inſtantia. cap. procurationes. de cenſib. cap. accedentes. de præſcrip. Vnde Ioanne Presbytero Cardinali legato in Syriam miſſo ab Alexandro III. nondum ſopito ſchiſmate inter eum, & Victorem Pontificatus æmulum, diuiſis Epiſcoporum votis an ſuſciperetur, nec ne; Balduinus Rex Hieroſolymitanus non admittendum ſuadebat, eâ maximè ratione vt Eccleſiarum & monaſteriorum ſumptibus & expenſis conſuleretur: Guillelm. Tyrius lib. XVIII. de Bello ſacr.cap.XXIX. *Præterea nec legato opus eſſe in Regno, qui Eccleſias, & monaſteria grauet impenſis, extorſionibus attenuet?* An procurationes ipſi Romano Pontifici viſitationis nomine debeantur per prouin-

cias orbis Chriſtiani, ſi quæras; certè ipſum Eccleſiæ Principem iniquioris cõditionis quam ceteros antiſtites eſſe nequaquam par eſt: nihil tamen hac de re expreſſum in Concilio Lateranenſi, vel alijs locis: haud dubiè conſultò, vt apud omnes conſtaret Romanos Pontifices non laborare de ſuis commodis, nec ſibi, ſed Eccleſiæ leges dicere: vnus, quod ſciam, Ioannes VIII. cùm in Galliam veniſſet, ab Epiſcopis regni procurationes & ſtipendia exegit. Aymoini Continuator lib. v. cap. xxxvii. *Ludouicus autem mittens ei quoſdam Epiſcopos petijt, vt vſque Trecas veniret, ibique ab Epiſcopis iſtius regni ſtipendia ſibi dari fecit.* Hic Pontifex Trecis Synodum habuit, ad quam inter alios Iſaacium Lingonenſem Epiſcopum vocauit, & ab eodem petijt vt congrua ſibi per diœceſim hoſpitia pararet. Auctor ipſe Pontifex epiſt. xcvi. *Quapropter Domino auxiliante apud Trecas Synodum ſumus celebraturi, ad quam ſanctitatem tuam volumus omnino adeſſe; priùs tamen venerabilitas tua nobis Miſſos Cauilonam dirigere ſtudeat, qui iter noſtrum recto tramite ad prædictum dirigant locum, & per parochiam veſtram nobis congruas manſionaticas præparate.* Sed quibus in anguſtijs poſitus eſſet iſte Pontifex ſatis notum eſt. Præter hos procurationes ex cauſa viſitationis, debentur & Archidiaconis & Decanis ius viſitationis habentibus. cap. procurationes, de cenſib. cap. mandamus. de offic. Archidiaconi. Hincmarus in Capitulis, quæ dedit Archidiaconis, cap. i. *Et vos quando ruſticanas parochias vobis commiſſas, vel mecum, vel per vos circuitis, ſicut & ego, non graues ſitis Presbyteris in paratis quærendis, neque ducatis ſuperfluè vobiſcum homines vel veſtros proprios, vel propinquos veſtros per quos illos grauetis in cibo, & potu &*

Fodro ad caballos. Non omittendum hoc loco alias eſſe procurationes quæ debentur lege fundationis, vel ex conſuetudine. can. Eleutherius. can. ſeruitium. XVIII. qu. II. cap. quanto. de cenſib. quod integrũ extat apud Innocent. III. lib. I. epiſt. cxxxv. Huiuſmodi procurationes ex conſuetudine præſtat Eccleſia etiam laïcis fidelibus, quod comprobari poteſt ex can. poſſeſſiones. XVI. qu. I. Solennes procurationes municipibus ſuis ex conſuetudine pendebat Abbas Cluniacenſis, donec eas ſuſtulit Vvalterius Abbas. Robertus Mõtenſis, in Chronic. *Vvalterius Cluniacenſis Abbas fecit & aliud mirabile, quia ſepties viginti procurationes quas Burgenſes ex conſuetudine habere ſolebant ex donis Abbatum penitus deleuit.*

Cap. VI.

Synodus diœceſana, Synodaticum. Eiuſdem tertia tribuitur Archidiacono. Cathedraticum. Monaſteria exempta onere Cathedratici. Synodaticum, & Cathedraticum promiſcuè accepta.

MORIS perantiqui eſt Epiſcopum quot annis diœceſanam Synodum cogere, Eccleſiaſticæ diſciplinæ fouendæ gratiâ, & presbyteros officij rationem reddituros ad eam cõuocare, can. Epiſcopus, can. annis ſingulis. XVIII. diſt. can. quando. XXXVIII. diſt. can. Epiſcopus XXXV. qu. VI.

cap. ſicut olim, de accuſat. Ad id Synodi conuenere non modò plebani, ſed etiam Abbates diœceſani, d. can. Epiſcopus, d. can. annis ſingulis, cap. quod ſuper his, de maior. & obedient. Vnde Abbatem vel Archipresbyterum deponi, vel in locum eius alium ordinari ab Epiſcopo, niſi facto Concilio tam Abbatum, quàm Presbyterorum vetat Concil. Turonenſ. II. can. VII. *Vt Epiſcopus nec Abbatem, nec Archipresbyterum ſinè omnium ſuorum compresbyterorum & Abbatum conſilio de loco præſumat eijcere, neque per præmia alium ordinare, niſi facto Concilio tam Abbatum quàm Presbyterorum ſuorum.* Interdum tamen Synodum Abbatum aliam fuiſſe à Synodo Presbyterorum conſtat. Conc. Aurelian. I. can. XIX. *Abbates ſemel in anno, in loco vbi Epiſcopus elegerit, acceptâ vocatione conueniant.* can. Abbates, XVIII. qu. II. & Antiſſiodorenſe, can. VII. *Vt medio Maio omnes Presbyteri, ad Synodum in ciuitatem veniant, & Kalendis Nouembris omnes Abbates ad Concilium conueniant.* Eo nomine Presbyteris coëuntibus ad Synodum annua penſio indicta ab Epiſcopo, quam Synodum, vel ſynodaticum appellarunt, quòd Synodi causâ, & in Synodo ſolueretur. Fulbert. epiſt. LVII. ad Lexouienſem Epiſcopum: *Presbyteri Canonicorum noſtrorum ex Eccleſiis quas habent in Epiſcopatu veſtro venerunt ad nos, dicentes, quòd vos interdixiſtis eis miniſterium ſuum, ideò quòd de ipſis Eccleſiis non ferunt vobis Synodum.* Et Iuo Carnotenſ. epiſt. CCLXXXVI. *Dedimus & Eccleſiam Beati Stephani, & omnia ad eam pertinentia, altare ſcilicet de Morentiaco, cum parte Synodi ad altare pertinentis; nec non & Eccleſiam de Mundonis villa liberam à Synodo & Circada.* Et Synodus Caletenſis habita anno M.LXXX. apud Ordericum Vitalem, lib. V. *Presbyteri qui*

ad Synodum venire neglexerint ſimiliter, & qui Synodum & Circadam ſtatutis terminis non reddiderit ſimiliter. & Innocent. III. lib. II. epiſt. CLXXXII. *Eccleſiam Sancti Petri de Caluo monte, cum tribus Capellis ſibi adiacentibus, Eccleſiam de Sergiaco, quæ nec Synodum, nec Circatam perſoluunt.* Et vt Archidiaconus in partem munij Epiſcopalis vocatus eſt, nonnullis in locis Archidiaconus fert tertiam, vel aliam partem Synodi & Circadæ, ex priuilegio, vel conſuetudine, vt in Eccleſiâ Sagienſi. Idem Innocent. III. epiſtol. LXXII. eiuſd. lib. *Archidiaconibus tertiam partem de Circatis & Synodis.* & Io. Saresber. epiſt. IV. *Præterea dicebat ſe litem injicere ſuper alia Eccleſia ab eodem Richardo, qui tam Epiſcopo, quàm Archidiacono Synodalia, & quoſdam reditus Epiſcopales moliebatur auferre.* Præter Synodaticum excogitatum eſt aliud penſionis genus, nomine Cathedraticum, quod annuatim Epiſcopo perſoluitur pro honore Cathedræ, & cuius modus fuit duorum ſolidorum, ex conſtitutione Pelagij, & Concil. Braccar. II. can. II. can. placuit. x. qu. I. & can. vlt. ead. cauſ. qu. III. cap. Eccleſiis, de Cenſib. Hartuicum Archiepiſcopum Bremenſem exhauſtis reditibus Epiſcopalibus in ſtipendia militum, de Cathedratici, & Eccleſiarum conſecrationis quæſtu vitæ ſubſidium quæſiiſſe ſcribit Arnoldus Abbas Lubecenſ. lib. III. Hiſtor. Slauor. cap. XXI. *Epiſcopus verò ex his quæ de Cathedratico, vel Eccleſiarum conſecrationibus conſequi poterat ſuſtentabatur.* Iure communi omnes Eccleſiæ, quæ ſunt poſitæ in diœceſi, debent Cathedraticum Epiſcopo: & conceſſione Eccleſiæ remiſſum non cenſetur ius Cathedratici, cap. paſtoralis, de donat. ab eius onere eximuntur monaſteria, Concil. Tolet. VII. can. IV. can. inter ce-

tera. x. qu. III. quia monaſteria exempta ſunt à lege diœceſana ad quam pertinet Cathedraticum. Vnde non licet Epiſcopo Cathedram collocare in monaſteriis, can. Luminoſo XVIII. qu. II. Interdum Cathedraticum, & Synodaticum promiſcuè accipiuntur, & vtrumque ſimul duobus ſolidis æſtimatur, vt in cap. conquerente. de offic. Ordinar. *Synodum, & Synodatici, ſeu Cathedratici nomine duos ſolidos.* Tamen aliàs Cathedraticum & Synodaticum ſunt iura diuerſa, & hoc commune tantùm habent, quòd vtrumque ſoluatur in Synodo, ſed vario nomine. Hodie verò Epiſcopi in Gallia non habent ius exigendi Cathedratici, niſi nitantur titulo vel conſuetudine præſcripta.

Cap. VII.

Eulogiæ Epiſcopis, & Archidiaconis offerri conſuetæ. Moderatum auxilium, quod Charitatiuum ſubſidium vocant. Aurum oblatiuum. Ex quibus cauſis Charitatiuum ſubſidium peti poſsit. Id ſubſidij non ampliùs quàm ſemel peti poteſt. Conſuetudo de ſecun- auxilijs ſublata.

PRÆTER ſolennia iura, putà procurationem, Synodaticum, & Cathedraticum, quæ propriè dicebantur Epiſcopalia, moris erat vt Parochi ventitante in Synodum Epiſcopo offerrent Eulogias, ſeu benedictiones, quas vltrò offerri

ri ſuadet Concil. Meldenſe, can. XLV. *Decet Presbyteros cum voluntarijs Eulogijs tempore congruo viſitare & venerari ſuos Epiſcopos.* Eæ erant parua xenia, & munuſcula, quæ honoris & cultus gratiâ offerebantur Epiſcopo, vel aliis viris dignioribus. Paulin. epiſt. I. ad Seuerum. *Panem Campanum de cellula noſtra tibi pro Eulogia miſimus.* & idem epiſt. XLV. ad Alypium. *Panem vnum ſanctitati tuæ vnitatis gratiâ miſimus, in quo etiam Trinitatis ſoliditas cõtinetur, hunc panem Eulogiam eſſe tu facies dignatione ſumendi.* Eulogiæ dicebantur & epulæ, quæ ab Epiſcopo, vel aliis Eccleſiæ præpoſitis diebus ſolennibus offerebantur fidelibus. Gregor. Tur. lib. VIII. Hiſt. cap. II. *Surrexi gauiſus fateor ad occurſum eius, & datâ oratione deprecor, vt in manſione mea Eulogias Beati Martini dignaretur accipere.* & idem lib. X. cap. XV. *De conuiuiis ait,* loquitur de Abbatiſſa Monaſterij Virginum S. Crucis Pictauienſis, *ſe nullam nouam feciſſe conſuetudinem, niſi ſicut actum eſt ſub Domna Radegunde, ſe Chriſtianis fidelibus Eulogias obtuliſſe.* Ne Eulogiæ ab inuitis exigerentur, ne à frequentatione Synodi auocarentur, vetuit Leo IV. epiſt. ad Epiſcopos Britanniæ. cap. III. *De Eulogiis ad ſacra Concilia deferendis nihil inuenimus à maioribus terminatum, ſed ſicut vnicuique presbytero placuerit, nam ſi conſtitutum fuerit illo in tempore benedictiones afferri, forſitan minùs libenter ad Synodos occurrent, & magis venire obtrectabunt, quæ, vt arbitror, non ſunt rationabiliter quærendæ, nec vltro delatæ reſpuendæ.* can. de Eulogiis, XVIII. diſt. Solebant & Archidiaconis Eulogiæ offerri in Synodo, ſed vltrò oblatas accipi, nequaquam verò exigi poſſe præcepit Hincmarus Rhemenſis, in Capitulis Archidiaconis Presbyteris datis, anno DCCCLXXXVII. *Nolite quaſi*

pro aliquo adiutorio ad quamcumque rem denarios apud Presbyteros poſtuletis, neque quando ad Synodum vel pro inquiſitione miniſterij ſui, ſeu pro chriſma accipiendo venerint Eulogias exigatis; ſed ſi cui fortè commodum fuerit pro ſua voluntate, & commoditate aliquid gratis offerre, cum gratiar in actione accipite. Etſi monaſteria à lege diœceſana exempta ſint, tamen aliquid Eulogiæ nomine Epiſcopo vt offerant voluit Pelagius, in can. Eleutherius. XVIII. qu. II. *Si verò nil tale conſtiterit, mediante te, quid Epiſcopo ipſi nomine Eulogiæ offerri debeat, inter ipſos monachos & presbyterum volumus definiri.* Moris etiam fuit vt parochi ſolennioribus anni diebus ad Epiſcopalem Eccleſiã procederent, non ſinè oblatione, vt in feſto Pentecoſtes, & aliis. Synodus Caletẽſis habita anno Dom. M.LXXX apud Orderic. Vitalẽ, lib. v. *Presbyteri ſemel in anno circa Pentecoſten, cum proceſſionibus ſuis ad matrem Eccleſiam veniant, & de ſingulis domibus ceræ denarata, vel idem valens ad illuminandam Eccleſiam altari offerant.* Et Anſelmus Leodienſis, de Geſtis Leodienſ. Pontific. cap. vlt. *Cùm nedum in Epiſcopali cathedra, ſed etiam in ruſticana qualibet parochia illud ius ſibi mater Eccleſia defendat; vt in maioribus ſolennitatibus filiarum ſuarum frequentia viſitetur, & honoretur; quod ſi neglectum fuerit, iudicio ſuorum ſynodalium in ſua ſynodo vindicetur.* Ex Concil. Lateranenſi habito ſub Innocent. III. præter procurationem, & alia iura ordinaria, Epiſcopus poteſt extra ordinem ex iuſta & neceſſaria cauſa, depoſcere moderatum auxilium, quod vocant charitatiuum ſubſidium, cap. conquerente, de offic. Ordinar. cap. cùm Apoſtolus, §. prohibemus, de cenſib. Extrauag. vas electionis. eod. tit. inter communes Clem. I. de exceſſ. prælat. Inde dictum, quòd cum cha-

ritate petendum ſit, non iudiciaria cum inuectione, vt ait can. XIV. Concil. Cabillonenſ. II. can. cauendum x qu. I. id eſt captis vadiis, ſeu pignoribus : quo pacto etiam ne presbyteri pro culpa, ſeu delicto ab Epiſcopis coërceantur vetat can. XVIII. eiuſdem Concilij : *Dictum eſt nobis, quòd in quibuſdam locis Epiſcopi & Comites ab inceſtuoſis, & ab his qui decimas non dant vadios accipiant, & à presbyteris pro quibuſdam negligentiis, & inter ſe pecuniam diuidant, quod penitus abolendum decreuimus.* Non diſpari formulâ oblatiuum aurum dicebatur, in Codice Theodoſiano, quod non canonis, vel indictionis, ſed oblationis genere quodam à Senatoribus exigebatur, & oblatio quæ ineunte anno, quaſi ex voto principi offerebatur, l. vn. C. de oblat. votor. lib. XII. vti & oblatæ dicuntur minuta æra, quæ cenſus nomine à Colonis Domino offeruntur, popularibus, *oblies*. Charitatiuum verò ſubſidium poteſt peti ab Epiſcopis ex graui cauſa, putà vrgentis æris alieni ſoluendi gratiâ, ſi aliunde ſolui nequeat ex rebus Eccleſiæ, vel pro ſumptu itineris ad Comitatum principis, vel ad limina Apoſtolorum. Peregrinationis tamen obtentu, ne Domini à ruſticis cenſum exactitent, prohibet Synodus Cabillonenſis II. can. XL. *Sunt quidam potentum qui acquirendi cenſus gratiâ ſub prætextu Romani, ſiue Turonici itineris multa acquirunt, multos pauperum opprimunt, & quod ſolâ cupiditate faciunt, orationum, ſiue ſanctorum locorum viſitationis causâ ſe facere videri affectant.* Non ampliùs verò quàm ſemel hoc ſubſidium peti poteſt; quia eſt onus ſuperindictitium & ſubſidiarium ; vnde conſuetudinem de ſecundis auxiliis ſuſtulit Thomas Archiepiſcopus Cantuarienſis, acerrimus vindex libertatis Eccleſiaſticæ :

auctor ipſe epiſt. XLIX. apud Io. Sareb. *Domino vouimus inter cetera, quòd conſuetudinem de ſecundis auxiliis, quam frater noſter Archidiaconus Eccleſiis impoſuit deſtrueremus, ab ea relaxantes, liberantes Eccleſias ſub anathemate prohibuimus, ne vlteriùs ab aliquo exigantur.*

Cap. VIII.

Donationibus in monachos modus impoſitus, Ne Eccleſiæ, & Decimæ monachis dentur ſinè conſenſu Epiſcopi. Ne monachi Eccleſias regant per ſe, ſed per Vicarium, ſtatutâ ei congruâ portione. Redemptio altarium, ea damnata in Concilio Claromontenſi.

TOT cenſuum genera parochis & Clericis impoſuere Epiſcopi, vt ipſa nominum copia penè exhauſta ſit, & Epiſcopi in prætexendis honeſtis ſordium ſuarum titulis laborarint. Eo ingenio inſtitutum quoddam vectigalis genus, quod redemptionem altarium, ſeu Eccleſiarum vocarunt, cuius origo ea fuit. Virtutis gratiâ, dum diſciplina viguit, ingentes à monachis opes partæ, tum ex fidelium donationibus, cùm ex ſpolijs Eccleſiarum. Quàm multa viſuntur monaſteria ab Epiſcopis ipſis condita de cenſu matricum Eccleſiarum? Patribus diſplicuit inſanum Epiſcoporum ſtudium in monachos, & eis donandi modus impoſitus. Ne quis Epiſcopus, ſi fortè monaſterium ædificaret, ampliùs quàm quin-

quageſimam rerum Eccleſiæ in dotem monaſterij cauere valeat, conſtituit Synodus Toletana IX. can. bonæ rei. XII. qu. II. Ac ne Epiſcopo liceat monaſterium exædificare in euerſionem propriæ Eccleſiæ ἐπὶ καταλύσει τῆς ἰδίας ἐπισκοπῆς, vetuit Synodus Conſtantinopolitana, habita ſub Adriano II. quæ dicta eſt I. & II. can. VII. Ita & laici Eccleſiarum incubatores decimas & Eccleſias ſi quando à ſe abdicarent, lubentiùs etiam monaſteriis donabant, quàm ſuæ matrici redderent; idcircò ne decimas & Eccleſias monachi à laicis ſuſciperent ſinè conſenſu Epiſcoporum edixit Vrbanus II. can. congregato, can. decimas, XVI. qu. VII. idémque Pontifex legem dedit, ne monachi per ſe Eccleſias regerent, ſed per Vicarium, cui congrua & idonea de reditibus Eccleſiæ portio dependeretur, can. ſanè, XVI. qu. II. & apud Iuonem Carnotenſ. epiſt. LXIX. Huiuſmodi Eccleſias monaſteriis datas, altaria vocabant, denominatione ſumptâ à digniori, & nobiliori parte; & Epiſcopi erat in his vicarium inſtituere, quem perſonam vocabant, quia perſonam Eccleſiæ ſuſtinebat. Io. Saresber. Policratic. lib. VII. cap. XVII. *Vtique & inſignis prudentiæ, ſi quis tot quocumque modo conquirit altaria, vt quaſi ritu memphitico quotidianas hoſtias nouis poſſit altaribus immolare; nolunt tamen Sacerdotio dominari, aut ſeruire altario, qui de altario viuunt, ne vt populus arguit dicam luxuriantur, ſed perſonatus quoſdam introduxerunt, quorum iure ad alium onera, ad alium referuntur emolumenta.* Et idem epiſt. I. *Illos verò à quibus monachi ſe præfatam quantitatem recepiſſe dicebant, aſſerebat iam dictæ Eccleſiæ non fuiſſe perſonas, ſed conductos Sacerdotes.* Vnde & nonnullæ dignitates Eccleſiaſticæ perſonatus dicuntur, cap. ad

ſures, de Reſcript. cap. de multa, de præbend. verùm inde fœda, & ſimoniæ labis non expers conſuetudo obrepſit, vt Epiſcopi noui cenſus occaſionem nacti è iure inſtitutionis, cedente, vel decedente Vicario, non aliter alium inſtituerent, quàm certo pretio numerato, quod redemptionem altarium vocabant. Iuo Carnotenſ. epiſt. XII. *Multa enim inordinata fieri video in domo Dei quæ me torquent, maximè quòd apud nos qui altari non ſeruiunt, de altari viuunt, à quo ſacrilegio cùm eos abſterrere velim monendo, increpando, excommunicando, altaria à me redimere volunt ſub nomine perſonæ, ſicut à prædeceſſoribus meis ex praua conſuetudine redemerunt.* Et hanc redemptionem altarium iam antè ſtylo notauit Gregor. VII. lib. IV. epiſt. XXII. ad Hugonem Dienſem Epiſcopum, & Legatum Sedis Apoſtolicæ in Gallia. *Illud verò commune malum penè totius terræ, videlicet quòd altaria venduntur.* Altarium redemptio dicebatur id genus cenſus, quod Epiſcopo offerebatur pro Vicarij inſtitutione, quia hoc cenſu redimebatur poteſtas miniſtrandi: eodem ſenſu redemptionem capitis & ſectæ, id eſt penſitationem, pro commeatu Chriſtianæ profeſſionis inauditam dixit Tertullian. de fuga in perſecut. cap. XII. *Tanta cottidie ærario augendo proſpiciuntur remedia cenſuum, vectigalium, collationum, ſtipendiorum, nec vmquam vſque adhuc ex Chriſtianis tale aliquid proſpectum eſt, ſub aliquam redemptionem capitis & ſectæ redigendis.* Ita verba, redimere, pro temerè promiſſi pœnam luere, dixit Seneca IV. de benefic. XXXVI. *Si exiguum eſt, dabo, non quia dignus es, ſed quia promiſi, nec tamquam munus dabo, ſed verba redimam, & aurem mihi peruellam, damno caſtigabo promittendi temeritatem.* Et Paulus, tempus redimere, Epheſ. V. *Redimentes*

Redemptio, pro mercede quod dicitur Leuitic. 25. *Et per omnẽ terram poſſeſſionis veſtræ mercedẽ dabitis terdæ*, alij Codices habẽt, *redemptionẽ dabitis terræ* quam lectionẽ agnoſcit Auguſt. quæſt. 91. & 92. in Leuitic. & congruenter Septuaginta, λύτρα δώσετε τῆς γῆς.

tempus, quoniam dies mali ſunt, quod explanans Auguſtinus de Verb. Apoſtol. ſermon. XXVI. *Redimere*, inquit, *tempus, hoc eſt quando aliquis tibi infert litem, perde aliquid, vt Deo vaces, non litibus, perde nummos, vt emas tibi quietem.* Et redemptionis nomine, pro exactione pecuniaria non ſemel vſus eſt Rogerus Hoüedenus, in Richardo I. *Omnes enim Eccleſias Angliæ Crux illa* (loquitur de cruce quam præferebat Vvillelmus Elienſis Epiſcopus, & legatus Pontificius in Anglia) *redemit, id eſt ad redemptionem coëgit.* Et rurſus: *Interdum Richardus Rex Angliæ peractis negotijs ſuis in Pictauia pro voluntate ſua, rediit in Andegauiam, & redemit omnes Bailliuos ſuos, id eſt ad redemptionem coëgit.* Hanc redemptionem altarium, ſimoniæ damnauit Vrbanus II. in Concil. Aruernenſi, ipſáque altaria monaſterijs confirmauit, ſi ea per XXX. vel XL. annos poſſediſſent, can. quæſitum, 1. qu. III. cuius ecce verba: *Quæſitum eſt de Epiſcopis qui altaria monaſteriis data frequenter redimi compellebant pecunia, quia quidam ſimoniæ prauitatis vſus in Galliarum partibus iam diutius inoleuit, vt Eccleſiæ, vel decimæ quæ vulgari vocabulo apud eos Altaria nuncupantur, monaſteriis datæ, ſæpius ab Epiſcopis ſub palliata auaritia vendantur, mortuis nimirum ſeu mutatis Clericis quos Perſonas vocant. Nos autem, Deo venalitatem omnem tam ex rebus, quàm ex miniſteriis Eccleſiaſticis propellentes, hoc vlteriùs fieri autoritate Apoſtolica, prohibemus, ſicut etiam prabendas omnes venundandas interdicimus. Porrò quæcumque altaria, vel decimas ab annis triginta & ſupra ſub huiuſmodi redemptione poſſediſſe monaſteria noſcuntur, quietè deinceps, & ſinè moleſtia qualibet eis poſſidenda firmamus* Huius inſtituti locupletem teſtem habemus Goffridum Vindocinenſem, qui interfuit

Concilio, lib. III. epiſt. XII. ad Vlgerium Andegauenſem Epiſcopum : ſed quamprimùm Concilij ſanctio ab Epiſcopis Gallicanis deluſa, vice redemptionis altarium, Vicarijs annuo cenſu indicto, ſub nomine redemptionis Vicariorum de quo Epiſcopos acerbè increpat Vindocinenſis, eodem loco. *Annuntiaſtis, vt dicitur Presbyteris veſtris, & perſonis Eccleſiæ veſtræ, quòd Dominus Papa Vrbanus in Aruernenſi Concilio præceperat vt Epiſcopi annuum cenſum habeant à monachis pro redemptione altarium : bene nouit prudentia veſtra non eſſe bonum quod Apoſtolica ſinceritate diſponitur per contrarium prædicare : bone Domine vos illi non adfuiſtis Concilio, & ego interfui, qui huius rei cognoſco veritatem: redemptionem Eccleſiarum, quæ vulgari vocabulo altaria nuncupantur, beatus vir ille ſimoniacam prauitatem vocauit, & Apoſtolica autoritate damnauit. Illa tamen magica & ſimoniaca pecunia aliquando in triginta, aliquando verò in quadriginta, aliquando etiam in ſexaginta annis ſoluebatur Epiſcopis : qui autem redemptionem altarium quæ in pluribus annis nonniſi ſemel per Vicarios fieri ſolebat hæreſim vocauit, & condemnauit ſub nomine annui cenſus pro redemptione Vicariorum ſiue altarium, annuam pecuniam extorquere dedocuit, non præcepit : immo quæcumque Abates & Monachi in Eccleſiis ſub redemptione Vicariorum tenuerant, vt quietè deinceps, & ſinè cuiuſlibet exactione pecuniæ poſſiderent beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli autoritate firmauit.* Vnde dubitandum non eſt poſtrema illa verba, quæ leguntur in calce Canonis, Quæſitum, *Saluo vtique Epiſcoporum cenſu annuo quem ex eiſdem altaribus habere ſoliti*, eſſe adiecta commento Epiſcoporum, qui peccandi titulum & autoritatem quærebant. Ne dubites, prauam hanc conſuetudinem

ſuetudinem quæ inoleuerat, vt Eccleſiæ monaſterijs datæ annuâ diſtractione proſcriberentur, id eſt annuo cenſu redimerentur, adhuc exagitauit Alexander III. in Concil. Turonenſi. *Nec Prioratus, vel Capellaniæ qualibet Monachorum aut Clericorum annuâ diſtractione vendantur.* Cap. non ſatis de ſimonia. Nec peculiaris fuit hæc labes Epiſcoporum; ſed & malo exemplo Archidiaconi & Decani ſuam fecere, & à Vicarijs cenſum annuum pro redemptione miniſterij emunxere: Io. Saresber. epiſt. LXIX. *Meminimus autem vos per Alanum de Vvilua Archidiaconis & Decanis, Officialibus Conuentrenſis Eccleſiæ ſcripta noſtra miſiſſe, ad conuellendam peſtiferam radicem ſimoniacæ prauitatis, quæ in Epiſcopatu Ciceſtrenſi de nouo dicitur germinare; nam Vicarii vt in Eccleſiis admittantur ſinguli* XII. *denarios coguntur exſoluere, & hanc redemptâ quodammodo ſacrificandi licentiâ annuam miniſtris potiùs Sathanæ, quàm Eccleſiæ ſoluere penſionem. Hoc autem ampliùs fieri ſub anathemate prohibuimus* &c.

CAPVT. IX.

Vectigal pro introitu Sacerdotij, ἐφανιστικὸν. *Cœna aditialis ſeu adijcialis*, ἐνθρονιαστικὸν. *Thronus ſedes Epiſcopalis.*

VIx vlla pars fuit muneris Epiſcopalis, cenſus & lucri expers. Iam olim à Clericis Epiſcopo exſoluebantur conſuetudines quæ dicebantur ἐμφανιστικὰ, quòd ὑπὲρ τῆς ἐμφανείας pro inſinuatione, ſeu admiſſione noui Cle-

rici præberentur, quæ in Eccleſia Conſtantinopolitana tantùm feruntur, in cæteris vetantur. Nou. Iuſtin. LVI. & CXXIII. cap. XVI. In Eccleſia Carnotenſi non diſpar fuit cõſuetudo, vt Canonici pro ingreſſu aliquid æris perſoluerent Decano & Cantori, quàm ægrè tulit Iuo Carnotenſis Epiſcopus; ſed fruſtra eam conuellere ſtuduit quod illi Romanæ conſuetudinis exemplo ſeſe tuerentur, teſtis ipſe, epiſt. CXXXIII. *Si qua autem adhuc ſunt, quæ pro conſuetudine antiqua publicè exigant Decanus & Cantor, & alij miniſtri ab his qui Canonici fiunt, me contradicente & perſequente, Romanæ Eccleſiæ conſuetudine ſe defendunt, in qua dicunt Cubicularios & miniſtros ſacri Palatii multa exigere à conſecratis Epiſcopis, vel Abbatibus, quæ oblationis, vel benedictionis nomine palliantur, cùm nec calamus, nec charta gratis ibi vt aiunt habeatur.* Solebat & apud Gentiles pecunia præſtitari pro introitu Sacerdotij. Sueton. in Claudio cap. IX. *Seſtertium octogies pro introitu noui Sacerdotii coactus impendere.* Solenne & epulum à Canonicis pro inſtitutione dari ſolitum, paſtus, vel paſtelli nomine, quod vetitum can. nullus Abbas. I. qu. II. can. ſi quis obiecerit. can. vlt. I. qu. III. cap. Iacobus. de ſimonia. Solebant & paſtus, ſeu prandia pro ingreſſu religionis ex ſtatuto, vel conſuetudine exhiberi, quæ ſublata ab Vrbano IV. in Extrauag. Sanè de ſimon. & hæc etiam à Paganiſmo eſt quòd repetamus: celeberrimi enim moris fuit, vt initio Sacerdotij feſtiuâ cœnâ Pontificibus præberetur, aditialis dicta, quòd in aditu & auſpicio honoris pararetur. Plinius lib. X. cap. XX. *Pauonem cibi gratia Romæ primus occidit Orator Hortenſius, aditiali cœna Sacerdotii.* Et idem lib. XXIX. cap. IV. *Genito manè catulo res diuina*

ſit, *& in cœnis Deum etiamnum ponitur catulina*, *aditialibus quidem epulis celebrem fuiſſe*, *Plauti fabulæ indicio ſunt.* Alij adijcialem fortè quòd habeatur quaſi adiectio & acceſſio muneris. Seneca epiſt. xcv. *Et tricies tamen H. S. aditiales cœnæ frugaliſſimis viris conſtiterunt, eadem res ſi gulæ detur turpis eſt, ſi honori reprehenſionem effugit, non enim luxuria, ſed impenſa ſolennis eſt.* Quàm ſumptuoſæ eſſent initiales epulæ Pontificum ex hoc loco intelligis; idem & ex ipſis Pontificum tabulis inſinuat Macrob. lib. III. Saturnal. cap. IX. *Ante diem nonum kalendas Septembris, quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, domus ornata fuit, triclinia lectis eburneis ſtrata fuerunt, duobus tricliniis Pontifices cubuerunt.* EX conſuetudine etiam Epiſcopi ipſi, Patriarchæ perſoluebant ἐνθρονιαστικὸν, ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶ *pro adeptione throni*, d. nou. CXXIII. cap. III. nam ſedes Epiſcopalis thronus vocatur, Clemens Romanus lib. II. Conſt. cap. LVII. κείσθω μέσος ὁ τοῦ ἐπισκόπου θρόνος: *in medio poſitus ſit Epiſcopi thronus.*

CAPVT X.

Epiſcopalis Iuriſdictio, & Eccleſiæ ſub annuo cenſu concedi ſolitæ. Idem in Balliuijs & Præpoſituris Regijs.

AETATIS vitio moribus in peius labentibus mala etiam conſuetudo inoleuit, vt Epiſcopi vices ſuas, id eſt Epiſcopalem Iuriſdictionem Decanis, ſeu Archypresbyteris ſub annuo cenſu mandarent: quod mercaturæ genus vt il-

licitum, & Simoniacum ſuſtulit Alexander III. repetitâ ſanctione in Lateranenſi, & Turonenſi Concil. cap. 1. & 2. Ne prælat. vic. ſuas. Optima ratione, ea nimirum, quòd Eccleſiaſtica iuriſdictio cùm ſit ſpiritualis, & in rebus ſpiritualibus, ac inter perſonas ſpirituales verſetur, non cadit in commercium, & annui cenſus redemptionem ferre non poteſt. Ex eodem traduce ſubortum, vt Epiſcopi Decanatus, & Archidiaconatus, & alia iuriſdictionis Eccleſiaſticæ miniſteria, eiuſdémque prouentus tamquam prædiarios fructus ad firmam, id eſt ſub certo & fixo reditu locarent, quæ diſtrictè vetuit, Concil. Londinenſe habitum anno M. CC. XXXVII. Præſide Othone, Apoſtolicæ Sedis Legato in Anglia, apud Mattheum Paris, in hæc verba: *Quare ſtatuendo diſtrictiùs prohibemus ne dignitates, vel officia, putà Decanatus, vel Archidiaconatus, ſiue prouentus ex Eccleſiaſtica, vel ſpiritualis iuriſdictionis exercitio, ſiue ex penitentia, vel altari, ſeu aliis ſacramentis quibuſlibet venientes ad firmam de cætero nullatenus concedantur?* Vnde hæc labes in Eccleſiam exilierit, ſi quæris, nempe è republica, vt pleraque alia vitia ſæuo contagio è republica in Eccleſiam irrepſere. Eadem ſcilicet ætate Bailliuiæ & Præpoſituræ forenſes, paſſim à Principibus, ſub annuo cenſu redimi ſeu locari ſolebant. Rogerus Hoüedenus in Richardo. *Interim Richardus Rex Angliæ peractis negotiis ſuis in Pictauia, pro voluntate ſua, rediit in Andegauiam & redemit omnes bailliuos ſuos, id eſt ad redemptionem coëgit*: nec hanc fœdam luem effugit Gallia, vt intelligitur ex legibus, quas dedit Ludouicus IX. anno M. CC. LVI. poſt reditum ex tranſmarina expeditione, ſtudiis conuerſis ad componendas res Galliæ, quæ extant apud Vuillelmum

de Nangis : *Iurabunt quod etiam in venditionibus Bailliuiarum, redituum, vel aliarum rerum noſtrarum partem non habebunt.* Eiuſdem ſeculi proprium & vitium fuit, vt Epiſcopi Eccleſias paſſim non in titulum idoneis perſonis conferrent, ſed eas ad firmam darent ſub annuo cenſu, quod vetuit Concil. Turonenſ. cap. quoniam d. tit. ne prælat. vices ſuas, eò res erupit, vt nedum Eccleſiæ ſub annuo cenſu locarentur, ſed etiam amoto priore, alij plus licenti addicerentur. Continuator Bedæ lib. III. cap. XXV. *Regnat adhuc & in dies augetur huiuſce dedecoris calamitas, vt & villæ, & Eccleſiæ penſionibus ſupponantur, & ne hoc quidem perpetua exactorum fide ſed quicumque plus obtulerint ſtatim pactis irritis prioribus, palmã habeant.* Aliquando & callido conſilio habenti vnã Eccleſiam in titulum, alia dabatur ad firmam perpetuã, alij vt titulari depacto modico cenſu annuo, ne vacationi locus fieret, ob incompatibilitatẽ duorum beneficiorum, ſi vtrumque haberetur in titulum. Matthæus Paris ex Londinenſi Concilio modo laudato : *Alicubi audiuimus contigiſſe, quòd vacante pingui Eccleſiâ, quam quidam optabat habere, nec tamen audebat eam recipere vt perſona, ne aliis ipſo iure beneficiis quæ obtinuit priuaretur, callidè procurauit vt Eccleſia illa ſibi ad firmam perpetuò traderetur; ita quòd modicum quid inde ſolueret alij nomine perſonatus, ſibique totum reliquum retineret, quo dante cauſam, edicto ſtatuimus, vt in tota, vel in parte ad firmam alicui ſub quocumque colore in beneficium conferatur, caſſum & inane fore penitus decernentes, ſi contra fuerit attentatum.*

Cap. XI.

Eccleſiæ ab Epiſcopis conceſſæ monaſterijs & alijs locis pijs ſub annuo cenſu Eccleſijs nouus cenſus imponi non poteſt, vel antiquus augeri. Matrici Eccleſiæ cenſus debetur à filialibus Eccleſijs, honor pro cenſu, vel pro feudo. Prioratus regulares præſtant cenſum, maiori Monaſterio.

Ecclesiæ ſolent & ab episcopis concedi monaſterijs & aliis locis piis ſub certo annuo cenſu; nec ex eo contrahitur Simonia, quia is cenſus non compendij causâ imponitur, ſed in ſignum ſubiectionis, cap. Conſtitutus, cap. cum venerabilis. de Religioſ. domib. cap. paſtoralis, de donat. Verùm conſtituto ſemel cenſu nouus non poteſt imponi, vel antiquus augeri, ex Concil. Lateranenſi, cap. prohibemus, de Cenſib. cap. præterea I. de Tranſact. cap. paſtoralis, de his quæ fiunt à Prælat. ſine conſenſu Capitul. cap. tua nos, de iureiurand. & apud Innocent. III. lib. II. epiſt. cv. Et Rector ecclesiæ non poteſt ecclesiam ſuam conſtituere cenſualem, ſine conſenſu diœceſani episcopi, cap. præterea, cap. cum Clerici, de cenſib. quia ſeruitutem ecclesiæ imponere non poteſt, qui nudum miniſterium, & nudam rerum ecclesiæ procurationem habet, can. ſi priuatum, XII. qu. II. Nouellæ etiam ecclesiæ in ſinu, ſeu finibus matricis ec-

cleſiæ ex cauſa ædificari poſſunt, ita vt competens in ea honor, pro facultate loci, matrici ſeruetur, cap. ad audientiam, de eccleſ. ædificand. id eſt, vt modicus cenſus ſuper ea reſeruetur matrici, in argumentum ſubiectionis, vt rectè interpretatur gloſſa hîc: non incongruè honor pro cenſu & penſione accipitur, quòd non modò vtilem præſtationem, ſed etiam honorem, & obſequium contineat. Vnde & paſſim feudum honor vocatur. Robertus Montenſis; in Chronic. *Caput autem ſui honoris, ſcilicet Ambaſiam tenebat de Rege Henrico,* & Goffridus Vindocinenſis lib. v. epiſt. xxvii. *Deus qui permiſit vos honorem Credonenſem habere*, & latiori ſignificatione honor, pro eleemoſyna, vel pro munere, aut ſtipendio canonico: Hieronymus ad Gerontiam: *Honor autem in præſentiarum, vel pro eleemoſyna, vel pro munere accipitur, vt eſt illud Presbyteri duplici honore digni habeantur*: quod ſumptum eſt ex priori epiſtola Pauli ad Timotheum. Nec nouum eſt filiales eccleſias matrici è cuius ſinu delibatæ, cenſum præſtare: ita Theodoricus Monaſterienſis epiſcopus in Germania, eccleſiam S. Pauli exædificauit & nouem eccleſias adiecit, eâ lege, vt matrici cenſum ſoluerent, de quo Albertus Krantzius lib. viii. metropol. cap. v. *Fundauit Eccleſiam S. Pauli, deditque fratribus nouem Eccleſias, deinceps ab ipſo conferendas, ſed quæ cenſum ſoluerent matrici & Capitulo.* & Adeloldus Turonenſis epiſcopus oratorium poſuit in villa eccleſiæ regio beneficio datæ, in Remenſi diœceſi, non ſinè aſſenſu Hincmari Remenſis epiſcopi, ea conditione, auctor eſt Flodoardus, lib. iii. Remenſ. hiſt. cap. xxi. *vt antiqua villæ ipſius Eccleſia, vel presbyter eiuſdem nullum priuilegij ſui propter hoc detrimentum patia-*

tur. Nec modò qui matrici ſeruandus eſt honor, pertinet ad cenſum pecuniarium, ſed etiam alia iura honoraria comprehendit, qualia ſunt ius præſentationis, vt conſtat ex ipſo capit. ad audientiam, & honor proceſſionis, & Litaniæ qui matrici debetur in argumentum ſubiectionis cap. auditis, de præſcript. cap. cum inter. de ſentent. & re judicat. Anſelmus Leodienſis de geſtis Pontif. Leodienſ. cap. vlt. *Cùm nedum in Epiſcopali Cathedra ſed etiam in ruſticana qualibet parochia illud ius ſibi mater Eccleſia defendat, vt in maioribus ſolennitatibus filiarum ſuarum frequentia viſitetur & honoretur, quod ſi neglectum fuerit iudicio ſuorum ſynodalium in ſua ſynodo vindicetur.* Eodem iure prioratus regulares, quos cellas, ſeu obedientias vocant, monaſterio ex quo pendent annuum cenſum præſtant in ſignum ſubiectionis, vt Cluniacenſe monaſterium, quod è cella Gigniacenſis, ſurrexit in caput ordinis, à Bernone Abbate Gigniacenſi fundatum, eâ lege, vt Gigniacenſi monaſterio cenſum annuum decem & duorum denariorum perſolueret: Sigebertus in Chronic. ad ann. DCCCC.XII. *Berno Abbas moriturus, Odonem olim muſicum conſtituit Abbatem Cluniacenſis cœnobij, ea conditione vt Eccleſia Cluniacenſis ſolueret annuatim Eccleſiæ Gigniacenſi cenſum duodecim denariorum.* Prioratus etiam Abbati debent metatum & ſumptum, hoc iure Goffridus Vindocinenſis Abbas, mandat Priori Credonenſi vni è ſuis, vt Andegauim proficiſcenti prò rebus Eccleſiæ tuendis, expenſam paret lib. IV. epiſt. XXXVI. *Hoc vobis curaui prædicere, quos ad expenſas faciendas paratos deſiderio deſidero inuenire.* Et ita in hunc diem prioratus Cluniacenſium & Ciſtercienſiũ cenſum annuum exſoluunt principi monaſterio in ſignum

gnum ſubiectionis, de quo Chopin. II. de ſacr. polit. tit. VIII. & II. Monaſtic. tit. I.

Cap. XII.

Inquiſitiones Regiæ. Inquiſitio, exactionis genus. Regium quid ſit.

EPISCOPI in Hiſpania, præter tertiam decimarum à vicanis Eccleſiis, quidpiam exigere ſolebant pro regiis inquiſitionibus, donec id vetitum eſt Concil. Tolet. XVI. can. IV. can. vnio. x. qu. III. Quæ eſſet ratio huiuſce exactionis quæ regiarum inquiſitionum nomine iactatur, quærebam olim cùm legerem Cadurci pro Cathedra vacante, interpretando titulum de Cenſibus: ac primùm tentaui an id eſſet ſtipendij genus, quod ab Epiſcopis excogitatum eſſet, pro ſumptu inquiſitionum, ſeu cognitionum cauſarum, quæ quandoque eis à principe extra ordinem demandabantur: aderat coniecturæ adminiculum, quòd id moris apud Hiſpanos fuiſſe conſtabat, vt Epiſcopi mandatas à principe de reis majeſtatis cognitiones non detrectarent, ex Concil. Toletan. IV. can. XXX. *Sæpe Principes contra quoſlibet majeſtatis obnoxios ſacerdotibus negotia ſua committunt, &c.* can. ſæpe, XXIII. qu. VIII. nec id peculiare Hiſpanis, ſed & apud Siculos idem vſu notum obſeruabam, ex cap. in Archiepiſcopatu, de Raptoribus: quæ cùm ſinè ſumptu exediri non poſſent, facilè eueniebat, vt Epiſcopi à Clericis ſubſidium peterent regiarum inquiſitionum nomine: ſed

re agitatâ aliter viſum eſt, non aliud ſcilicet fuiſſe iſtud ſtipendij genus, quàm indictionem fiſci, quæ Epiſcopis imponebatur, cuius collatio ab Epiſcopis reiiciebatur in clerum; nec enim inauditum inquiſitionis nomen pro exactione publica, vt in decreto excommunicationis promulgato à Gregorio IX. contra Fridericum II. apud Matthæum Paris, in Henrico III. & Albert. Krantzium lib. VII. Metropol. cap. LII. *Item excommunicamus & anathematizamus eundem pro eo, quòd multæ Eccleſiæ Cathedrales, & aliæ Eccleſiæ & monaſteria de Regno per iniquã inquiſitionem fuerunt fere bonis omnibus ſpoliata.* Et inquirere proprium eſt verbum quæſturæ publicæ pecuniæ. Pomponius in l. II. de origin. iuris: *Quæſtores dicti ab eo, quòd inquirendæ & conſeruandæ pecuniæ causâ creati erant*: vnde idem verbum pertinet ad exactionem iurium Epiſcopalium. Ratpertus de Caſib. monaſter. S. Galli cap. I. apud Goldaſtum. *Poſt hæc verò Sidonius Conſtantienſis præſul, inſtigantibus præfatis Comitibus, cœpit inquirere monaſterium noſtrum, & in poteſtatem Epiſcopatus redigere.* Et ſi modus colligendi inquiſitiones regias ſpectetur, in Gallia pariter quæ ab Eccleſiis Regi erogabantur pecuniæ, non aliter, quàm per ipſos Epiſcopos legebantur, & eorum operâ fiſco inferebantur, vel apud Dominicos Miſſos deponebantur. Carolus Caluus in Capitulis, tit. XLII. vbi de coniecto, ſeu contributione pro Normannis conſtituta: *De omnibus verò Eccleſiis vnuſquiſque Epiſcopus, vel Abba de ſua ſolummodò poteſtate accipiant de presbyteris à quocumque plurimum ſolidos V. & de vnoquoque iuxta quod poſſibile fuerit, ita vt à quo plurimùm V. ſolidos à quo minimùm quatuor denarios.* & Continuator Aimoin. lib. V. cap. XXXV. vbi de collatione

pecuniæ ab Eccleſiis facta, pro ſumptu itineris Caroli Simplicis Romam euocati à Sum. Pontifice. *Et vnusquiſque Epiſcopus de Presbyteris ſuæ parochiæ, ſecundùm quod cuique poſſibile erat, à quo plurimùm quinque ſolidos, à quo minimùm quatuor denarios Epiſcopi de ſingulis presbyteris acciperent, & nuntijs Dominicis redderent.* Et alio loco Regium, dicitur functionis, ſeu penſitationis genus, quod Aduocati Eccleſiarum, tamquam à propriis ruſticis ab Eccleſiis corrodebant, cap. præterea, de iure Patronat. fortè quòd id exigeretur ab ipſis Aduocatis Eccleſiarum in rem fiſci, vel ſaltem exactioni præferretur nomen Regis, leuandæ inuidiæ causâ. Hoc autem Toletano canone non ſublatum eſt onus regiarum inquiſitionum, ſed parochis remiſſum & omnino reiectum in Epiſcopos, vt patet ex oratione Egicæ Regis, Concilio præfixa, in hæc verba. *Nam & hoc honorificentia veſtra promulgare curabit, vt nemo Epiſcoporum pro regijs inquiſitionibus exhibendis, parochialium Eccleſiarum iura contingat, nec quaſcunque exinde inquiſitiones aut euectiones exigere audeat; ſed de prædiis ſuarum ſedium regio culmini ſolita perquiſitionum obſequia deferat, nihilque de rebus earumdem parochialium Eccleſiarum causâ ſtipendij cuiuſpiam dare præſumat.*

Cap. XIII.

Cenſus à Gothis impoſitus Romano Pontifici, receptâ Italiâ retentus ab Imperatorib. Remiſſus Agathoni Papæ à Conſtantino Pogonato, Miſsilia à Ro. Pontificibus initio Pontificatus iactata in vulgus.

ECclesia Romana mater Eclesiarum, domina gentium, etſi pretioſo Chriſti ſanguine redempta, Barbarorum ſeſe cenſualem & ſeruam eſſe ingemuit. Regibus Gothis Arianis, Italiæ incubantibus ipſi Romani Pontifices electionis confirmationem à Principe, etſi ἑτεροδόξῳ, petere compulſi ſunt, eámque magna vi pecuniæ redimere. Caſſiodor. lib. VIII. epiſt. XV. Italiâ à Gothis receptâ Eccleſia Romana libertatis damnum non eluxit, & Iuſtinianus ipſe exactis Barbaris, barbarico iure vſus eſt, & ius confirmandi electos Pontifices, eóque nomine pecuniam exigendi ſemel à Gothis conſtitutum aſſeruit. Hanc conſuetudinem ſubijt ipſe Gregorius I. à Mauritio Imperatore, de quo non tacuit in Pſalmum III. Penitentialem: *Hæc eſt inquam hæreſis, quæ ipſa naſcentis Eccleſiæ rudimenta tentauit, & ante alias hæreſes prima apparuit, cuius erroris veſania, licèt ex tunc damnata fuerit, poſteà tamen in Eccleſia germine peſtifero pullulauit; noſtris verò maxime temporibus malitiæ ſuæ virus exercuit, & totius Eccleſiæ pacem ſchiſmaticâ infeſtatione turbauit: concitauit*

enim aduerſùs Eccleſiam Dei non ſolùm innumerabilem populi multitudinem; verùm etiam regiam, ſi fas eſt dicere, poteſtatem: nulla enim ratio ſinit vt inter Reges habeatur qui deſtruit potiùs quàm regat imperium, & quoſcumque habere poteſt peruerſitatis ſuæ ſocios, eos à conſortio Chriſti efficit alienos, qui turpiſſimi lucri cupiditate illectus ſponſam Chriſti captiuam cupit abducere, & paſſionis Dominicæ ſacramentum auſu temerario contendit euacuare: Eccleſiam quippe quam ſui ſanguinis pretio redemptam Saluator noſter voluit eſſe liberam, hanc iſte, poteſtatis regiæ iura tranſcendens, facere conatur ancillam: quantò melius foret ſibi dominam ſuam eſſe agnoſcere, eique religioſorum Principum exemplo deuotionis obſequium exhibere, nec contra Deum faſtum extendere dominationis, à quo ſuæ dominium accepit poteſtatis. In tantum ſuæ temeritatem extendit veſaniæ, vt caput omnium Eccleſiarum Romanam Eccleſiam ſibi vindicet, & in domina gentium terrenæ ius poteſtatis vſurpet. Nihilo æquioribus conditionibus Pontificatum ſuſcepere eum ſecuti Pontifices, donec, poſtulante Agathone, Conſtantinus Pogonatus penſitationem, quæ pro confirmatione electi exigebatur remiſit, ſaluo iure confirmationis. Anaſtaſius in Agathone: *Hic ſuſcepit diualem iuſſionem ſecundùm ſuam poſtulationem, vt ſuggeſſit, per quam releuata eſt quantitas quæ ſolita erat dari pro ordinatione Pontificis facienda; ſic tamen vt ſi contigerit poſt eius tranſitum electionē fieri, non debeat ordinari qui electus fuerit, niſi priùs decretum generale introducatur in regiam vrbem ſecundùm antiquam conſuetudinem, & cum eorum conſcientia & iuſſione debeat ordinatio prouenire.* Quæ ad verbum tranſtulit Gratianus in can. Agatho LXIII. diſt. Hoc onere ſoluti Romani Pontifices vltrò ipſi Pontificatus auſpicia,

iactatis in plebem miſſilibus in hunc diem celebrarunt: de quo cenſorio ſtylo Bernardus lib. IV. de Conſiderat. ad Eugen. Papam: *Quale eſt, quòd de ſpolijs Eccleſiarum emuntur, qui dicunt tibi, Euge, euge: pauperum vita in plateis diuitum ſeminatur, argentum micat in luto, accurritur vndique, tollit illud non pauperior, ſed fortior, aut qui fortè citiùs procucurrit; à te tamen mos, vel potiùs mors iſta non cœpit, in te vtinam deſinat.*

Cap. XIV.

Patrono, ſeu fundatori Eccleſiæ præſtatur annuus cenſus ex fundatione, vel conſuetudine. eidem debetur vitæ ſubſidium ſi caſu lapſus ſit in egeſtatem. Aduocato Eccleſiæ pariter debetur annuus cenſus ex fundatione, vel conſuetudine.

IVRE primæuo patronus, ſeu fundator Eccleſiæ nihil iuris habuit præter proceſſionis aditum, qui Chriſtianis omnibus in commune debetur, can. piæ mentis. can. Frigentius. XVI. qu. VII. quod ita intelligendum, vt quod ceteris in commune, id eſt in turba patet, fundatoribus detur cum aliqua dignitate, & honoris prærogatiua, vt olim à nobis obſeruatum in libro de Ducibus & Comitibus. Poſtea ius præſentandi Clericos Patronis datum, quod primum introductum ex Nouella Iuſtiniani LVII. & CXXIII. cap. XVIII. Sed ſe-

riùs comprobatum à Pontificibus, videlicet non ante Concil. Toletan. IV. can. decernimus. XVI. qu. VII. Ijſdem fere initijs inualuit vſus, vt Patroni ferrent annuum cenſum, vel partem oblationum, quæ ſolennioribus diebus offerrentur, quod è conſuetudine in ius tranſijt, ſi lege fundationis id actum eſſet, ex conſtitutione Pelagij, can. Eleutherius. XVIII. qu. II. & ſi cenſus modum non excederet, ex Concil. Braccar. II. can. VI. can. ſi quis baſilicam. de conſecr. diſt. I. Vnde hoc iure Patroni Eccleſiarum nihil poſſunt exigere, præter antiquos & moderatos reditus à Diœceſano Epiſcopo ab initio conſtitutos; ita vt ſi quid aliud exegerint excommunicationis vinculo obligentur, cap. præterea. de iure Patronat. cap. cum Bertholdus. de ſent. & re iudicat. Hâc ratione nouas conſuetudines, ſeu penſitationes, quæ à conditoribus Monaſterij ab initio minimè pactæ erant, exigi quiritatur Goffrid. Vindocinenſis Abbas, lib. V. epiſt. XX. ad Guillelmum Ducem Aquitaniæ: *Hanc ad præſens remunerationem quæro, vt conſuetudines ſeu exactiones, quas terris noſtris Præpoſiti veſtri violenter impreſſerunt, quas tamen terras religioſi Principes prædeceſſores veſtri & monaſterii noſtri fundatores abſque conſuetudine, vel qualibet exactione donauerunt, Deo & loco noſtro relinquatis* &c. Si tamen Patronus caſu in egeſtatem lapſus ſit, alimoniam, & vitæ ſubſidium ab Eccleſia petere non prohibetur. can. contra. can. quicumque. XVI. qu. VII. & cap. nobis. de iur. Patronat. Hoc nomine Philippus Auguſtus, vt Patronus & fundator Eccleſiarum Galliæ, fiſco belli ſumptibus exhauſto ſubſidium pecuniarium à clero Rhemenſi expetijt renuente clero, hoc colore, quòd obſequium pre-

cum, non cenſum deberet, de quo Guillelmus Brito lib. I. Philippid.

Tempore cuiuſdam guerræ Rex prodigus æris,
Cùm res exigeret numerare ſtipendia multis
Clerum Remenſem petiit, ſcriptóque rogauit
Vt ſibi ſubſidium fieret, quo gratior illi
Ad tantos vellet ſumptus impendere gratis:
Vt ſolet Eccleſia Patronos ſæpe iuuare.
Qui pro Rege ſuo, Regi ſuffragia ſummo
Fundere cum precibus, aiunt, ſe iure teneri,
Non ſolidos dare, vel cenſum ne poſteà fortè,
Eccleſiæ pariant ex conſuetudine damnum.

Quandoque patronus lege fundationis alimenta præſtanda ſibi, & ſuis ſtipulari ſolet, vt Garſias Ferdinandi, ſecundus Comes Caſtellæ, monaſterium Caueæ rubeæ conſtruxit, luculentíſque prædiis dotauit, quæ Infantaticum appellari voluit; eâ lege, vt ſi qua puella de genere ſuo non nuberet, de bonis monaſterij curaretur. Auctor eſt Rodericus Toletan. lib. v. cap. 11. Exemplo patronorum ſolebat & Aduocatis, ſeu Defenſoribus eccleſiarum cenſus, vel penſio annuatim dari de rebus Eccleſiæ, pro Aduocatia, ſeu tuitione Eccleſiæ. Ludouico Pio duos equos, & duo ſcuta cum lanceis Aduocatiæ nomine in ſingulos annos condixit monaſterium Sancti Galli. Ratpertus de caſibus monaſter. S. Galli cap. VIII. apud Goldaſtum: *Præterea Rex piiſſimus Ludouicus in eadem charta conſcribi iuſſit regia dona ſibi metipſi, ſecundùm conſuetudinem aliorum monaſteriorum ſecuritate præditorum, quotannis ventura, id eſt duos caballos,*

& duos

& duos caballos, & duo ſcuta cum lanceis. Vrſpergenſi Eccleſiæ de vnoquoque manſu, ſeu prædio ruſtico Maltare (id eſt menſuræ genus) auenæ annuatim penſitandum indixit Fridericus I. pro Aduocatia, & defenſione Eccleſiæ. Abbas Vrſpergenſis in Friderico I. *Cúmque talis prælatus coram inclytæ recordationis Imperatore Friderico comparuiſſet, ipſe cum tota Curia ſua ſpreuit eundem, odióque ſui nobili viro Degenhardo de Hedinſthein procuratori ſuo per omnia regalia prædia Sueuiæ iniunxit, quatenus perſonaliter accederet ad Eccleſiam Vrſpergenſem, & de voluntate fratrum in prædiis ipſorum ſtatueret, extra Abbatiam & grangias ſtatutis apponeret annuum, quod ſibi pro aduocatia & defenſione ſolueretur; vt videlicet quilibet manſus ruſticanorum prædiorum ſolueret Maltare vnum auenæ, vt Officiales ſui equis ipſorum ex hoc haberent annonam, & ipſa Eccleſia ſinè præiudicio omnis grauaminis imperialem haberet defenſionem.* Aduocato Hirſaugienſis monaſterij ab Henrico IV. Imperatore pro aduocatia monaſterij, & iuris dicendi onere conceſſus tertius bannus, id eſt tertia multarum quæ indicerētur. Trithemius in Chronic. Hirſaug. ex tabulis dicti Henrici: *Hic denique Abbate petente à Rege accipiat bannum legitimum, & ter in anno ſi neceſſe fuerit, aut in ipſam cellam, aut vbicumque, vel quando Abbati placuerit inuitatus ab illo veniat, & ibi placitum iuſſum pro cauſis & neceſſitatibus monaſterij rite peragat; nullum autem ſeruitium aliud ius, aut beneficium ſibi pro hoc cōcedi recognoſcat, niſi tertium bannum & conſuetudinariam iuſtitiam.* Ita & Aduocato Spanheimenſis cœnobij pro aduocatia ſtatuta ſunt duodecim Maldra annua auenæ, & pulli totidem. Idem Trithemius in Chronic. Spanheimenſ. *Denique ad petitionem præfati Comitis Ioannis Vvillicho Ab-*

bas prædictum filium eius Aduocatum ſuum in villa monaſterij, quæ Anuen dicitur conſtituit, cui XII. *maldra auenæ & totidē pullos, ab incolis eiuſdem villæ dandæ ſingulis annis pro feudo aſſignauit.* Et hæc ita ſe habent cenſu ab initio conſtituto: Aduocati enim Eccleſiarum Patronis æquantur, & quicquam exigere vetantur præter antiquos & moderatos reditus ab initio conſtitutos, d. cap. præterea & cap. generali de elect. in vi.

CAPVT. XV.

Cenſus ex voto à Ranimiro Rege Hiſpaniarum conſtitutus Iacobo Apoſtolo & Eccleſiæ Compoſtellanæ. Par cenſus à Carolo Magno conſtitutus Iacobo, apud Compoſtellam, & Dionyſio in Gallia Primitiæ ſeminis & aliæ ſpecies ex voto perſolutæ Eccleſiæ.

NOVIMVS & cenſus à laïcis Eccleſiæ vltrò conſtitutos ex voto. Ranimirus Rex Hiſpaniarum ingenti de Sarracenis victoria parta, non ſinè præſenti ope Iacobi Apoſtoli in ſomnis viſi, adhortantis vt prælium committeret, ſecurus de belli euentu, tū in ipſo prælio in equo albo dimicantis, ex voto Hiſpaniam vectigalem fecit Iacobo, & Eccleſiæ Compoſtellanæ, indicto cenſu annuo tritici, & vini in ſingula iuga boum, & partis prædæ, quæ ferretur à Sarracenis; quem cenſum vota nuncuparunt, quòd ex voto pro ſalute reipublicæ facto

conferretur. Lucas Tudenſis lib. IV. *Rex autem Ramirus cum Epiſcopis & Abbatibus ſtatuerunt tunc annuatim perpetuò dare tum in terra acquiſita, quam adquirenda, quam Deus ſub nomine Beati Iacobi dignaretur de Sarracenorum manibus liberare, de vnoquoque iugo boum ſingulas menſuras, ad modum primitiarum, & de vino ſimiliter, Clericis in Eccleſia Beati Iacobi Apoſtoli Deo ſeruientibus. Conceſſerunt etiam ſimiliter in perpetuum, quòd Chriſtiani Milites in ſingulis expeditionibus, de eo quod à Sarracenis adquiſierint, ad menſuram portionis vnius Militis beato Iacobo conferre.* Hunc cenſum Eccleſiæ Compoſtellanæ confirmauit Paſchalis II. bullatis litteris, quas ſe vidiſſe refert Io. Vaſæus, in Chronic. ad ann. DCCCXXV. eundem confirmauit Innocent. III. lib. II. epiſt. CXXXIX quæ tota eſt de priuilegijs Eccleſiæ Compoſtellanæ: *Illum etiam cenſum, qui vota dicitur, quem Hiſpanorum Catholici Reges ex ſingulis boum paribus, à flumine Piſorga, vſque ad mare occidentale, & per totam Luſitaniam prouinciam, atque etiam in Toleto, & trans ſerram annuatim perſoluendum pro ſalute totius terræ liberaliter ſtatuerunt, eidem Eccleſiæ confirmamus, & omnimodo interdicimus, vt nulli fas vmquam ſit, eum ipſi Eccleſiæ qualibet occaſione ſubtrahere.* Hoc de cenſu variæ quæſtiones motæ, & apud ipſum Innocent. III. prior extitit ad quem iudicem pertineret cognitio cauſarum huiuſce cenſus. Ruſtici Legionenſes ea de re conuenti apud Regem reſpondere renuebant. Conſultus Pontifex, rem regiæ cognitionis eſſe reſpondit lib. III. epiſt. CXXXVI. ad Petrum Compoſtellanum Archiepiſcopum. *Innotuit ſiquidem nobis quòd quidam laïci ruſtici de regno illuſtriſſimi Regis Legionenſis ſuper votis Beato Iacobo perſoluendis nolunt in præſentia ipſius Regis,*

qui ordinarius iudex eorum exiſtit, quando conueniũtur aliquatenus reſpondere. Vnde petitioni tuæ gratum præſtando aſſenſum, ad exemplar felicis recordationis Celeſtini Papæ prædeceſſoris noſtri, fraternitati tuæ præſenti pagina indulgemus, vt tibi liceat ruſticos ipſos tam quã votorum debitores ſub examine prædicti Regis, quandoquidem tibi aliàs eorumdem votorum ſolutio denegatur, ſuper eiſdem votis remoto cuiuſlibet appellationis, vel contradictionis obſtaculo conuenire. Rectè cauſam huiuſce cenſus ad forum Regium pertinere reſponſum; quia erat res pecuniaria & temporalis, quæ præſtabatur à laïcis regiæ iuriſdictioni ſubiectis, & in ſolutione & exactione cenſus verſabatur cauſa poſſeſſionis, quæ ad Regem pertinet, non ad Eccleſiam, cap. cauſam quæ. qui filij ſint legitim. Emerſit & alia quæſtio eodem de cenſu; nempe religioſi militares, & alij, huiuſce cenſus onus præſtare recuſabant: ſed re cognitâ Pontifex edixit eod. lib. II. epiſt. CXXXVIII. vt Eccleſiæ Compoſtellanæ debitũ cenſum ex aſſe perſoluerent. Suborta eſt & tertia quæſtio, quâ menſurâ cenſus iſte ſoluendus eſſet; Archiepiſcopus Compoſtellanus hunc cenſum ad communem regionis menſuram ſoluendum eſſe contendebat, quod iuuari poteſt ratione iuris ciuilis, ex qua ſi quæratur, quâ menſurâ res venierit, in dubio ſequenda eſt communis menſura regionis, l. Imperatores ff. de contrah. empt. Re diſceptatâ Pontifex definijt, ſi ad vnam, eandémque menſuram cenſus perſolutus eſſet, ad eandem in poſterum ſolui debere: quòd ſi varijs menſuris ad minorem ſoluendum eſſe, quòd cùm huiuſmodi vota gratuita fuerint ab initio, benigniùs ſint à viris Eccleſiaſticis exigẽda: & hæc eſt ſententia cap. ex parte. de cen-

ſib. Hunc cenſum ſuâ ætate ſolui ſolitum teſtis eſt Rodericus Toletanus ſcriptor horū temporum lib. IV. cap. XIII. *Tunc etiam vota, & donaria Beato Iacobo perſoluerunt, & in aliquibus locis non ex triſtitia, aut ex neceſſitate, ſed deuotione voluntate adhuc ſoluunt.* Quinimò & cenſus iſte durauit vſque ad poſtrema tēpora: nonnullis locis adhuc ſolui, & ipſius Ranimiri litteras de ea re exſtare, & ſingulis annis in Eccleſijs Metropoli Compoſtellanæ ſubiectis recitari, ſcripſit centum ante annos Ioannes Vaſęus, loco modò laudato. Præclara hæc Hiſpanicæ in D. Iacobū pietatis monumenta quæ lubens, & ſinè liuore profero: ſed & noſtra non deſunt. Ex voto Carolus M. ob res feliciter in Hiſpania geſtas aduerſùm Sarracenos, annuū quatuor nummorum cenſum Iacobo, & Compoſtellanæ Eccleſiæ viritim ſoluendum imperauit. Turpinus de geſtis Caroli M. cap. XIX. *Et ſubiugauit Rex eidem Eccleſiæ totam terram Hiſpanicam & Gallicianam, deditque ei in dote, præcipiens vt vnuſquiſque poſſeſſor domus totius Hiſpaniæ & Galliciæ, quatuor nummos annuatim ex debito daret, & ab omni ſeruitute, Rege præcipiēte, liberi eſſent.* Fertur & idem Carolus M. parem cenſum ex voto cōſtituiſſe Dionyſio, & eius Baſilicæ, & ſeruos qui vltrò hunc cenſum erogarent libertate donaſſe, ita vt hoc pacto manumiſſi, Franci Dionyſij vocarentur: de quo idem Turpinus cap. XXXI. & præter eum Lupoldus Bambergenſis, de zelo veter. princip. Germanor. cap. XI. Ex voto etiam primitias ſeminis D. Genulfo annuatim ſoluiſſe memorantur populares agri Sigagalomenſis in Niuernenſi Diœceſi: teſtis vetuſtiſſimus Auctor, vit. S. Genulfi, lib. II. cap. XX. *Ibi verò quantam gratiam ſuam Deus meritis huius beati præſulis Genulfi terræ*

illius incolis præſtiterit gratum memorare videtur : cultores ſiquidem agrorum circumiacentium votiuum ſibi fecerunt vſum, vt ſementis tempore portionem ſeminis quantùm ſibi videretur, ad Eccleſiam ipſam quiſque deferret, ac ſancto Confeſſori ad vſus Sacerdotis, qui diuiuina ibidem myſteria celebraret deuotus offerret, vt eius meritis eorum ſegetes, vel à fulgure & tempeſtatibus, ſiue aduerſis aëris corruptionibus illæſæ ſeruarentur. Pari religione primitiæ ſeminis ab Anglis Eccleſiæ perſolutæ legũtur. Ingulphus, in Chronic. Croyland. *Et in feſtiuitate Sancti Martini primitiæ ſeminum ad Eccleſiam, ſub cuius parochia quiſque degit, quæ Anglicè Kirkſet nominantur.* Ex voto quoque Terracinenſes, ſuaſu Ioannis Epiſcopi ſui, cenſum annuum ſex millium anguillarum Caſſinenſi Cœnobio promiſere. Auctor eſt Leo Oſtienſis, lib. 2. Chron. Caſſinenſ. cap. XIII. Et hæc de pijs ex voto cenſibus. Ego ne omnino immunis & aſymbolos abeam, hunc iuniorum ſtudiorum cenſum pietati dico.

CAP. XVI.

Cenſus à Chriſtianis præſtitus pro libertate Chriſtiani nominis. Fiſcus Iudaicus. Vectigal fœneratorum.

SÆVIS temporibus ſub cenſu fuit & Chriſtianæ religionis profeſſio: fortiores & meliores Chriſtiani profitendi libertatem non alio pretio, quàm periculo vitæ, & ſpe martyrij redemerunt; nec ab Imperatoribus excogitatum quodpiã vectigal pro remiſſione perſecutionis: ſed id, proh pudor! ab ignauis & imbellibus Chriſtianis vltrò oblatum ſecuritatis parandæ causâ, néve à beneficiarijs Principis, & curioſis inquirerentur. Tertullian. de fuga in perſecut. cap. XII. *Tanta tottidie ærario augendo proſpiciuntur remedia cenſuum, vectigalium, collationum, ſtipendiorum, nec vmquam vſque adhuc ex Chriſtianis tale aliquid proſpectum eſt, ſub aliquam redemptionem capitis, & ſectæ redigendis, cùm tantæ multitudinis nemini ignotæ fructus ingens meti poſſet.* Et paulò inferiùs. *Maſſaliter totæ Eccleſiæ tributum ſibi irrogauerunt, neſcio dolendum, an erubeſcendum ſit, cùm in matricibus beneficiariorum, & curioſorum, inter tabernarios & lanios & fures balnearũ, & aleones, & lenones, Chriſtiani quoque vectigales continentur? Hanc Epiſcopatus formam Apoſtoli prouidentiùs condiderũt, vt regno ſuo ſecuri frui poſſint ſub obtentu procurandi.* Perſecutionis clades fuit, ingens lapſorum numerus, quorũ

alij Sacrificati, qui idolis ſacrificaſſent, alij Libellatici dicti, qui à Chriſti cultu non recederent, ſed à Magiſtratu libellũ ſecuritatis acciperent, pretio numerato. Cyprianus epiſt. LII. ad Antonianum. *Nec tu exiſtimes, frater cariſſime, Libellaticos cũ Sacrificatis æquari oportere, quãdo inter etiam ipſos qui ſacrificauerint, conditio frequenter & cauſa diuerſa ſit. Cùm ergo inter ipſos qui ſacrificauerint multa ſit diuerſitas, quæ inclementia eſſet, & quàm acerba duritia Libellaticos cum ijs qui ſacrificauerint iungere, quando is cui libellus acceptus eſt, dicat, ego priùs legeram, & Epiſcopo tractante cognoueram, non ſacrificandum idolis, nec ſimulachra ſeruum Dei adorare debere, & idcircò ne hoc facerem quod non licebat, cùm occaſio libelli fuiſſet oblata, quem nec ipſum acciperem, niſi oſtenſa fuiſſet occaſio, ad magiſtratum vel veni, vel alio eunte mandaui, Chriſtianum me eſſe, ſacrificare mihi non licere, ad aras Diaboli me venire non poſſe, dare me ob hoc præmium, ne quod non licet faciam.* Eiſdem temporibus & Iudæi per vniuerſas prouincias orbis Romani ſparſi, Iudaïcæ religionis colendæ libertate vſi ſunt, non ſinè cenſu & collatione. Tertullian. Apologetic. cap. XVIII. *Sed & Iudæi palam lectitant, vectigalis libertas vulgò aditur, ſabbathis omnibus.* EO nomine Iudæi à Tito iuſſi ſunt binas drachmas quotannis penſitare viritim Ioui Capitolino. Xiphilinus in Veſpaſiano. καὶ ἀπ' ἐκείνου δίδραχμον ἐτάχθη, τοὺς τὰ πάτρια αὐτῶν ἔθη περιστέλλοντας τῷ Καπιτωλίῳ Διὶ. *Ab eo iuſſi ſunt Didrachmum pendere Ioui Capitolino, ij qui patrias eorum leges tuerentur.* Eò ſpectauit Martialis lib. VII. epigr. LIV.

Sed

Sed quæ de Solymis venit peruſtis
Damnatam modò mentulam tributis.

Id tributi fiſcum Iudaïcum vocat Sueton. in Domitian. cap. XII. *Præter cæteros Iudaïcus fiſcus acerbiſſimè actus eſt.* Poſt Conſtantinum æquè & Iudæi anniuerſarium Canonem fiſco perſoluerunt auri coronarij nomine l. Iudæorum. C. de Iudæis. Exin diſſciſſo in varias ditiones Imperio, Iudæi in his degentes patriæ religionis licentiam pecunia redimere coacti. Petrus Bleſenſis. epiſtol. XCI. ad Radulfum Lexouienſ. Epiſcopum. *Sanè quod Domino Regi donas ſicut ceteri fœneratores, aut Iudæi, quoddam tributariæ functionis onus eſt, & imago quædam Iudaicæ ſeruitutis.* Ne verò Iudæi ad huiuſmodi vectigal præſtandum vinculis compelli poſſent, conſtituit Gregor. IX. Matthæus Paris ad ann. MCCXXXV. *Eodem anno Iudæi priuilegium impetrarunt à Pontifice Romano, ne à Regibus, aut Principibus pro exactione pecuniæ turpiter tractarentur, vel in carcere truderentur.* Nec tributum à Iudæis exactum ob compendium fiſci; ſed vt vexationis ſenſu daretur intellectus: eodem animo ruſticos paganos in Sardinia Inſula ſuperſtites, vt ad ſanam frugem reuocarentur vectigalium mole quaſſandos ſcribit Gregorius I. lib. III. epiſt. XXVI. ad Ianuarium Calaritanum Epiſcopum. *Iam verò ſi ruſticus tantæ perfidiæ, & obſtinationis fuerit inuentus, vt ad Deum minimè venire conſentiat, tanto penſionis onere grauandus eſt, vt ipſa exactionis ſuæ pœna compellatur ad rectitudinem feſtinare.* can. iam verò. XXIII. qu. VI. Eodem animo inſtitutum vectigal lenonum & mereticum, de quo Ter-

tull.loco ſupra laudato,&alij,&vectigal fœneratorum, de quo Auguſtin. in Pſalm. LIV. *Fænus & profeſſionem habet, fænus etiam ars vocatur, corpus dicitur, corpus quaſi neceſſarium Ciuitati & de profeſſione ſua vectigal impendit.* Ea eſt natura hominum, ſunt quidam qui ad rectum cogendi, ui & tormentis. Seneca epiſt. LII. *Præter hæc adhuc inuenies aliud genus hominum, ne ipſum quidem faſtidiendum, eorum qui cogi ad rectum, compellique poſſunt, quibus non Duce tantum opus ſit, ſed adiutore, & vt ita dicam coactore.* Et hæc de cenſibus obſeruatu digniora delibaſſe ſufficiat.

FINIS.

Extraict du Priuilege du Roy.

LOVIS par la grace de Dieu Roy de France & de Nauarre; A nos Amez & Feaux Conſeillers les gens tenans nos Cours de Parlemens, Maiſtres des Requeſtes ordinaires de noſtre Hoſtel, Baillifs, Seneſchaux, Preuoſts, leurs Lieutenans, & tous autres nos Iuſticiers & Officiers qu'il appartiendra, Salut. Noſtre cher & bien-amé Arnaud Colomiez noſtre Imprimeur & de l'Vniuerſité à Toloſe, nous a fait remonſtrer qu'il deſireroit faire imprimer vn Liure intitulé *Diſſertationum Iuris Canonici, libri quatuor, auctore Antonio Dadino Alteſerra*, s'il nous plaiſoit de luy accorder nos Lettres ſur ce neceſſaires, humblement requerant icelles. A ces cauſes, Nous auons permis & permettons par ces preſentes audit Colomiez d'imprimer ou faire imprimer, vendre ou debiter en tous les lieux de noſtre obeyſſance ledit Liure, en tel volume, en telle marge, en tel caracteres, & autant de fois que bon luy ſemblera, durant l'eſpace de quinze ans entiers, & accomplis, à compter du iour que ledit Liure ſera acheué d'imprimer, pendant lequel temps, auons fait deffenſes à tous Imprimeurs & autres perſonnes de quelque qualitez & condition qu'elles ſoient, d'imprimer ou faire imprimer, vendre ny debiter ledit Liure durant ledit temps, en aucuns lieux de noſtre obeyſſance, ſans le conſentement de l'expoſant, ſous pretexte d'augmentation, correction, changement de titre, fauſſes marques, ou autrement, en quelque ſorte & maniere que ce ſoit, à peine de quinze cens liures d'amande, payables par chacun des contreuenans, & applicables vn tiers à Nous, vn tiers à l'Hoſtel Dieu de noſtre bonne ville de Paris, & l'autre tiers à l'expoſant; de confiſcation de tous les exemplaires contrefaits, & de tous deſpens dommages & intereſts, à condition qu'il ſera mis deux exemplaires dudit Liure en blanc en noſtre Bibliotheque publique, & vn en celle de noſtre tres-cher & Feal le Sieur Seguier, Cheualier, Chancelier de France, auant que de l'expoſer en vente, à peine de nullité des preſentes, du contenu deſquelles nous vous mandons que vous faſſiez iouyr & vſer plainement & paiſiblement l'expoſant, & tous ceux qui auront droit de luy, ſans qu'il leur ſoit fait aucun trouble ny empéchement. Voulons auſſi qu'en mettant au commencement ou à la fin dudit Liure, vn extraict des preſentes, elles ſoient tenuës pour deuëment ſignifiées, & que foy y ſoit adiouſtée, & aux copies collationnées par l'vn de nos Amez & Feaux Conſeillers & Secretaires, comme à l'original. Mandons au premier noſtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, de faire pour l'execution des preſentes tous exploits neceſſaires, ſans demander autre congé ny permiſſion: Car tel eſt noſtre plaiſir, nonobſtant clameur de Haro, Chartre Normande, & autres à ce contraires. Donné à Paris le 22. iour d'Auril, l'an de grace 1648. Et de noſtre regne le cinquiéme.

Par le Roy en ſon Conſeil, COVPEAV.

Acheué d'imprimer le 27. Octobre 1650.

ERRATA.

PAg. 23. Coadiutoi l. Coadiutor. p. 36. eius, l. eiuſdem. p. 42. apud cum l. apud eum. p. 69. cap. nullus, l. can. nullus. ibid. conducerent, l. concederent. p. 71. & Presbyter. l. & Archipresbyter. p. 88. congnatos, l. cognatos. p. 114. penitentiariis, l. penitentiarij. Ib. inſtitutis, l. inſtituti. p. 125. vt eiu caaſus. l. vt eius cauſa. p. 155. vt cum, l. vt eum. p. 157. recipere, l. reſpuêre. p. 158. altaee, l. altare. p. 159. Altiſſiodorenſe 111. l. Altiſſiodorenſe can. 111. p. 167. Catoli. l. Caroli. p. 169. volatrinis, l. veratrinis. p. 170. grauitam, l. gratuitam. p. 182. argetein, l. argentei, p. 187. egnus, l. genus. p. 226. in marginę. Corices, l. Codices. p. 248. hæe, l. hæc.

Digitized by Google